

POMNIKI NOB V OBČINI GROSUPLJE

Spoštovani bralci!

V predstavitvi uredniškega odbora knjige se nam je pripetila neljuba napaka. Izpadli sta namreč imeni dveh pomembnih sodelavcev, in sicer Metoda Jurčiča, ki je zbral največ gradiva za knjigo, in Aleksandra Leskovška.

Vam, spoštovani bralci in prizadetima sodelavcema se vljudno opravičujemo.

Izdajatelj

Uredniški odbor
Vinko Blatnik, Breda Dobrovoljc-Škrjanc, Lojze Kikelj,
Slavko Kovačič, Slavko Medved, Edo Zgonc.

Glavni in odgovorni urednik
Lojze Kikelj

Recenzent
Radko Polič

Oblikovalec in tehnični urednik
Drago Pečenik

Izvedba
DIC — tozd Grafika Novo mesto

POMNIKI NOB V OBČINI GROSUPLJE

GROSUPLJE, 29. OKTOBER 1987

Tone Pavček:

»Dolenjska,
Lahkomiselno resna
Med griči in gmajnami,
Med revščino in sanjami,
Dolenjska,
Tako čudno slovesna
Na pogrebih in žegnanjih,
Dolenjska.«

Predgovor

Svet za ohranjevanje in razvijanje revolucionarnih tradicij ter spomeniško varstvo pri občinski konferenci SZDL Grosuplje je na svoji 9. seji oktobra 1982 imenoval odbor za izdajo knjige Pomniki narodnoosvobodilnega boja v občini Grosuplje. V odbor so bili imenovani: Vinko Blatnik, Breda Dobrovoljc-Škrjanc, Lojze Kikelj, Slavko Kovačič, Slavko Medved in Edo Zgonc. Naknadno je bil v delo odbora vključen tudi Radko Polič.

Odbor je zadolžil posamezne člane, da iz obstoječe dokumentacije, podatkov pri krajevnih združenjih ZB NOV in pričevanj opišejo posamezne spomenike. Zbrano gradivo je bilo zelo obsežno, zato ga je odbor primerno obdelal.

Pri zbiranju podatkov so odboru veliko pomagali krajevni odbori ZB NOV, nekaj podatkov pa smo dobili od še živečih sorodnikov in borcev, ki se omenjenih dogodkov od 1941 — 1945 spominjajo.

Da bi bili podatki padlih in žrtev čimbolj točni, je odbor mnoge primere preverjal na matičnih uradih in pri krajevnih združenjih ZB NOV. Kljub velikemu prizadevanju pa mu ni uspelo zbrati vseh podatkov. Zlasti ni podatkov za tiste, ki so napisani na spomenikih, pa niso rojeni v naši občini.

Končno besedilo je uredil Radko Polič; je tudi njegov poglavitni recenzent.

Izid knjige so omogočile z velikim razumevanjem skupščine občine Grosuplje, občinske izobraževalne skupnosti in občinske kulturne skupnosti, kakor tudi gospodarske in druge organizacije v občini Grosuplje.

Za fotografske posnetke smo uporabili že obstoječi arhiv pri občinskem odboru ZZB NOV Grosuplje, večino fotografij pa je posnela fotografinja Natalija Morgan iz Ivančne gorice.

Knjiga je izšla v 2000 izvodih.

Borce, zgodovinarje in krajane prosimo za utemeljene pripombe, da bi lahko knjigo pri morebitnem ponatisu dopolnili.

Glavni in odgovorni urednik:
Lojze Kikelj

Po stopinjah spomenikov

Kaj reči pričujočemu seznamu spomenikov NOB v občini Grosuplje na pot?

Osebno bi poudaril, da me domala vsak pomnik vrne v tiste dneve pred štiridesetimi in več leti, ko sem bil udeleženec dogajanja, ki ga izpričuje, ali pa mi živo predoči lik in revolucionarno delo v kamen ali kovino ovekovečenega bojnega tovariša. Pravzaprav imam občutek, kot da sem že sam vgrajen v marsikaterega!

Vendar je ta zbornik namenjen za današnjo rabo, današnjim, predvsem mladim ljudem, šolarjem in drugim, povsem »neobremenjenim« z našim narodnoosvobodilnim bojem pred štirimi desetletji. S podrobnejšo razlago vsakega spomenika in navedbo temeljnih podatkov o njem, naj bi jim po svoje približal to veliko obdobje naše najnovejše zgodovine.

Pravzaprav je takšen zgodovinski pogled s pomočjo spomenikov NOB nekega območja, v tem primeru zahodnega dela Dolenjske v okviru občine Grosuplje, od najimenitnejših skulptur v občinskem in drugih središčih do najpreprostejšega kamnitega znamenja na robu gozda, zgodovina narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem v malem. Saj bi pri podrobnem pretresu vseh 120 spomenikov, kolikor jih vsebuje ta razvid, brž ugotovili, da ni obdobja štiriletnega boja, ki ga ne bi ta ali drug pomnik zaznamoval. Najlepše bi bilo to videti, če bi bili spomeniki po svoji vsebini razvrščeni kronološko od začetkov osnovanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda in prvih zametkov partizanstva v poletnih mesecih 1941 do dneva zmage in osvoboditve v prvih majskih dneh 1945. leta. Vendar ne bo težko tudi pri predstavitvi spomenikov po krajevnih skupnostih občine Grosuplje ujeti te rdeče niti.

Največ spomenikov je razumljivo posvečenih padlim partizanom, aktivistom in pristašem OF, sploh številnim žrtvam težkega in neusmiljenega štiriletnega boja z vsakršnim fašističnim nasiljem okupatorjev in njihovih domačih pomagačev. Na marsikaterem spomeniku je nekoliko nenatančno zapisano, da je posvečen »talcem« tega in tega kraja ali okoliša, v mislih pa so imeli pač vse svoje žrtve iz obdobja NOB. Pojem talec je namreč točno opredeljen. Za prave talce gre, na primer, na spomeniku v Radohovi vasi, kjer so Italijani 28. aprila 1942 na podlagi posebnega odloka o streljanju talcev ustrelili šest aktivistov oziroma pristašev OF, pripeljanih iz zapora v Novem mestu, kot maščevanje za partizanski napad na vojaški vlak pri Radohovi vasi v noči 26/27. aprila 1942.

Najneprijetneje, prav boleče je, ko prebereš na kakšnem spomeniku zaznambo, da je posvečen »neznanim« padlim borcem ali kakršni že bodi neznani žrtvi narodnoosvobodilnega boja. Težko se je sprijazniti z mi-

slijo, da so ostali tolikeri padli borci do današnega dne »neznani«. Brž̌čas bi utegnili pri skrbnejši in bolj zavzeti raziskavi še odkriti kakšnega doslej neznanega mrtveca in okoliščine njegove smrti, največkrat pa bi bil, se zdi, ves trud zaman. Znabiti bi si mogli zgodovinski krožki po šolah zadati nalogo, s pomočjo tega zbornika razvozljati, kolikor se le da, te nevšečne uganke s spomenikov NOB svojega kraja. Nekatere neznanke bodo zagotovo ostale za zmeraj, dotični spomenik pa bo hkrati vse bolj tudi spomenik krajevnemu »neznanemu junaku«!

Sprijazniti se bo treba tudi z dejstvom, da so na kakšnem spomeniku napisi robati in jezikovno šibki, ker jim avtor kljub najboljši volji ni bil kos. Težje se je sprijazniti v primerih, ko kakšen podatek na spomeniku ni zgodovinsko natančen ali je celo netočen, temu pa je botrovala prevelika vnema. Najustrezneje bi kajpak bilo, če bi takšne spodrsljaje čimprej popravili, toda je žal že tako, da največkrat ostane za vselej, kar je enkrat zapisano v kamen.

Tudi na območju današnje občine Grosuplje se je v poletnih mesecih 1941 podobno kot v vseh drugih predelih tako imenovane Ljubljanske pokrajine, to je slovenskega ozemlja, ki so ga po razpadu Jugoslavije okupirale italijanske vojaške enote, na pobudo Komunistične partije Slovenije hitro širila in razraščala organizacija Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Tam avgusta, septembra 1941 domala že ni bilo več vasi ali zaselka, kamor ne bi segel njen klic k oboroženi vstaji proti okupatorjem. Odraz te hitre rasti in organizacijske trdnosti je bila ustanovitev oziroma izvolitev okrožnega odbora OF Stična 14. septembra 1941 na Kravjeku pri Muljavi za območje rajonov — tako smo takrat imenovali manjše zaokrožene okoliše — Višnja gora, Stična, Št. Vid pri Stični, Temenica, Krka in Zagradec in okrožnega odbora Grosuplje v Račni 28. septembra z rajoni Šmarje, Grosuplje, Polica, Žalna-Račna in Šentjurje, današnji Podtabor. Delno že prej, v naslednjih mesecih pa so domala v vseh vaseh obeh okrožij izvolili terenske odbore OF, ki so jih povezovali rajonski odbori OF, oblikovani v največ primerih pozimi 1941/42.

Hkrati je tudi tu nastajal poglavitni nosilec oborožene vstaje, slovenska partizanska vojska.

Sredi avgusta 1941 je bila osnovana stiška partizanska četa pod poveljstvom komandirja Mira Perca-Maksa in političnega komisarja Srečka Žgajnarja-Sreča. Kot oba poveljnika so tudi ostali prvi partizani te čete prišli iz Ljubljane. Od domačinov se ji je kot prvi takoj pridružil Milan Mahne, pekovski pomočnik iz Pungerta pri Temenici. Sicer pa si je četa izbrala za svojo prvo bivališče v teh krajih Mahnetovo zidanico na Mihelci nad Temenico. Odondod je v noči s 1. na 2. september 1941 nadvse uspešno izpeljala svojo prvo bojno nalogo: pod streli zasede ob železniški progi nad vasjo Breg med Radohovo vasjo in Veliko Loko sta padla

italijanski oficir in vojak iz nočne patrulje pri pregledovanju proge. To sta bila prva okupatorska italijanska vojaka, ki sta padla od slovenske partizanske roke v Ljubljanski pokrajini!

Pozneje si je izbrala stiška četa varnejše taborišče v gozdovih Kremenjka, v predelu Škratovec Pod lazom pod vasjo Srebotnice. Tu se ji je 26. oktobra 1941 pridružil tudi Jože Kovačič, trgovski pomočnik iz Stične, eden prvih in poglavitnih organizatorjev Osvobodilne fronte v teh krajih in član okrožnega odbora OF Stična. V tem taborišču sta Franc Rozman-Stane kot komandant in Dušan Kveder-Tomaž kot politični komisar 15. decembra 1941 oblikovala iz stiške, molniške in mokronoške čete 2. slovenski ali štajerski bataljon. Čez pol meseca so vanj vključili tudi grosupeljsko partizansko četo.

Grosupeljska partizanska skupina osmih, ki se je v noči z 28. na 29. oktober 1941 sešla v gozdu pod vasjo Plešivica, se je po štirih dneh premestila iz zasneženega plešivskega gozda na Ilovo goro, nato spet v gozd hriba Ragljevke nad Znojilami, ododod pa na Korinj. Medtem so se ji pridružili še štirje. Četico dvanajstih partizanov pod poveljstvom komandirja Dolfa Jakhlja in političnega komisarja Radka Poliča oziroma od 18. novembra Ivana Kovača-Vanje, ko je Radko Polič odšel iz čete, so kmalu Italijani izsledili in jo razpršili; pri tem je pri Hočevju nad Krko padel Milan Ličen-Čort.

Decembra 1941 se je grosupeljska četa pretežno zadrževala v gozdnem taborišču v bližini logarnice v Medvedici med Turjakom in Šentjurjem, se polagoma številčno krepila, 6. januarja 1942, tik pred napadom na italijansko postojanko na Turjaku, pa so jo vključili v 2. ali štajerski bataljon. Ta napad pa je terjal dve boleči žrtvi: komandir Dolfe Jakhel, ranjen od ročne granate v nogo, je čez dva dni umrl od zastrupitve v Medvedici, politični komisar Ivan Kovač-Vanja pa je padel v boju, zadet v glavo.

Iz 2. ali štajerskega bataljona, ki je prezimil na Pogledu nad Lipoglavom pri Ljubljani, se je spomladi 1942, ko se je vrnil na Kremenjek na Dolenjskem, razvila II. ali štajerska grupa odredov, kratek čas tudi kot 1. slovenska udarna brigada. To združeno partizansko enoto, ki je bila namenjena za pospešitev in razširitev oborožene vstaje na Štajerskem, so v pomladnih mesecih 1942 pretežno polnili novi in novi partizani iz grosupeljskega in stiškega okrožja. S svojim bivanjem in bojnim delovanjem od aprila do junija 1942 predvsem na območju stiškega, pa tudi grosupeljskega okrožja je II. grupa vsekakor pomembno prispevala k razvoju tamkajšnjega osvobodilnega gibanja. To so bili meseci velikega poleta in množičnosti Osvobodilne fronte, nastanka osvobojenega ozemlja z revolucionarno oblastjo krajevnih narodnoosvobodilnih odborov in narodne zaščite, pa tudi že dviganja glave kontrarevolucije, ki se je mo-

rala zaradi množičnosti ljudske vstaje zateči pod okrilje okupatorja in prevzeti izrazito izdajalsko vlogo.

Sredi junija 1942 so stiškemu okrožju priključili vso Suho krajino. Razširjeno okrožje Stična-Struge sta tvorila dva rajona, ki ju je nekako mejila reka Krka: rajon Stična s petimi podrajoni in rajon Struge ali Suha krajina prav tako s petimi podrajoni Zagradec, Ambrus, Žvirče, Struge in Dobrepolje. Sedež okrožja je bil v Ambrusu.

Po prvem izjalovljenem poskusu preboja prek Save na Štajersko z uspešnim bojem z Nemci pri Jančah 21. maja 1942 se je II. ali štajerska grupa odredov s štirimi bataljoni 20. junija 1942 odpravila na dolgo pot prek Notranjske in Gorenjske, le njen dotedanji peti ali Varetov bataljon je ostal na Kremenjku. Na Polževo je že prej, 13. junija, prispel 1. proletarski bataljon Toneta Tomšiča in tako sta ta dva bataljona po odhodu II. grupe odredov pokrila severno bojišče osvobojenega ozemlja v Ljubljanski pokrajini od Grosupljega do Trebnjega.

Medtem ko so enote II. grupe v tako imenovani muljavski bitki med 6. in 10. junijem 1942 še uspele odbiti napad številnih italijanskih enot na osvobojeno ozemlje gornje Krške doline, tega ob ponovnem in močnejšem italijanskem napadu 6.—7. julija omenjenima bataljonoma ni več uspelo. Tedaj so enote italijanske divizije Cacciatori delle Alpi spet zasedle Krko in Zagradec.

Najtemnejši oblaki pa so se zgrnili nad obema okrožjema, ko se je velika italijanska protipartizanska poletna ofenziva v drugi polovici avgusta 1942 privalila tudi nad te kraje. Za slovenske ljudi, zlasti za pristaše Osvobodilne fronte so bili to dnevi groze: najvidnejše aktiviste OF, ki so jim prišli v roke, so pobijali, vse partizanske družine so odgnali v internacijo, prestrašene in demoralizirane može in fante so novačili v belo gardo oziroma v oddelke »protikomunistične prostovoljne milice«, kot so jih uradno imenovali.

Osvobojenega ozemlja je bilo konec, politično delovanje OF na terenu je bilo potrebno prilagoditi novim razmeram. Okrožni politični vodstvi Grosuplje s sekretarjem Ivanom Erjavcem-Cenetom in Stična s sekretarjem Radkom Poličem-Tonetom Gorjancem sta morali s preostalimi aktivisti OF pod okrilje najbližnjih partizanskih enot, Grosupeljčani pod okrilje Šercerjeve brigade na Mokrcu, Stičani v zavetje enot Zapadnodolenjskega odreda okoli Sv. Križa, današnje Gabrovke, in Mirne. Odondod so občasno prikrito in z veliko previdnosti prihajali v dosegljive vasi k redkim zaupnikom, da so se domenili o nadaljnjem delu, zvedeli za novice in jim prinesli najnovejše tiske, Slovenskega poročevalca in druge. Vso pogumno tveganost takšnega delovanja izpričujejo sovražni udarci, ki so boleče redčili vrste aktivistov OF.

Belogardistični vojščaki so zasledili skupino aktivistov, ki so se pod vodstvom učitelja Vladimirja Ožbolta-Korena, člana okrožnega odbora OF Stična — Struge, po italijanski ofenzivi zadrževali v gozdovih okoli Jauh med Hočevjem in Korinjem. Ujete partizane so predali Italijanom na Krki, ki so jih naslednjega dne, 22. februarja 1943, ustrelili v njihovih krajih: Vladimirja Ožbolta na Korinju, kjer je učiteljeval in oral ledino osvobodilnega boja, Henrika Pajka in Antona Zajca na Jakopovem vrtu na Krki ter Jožeta Zupanca za domačo hišo v Znojilah.

Na skupino grosupeljskih okrožnih aktivistov, ki so po nočnem političnem delu po vaseh okoli Šentjurja preostale ure prespali kar na prostem pri Pecah, je zarana 11. marca 1943 naključno zadel belogardistični oddelek z Boštanja. Pod streli belogardistov so takoj padli Zalka Rodetova, Franc Štibernik-Miklavž, Jože Čelesnik in Jože Šerjak, Antona Štrublja-Cestarjevega so ranjenega ujeli ga odpeljali Italijanom v Grosuplje, ki so ga takoj ustrelili. Mesec pred tem, 13. februarja 1943, je tragično padel Stojan Šuligoj-Jope, mladinski sekretar v okrožju Grosuplje. Belogardisti iz Šmarja so zvedeli za njegovo pot tega dne in mu postavili zasedo na gozdnem križišču. Ko je spoznal, da jim ne more uteči, se je sam ustrelil.

Po italijanski kapitulaciji 8. septembra 1943 je bila domala vsa Ljubljanska pokrajina poldrugi mesec osvobojena; okrožji Grosuplje in Stična sta bili svobodni v celoti. Življenje pod oblastjo odborov OF oziroma narodnoosvobodilnih odborov od krajevnih prek rajonskih do okrožnih v obeh središčih se je sprostilo z vsem utripom. Politično delovanje v teh dneh je doseglo svoj vrh med 20. in 25. septembrom v volitvah odposlancev slovenskega naroda v slovenski zbor oziroma parlament, ki je zasedal med 1. in 3. oktobrom 1943 v Kočevju.

Po nemški ofenzivi »prelom oblakov« — tako so jo imenovali njeni načrtovalci — ki se je v zadnjih dneh oktobra in v prvih dneh novembra 1943 zdivjala tudi prek območij obeh okrožij, se je moralo delovanje vodstvenih teles narodnoosvobodilnega boja prilagoditi okoliščinam zaostrejevanja tega boja.

Dolenjski kot neposrednemu preddverju Ljubljane so Nemci posvečali vse večjo pozornost in jo vojaško krepili s tem, da bi izrinili iz nje enote narodnoosvobodilne vojske ali pa jih potisnili čim dlje od poglavitnih prometnic, cest in železnic, ki so jih hiteli obnavljati med Ljubljano in Kočevjem oziroma Novim mestom. Ker jim je že močno primanjkovalo lastnih enot, so osredotočili spomladi 1944 na Dolenjskem, v Višnji gori, Stični, Št. Vidu pri Stični, pozneje še na Gabru, pretežni del kvislinške slovenske domobranske vojske, posebne udarne bataljone, ki so jih izšolali za protipartizansko bojevanje.

Grosupeljsko in stiško okrožje so 18. novembra 1943 v Stični združili v

enotno grosupeljsko-stiško okrožje. Sedež okrožja je bil nato nekaj mesecev na Muljavi. Naraščajoči sovražni pritisk je spomladi 1944 potiskal politične delavce okrožja prek Krke v ožji predel Suhe krajine, kmalu pa tudi odondod v sosednje novomeško okrožje okoli Dolenjskih Toplic ali kar v stalno osvobojeno Belo krajino. To je pripeljalo septembra 1944 do pripojitve grosupeljsko-stiškega okrožja k novomeškemu okrožju, razširjeno novomeško okrožje pa so januarja 1945 združili še z belokranjskim v enotno novomeško okrožje; v njem je postalo območje bivšega grosupeljsko-stiškega okrožja okraj Grosuplje, iz njega pa so izdvojili bivša rajona Št. Vid pri Stični in Veliki Gaber in ju pripojili k okraju Trebnje.

Na najbolj izpostavljene predele so morali prihajati aktivisti OF spet z največjo previdnostjo pod plaščem noči ali pod zaščito partizanskih enot; le-te so bile na tem območju ves ta čas v zagrizenem spopadu z vse bolj napadalnimi sovražnimi oddelki, kakor so se približevali zaključni boji, ki so jih peljali neizogiben poraz. Te nevarne naloge, ki so jih aktivisti OF kljub temu zvesto in predano izpolnjevali, so neizbežno terjale nove in nove žrtve. Nekateri pomniki na kraju njihove smrti, navedeni tudi v tej knjigi, so ovekovečili njihovo žrtvovanje, nekaterih pa tudi ne, kot, na primer, Toneta Dolinška, sekretarja rajonskega odbora OF Struge in člana grosupeljsko-stiškega okrožnega odbora OF, ki so ga v partizane preoblečeni domobranci 24. avgusta 1944 ustrelili na pragu hiše v Gozdarju nad Strugami.

V zadnjih mesecih in dnevih vojne so izdajalski slovenski domobranci kot ranjena zver pred svojo smrtjo prav podivjali v svojem sovraštvu do vsega partizanskega. Kako naj si drugače razložimo pobesnelo mučenje, mrcvarjenje in pobijanje nemočnih pristašev Osvobodilne fronte in njenih razširjevalcev tako rekoč v zadnjih urah njihove oblasti? Anton Zadelj-Vencljev Tone iz Št. Vida pri Stični je bil 1941 med prvimi organizatorji osvobodilnega gibanja in oborožene vstaje v svojem okolišu. Vendar je bil že tedaj neozdravljivo bolan na očeh, kar mu je onemogočilo širši razmah pri tem delu. Vseeno so ga poleti 1942 odvlekli v italijansko internacijo. Po vrnitvi se je zdravil v Ljubljani. Ko se je 23. aprila 1945 skoraj slep vrnil domov, so ga pobesneli domobranci iz Št. Vida pri Stični takoj zagrabili, ga mučili in ga nekje pri Žužemberku ubili.

Enote 15. divizije narodnoosvobodilne vojske Slovenije so 6. maja 1945 v zaključnih bojih dokončno osvobodilne pretežni del ozemlja današnje občine Grosuplje; Cankarjeva brigada je tega dne vkorakala v Grosuplje, 12. brigada pa v Višnjo goro.

Radko Polič

POMNIKI NOB V OBČINI GROSUPLJE

Krajevna skupnost Ambrus A

Spomenik z grobnico neznanim borcem NOV v Ambrusu

Na Reštovem hribu pri Ambrusu stoji spomenik z urejenim skupnim grobom s tem napisom:

»23 neznanim
partizanom, ki
so žrtvovali
svoja življenja
v narodnoosvobodilni vojni.«

Padli so v okolici Ambrusa, okoli Višenj, Kala in Korinja, nakar so jih leta 1951 prenesli in pokopali v to skupno grobnico.

Grobišče uvaja par stopničk, obdaja pa ga nizka kamnita ograja, ki oklepa spominski kamen, in 23 stebričkov, ki simbolizirajo padle.

Pobudo za postavitev spomenika in ureditev grobišča je dal Krajevni odbor ZB NOV Zagradec. Projektant je bil arhitekt Drago Černe, odkrili pa so ga 15. junija 1952.

Spominsko obeležje 1. proletarskemu bataljonu Toneta Tomšiča

Na Bobnovi senožeti nad Kalom, ob poti, ki vodi v Tisovec, stoji obnovljeno spominsko obeležje s tem napisom:

Sledeč oporoki
padlega heroja Toneta Tomšiča
je glavno poveljstvo
partizanskih odredov Slovenije
formiralo na tem mestu
dne 14. julija 1942
prvi proletarski bataljon
Tone Tomšič.

Ta podatek pa je zmoten. Prvi proletarski bataljon Toneta Tomšiča je bil ustanovljen 12. junija 1942 v Zapotoku. Pač pa se je bataljon 14. julija 1942 spet mudil v Ambrusu po ostrih spopadih z italijanskimi enotami v prejšnjih dneh.

V drugi polovici junija in v prvih dneh julija 1942 je bil 1. proletarski bataljon Toneta Tomšiča na Polževem. Sedmega julija 1942 so Italijani začeli iz svojih postojank Grosuplje, Stična, Ivančna gorica in Višnja gora širši napad proti osvobojenem ozemlju na tem območju. Ker jih je veliko močnejši sovražnik obkolil, so se Tomšičevci morali umakniti. Po preboju so se 9. julija 1942 ponovno zbrali na dogovorjenem mestu pri Ambrusu. Ob tej priložnosti je bataljon obiskal komandant Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet Peter Strugar — Franc Leskovšek — Luka. Bataljon je dobil ukaz, da okrepi enote Zapadnodolenjskega odreda pri obrambi osvobojenega ozemlja Suhe krajine, zavarovati pa je moral tudi dotok novincev iz Ljubljane, ki so prihajali v Ambrus.

Projekt za obeležje je izdelal arhitekt Peter Terpin, napis so si zamislili na Krajevnem odboru ZB NOV Zagradec s sodelovanjem narodnega heroja Staneta Semiča — Dakija, odkrili so ga julija 1952, obnovili pa 29. oktobra 1981.

Spominska plošča učitelju Vladimirju Ožboltu na Korinju

Na pročelju osnovne šole v vasi Mali Korinj je vzidana spominska plošča iz belega marmorja s tem napisom:

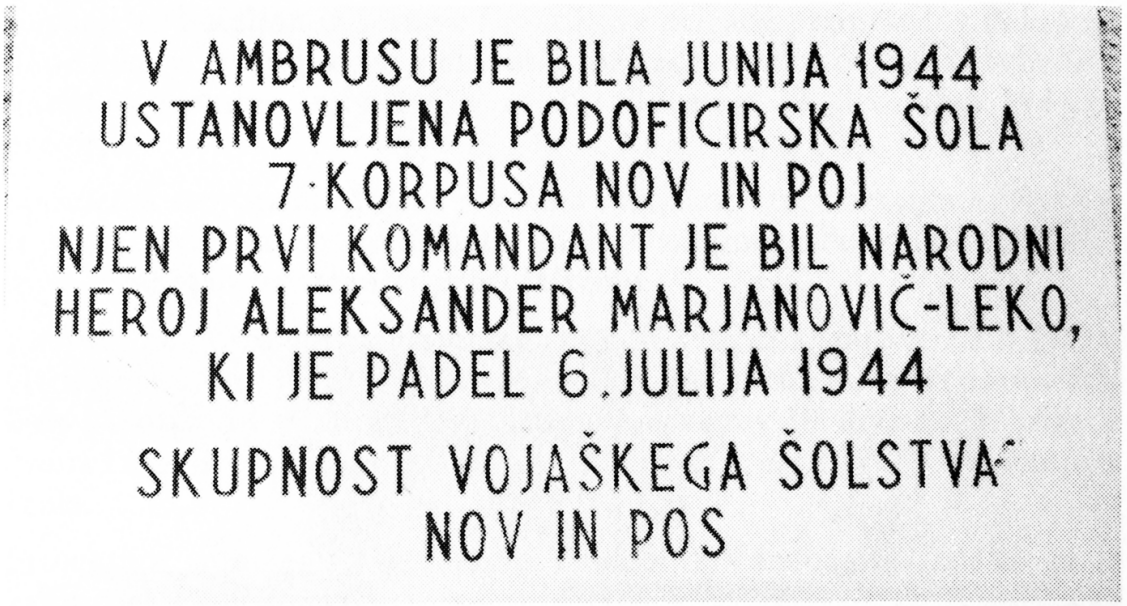
Ožbolt Vladimir
učitelj — aktivist
bil ustreljen od fašistov
22. 2. 1943.
Slava njegovemu spominu!

Ploščo si je zamislil krajevni odbor ZZB NOV Zagradec, odkrili pa so jo ob otvoritvi po vojni obnovljene šole, julija 1954.

VLADIMIR OŽBOLT, rojen 27. junija 1911 v Sodražici, je moral po končanem učiteljišču »v hribe«. Leta 1941 se je takoj vključil v narodnoosvobodilno gibanje in kot aktivist OF zaoral ledino na Korinju, kjer je učiteljeval, v povezavi z bližnjimi središči v Zagradcu in Ambrusu. Šolske prostore in svojo skromno shrambo je dal povsem na voljo partizanom grosupeljske četice, ko so se od 15. do 17. novembra 1941 zadrževali na Korinju. Spomladi 1942, z razmahom osvobodilnega boja,

je postal član Okrožnega odbora OF Stična — Struge s partizanskim imenom Koren. Po poletni italijanski ofenzivi se je z manjšo skupino aktivistov s tega območja zadrževal v gozdovih med Korinjem in Hočevjem. Tu so jih zasledili domačini, nakar so jih belogardistični legisti sredi februarja 1943 ujeli in odpeljali Italijanom na Krki. Le-ti so Ožbolta odpeljali na Korinj in ga na vrtu v bližini njegove šole ustrelili.

Spominska plošča podoficirski šoli v Ambrusu

Na pročelju podružnične osnovne šole v Ambrusu je vzidana spominska plošča s tem napisom:

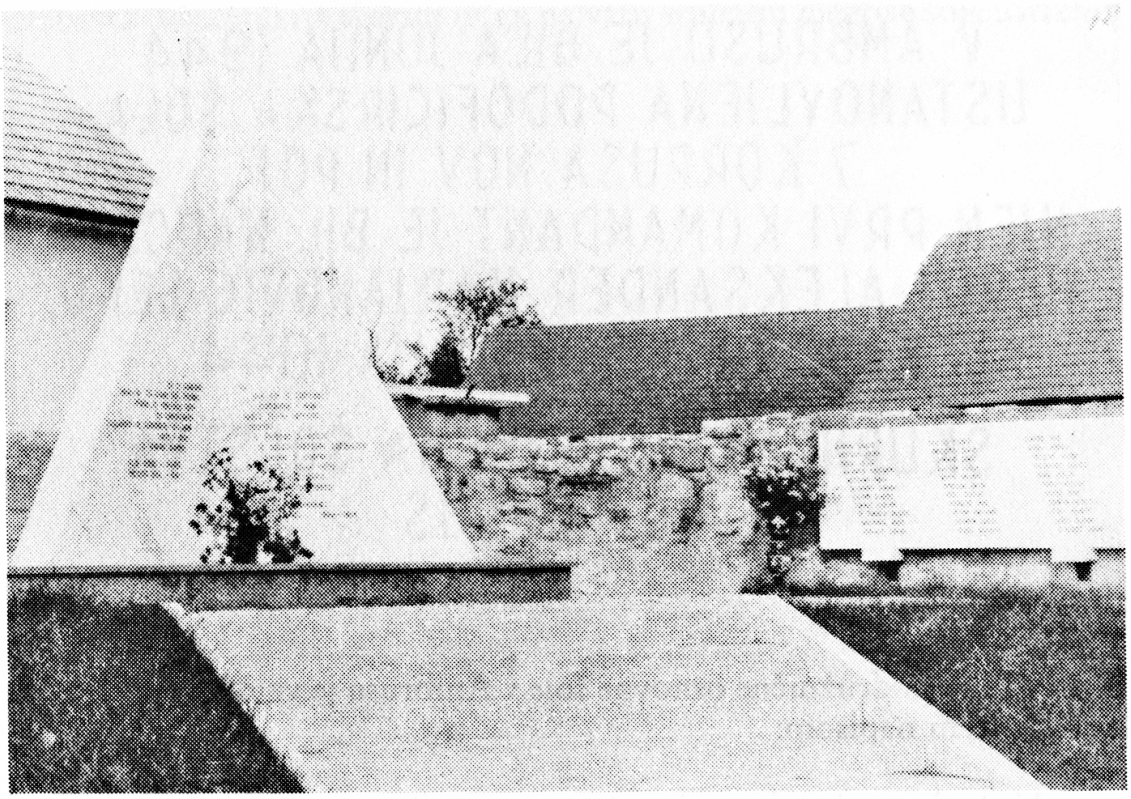
V Ambrusu je bila junija 1944 ustanovljena podoficirska šola
7. korpusa NOV in POJ.
Njen prvi komandant je bil narodni
heroj Aleksander Marjanović — Leko,
ki je padel 6. junija 1944.

Pobudo za okritje spominske plošče je dala Skupnost borcev vojaškega šolstva NOV in POS, odkrili pa so jo 20. oktobra 1984.

V njej so šolali podoficirski starešinski kader na pehotnem, topniškem, inženirsko-tehničnem, intendantskem, političnem in obveščevalnem področju ter področju zvez.

Prvi komandant šole je bil narodni heroj Aleksandar Marjanović — Leko, prvi politični komisar pa Lojze Gabrovec. Čeprav je bila osnovna naloga šole vojaško-strokovno usposabljanje starešin, je morala pogosto sodelovati tudi v bojih in se večkrat seliti; pretežno je delovala na ozemlju Suhe krajine. Ukinjena je bila tik pred osvoboditvijo, 29. aprila 1945.

Spomenik padlim slovenskim in italijanskim partizanom na Velikem Korinju

Spomenik spominja na padle partizane 4. bataljona Roma 8. brigade Frana Levstika, ki so ga sestavljali skoraj izključno borci italijanske narodnosti.

Bataljon je bil ustanovljen 1. avgusta 1944 kot IV. bataljon udarne brigade Trieste in je bil enota za usposabljanje novih borcev, prostovoljcev. Brigada je pripadala italijanskemu odporniškemu gibanju, toda dokler je delovala na ozemlju Slovenije, je bila pod poveljstvom IX. korpusa NOV in POJ v sestavi XXXI. divizije.

V začetku avgusta 1944, kmalu po ustanovitvi, je bil bataljon dodeljen Gradnikovi brigadi, ki je bila z ranjenci ravno na poti s Primorskega na Notranjsko. Po izročitvi ranjencev v Starem trgu pri Ložu se je Gradnikova brigada vrnila, bataljon pa je ostal na osvobojenem ozemlju. Sem so prispeli še drugi borci italijanske narodnosti. Dopolnjen z novimi prostovoljci, je bil bataljon priključen 8. brigadi Frana Levstika.

Med 17. in 21. oktobrom, ko je imel bataljon položaje na Velikem Korinju, so ga Nemci in domobranci nepričakovano napadli. V neenakem

boju je prvega dne padlo 28 borcev, v bojih naslednje dni v okolici Ambrusa pa še pet partizanov.

Vse padle partizane so prepeljali v Ambrus in jih pokopali v skupni grob na pokopališču.

Kasneje so bataljon iz sestave Levstikove brigade premestili v Belo krajino, kjer je postal jedro italijanske brigade Fontanot, ustanovljene z odredbo glavnega štaba NOV in PO Slovenije 17. decembra 1944 na Suhorju.

Spomenik stoji na kraju, kjer je večina partizanov tega bataljona žrtvovala svoja življenja, in predstavlja simbol skupnega boja italijanskih in jugoslovanskih partizanov proti fašizmu.

Pobudo za postavitev spomenika sta dala Občinski odbor ZZB NOV Grosuplje in pokrajinski odbor Vsesplošnega združenja partizanov Italije za Goriško s sodelovanjem Skupnosti borcev 18. divizije, 8. brigade Frana Levstika in Skupnosti borcev italijanskih enot NOV Slovenije iz Izole.

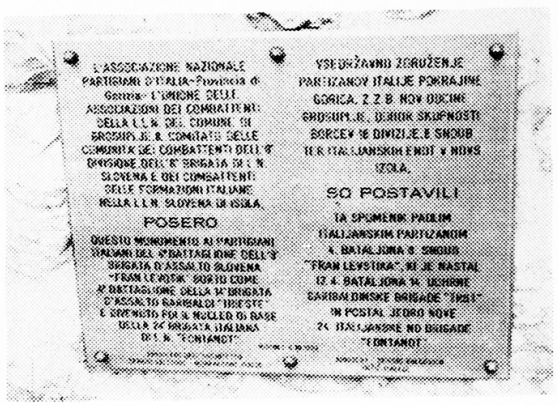
Projektant spomenika je Sergio (Valconi) Vancovich, izdelal ga je kamnosek Peter Jovandarič iz italijanskega marmorja »carara«, ograjo pa Komunalno podjetje Grosuplje; odkrili so ga 6. oktobra 1984.

Avtor napisa je Pokrajinski odbor Vsesplošnega združenja partizanov Italije za Goriško, v slovenščino pa ga je prevedel pesnik Ciril Zlobec.

»Ko tu mimoidoč
imena na tem mestu boš prebiral,
spomni se poslednje žrtve
teh garibaldincev,
italijanskih in slovenskih partizanov,
padlih v boju
za svobodo narodov.«

Veliki Korinj — Ambrus, okt. 1944

»Tu
che qui ti soffermi
scorrendo i nomi
nella piotra impressi
ricorda
il supremo sacrificio
di questi partigiani garibaldini
italiani nella lotta
per la liberta
di tutti i popoli.«

Imena padlih na marmorni plošči:

Barbana Renato
Basilisco Libero
Basso Celso
Battaglia Policarpo
Bttilana Paolo
Calligaris Albano
Cecconi Claudio
Currao Giuseppe
De Panger Nazirio
Facchinato Mario
Ferlatti Corrado
Kancler Stanko
Innocente Sante
Lipparini Dante
Maichen Elegio
Nappo Antonio
Novacchi Emilio
Paoli Stellio
Peieruzzo Livio
Pitton Amilcare
Scrpin Cario
Škoda Giuseppe
Simeoni Ugo
Stanič Rudolf
Treleani Bruno
Valetinis Italigo
Vanni Giulio
Vignut Adelchi
Visano Gino
Visintin Renato
Živec Branko
Zupančič Bruno

Spominska plošča padlemu partizanu

Na pokopališču v Ambrusu je na marmorni plošči nad grobom padlega partizana vklesan napis:

Rudi Stanič,
padel 17. 10. 1944
na Korinju.
Leži v skupnem grobu
z Garibaldinci.

Spominsko ploščo je vzidal Krajevni odbor ZB NOV Zagradec leta 1955. Rudi Stanič je bil rojen 20. septembra 1905 v Indionapolis (Amerika). Njegovi starši so bili naši izseljenci v Ameriki.

Domov v Avče so se vrnili 1907 leta, ko je bilo Rudiju dve leti. S trdo prisluženim denarjem so si starši ustvarili nov dom na Primorskem v Avčah. Njegov oče je bil gostilničar, poznan kot pošten delaven človek in zaveden Slovenec.

Rudi Stanič je obiskoval osnovno šolo v Avčah, dva razreda realke v Idriji in en letnik trgovske šole v Gorici.

Kot študent je bil aktiven član slovenskih naprednih društev v Gorici. V teh društvih se je oblikovala in razvijala njegova nacionalna zavest in širši vpogled v probleme takratnega življenja. Delil je usodo z vsemi napredno usmerjenimi Slovenci — preganjanje. Zaradi njegovega političnega udejstvovanja ni mogel študija nadaljevati, niti ni dobil zaposlitve. Zato je pobegnil ilegalno v Jugoslavijo in prišel v Kranj.

V Kranju se je 1928 leta zaposlil v tekstilni tovarni Jugočeška, nato v Jugobruni in nazadnje v tekstilni tovarni Sirc, kjer je bil do januarja 1942. Od leta 1935 do druge polovice leta 1937 je bil brezposeln.

V Kranju je leta 1941 do januarja 1942 delal kot aktivist OF na terenu Stražišča-Kranj. Od januarja 1942 do vstopa v partizane je z delom za OF nadaljeval v Hruševju pri Postojni. Ob kapitulaciji Italije 1943 je stopil v partizane. Bil je v Gradnikovi brigadi. Avgusta 1944 je bil poslan kot zvezni oficir in tolmač v četrti bataljon Levstikove brigade »Roma«, ki so ga sestavljali skoraj izključno borci italijanske narodnosti.

Padel je v bojih z Nemci in domobranci 17. oktobra 1944 na Velikem Korinju.

Prepeljali so ga v Ambrus in pokopali v skupni grob z ostalimi partizani Garibaldinci, ki so padli na Velikem Korinju in okolici.

Padli iz krajevne skupnosti Ambrus

1. Henrik GREGORIČ, rojen 14. septembra 1910 v Višnjah, borec 9. brigade, padel 28. maja 1944 v Mokronogu.
2. Jože GREGORIČ, rojen 3. maja 1924 v Ambrusu, borec komande mesta Velike Lašče, padel 8. maja 1944 v Mačkih.
3. Franc GLIVAR, rojen 1917 v Brezovem dolu, ustreljen od Italijanov avgusta 1942 v Brezovem dolu.
4. Alojzij HROVAT, rojen 5. marca 1915 na Kamnem vrhu, borec zaščitne čete 18. divizije, padel 10. junija 1944 v Tržišču
5. Ana HROVAT, rojena 18. maja 1900 na Kamnem vrhu, ubita 18. marca 1943 ob bombardiranju vasi
6. Franc KLANČAR, rojen 1. novembra 1919 na Malem Korinju, terenski aktivist OF, ustreljen od Italijanov 5. septembra 1942 na Krki.
7. Ivanka MIŠMAŠ, rojena 17. aprila 1925 v Ambrusu, ubita 17. marca 1943 med boji v Ambrusu.
8. Jože MIŠMAŠ, rojen 15. marca 1919 na Kalu, borec Tomšičeve brigade, padel 19. novembra 1943 v Cerknici.
9. Jože MUHIČ, rojen 27. februarja 1911 v Ambrusu, borec neznane enote, padel 10. marca 1944 na Igu pri Ljubljani.
10. Lojzka NOVAK, rojena 26. maja 1907 v Ambrusu, terenska aktivistka OF, ustreljena od domobrancev 10. aprila 1944 pri vasi Ambrus.
11. Vladimir OŽBOLT, rojen 27. junija 1911 v Sodražici, član okrožnega odbora OF Stična, ustreljen 22. februarja 1943 od Italijanov na Korinju.
12. Franc PAPEŽ, rojen 22. februarja 1904 v Višnjah, ubit 16. marca 1943 ob bombardiranju vasi.
13. Marija PAPEŽ, rojena 20. 7. 1935 v Višnjah, ubita 16. marca 1943 ob bombardiranju vasi.
14. Marija PAPEŽ, rojena 18. septembra 1896 v Višnjah, ubita 16. marca 1943 ob bombardiranju vasi.
15. Janez PLUT, rojen 1909 na Vrhu pri Hinjah, ubit 16. marca 1943 ob bombardiranju vasi Brezov dol.
16. Anton ŠPOLAR, rojen 3. junija 1897 na Malem Korinju, član terenskega odbora OF, ustreljen od Italijanov 5. septembra 1942 na Krki.
17. Ludvik VIDRIH, rojen 17. julija 1924 na Kalu, borec Ljubljanske brigade, padel v začetku novembra 1943 na Ilovi gori.
18. Anton VIDIC, rojen 31. januarja 1862 v Primči vasi, ubit 16. marca 1943 ob bombardiranju vasi Ambrus.
19. Alojz ZAJC, rojen 29. novembra 1926 na Kalu, borec 9. brigade, padel 10. oktobra 1943 v Podpeči pri Ljubljani.

Krajevna skupnost Dob D

Spominsko obeležje prvim žrtvam Doba in okolice

Približno 600 metrov iz vasi Sad, na kraju Špedavc pod Kavcami stoji spominsko obeležje s tem napisom:

Na tem kraju so
septembra 1942 leta
padli prvi talci KS Dob
1985

Pobudo za okritje spominskega obeležja sta dali krajevna konferenca SZDL in krajevna skupnost Dob, odkrili pa so ga 8. septembra 1985.

Italijanski okupatorski vojaki so med ofenzivo 1. septembra 1942 po naprej pripravljenem seznamu, ki jim ga je dal šentviški župnik beneficiat, polovili po domovih večje število aktivistov in pristašev OF iz okoliških vasi. Zajete aktiviste iz Rdečega kala so ustrelili v Radohovi vasi, štiri pa so odpeljali na kraj, kjer je spominsko obeležje, in jih tam ustrelili. To so bili:

Ignac Gregorič, rojen 15. junija 1905 v Podborštu, za narodnoosvobodilno borbo je začel delati že leta 1941, bil je tudi član terenskega odbora OF;

Franc Mandelj, rojen 10. marca 1914 v Podborštu, bil je med prvimi organizatorji OF v tem okolišu in član terenskega odbora OF;

Ignac Planinšek, rojen 18. septembra 1913 v Zagorici, delavec, že leta 1941 je pričel delati za OF, pozneje pa je bil član terenskega odbora OF;

Daniel Sadar, rojen 10. oktobra 1889 v Podborštu, čevljar, pristaš OF.

Na Lučarjevem kalu so italijanski vojaki takrat ustrelili Trontelj Jožeta, po domače Štentovega Pepeta, in Malnarčka, oba iz Podboršta, ki so ju prijeli v gozdu pri Hrastovem dolu.

Spominska plošča II. grupi odredov v Bojanskem borštu

V Bojanskem borštu je na bronasti plošči, pritrjeni za betonski podstavek, tale napis:

Na tem mestu je
spomladi leta 1942
taborila in se borila
z italijanskim
okupatorjem II. grupa odredov
Bojanski boršt 1942 — 1977.

I. slovenska brigada, II. grupa odredov, ustanovljena 5. aprila 1942 na Kremenjku, se je 11. aprila 1942 premestila v taborišče v Bojanskem borštu, oddaljeno le nekaj kilometrov od močnih sovražnih postojank v Stični in v Šentvidu pri Stični.

18. aprila je iz partizanskega taborišča pobegnil Jože Fatur, doma iz Vira pri Stični, in Italijanom izdal kraj taborišča. Italijani so takoj začeli pripravljati napad iz svojih postojank Trebnjega, Šentvida in Stične. Štab brigade je bil o izdajstvu in namerah Italijanov pravočasno obveščen, zato je poslal na cesto Trebnje—Stična v ovinke Medvedjeka četo, ki jo je vodil Jože Kovačič. Tam je padlo v zasedo pet kamionov »črnih srajc« iz Trebnjega. Po bliskovitem spopadu so imeli Italijani večje število mrtvih in ranjenih, Jožetova četa pa se je morala zaradi obkoljevanja umakniti. Italijani niso nadaljevali poti proti Stični.

Istega dne je izdajalec Fatur pripeljal sovražno kolono iz Stične do samega taborišča, vendar je naletela na pripravljene partizane. Po krajšem ostrem boju so se Italijani umaknili in vrnili v Stično.

Pobudo za postavitev spominskega obeležja, ki so ga odkrili junija 1977, so dali borci II. grupe odredov. Ploščo je izdelala tovarna IMP v Ivančni gorici.

Avtor besedila je Slavko Medved.

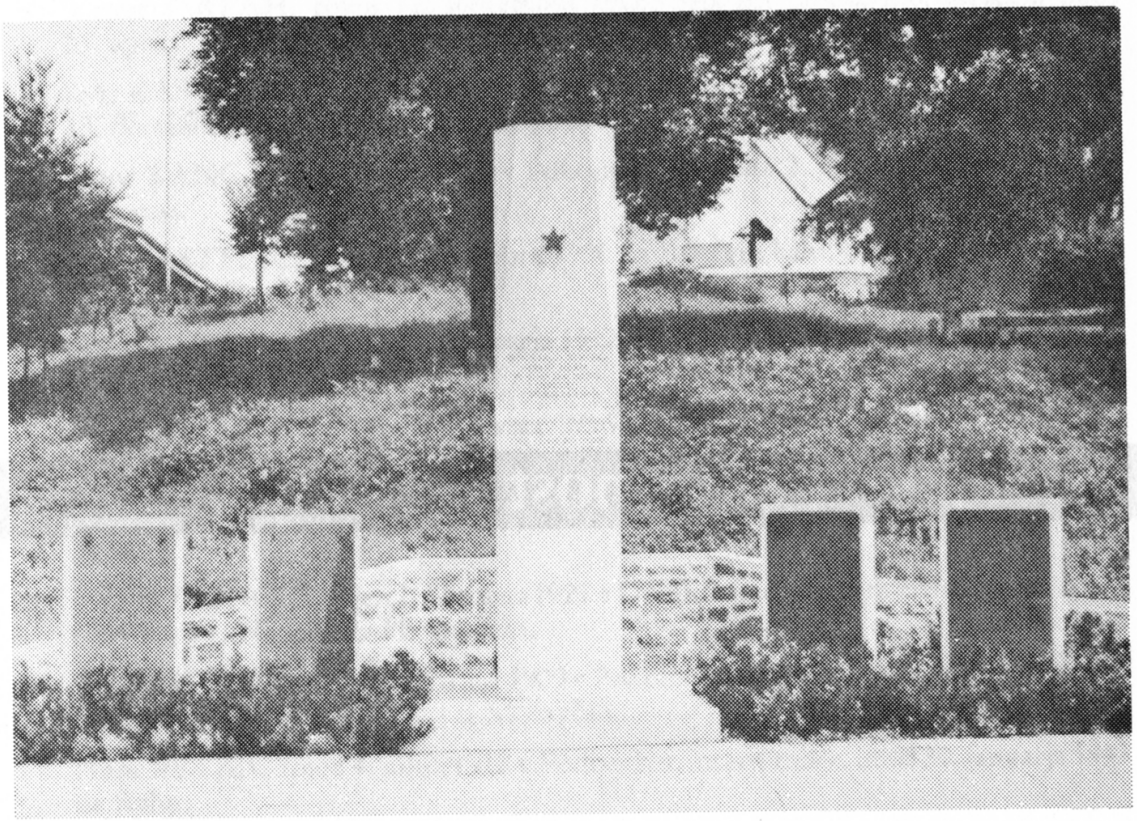
Padli iz krajevne skupnosti Dob

1. Alojz GRUDEN, rojen 3. junija 1925 v Dobu, aktivist — kurir, ustreljen 24. decembra 1943 v Lisičjem pri Škofljici.
2. Janez GRABLJEVEC, rojen 19. januarja 1926 v Bogi vasi, borec 12. brigade, pogrešan jeseni 1944.

3. Ignac GREGORIČ, rojen 15. junija 1905 v Podborštu, ustreljen od Italijanov 2. septembra 1942 v Sadu.
4. Feliks ILOVAR, rojen 21. julija 1914 v Dobu, aktivist OF, ustreljen 2. septembra 1942 v Radohovi vasi.
5. Anton JERLAH, rojen 12. septembra 1906, Sela pri Dobu, interniranec, umrl 23. aprila 1944 v nemškem taborišču.
6. Jože KASTELIC, rojen 20. decembra 1920 v Sadu, borec Cankarjeve brigade, padel 13. decembra 1942 v Dolenjskih Toplicah.
7. Franc KANC, rojen 2. maja 1913 v Pokojnici, ustreljen 2. septembra 1942 v Radohovi vasi.
8. Jože KASTELIC, rojen 1. novembra 1920 na Rdečem kalu, ustreljen 2. septembra 1942 v Radohovi vasi.
9. Ignac KASTELIC, rojen 12. februarja 1912 na Rdečem kalu, ustreljen 2. septembra 1942 v Radohovi vasi.
10. Jože MARKOVIČ, rojen 13. marca 1916 v Dobu, ustreljen 2. septembra 1942 v Radohovi vasi.
11. Franc MANDELJ, rojen 10. marca 1914 v Podborštu, ustreljen 2. septembra 1942 v Sadu.
12. Jože POLONČIČ, rojen 7. oktobra 1921 v Dobu, borec, enota ni znana, padel aprila 1944 pri Sv. Nedelji na Hrvatskem.
13. Karol PIŠKUR, rojen 6. februarja 1909 v Pokojnici, borec Cankarjeve brigade, padel novembra 1942 v Sv. Križu pri Moravčah.
14. Franc PETAN, rojen 4. julija 1918 v Podborštu, interniranec, umrl 30. januarja 1943 na Rabu.
15. Ignac PLANINŠEK, rojen 18. septembra 1913 v Zagorici, ustreljen 2. septembra 1942 v Sadu.
16. Jernej PLANINŠEK, rojen 8. septembra 1920 v Zagorici, ustreljen 2. septembra 1942 v Radohovi vasi.
17. Jože PLANINŠEK, rojen 18. julija 1923 v Dobu, ustreljen 2. avgusta 1942 v Dobu.
18. Franc PROSEN, rojen 15. junija 1916 v Dobu, interniranec, umrl 13. 5. 1943 na Rabu.
19. Danijel SADAR, rojen 10. oktobra 1898 v Podborštu, ustreljen 2. septembra 1942 v Sadu.
20. Jože ŠTRUS, rojen 23. aprila 1891 na Rdečem kalu, ustreljen 2. septembra 1942 v Radohovi vasi.
21. Florijan ŠRAJ, rojen 4. maja 1908 v Dobu, ustreljen 2. septembra 1942 v Radohovi vasi.
22. Anton TRNOVŠEK, rojen 1911 v Podborštu, interniranec, umrl 24. februarja 1943 na Rabu.

Krajevna skupnost Grosuplje G

Spomenik padlim na partizanskem pokopališču v Grosupljem

Na partizanskem pokopališču v Grosupljem stoji spomenik s tem napisom:

»Junakom borcem,
ki so prelili svojo
srčno kri za svobodo,
padlim talcem,
ki so na tem mestu
izkrvaveli,
v spomin in slavo!
Rod, ki danes tu prebiva,
to svobodo čuval bo,
znal ceniti bo, ljubiti,
kar plačali ste s krvjo.«

Na pokopališču počiva okoli 40 neznanih borcev in aktivistov OF, ki so padli od 1941 do 1945 v okolici Grosupljega, na njem je pokopanih tudi

15 znanih borcev in aktivistov OF ter osem po vojni umrlih borcev in vidnejših aktivistov OF.

Pobudo za postavitev spomenika je dal Krajevni odbor ZB NOV Grosuplje, arhitektka je bila Jakica Acetto, odkrili pa so ga 20. oktobra 1955.

Ob 40. obletnici osvoboditve in zmage nad fašizmom je Krajevno združenje ZB NOV Grosuplje v sodelovanju s krajevno skupnostjo in družbenopolitičnimi organizacijami ob spomeniku odkrilo še štiri spominske plošče z imeni 51 preminulih borcev, aktivistov OF in žrtev fašističnega nasilja v letih 1941—1945 iz krajevne skupnosti Grosuplje s tem napisom:

»V prostoru, času išče vas spomin,
ki ste nekoč živeli tu med nami
in vas nekdanjih bolečin
rešila postelja je v črni jami.

V spominu živi še, zdaj tu ležite,
krog vas lebdi opojni mir grobov
in prosti bolečin brezskrbno spite,
zavedajoč se varnosti sinov.«

Borci in aktivisti padli v NOB

BLATO

1. *Janez Adamič*
2. *Jože Kolenc*
3. *Alojz Šparovec*

GATINA

1. *Janez Marinčič*
2. *Vinko Rus*
3. *Alojz Rus*
4. *Janez Trontelj*
5. *Jože Žitnik*
6. *Alojz Žitnik*

GROSUPLJE

1. *Vid Ančnik*
2. *Stanislav Cvetkovič*
3. *Rupert Dobrovnik*
4. *Miha Dovžan*
5. *Anica Gale*
6. *Stane Golouh*
7. *Janko Hočevar*
8. *Bogomil Hude*
9. *Jože Kadunc*
10. *Ivan Kovač*
11. *Ivan Košmrl*
12. *Franc Košmrl*
13. *Franc Lavrič*
14. *Milan Ličen*
15. *Vera Lučovnik*
16. *Ludvik Miklič*
17. *Ivan Perovšek*
18. *Pepca Perme*
19. *Anton Polič*
20. *Alojz Potokar*
21. *Ivan Potočnik*
22. *Alojz Pucihar*
23. *Lado Reja*

24. *Peter Rupar*
25. *Leopold Skalja*
26. *Danilo Slamnjak*
27. *Anton Štrubelj*
28. *Ljuba Šuligoj*
29. *Stojan Šuligoj*
30. *Franc Zajc*

HRASTJE

1. *Stanislav Perme*

PEROVO

1. *Jože Mehle*
2. *Martin Zupančič*

Žrtve fašističnega nasilja

BRVACE

1. *Ivan Janežič*

GATINA

1. *Janez Rus*
2. *Jože Zajc*

GROSUPLJE

1. *Alojz Ahlin*
2. *Jože Arko*
3. *Franc Marinčič*

HRASTJE

1. *Alojz Škrjanc*

SP. DUPLICE

1. *Martin Vidic*

Pobudnik obnove spominskega parka s postavitvijo spominskih plošč je bil Janez Lesjak, starejši.

Plošče je izdelal Peter Jovandarič, gradbena dela pa je opravilo Splošno gradbeno podjetje Grosuplje.

Otvoritev je bila 6. maja 1985.

Zgodnjo zasidranost Osvobodilne fronte v Grosupljem je omogočilo dejstvo, da je Radko Polič takoj po razpadu stare Jugoslavije vzpostavil zvezo s Centralnim komitejem KPS. V skladu s smernicami, ki jih je dobil, je pospešeno nadaljeval s politično dejavnostjo v Grosupljem in okolici že pred formalno ustanovitvijo Osvobodilne fronte. Tako je bil lahko že v prvi polovici maja 1941 pod njegovim vodstvom v gozdu za tovarno Motvoz in platno sestanek simpatizerjev komunistične partije s sklepom o širjenju mreže zaupnikov za organiziranje OF.

Centralni komite komunistične partije Slovenije je kmalu poslal v Grosuplje svojega inštruktorja Dolfeta Jakhla. Ta je konec junija 1941 ustanovil partijsko organizacijo in Okrožni komite KPS Grosuplje. Njegovi prvi člani so bili: sekretar Dolfe Jakhel, člani pa Radko Polič, Ivan Kovač, Janko Rode in Ludvik Starič. Okrožni komite je odtlej vodil vse priprave za oblikovanje terenskih in rajonskih odborov OF na grosupeljskem in stiškem območju.

Ko so dozoreli pogoji, so 14. septembra 1941 ustanovili na Kravjeku pri Muljavi okrožni odbor OF Stična, 28. septembra pa okrožni odbor OF Grosuplje v Račni.

Tovarna Motvoz in platno z revolucionarnim delavstvom je dala tudi večino prvoborcev za Grosupeljsko partizansko četo. Ta je bila ustanovljena 29. oktobra 1941 v gozdu pod Plešivico. Samostojno je delovala do 6. januarja 1942, ko so jo vključili v 2. slovenski ali štajerski bataljon.

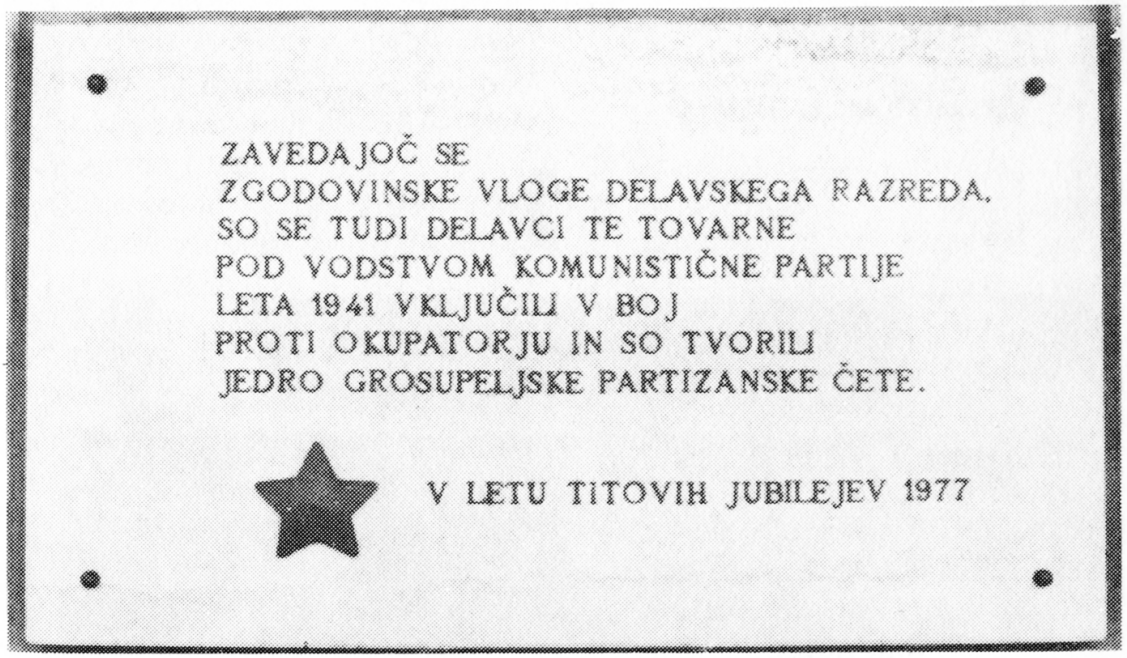
Spomladi leta 1942 je narodnoosvobodilno gibanje doživelo velik razmah. To je trajalo vse do italijanske poletne ofenzive proti partizanom, ko so Italijani začeli požigati vasi, voziti ljudi v taborišča in zapore ter streljati najvidnejše pristaše OF.

Po kapitulaciji Italije je partizanska vojska 11. 9. 1943 osvobodila Grosuplje; tekstilna tovarna Motvoz in platno je takoj pričela z delom in je delala za partizansko vojsko do 29. oktobra 1943, ko so Nemci bombardirali Grosuplje. Takrat je bil ubit skladiščnik tovarne Alojz Ahlin.

V začetku leta 1944 je nastala na Grosupljem močna domobranska postojanka. Partizanske brigade so postojanko večkrat napadle, vendar brez večjega uspeha, saj je bila zelo utrjena.

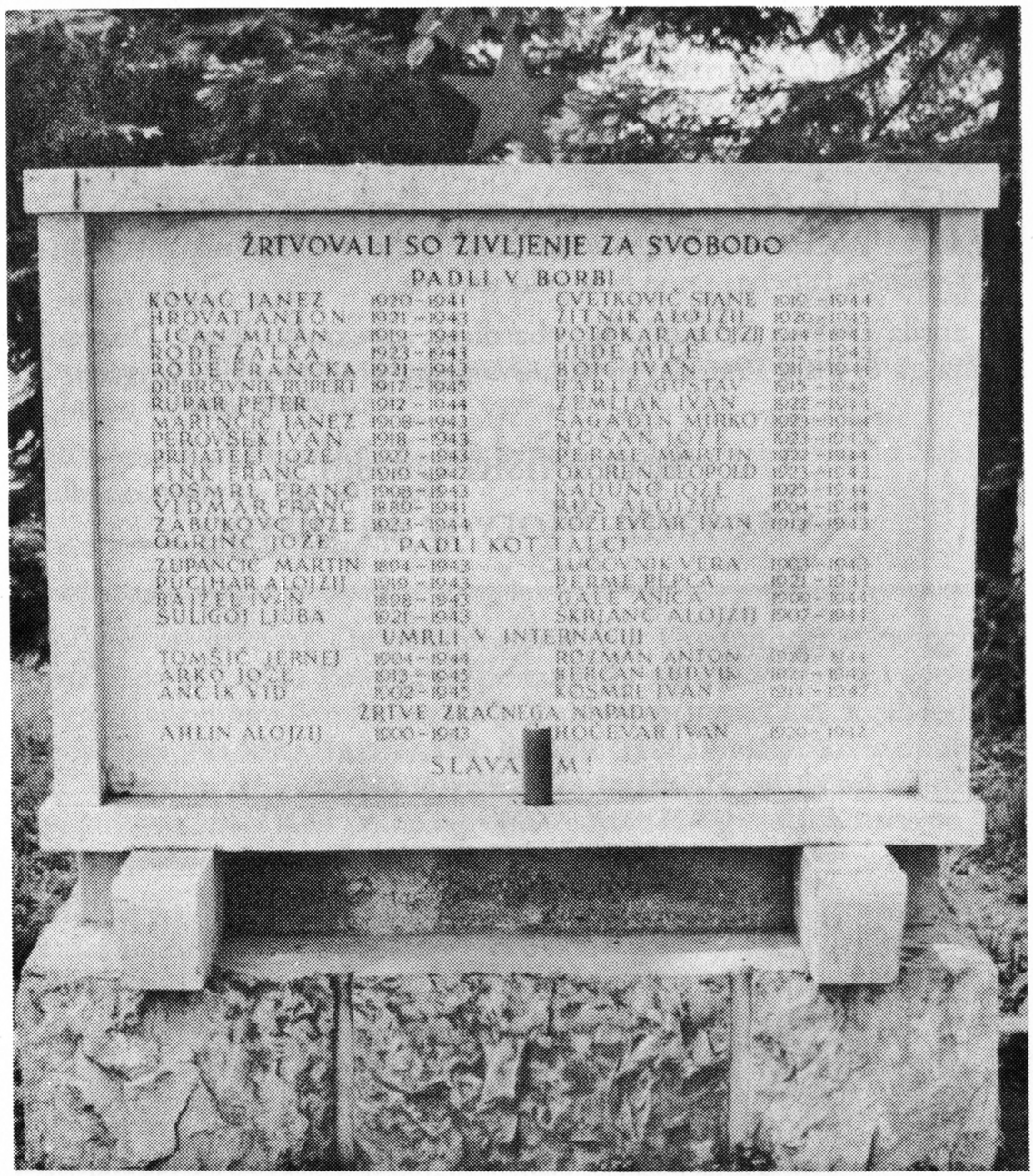
20. aprila 1945 so Grosuplje bombardirala zavezniška letala. Dokončno pa sta ga 6. maja 1945 osvobodili dvanajsta in Cankarjeva brigada.

Spominski plošči v tovarni Motvoz in platno

Na pročelju obratne menze tovarne Motvoz in platno Grosuplje je vzidana marmorna plošča s tem napisom:

Zavedajoč se
zgodovinske vloge delavskega razreda
so se tudi delavci te tovarne
pod vodstvom komunistične partije
leta 1941 vključili v boj
proti okupatorju in so tvorili
jedro Grosupeljske partizanske čete.
V letu Titovih jubilejev 1977.

Tovarna Motvoz in platno je bila žarišče narodnoosvobodilnega boja na območju Grosupljega in okolice, kar dokazuje številčni odhod delavcev v partizane. Mnogi med njimi so žrtvovali svoja življenja. Tovarna je imela svoj odbor OF. Iz nje je prihajalo veliko materiala za partizanske borce, zlasti šotorskih kril, nahrbtnikov in drugega. V tovarni so pozimi 1941/42 razmnoževali Slovenski poročevalec, besedilo zanj pa je prihajalo iz Ljubljane.

Pobudo za spominsko ploščo je dal delavski svet tovarne, odkrili pa so jo 24. septembra 1977 v okviru proslav počastitve 40. obletnice ustanovitve KPS ter ob 85. obletnici rojstva tov. Tita.

Na dvorišču tovarne je na kamnit podstavek vzidana spominska plošča — odkrili so jo 29. novembra 1947 — na kateri so vklesana imena nekdanjih delavcev, ki so »žrtvovali življenja za svobodo.«

Padli v borbi:

1. *Kovač Janez* 1920—1941
2. *Hrovat Anton* 1921—1943
3. *Ličen Milan* 1919—1941
4. *Rode Zalka* 1923—1943
5. *Rode Francka* 1921—1943
6. *Dobrovnik Rupert* 1917—1945
7. *Rupar Peter* 1912—1944
8. *Marinčič Janez* 1908—1943
9. *Perovšek Ivan* 1918—1943
10. *Prijatelj Jože* 1922—1943
11. *Fink Franc* 1919—1942
12. *Košmrl Peter* 1908—1943
13. *Vidmar Franc* 1889—1941
14. *Zabukovec Jože* 1923—1944
15. *Ogrinc Jože*
16. *Cvetkovič Stane* 1919—1944
17. *Žitnik Alojzij* 1920—1945
18. *Hude Mile* 1915—1943
19. *Potokar Alojzij* 1914—1943
20. *Bojc Ivan* 1911—1944
21. *Barle Gustav* 1915—1945
22. *Zemljak Ivan* 1922—1944
23. *Sagadin Mirko* 1923—1944
24. *Nosan Jože* 1923—1943
25. *Perme Martin* 1922—1944
26. *Okoren Leopold* 1923—1943
27. *Kadunc Jože* 1925—1944
28. *Rus Alojzij* 1904—1944
29. *Kozlevčar Ivan* 1913—1943

Padli kot talci:

30. *Zupančič Martin* 1894—1943
31. *Pucihar Alojzij* 1919—1943
32. *Bajželj Ivan* 1898—1943
33. *Šuligoj Ljuba* 1921—1943
34. *Lučovnik Vera* 1903—1943
35. *Perme Pepca* 1921—1944
36. *Gale Anica* 1909—1944
37. *Škrjanc Alojzij* 1907—1944

Umrli v internaciji:

38. *Tomšič Jernej* 1904—1944
39. *Arko Jože* 1913—1945
40. *Ančnik Vid* 1902—1945
41. *Rozman Anton* 1920—1944
42. *Berčan Ludvik* 1921—1943
43. *Košmrl Ivan* 1914—1942

Žrtve zračnega napada:

44. *Ahlin Alojzij* 1900—1943
45. *Hočevar Ivan* 1920—1942

Slava jim!

Spominska plošča grosupeljski partizanski četi

Na pročelju razdelilne transformatorske postaje Grosuplje je vzidana spominska plošča z naslednjim napisom:

V dneh med 26. in 29. 10. 1941
je Okrožni komite
KPS Grosuplje
pod vodstvom sekretarja
Dolfeta Jakhla
pod to zvesto in varno streho
izpeljal ustanovitev Grosupeljske čete.
Kolektiv Elektro Ljubljana — okolica.
18. 6. 1977

Med temi pripravami so Italijani 28. oktobra 1941 aretirali in zaprli sekretarja okrožnega komiteja Dolfeta Jakhla ter člana komiteja Radka Poliča in Janka Rodeta. Vendar so le-ti v noči z 28. na 29. oktober pobegnili iz zapora in odhiteli na zbirališče prvih grosupeljskih partizanov v gozdu pod vasjo Plešivica.

Ploščo je dala vzidati TOZD Elektro-Ljubljana okolica po načrtu dipl. gradbenega ing. Staneta Lamberka, odkrili pa so jo 18. junija 1977.

Avtor napisa je Radko Polič.

Spominska plošča na gradu Brinje

Na hiši v Grosupljem, ki jo že Valvasor omenja kot grad Brinje, je plošča z napisom, ki pravi:

»V tej hiši je deloval
prvi okrožni odbor OF
Grosuplje od svoje
ustanovitve v začetku
oktobra 1941
do junija 1942.«

Pobudo za to spominsko ploščo je dal krajevni odbor ZB NOV Grosuplje, odkrili pa so jo 10. oktobra 1971.

Okrožni odbor je bil ustanovljen 28. septembra 1941 v Račni, za prvega predsednika pa izvoljen veterinar Stane Valentinčič, tedanji lastnik gradu. Zato so bili v Brinju v omenjenem obdobju pogosti sestanki okrožnega odbora. Odtod je tekla tudi oskrba partizanov na Polici in okoli Šentjurja, saj je bilo v špecerijski trgovini v hiši ustrezno skladišče hrane. Sem so prihajali rajonski aktivisti, pa tudi člani osrednjega vodstva Osvobodilne fronte iz Ljubljane in njihovi tehnični organi. Prihajali so tudi partizani po orožje ali drug material. Poleti in jeseni 1941, kadar se je mudil v Grosupljem, je v Brinju občasno ilegalno prebival partijski sekretar okrožja Grosuplje Dolfe Jakhel.

Stane Valentinčič je leta 1952 hišo podaril občini Grosuplje s predlogom, naj v njej uredijo muzejske prostore.

Spominsko obeležje padlemu borcu grosupeljske partizanske čete Antonu Ahlinu-Anteju

Nad vasjo Perovo, na Devcah, stoji spominski kamen s tem napisom:

»Na tem mestu je dne
3. januarja 1942. leta
padel prvi borec,
mitraljezec iz Grosupeljske
partizanske čete
AHLIN ANTON
iz Malega Mlačevega.«

Anton Ahlin se je rodil 12. decembra 1912 na Malem Mlačevem v številni kmečki družini. Pri Francu Javorniku v Grosupljem se je izučil mesarske obrti.

Kmalu po ustanovitvi Grosupeljske partizanske čete se ji je priključil in v njej postal mitraljezec.

Spominsko obeležje je postavil Občinski odbor ZB NOV Grosuplje, odkrili pa so ga 19. julija 1965.

Spomenik Dolfetu Jakhlu

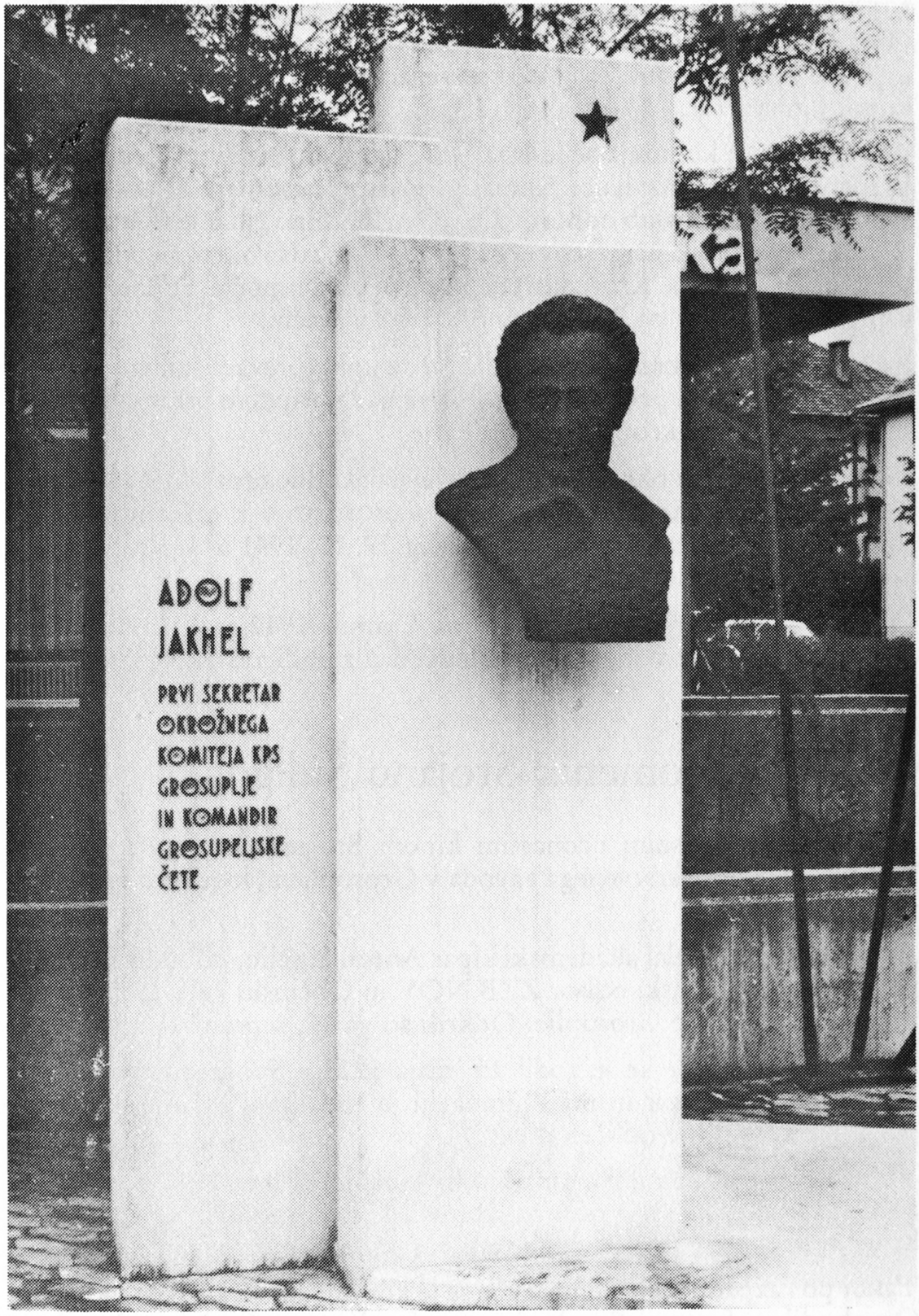
Spomenik z doprsnim kipom Dolfeta Jakhla, prvega sekretarja okrožnega komiteja komunistične partije Slovenije Grosuplje in komandirja Grosupeljske partizanske čete, kot pove napis na njem, stoji v Grosupljem ob Taborski cesti na križišču pred poslopjem Ljubljanske banke.

Spomenik — pobudo zanj je dal Občinski komite zveze komunistov Grosuplje — so odkrili 28. oktobra 1977.

Doprsni kip Dolfeta Jakhla je delo akademskega kiparja Antona Sigulina, Jakhlovega revolucionarnega soborca.

Dolfe Jakhel se je rodil 29. decembra 1910 v Otočah, v občini Šmartno pri Celovcu. Leta 1916 se je mati s sinom naselila v Zalogu pri Ljubljani; tu je Dolfe preživljal otroška leta in končal osnovno šolo. Od 1922 je nadaljeval šolanje na gimnaziji v Celju in jo tudi končal. V višjih razredih gimnazije je sodeloval v naprednem dijaškem društvu »Sloga«, postal pa je tudi predsednik literarnega krožka, ki je izdajal rokopisni časopis.

Po maturi se je odločil za študij slavistike. Na filozofski fakulteti se je Jakhel vključil v akademsko društvo »Triglav« in zaradi svojih sposobnosti kmalu postal njegov predsednik. Tako je veliko prispeval k temu, da se je društvo levo usmerilo. V tem času je postal član komunistične partije in prizadeven borec delavskega razreda; to izpričuje tudi v svojih literarnih prispevkih v raznih glasilih.

Velik revolucionarni delež je Dolfe Jakhel prispeval tudi občini Grosuplje.

V prvi polovici junija 1941 ga je Centralni komite KP Slovenije poslal v Grosuplje kot svojega inštruktorja, da bi organiziral partijske celice, nato pa še okrožni komite; le-ta, katerega sekretar je postal, je nastal že konec junija 1941.

Pod vodstvom komiteja se je osvobodilno gibanje tudi v grosupeljskem okrožju uspešno razvijalo. Kmalu so dozorele razmere za ustanovitev okrožnega in rajonskih odborov OF. Osvobodilno gibanje se je tako razmahnilo, da sta bila namesto enega ustanovljena dva okrožna odbora: 14. septembra 1941 na Kravjeku pri Muljavi za območje Stične, za grosupeljsko območje pa 28. septembra 1941 v Račni.

Jakhel je v okrožnem odboru OF Grosuplje prevzel naloge vojnega referenta. Njegova prva naloga je bila skrb za pripravo ustanovitve partizanske enote v okrožju.

25. oktobra 1941 je okrožni komite prejel navodilo centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, naj takoj pristopi k oblikovanju partizanske čete. Le-ta je bila ustanovljena 29. 10. 1941 in Dolfe Jakhel je postal njen komandir.

Ob napadu na Turjak, v noči od 6. na 7. januar 1942, je bil hudo ranjen, naslednji dan pa je v logarnici v Medvedici zaradi zastrupitve umrl.

Spomenik Stojanu Šuligoju

Spomenik z doprsnim bronastim kipom Stojana Šuligoja stoji pred zgradbo Vzgojnovarstvenega zavoda v Grosupljem, ki je tudi poimenovan po njem.

Doprsni kip je izdelal akademski kipar Anton Sigulin, pobudo za postavitev sta dala občinski odbor ZZB NOV in Občinski komite zveze komunistov Slovenije Grosuplje. Odkrili so ga 12. septembra 1980.

Stojan Šuligoj-Jope se je rodil 15. maja 1923 v Spodnjem Kašlju. Po končani osnovni šoli in nižji gimnaziji je nadaljeval šolanje na trgovski akademiji. Bil je odličen dijak.

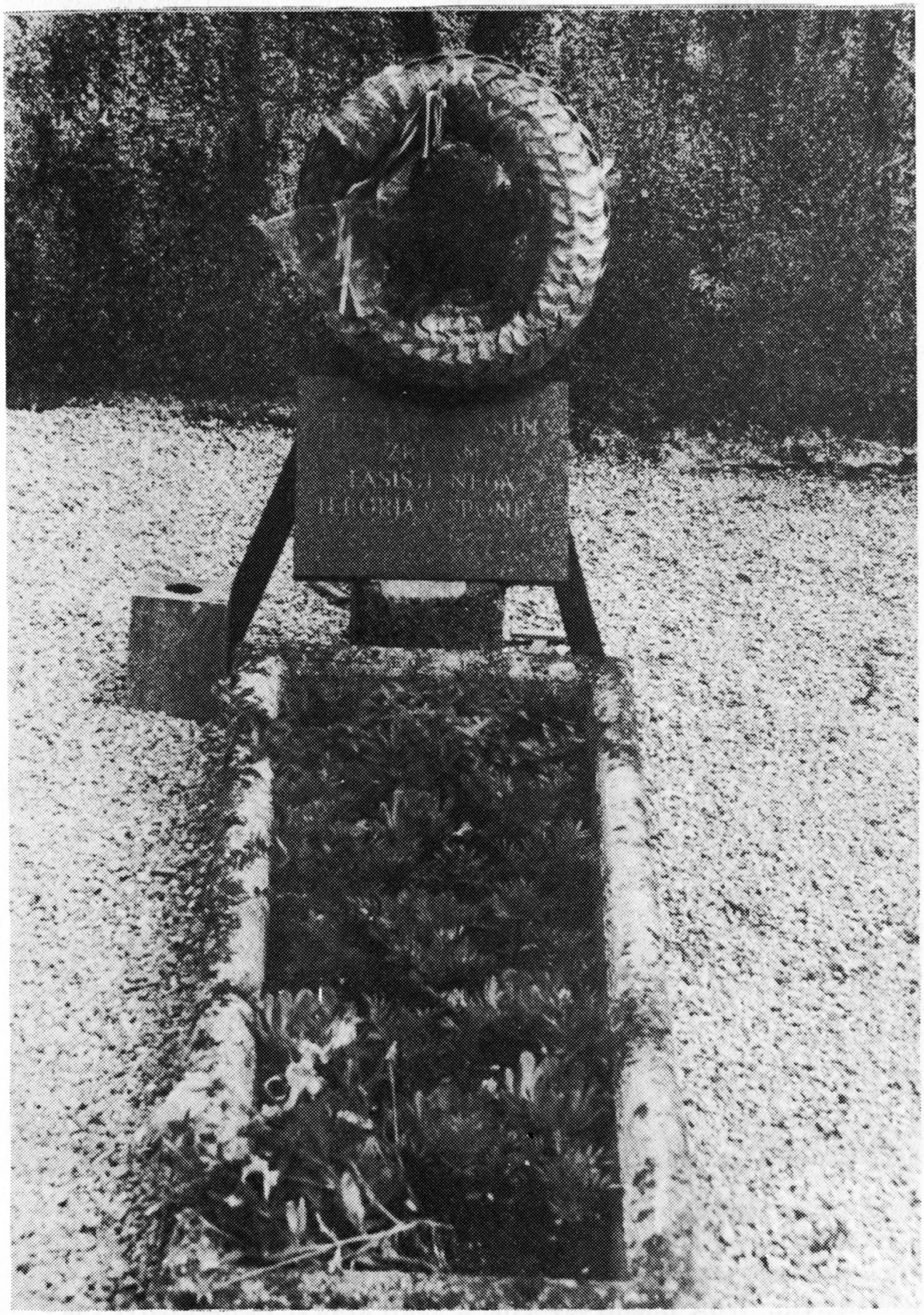
Vključil se je v napredno mladinsko gibanje in leta 1941 postal član SKOJ. Odlikovala ga je resnicoljubnost, ki jo je vedno izpovedoval odkrito in brez ovinkov, pa če je tudi včasih boleče delovala.

Takoj po razpadu stare Jugoslavije se je kot mladinski aktivist vključil v Osvobodilno fronto. Kmalu je postal sekretar okrožnega komiteja SKOJ Grosuplje, oktobra 1942 pa tudi član okrožnega odbora OF. Njegovo aktivnost je čutil tudi okupator, zato je že v prvi polovici leta 1942 na njegovo glavo razpisal 30.000 lir nagrade.

Sredi ustvarjalnega zamaha za vzpon in krepitev OF je končal svoje revolucionarno poslanstvo. Na križišču poti Vino—Šmarje—Bičje—Drenik so mu belogardisti postavili zasedo, iz katere ni imel izhoda, zato se je sam ustrelil. Svoje mlado življenje je tako končal 13. februarja 1943.

Spominska plošča trem neznanim žrtvam na pokopališču na Gatini

Le nekaj dni pred osvoboditvijo, ko so se sovražniki panično umikali z Dolenjske proti Ljubljani, so se pri mlinu v Grdem žlebu znesli nad tremi nedolžnimi žrtvami in jih pobili s puškinimi kopiti. Po njihovem odhodu so domačini neznance pokopali na pokopališču na Gatini.

Krajevni odbor ZB NOV Grosuplje je postavil nagrobnik v obliki spominske plošče, na kateri piše: *Trem neznanim*
žrtvam
fašističnega
terorja v spomin.

Padli iz krajevne skupnosti Grosuplje

1. Vid ANČNIK, rojen 15. januarja 1902 na Vrhu nad Želimljami, borec Komande mesta Grosuplje, oktobra 1943 ujet in odpeljan v nemško taborišče, umrl 4. aprila 1945 v Dachauu.
2. Janez ADAMIČ, rojen 1923 v Blatu pri Grosupljem, borec, padel 7. maja 1945.
3. Alojz AHLIN, rojen 7. julija 1900 v Grosupljem, žrtev bombardiranja tovarne Motvoz in platno Grosuplje 29. oktobra 1943.
4. Jože ARKO, rojen 8. aprila 1913 v Sodražici, interniranec, umrl 7. maja 1945 v Dachauu.
5. Stanislav CVETKOVIČ, rojen 21. septembra 1919 v Grosupljem, borec Cankarjeve brigade, padel 10. novembra 1943 v Bršljinu pri Novem mestu.
6. Rupert DOBROVNIK, rojen 14. marca 1917 v Ptuju, aktivist OF na Primorskem, padel 29. aprila 1945 pri Vipavi.
7. Mihael DOVŽAN, rojen 28. septembra 1896 v Begunjah, borec komande mesta Grosuplje, ujet in ustreljen 1. decembra 1943 v Zalogu pri Škofljici.
8. Anica GALE, rojena 27. aprila 1909 v Grosupljem, aktivistka OF rajona Grosuplje, ustreljena 8. januarja 1944 v Zalogu pri Škofljici.
9. Stane GOLOUH, rojen 3. decembra 1915 v Vinici, interniranec, umrl 24. aprila 1943 v Gonarsu.
10. Janko HOČEVAR, rojen 1923 v Novem mestu, aktivist OF, umrl 1942 v Grosupljem.
11. Bogomil HUDE, rojen 6. marca 1915 v Grosupljem, borec Cankarjeve brigade, padel 14. oktobra 1943 pri Sv. Križu pri Litiji.
12. Ivan JANEŽIČ, rojen 26. marca 1913 na Perovem, aktivist OF, ustreljen 30. decembra 1943, kraj neznan.
13. Jože KADUNC-Ibar, narodni heroj, rojen 25. aprila 1925 v Predstrugah, komandir čete v Gubčevi brigadi, padel pri napadu na vlak 20. marca 1944 pri Cikavi.
14. Franc KOŠMRL, rojen 15. septembra 1908 v Goriča vasi, borec Levstikove brigade, padel 10. novembra 1943 v Strahomerju pri Igu.
15. Ivan KOŠMRL, rojen 31. decembra 1912 v Goriča vasi, borec Levstikove brigade, padel 10. novembra 1943, kraj neznan.

16. Ivan KOVAČ, rojen 1. februarja 1920 v Tržišču politični komisar Grosupeljske čete, padel 6. januarja 1942 na Turjaku.
17. Ivan KOZLEVČAR, rojen 26. julija 1913 v Sp. Duplicah, borec Cankarjeve brigade, padel 22. avgusta 1943 v Romanji vasi pri Dolenjskih Toplicah.
18. Jože KOLENC, rojen v Blatu, borec komande mesta Trebnje, padel novembra 1943 pri Dobrniču.
19. Vera LUČOVNIK, rojena 30. januarja 1904 v Ljubljani, aktivistka OF, ustreljena 1. novembra 1944 pri Urhu.
20. Milan LIČEN, rojen 22. maja 1919 v Mekinjah pri Kamniku, borec Grosupeljske čete, padel 23. novembra 1941 pri vasi Hočevje nad Krko.
21. Franc LAVRIČ, rojen 21. julija 1912 v Sp. Dragi, borec Levstikove brigade, padel 7. maja 1945 na Orlah.
22. Franc MARINČIČ, rojen na Gatini, aktivist OF, ustreljen 1. avgusta 1944, kraj neznan.
23. Janez MARINČIČ, rojen 9. julija 1908 na Gatini, borec Vojkove brigade, padel 5. januarja 1944 pri Treh kraljih na Gorenjskem.
24. Ludvik MIKLIČ, rojen 4. septembra 1912 na Velikem Mlačevem, obveščevalec komande mesta Škofja Loka, padel 23. marca 1943 v Studenčicah pri Medvodah.
25. Jože MEHLE, rojen 14. oktobra 1898 na Velikem Mlačevem, interniranec, umrl 4. marca 1943 v taborišču Gonars.
26. Franc NOVAK, rojen 1892 v Grosupljem, interniranec, umrl 1943 v taborišču Renicci—Arezzo.
27. Ivan PEROVŠEK, rojen 31. oktobra 1918 v Grosupljem, borec Levstikove brigade, padel 9. novembra 1943 v vasi Sela pri Robu.
28. Pepca PERME, rojena 19. februarja 1921 v Grosupljem, aktivistka OF, ustreljena 13. marca 1944 pri Urhu.
29. Anton POLIČ, rojen 6. januarja 1893 v Srednjem Gasteraju pri Sv. Juriju v Slovenskih goricah, aktivist OF, ustreljen 25. januarja 1944 v Grosupljem.
30. Alojz POTOKAR, rojen 21. januarja 1914 v Grosupljem, borec Cankarjeve brigade, padel 7. oktobra 1943 pri Sv. Križu pri Litiji.
31. Ivan POTOČNIK, rojen 1914 v Žičah pri Slovenskih Konjicah, borec Cankarjeve brigade, padel 2. novembra 1943 na Ilovi gori.
32. Alojz PUCIHAR, rojen 3. junija 1919 na Velikem vrhu pri Šmarju, aktivist OF, ustreljen 1. decembra 1943 na Barju.
33. Stanislav PERME, rojen 27. junija 1925 v Hrastju, borec Pohorskega bataljona, padel 8. januarja 1943 pri Treh Žebljih na Pohorju.
34. Ludvik PUCIHAR, rojen 12. avgusta 1908 v Grosupljem, interniranec, umrl 16. maja 1943 v Gonarsu.
35. Alojz RUGELJ, rojen 10. maja 1909 v Grosupljem, interniranec, umrl 21. junija 1943 v taborišču Renicci.
36. Lado REJA, rojen 31. marca 1912, aktivist OF, ustreljen 9. novembra 1943 v Strahomeru.

37. Peter RUPAR, rojen 7. februarja 1912 v Škofji Loki, borec Cankarjeve brigade, padel 30. decembra 1944 pri Žvirčah.

38. Vincenc RUS, rojen 11. septembra 1924 na Gatini, borec II. grupe odredov, padel 6. avgusta 1942 na Štajerskem.

39. Janez RUS, rojen 19. septembra 1900 na Gatini, interniranec, umrl 21. aprila 1945 v taborišču Mauthausen.

40. Alojz RUS, rojen 4. aprila 1904 na Gatini, borec Cankarjeve brigade, padel februarja 1944 pri Škofljici.

41. Leopold SKALJA, rojen 18. septembra 1916 v Žirovnici, borec Tomšičeve brigade, padel 10. januarja 1943 na Zgornjem Brezovem.

42. Danilo SLAMNJAK, rojen 21. oktobra 1925 na Rašici, komandir kurirske postaje TV, padel 24. julija 1944 v Loki pri Žusmu.

43. Mirko SAGADIN, rojen 1. septembra 1922 v Sevnici, komandir čete Cankarjeve brigade, padel 7. marca 1944 pri Gribljah v Beli krajini.

44. Ljubica ŠULIGOJ, rojena 16. 3. 1921 v Podgradu, aktivistka OF, ustreljena 10. januarja 1944 pri Urhu.

45. Stojan ŠULIGOJ-Jope, rojen 15. maja 1923 v Sp. Kašlju, sekretar okrožnega komiteja SKOJ Grosuplje, padel 13. februarja 1943 pri vasi Bičje pri Podtaboru.

46. Alojz ŠKERJANC, rojen 7. avgusta 1907 v Hrastju, aktivist OF, ustreljen 26. decembra 1943 v Škofljici.

47. Anton ŠTRUBELJ, rojen 1. januarja 1924 v Grosupljem, aktivist OF, ustreljen 11. marca 1943 v Grosupljem.

48. Alojz ŠPAROVEC, rojen 12. septembra 1906 v Blatu, borec Cankarjeve brigade, padel 15. septembra 1943 pri Sv. Križu pri Litiji.

49. Anton ŠTANGEL, rojen 5. decembra 1905 v Grosupljem, umrl 1943 v italijanskem zaporu Palermo.

50. Ignac ŠTRUBELJ, rojen 1908 v Grosupljem, interniranec, umrl 22. novembra 1943 v taborišču Renicci.

51. Janez TRONTELJ, rojen 26. junija 1902 na Gatini, borec Cankarjeve brigade, padel 1. novembra 1943 v Ivančni gorici.

52. Martin VIDIC, rojen v Sp. Duplicah, interniranec, umrl 20. decembra 1942 na Rabu.

53. Franc ZAJC, rojen 17. novembra 1908 v Grosupljem, borec Levstikove brigade, ustreljen 13. novembra 1943 pri Urhu.

54. Jože ZAJC, rojen 26. junija 1902 na Gatini, interniranec, umrl 7. aprila 1945 v taborišču Mauthausen.

55. Martin ZUPANČIČ, rojen 10. novembra 1894 na Perovem, aktivist OF, ustreljen 1. novembra 1943 na Barju.

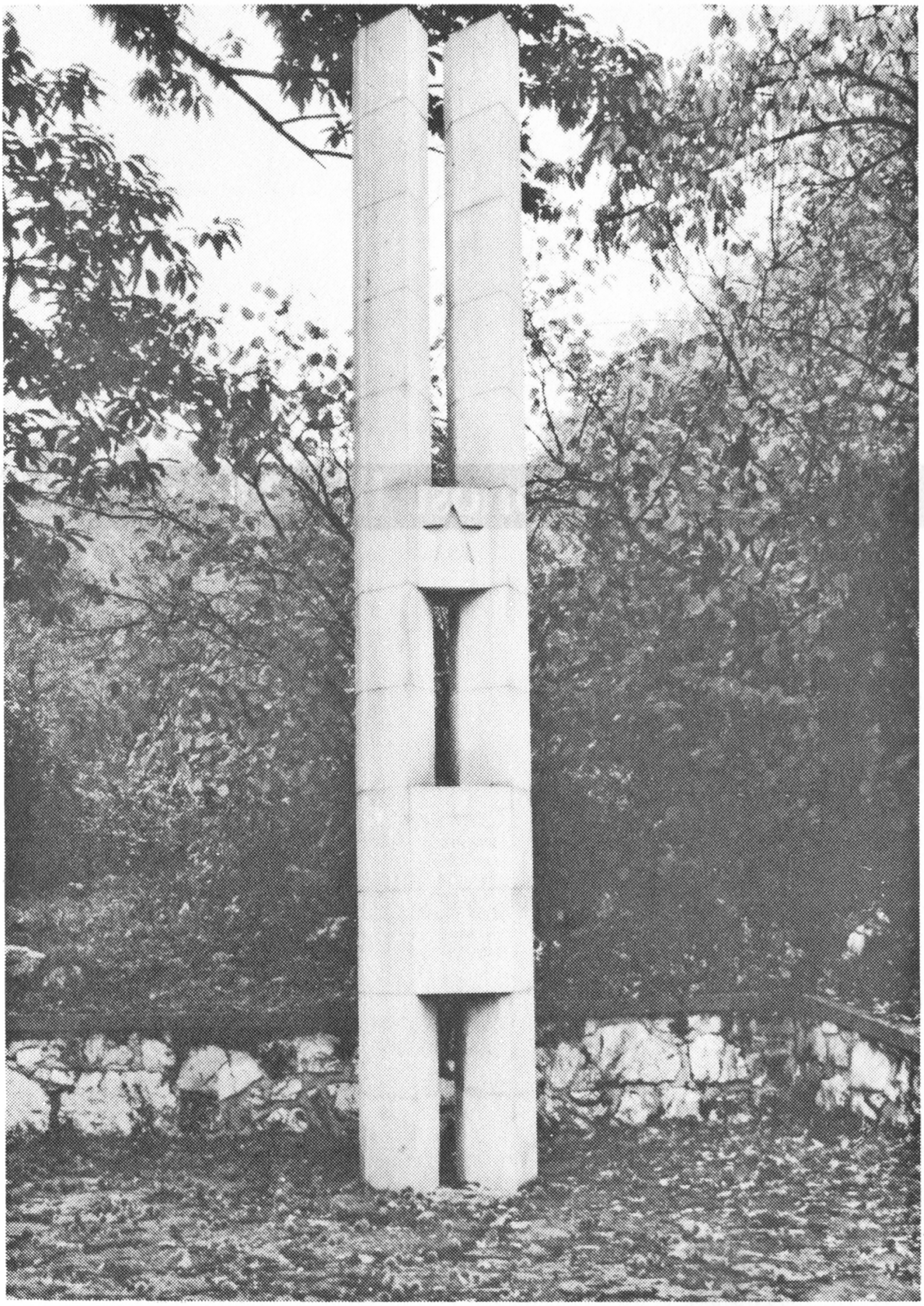
56. Alojz ŽITNIK, rojen 9. decembra 1920 na Gatini, borec Cankarjeve brigade, ustreljen 1. marca 1945 pri vasi Plešivica.

57. Jože ŽITNIK, rojen 8. februarja 1920 na Gatini, interniranec, umrl 11. marca 1945 v taborišču Mauthausen.

58. Anton ŽITNIK, rojen 5. decembra 1905 v Grosupljem, umrl 1943 v italijanskem zaporu Palermo.

Krajevna skupnost Ilova gora I

Spomenik na Ilovi gori

Nekako 150 m nad osnovno šolo na Veliki Ilovi gori stojita dva šesterooglata marmorna stebra, povezana s ploščo in peterokrako zvezdo. Poleg

spomenika je tudi grobišče, v katerem je pokopanih okoli 70 neznanih borcev, ki so padli v bojih med nemško ofenzivo v prvih dneh novembra 1943 na Ilovi gori, urejeno 8. maja 1949.

Pisatelj in pesnik Tone Seliškar, sam udeleženec teh bojev, jih je ovekovečil s temi besedami:

Ne in ne, niso nas strli in nihče nas
nikdar ne bo,
trpeli, krvaveli, padli smo in na naši zemlji ostali.

Spomenik je ob 20-letnici vstaje postavil Občinski odbor ZB NOV Grosuplje.

Projekt je izdelal inženir arhitekt Edo Mihevc, odkrili pa so ga 10. septembra 1961.

V dneh 1. in 2. novembra 1943 sta se Ljubljanska in Cankarjeva brigada borili z Nemci na črti Ivačna gorica—Muljava—Krka pri vaseh Potok, Hudo, Velike Vrhe, Ravni dol, potem pa sta se umaknili proti Ilovi gori. 4. novembra dopoldne so ju tam iz smeri Račne in Čušperka napadle enote granadirskega polka 162. turkestanske divizije, a so se morale poražene umakniti. Popoldne je sovražnik napadel s še večjo silo ter zasedel in požgal vasi Gaberje in Veliko Ilovo goro. Po srditih bojih in hudih izgubah na obeh straneh so se partizanske enote umaknile. Pri tem je imel največ izgub 1. bataljon Ljubljanske brigade, ki se je zdesetkan prebil iz sovražnikovega obroča.

Ponoči, ko je sovražnik zbiral nove sile za napad, so partizani spravili vse ranjence na varno na Jauhe, odtod pa so enote obeh brigad odšle na Korinj in si tu po treh, štirih dneh prvič skuhale.

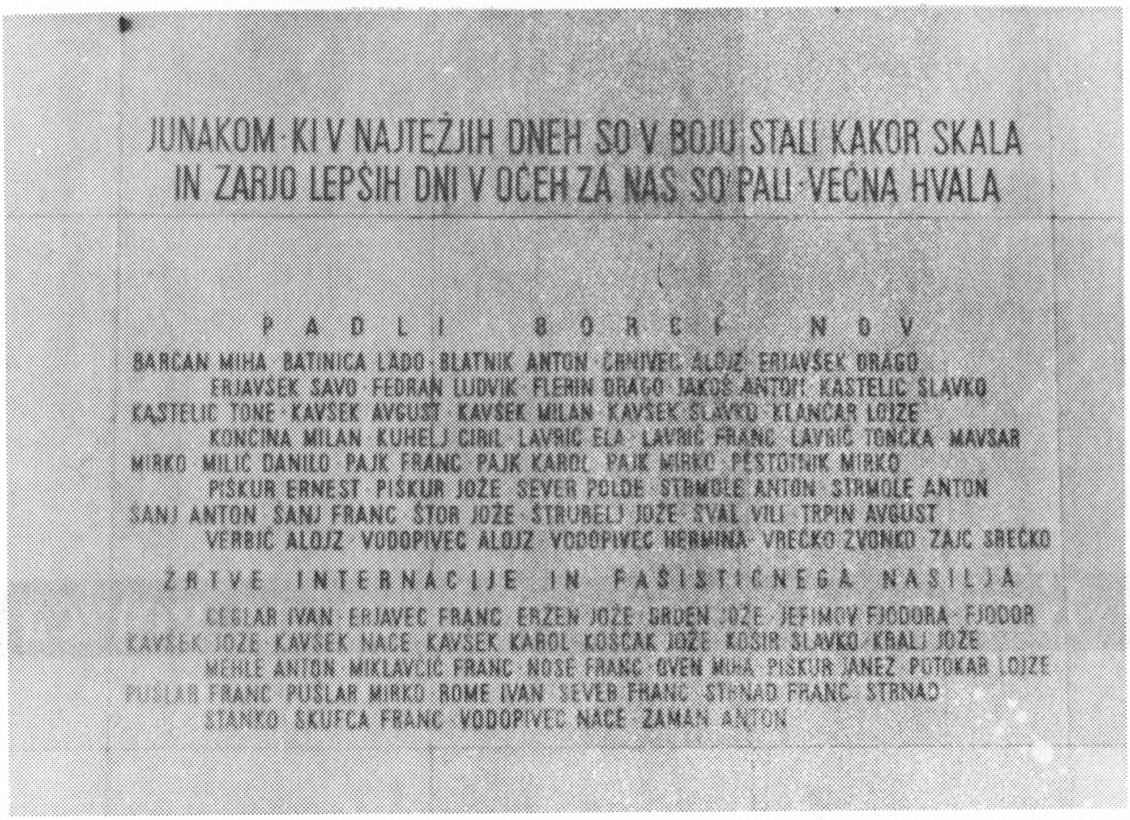
Ta dramatični boj je upodobil tudi glasbenik Marjan Kozina v svoji simfonični pesnitvi Ilova gora.

Padli iz krajevne skupnosti Ilova gora

1. Andrej PIRNAT, rojen 10. oktobra 1920 v Višnji gori, aktivist OF, ustreljen 1. novembra 1942 na Ilovi gori.
2. Martin PETRIČ, rojen 1900 na Veliki Ilovi gori, zadet pri prehodu iz hiše v hlev med boji v dneh 1. do 4. novembra 1943.
3. Janez STRAH, rojen 15. maja 1890 na Mali Ilovi gori, interniranec, umrl 31. decembra 1942 na Rabu.
4. Anton ZAKRAJŠEK, rojen 14. decembra 1926 na Veliki Ilovi gori, borec neznane enote, padel 2. novembra 1943 v Šentjurju.
5. Marija ZAKRAJŠEK, rojena 1903 na Veliki Ilovi gori, interniranka, umrla 9. oktobra 1942 v Gonarsu.

Krajevna skupnost Ivančna gorica I

Spominska plošča padlim v Ivančni gorici

Pri vhodu v zdravstveni dom Jožeta Kovačiča v Ivančni gorici, obloženim z belosivmi marmorjem z rdečimi progami, so vklesana imena 42 padlih partizanov in 26 žrtev fašističnega nasilja tega kraja in okolice s posvetilom:

Padli borci:

Brčan Miha
Batinica Lado
Črnivec Alojz
Erjavšek Drago
Blatnik Anton
Erjavšek Savo
Fedran Ludvik
Ferlin Drago
Jakoš Anton
Kastelic Slavko
Kastelic Tone
Kavšek Avgust
Kavšek Milan
Kavšek Slavko
Klančar Lojze
Končina Milan
Lavrič Ela
Kuhelj Ciril
Lavrič Franc
Lavrič Tončka
Mavser Mirko
Milič Danilo
Pajk Franc
Pajk Karol
Pajk Mirko
Pestotnik Mirko

Piškur Ernest
Piškur Jože
Sever Polde
Strmole Anton
Strmole Anton
Šajn Anton
Šajn Franc
Štor Jože
Štrubelj Jože
Šval Vili
Trpin Avgust
Verbič Alojz
Vodopivec Hermina
Vodopivec Alojz
Vrečko Zvonko
Zajc Srečko

Žrtve fašističnega nasilja

Ceglar Ivan
Erjavec Franc
Eržen Jože
Grden Jože
Jefimov Fjodor
Kavšek Jože
Kavšek Nace
Kavšek Karol
Koščak Jože
Košir Slavko
Kralj Jože
Mehle Anton
Miklavčič Franc
Nose Franc
Oven Miha
Piškur Janez
Potokar Lojze
Pušlar Franc
Pušlar Mirko
Rome Ivan
Sever Franc
Strnad Franc
Strnad Stanko
Škufca Franc
Vodopivec Nace
Zaman Anton

Junakom,
ki v
najtežjih
dneh
so v boju
stali kakor
skala
in z zarjo
lepših dni
v očeh za
nas so padli,
večna
slava!

Pobudo za odkritje spominske plošče je dal Krajevni odbor ZB NOV Ivančna gorica, ki je tudi avtor napisa. Načrt zanjo je izdelal Ivo Tratnik, odkrili pa so jo 6. junija 1965.

Že meseca maja, zlasti pa v prvi polovici junija 1941, so organizatorji OF iz Ljubljane in Grosupljega navezali prve stike v Ivančni gorici. 18. junija so na Hudem pri Mirku Pušlerju ustanovili prvi odbor OF v tem okolišu, o čemer priča spominska plošča na njegovi hiši. Vrstijo se številni prikriti razgovori in sestanki in organizacija OF se naglo širi. Do spomladi 1942 nastanejo terenski odbori OF v Ivančni gorici, na Studencu, v Škrjančah, Velikem in Malem Črnelem, v Gorenji vasi in še kje. Železničarji so povezani v poseben odbor.

Od meseca decembra 1941 je deloval tudi odbor žena, ki ga je vodila Pepca Zajčeva.

Učinkovite borbene akcije stiške čete in enot II. ali štajerske grupe odredov v neposredni bližini so spodbudile mladince, povezane v mladinski organizaciji in v SKOJ, da so odšli že v začetku aprila 1942 na Kremenjek med partizane. Na terenu so hkrati zbirali za partizane hrano, obleke, obutev, sanitetne potrebščine in drugo.

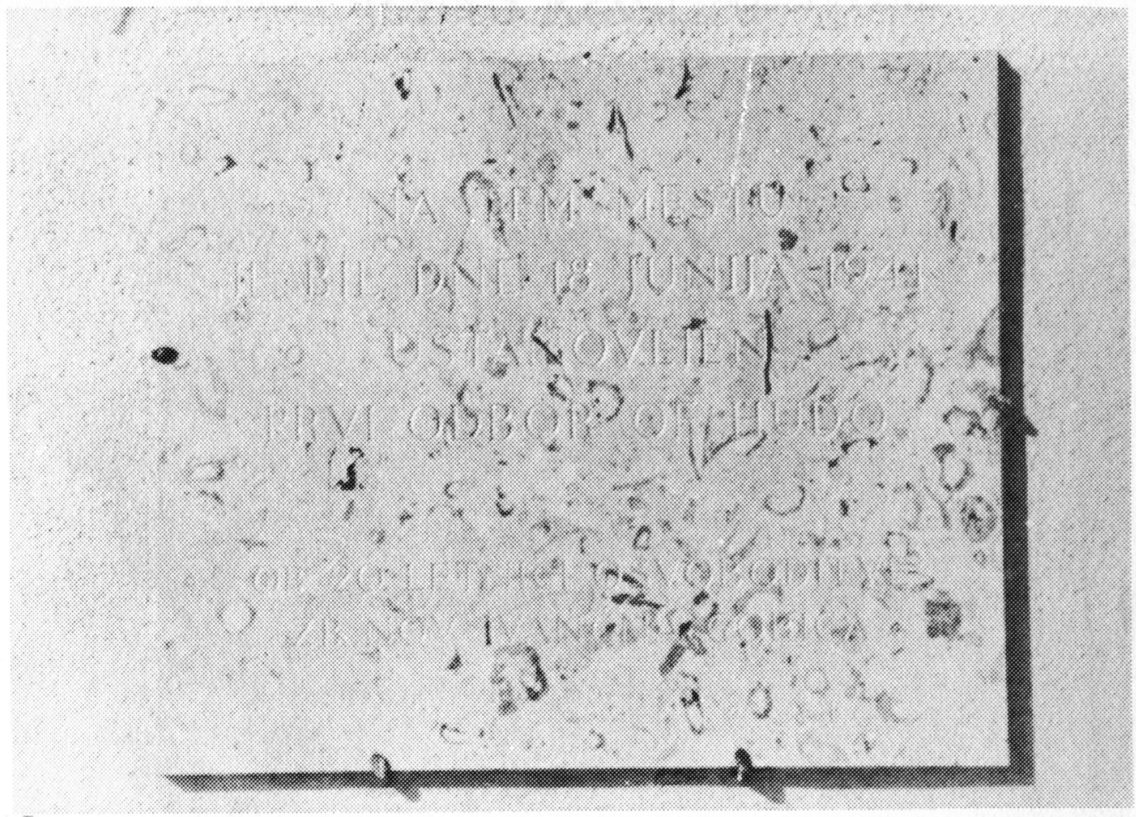
Na železniško postajo Stična, današnjo Ivančno gorico, so v zadnjih dneh maja 1942 poslali iz Ljubljane dva vagona raznega materiala za partizane. Železničarji, organizirani v OF, Jože Rus, Franc Šiška in drugi so poskrbeli, da so pošiljke prišle v partizanske enote.

Italijanska ofenziva poleti 1942 je povzročila občutno škodo organizaciji OF. Nekatere aktiviste so zaprli ali odgnali v taborišča.

Po kapitulaciji Italije jeseni 1943 je tudi Ivančna gorica spet svobodno zaživela. Za OF so delali prav vsi. Prizadevne žene so organizirale posebno zdravstveno ambulanto, ki jo je vodila Mimi Pajk; v njej so negovale partizanske ranjence, ambulanta pa je nudila zdravstveno pomoč tudi ostalim prebivalcem. V Rojčevi hiši je delovala Komanda mesta Stična.

Nemška ofenziva jeseni 1943 je spet povzročila številne težave. Posledica pogostih nemških vdorov ob sodelovanju domačih domobrancev so bile v letu 1944 nove žrtve med aktivisti OF, zaradi ogroženosti so se morali preostali umakniti na partizansko osvobojeno ozemlje.

Spominska plošča prvemu odboru OF

Na pročelju stanovanjske hiše Antonije Pušljar na Hudem je vzidana spominska plošča iz sivega marmorja s tem napisom:

Na tem mestu
je bil dne 18. junija 1941
ustanovljen
prvi odbor OF Hudo.

Tega dne so se pri učitelju Mirku Pušlerju sešli snovatelji OF s tega območja ter ustanovili prvi odbor OF v tem delu Dolenjske.

Ploščo je dal vzidati Krajevni odbor ZB NOV Ivančna gorica, odkrili pa so jo leta 1961 ob 20-letnici OF slovenskega naroda.

Spominska plošča shajališču aktivistov OF v Ivančni gorici

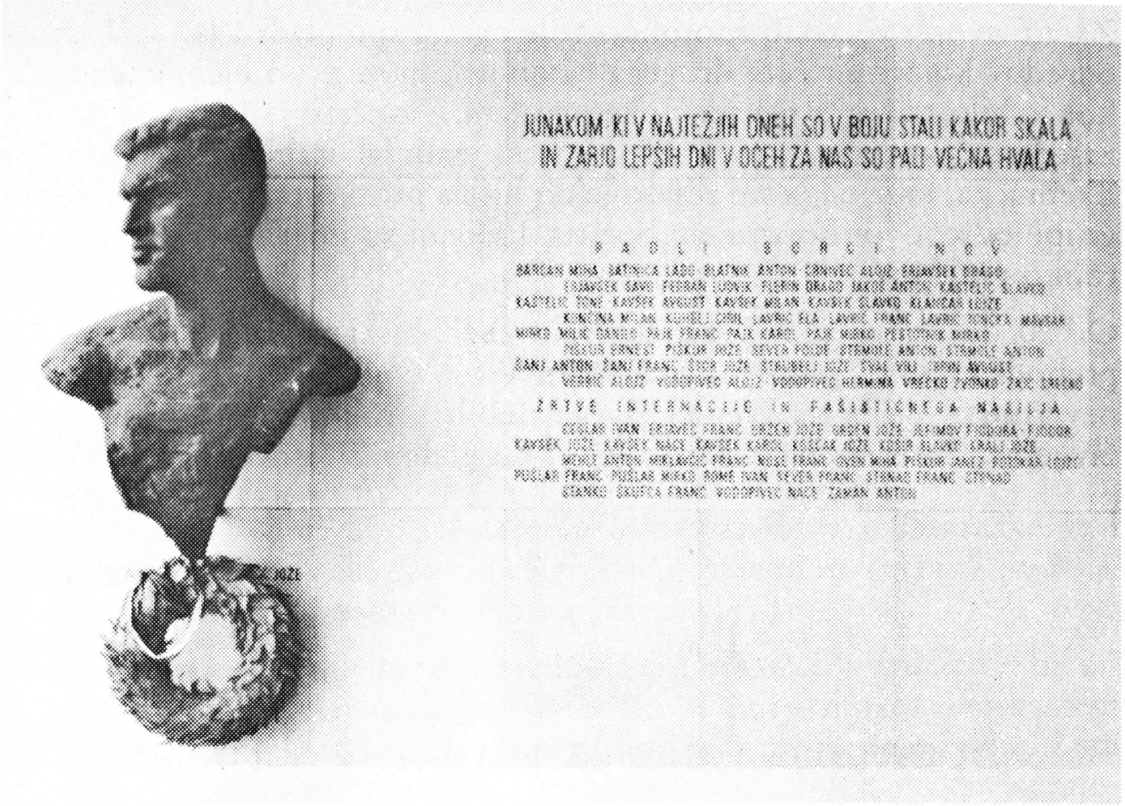
Na stavbi industrijskega montažnega podjetja Livar v Ivančni gorici — poprej sta bili tu kleparska delavnica Rudolfa Miklavčiča in Dularjeva mehanična delavnica — je vzidana spominska plošča z napisom:

1941 — 1942
Tukaj so se sestajali
prvoborci k zaprisegi
zvestobe ljudstvu in OF
ter množično odhajali
med partizanske borce.

Plošča je vzidana v spomin na prve sestanke aktivistov OF v teh prostorih v letih 1941—1942 ter na zaprisego pripadnikov narodne zaščite tega kraja spomladi 1942.

Pobudo za postavitev spominske plošče je dal Krajevni odbor ZB NOV Ivančna gorica. Odkrili so jo 4. junija 1962.

Spomenik narodnemu heroju Jožetu Kovačiču

Pri vhodu v zdravstveni dom Ivančna gorica stoji doprsni bronasti kip narodnega heroja Jožeta Kovačiča; po njem ima zdravstveni dom tudi ime.

Kip je delo akademskega kiparja Boža Pengova; po projektu Iva Tratnika je spomenik postavil krajevni odbor ZB NOV Ivančna gorica, odkrili pa so ga 1964.

Jože Kovačič se je rodil 24. novembra 1916 v Stični. Po končani osnovni šoli se je v Kamniku izučil za trgovskega pomočnika.

Že kot mlad fant je vstopil v vrste napredne mladine in sodeloval v raznih njenih akcijah. Kot sezonski delavec pri gradnji ceste Fara—Kočevje si je pridobil prve izkušnje v boju za delavske pravice. Leta 1934 je postal delavski zaupnik za sodni okoliš Višnje gore.

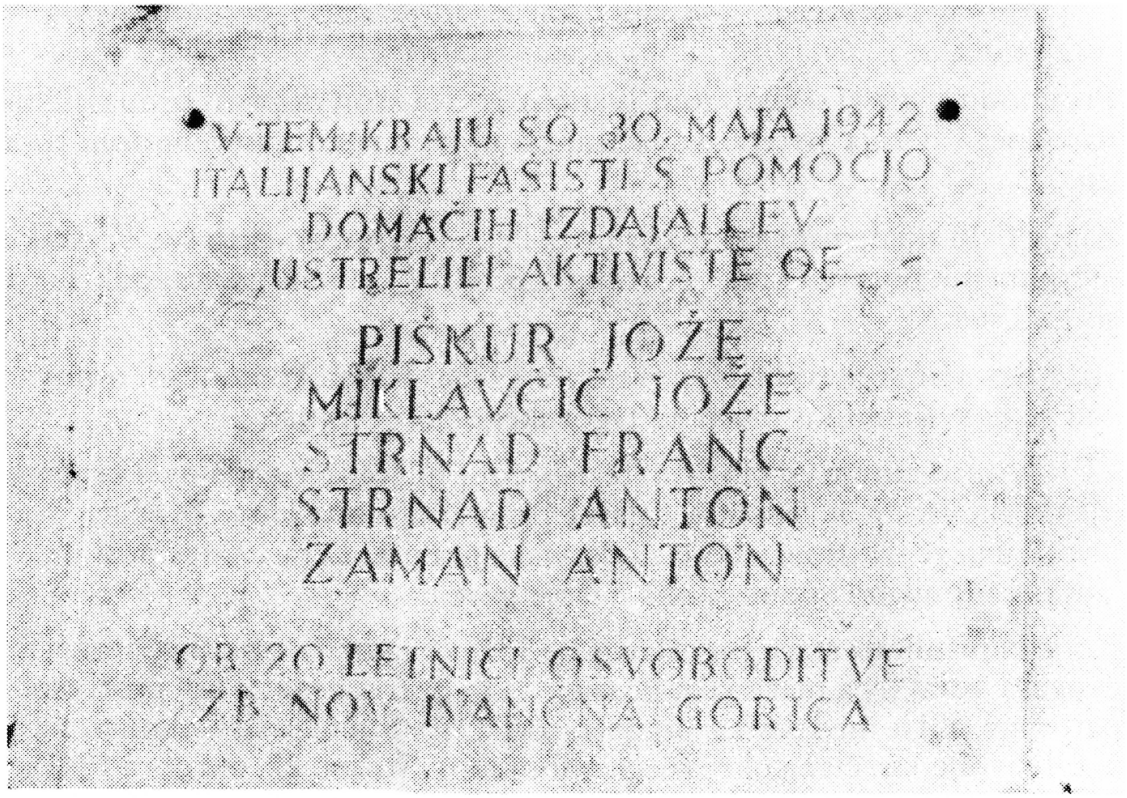
Ko je kapitulirala stara Jugoslavija, je Jože organiziral zbiranje orožja in drugega vojaškega materiala, pozneje tako potrebnega za boj proti okupatorjem. Bil je med prvimi organizatorji OF v Stični in širši okolici, zato je bil izvoljen za člana okrožnega odbora OF Stična. 22. oktobra 1941 je

bil izdan in aretiran v trgovini Gorišek v Stični, vendar mu je uspelo Italijanom pobegniti in se v naslednjih dneh na Kremenjku pridružiti stiški partizanski četi. Konec leta 1941 je sodeloval v bojih te čete proti Nemcem na Libergi nad Litijo in proti Italijanom na Primskovem.

Zaradi svojih vojaških sposobnosti je postal spomladi 1942 v II. grupi odredov komandir čete drugega bataljona, ki se je po njem imenovala, kot je bilo takrat v navadi, Jožetova četa. S to četo je 18. aprila 1942 v zasedi na cestnem klancu Medvedjeka zadržal italijansko kolono iz Trebnjega, ki je na petih tovornjakih hitela proti ostalim enotam druge grupe odredov v Bojanskem borštu. Italijani so imeli 7 mrtvih in prav toliko ranjenih.

Od 20. do 22. maja 1942 je sodeloval v znani bitki na Jančah pri poskusu prehoda enot II. grupe na Štajersko. V teh bojih je bil težko ranjen. V nevarnosti, da bi ga Nemci živega dobili v roke, si je 24. maja vzel življenje. Za narodnega heroja je bil proglašen 27. novembra 1953.

Spominska plošča padlim v Črnelem

Na marmornati spominski plošči, pritrjeni na stanovanjsko hišo v Velikem Črnelem 5, je prebrati tale napis:

V tem kraju so 30. maja 1942
italijanski fašisti s pomočjo
domačih izdajalcev
ustrelili aktiviste OF
Piškur Jože
Miklavčič Jože
Strnad Franc
Strnad Anton
Zaman Anton.
Ob 20-letnici osvoboditve
ZB NOV Ivančna gorica.

Pobudo za spominsko ploščo je dal Krajevni odbor ZB NOV Ivančna gorica, odkrili so jo 1965.
Tistega dne so Italijani pri nepričakovanem vdoru iz Stranske vasi presenetili vaščane Velikega Črnelega. Na begu pred sovražnimi vojaki je pod njihovimi streli padla omenjena petorica.

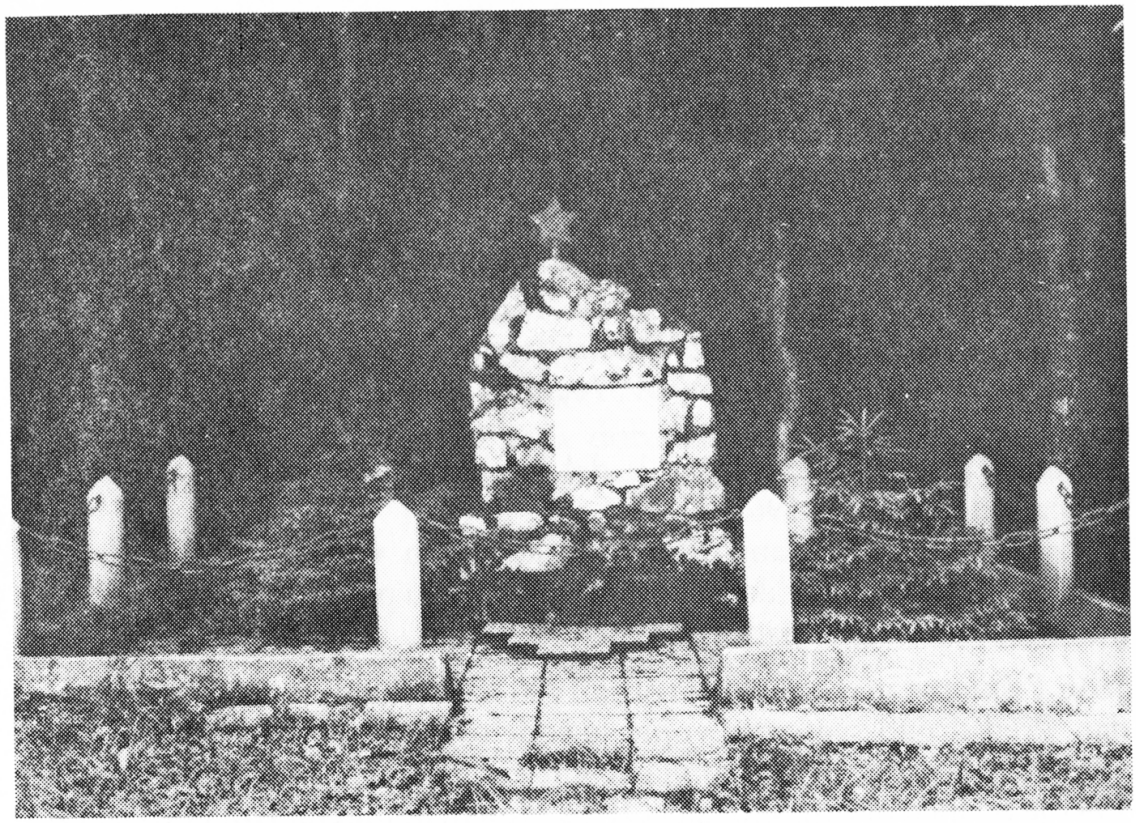
Jože Piškur se je rodil 16. oktobra 1906 na Češkem. Po poklicu je bil zidar. Pred drugo svetovno vojno je sodeloval v naprednem sindikalnem gibanju, ki ga je idejno vodila Komunistična partija Jugoslavije. Leta 1941 je bil med prvimi snovalci OF na svojem območju. Kot aktivist rajona Stična je v začetku leta 1942 postal tudi predsednik terenskega odbora OF Mleščevo — Črnelo.

Jože Miklavčič, rojen leta 1889 v Bučki, se je priženil v Veliko Črnelo na kmetijo. Pred vojno je bil naprednjak, zato se je takoj opredelil za OF. Jeseni 1941 ga je odbor OF zadolžil za organizacijo narodne zaščite v vasi, kar je opravljal do svoje smrti.

Franc Strnad rojen 1889 v Hočevju nad Krko, je bil kmet v Velikem Črnelem. Od 1941 je bil pristaš OF in sodeloval v občasnih akcijah.

Anton Strnad, rojen leta 1918 v Velikem Črnelu, je po končani osnovni šoli ostal doma na posestvu. Ko je padel, je bil član terenskega odbora OF Mleščevo — Črnelo.
Anton Zaman rojen v delavski družini, je le s priložnostnim delom preživljal družino. Deloval je v vaški organizaciji OF Mleščevo — Črnelo.

Spominsko obeležje na Studencu pri Ivančni gorici

Spominski kamen na jugovzhodnem robu Štepčevega gozda na Studencu pri Ivančni gorici s svojim napisom pove, da so

Na tem mestu padli za
svobodo, dne 2. 9. 1942
Smolej Ludvik
Rus Vide — starejši
Rus Vide — mlajši
Sever Franc.

Pobudo za postavitev spominskega obeležja je dal Krajevni odbor ZB NOV Ivančna gorica; odkrili so ga 4. julija 1961.

Ludvik Smolej se je rodil 20. avgusta 1912 v Šmavru pri Gorici. Po osnovni šoli v Šentvidu pri Stični je ostal kot predvideni naslednik na kmetiji. Leta 1941 je postal eden prvih organizatorjev OF v okolici Šentvida pri Stični, poleti tega leta pa tudi član komunistične partije. Pri Smolejevih, po domače pri Veselovih v Grižah so se shajali aktivisti OF. Pri njih je od decembra 1941 do maja 1942 ilegalno stanoval sekretar okrožnega ko-

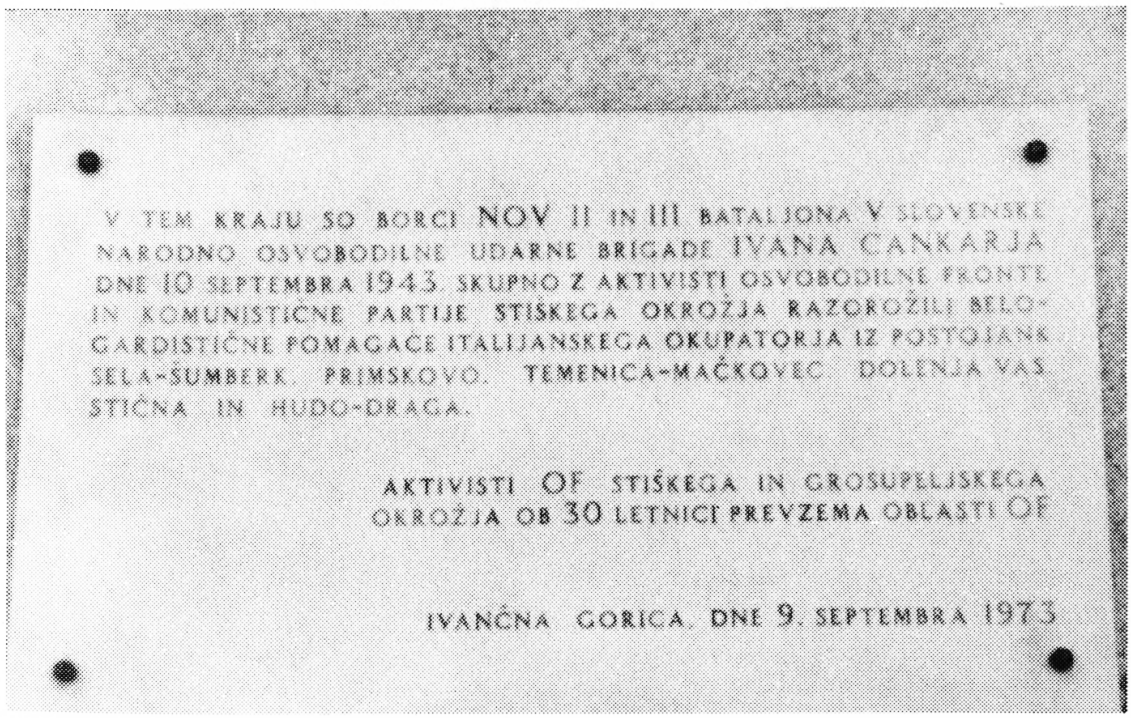
miteja KPS oz. okrožnega odbora OF Stična Radko Polič-Tone Gorjanc. Med poletno ofenzivo proti partizanom so Italijani 2. septembra 1942 Ludvika aretirali.

Vide Rus iz Velikih Pec pri Šentvidu pri Stični se je rodil 28. oktobra 1914. Po končani osnovni šoli je ostal doma na kmetiji. Bil je prizadeven terenski aktivist. Prvega septembra so ga Italijani skupaj z očetom Vidom aretirali in oba naslednji dan ustrelili. Še istega dne so Italijani požgali domačijo, ženo in hčerko pa odpeljali v internacijo v Italijo.

Pri vseh treh je šlo očitno za premišljeno izdajo krajevnih belogardističnih veljakov.

Franca Severja, štiridesetletnega kmeta iz Artiže vasi, so italijanski vojaki zajeli pri delu na polju in ga odpeljali.

Spominska plošča razorožitvi belogardističnih enot v Ivančni gorici

Na stavbi železniške postaje v Ivančni gorici je vzidana spominska plošča iz belega marmorja, ki pove tole:

V tem kraju so borci NOV II. in III. bataljona V. Slovenske narodnoosvobodilne brigade Ivana Cankarja dne 10. septembra 1943 skupno z aktivisti OF in KP stiškega okrožja razorožili belogardistične pomagače italijanskega okupatorja iz postojank Sela-Šumberk, Primskovo, Temenica, Mačkovec, Dolenja vas, Stična in Hudo-Draga.

Pobudo za odkritje spominske plošče je dal Domicilni odbor aktivistov OF bivšega Grosupeljsko-stiškega okrožja, odkrili pa so jo 9. septembra 1973.

Po padcu fašizma v Italiji in neposredno pred kapitulacijo njene vojske, poleti 1943, so preplašeni belogardistični veljaki ponudili poveljstvo nad svojo vojsko iz teh postojank poročniku bivše jugoslovanske vojske Aleksandru Zupancu, domačinu, ki se je vrnil iz italijanske internacije. Zupanc se je o tem posvetoval z zastopniki okrožnega odbora OF Stična. Ta dogovor je odločilno pripomogel, da so 10. septembra 1943 na železniški postaji Stična, kamor so se partizani Cankarjeve brigade pripeljali kar z vlakom, razorožili štiristo belogardističnih vojakov brez strela. Zupanc je tudi poskrbel, da italijanski vojaki ob odhodu iz omenjenih postojank niso odnesli orožja.

Po predaji so se številni belogardisti zatekli na svoje domove ali k sorodnikom, nekaj se jih je priključilo enotam NOV, voditelje bele garde, ki so imeli krvave roke, pa je za njihove zločine kaznovalo partizansko sodišče.

Spomenik narodnemu heroju Albinu Grajzerju

V Malem Hudem pri Ivančni gorici stoji v parku pred tovarno Agrostroj, poimenovani po narodnem heroju Albinu Grajzerju, spomenik z njegovim doprsnim kipom iz brona.

Pobudo za postavitev spomenika so dali krajevno združenje ZB NOV Ivančna gorica in delavci Agrostroja, odkrili pa so ga 6. junija 1976 hkrati z otvoritvijo nove tovarne. Grajzerjev bronasti kip je izdelal akademski kipar Anton Sigulin.

Albin Grajzer se je rodil 25. februarja 1922 v Smledniku. Pred vojno je živel v Polju pri Ljubljani, kjer se je izučil za mizarja. Že kot vajenec je bil napreden in aktiven, zato so ga leta 1938 sprejeli v SKOJ.

Ob razsulu jugoslovanske vojske je Albin zbral orožje, v začetku junija 1941 ga je s tovariši prenesel iz vasi Slape v bližnje hribe. Ko je bil 15. decembra 1941 na Kremenjku ustanovljen 2. slovenski štajerski bataljon, so vanj vključili tudi molniško četo, v kateri je bil Grajzer. Pri poskusu preboja bataljona na Štajersko se je 24. decembra udeležil spopada z Nemci med vasema Tisje in Liberga nad Litijo, dva dni zatem pa na Primskovem z Italijani. Kot pripadnik ljubljanske varnostno obveščevalne službe je sodeloval v mnogih drznih akcijah, med drugim pri reševanju Zdenke Kidričeve iz zaporniškega oddelka ljubljanske bolnišnice. Sodeloval je tudi pri poskusu osvoboditve iz zapora organizacijskega sekretarja Centralnega komiteja komunistične partije Slovenije Toneta Tomšiča, kar pa žal ni uspelo.

Avgusta 1942 je ponovno odšel v partizanske enote in bil nekaj časa v zaščitni četi Glavnega štaba NOV in POS. Poleti 1943 je spremljal tovariša Kardelja v Bosno v Vrhovni štab narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Po povratku v Slovenijo je 25. septembra 1943 prevzel poveljstvo prvega bataljona VOS-OF, poznejše brigade VDV, in se z njim bojeval na Dolenjskem, po Beli krajini in Notranjskem.

Bataljon je prispel 31. marca 1944 v Stično. Naslednjega dne so v vasi Metnaj zasledili četnike. Grajzer je takoj zbral bataljon in ga popeljal v napad. Med napadom je sovražni vojak vrgel granato Grajzerju naravnost v glavo, tako da je bil v hipu mrtev. Četniki so pobegnili, partizani so imeli 3 mrtve in dva ranjena, zaplenili so precej opreme in orožja ter našli enega mrtvega četnika, enega pa so ujeli. Grajzerja so z obema padlima partizanoma pokopali v Stični. Za narodnega heroja je bil proglašen 20. decembra 1951.

Spominska plošča na strelski koči v Ivančni gorici

Na strelski koči Sonje Vesel v gozdu nad Ivančno gorico je pritrjena spominska plošča iz belega marmorja s tem napisom:

V tem gozdu so v času NOV
fašistični krvniki s pomočjo
domačih izdajalcev ubili:
Gabrijel Ludvika, Sever Franca,
Bučar Jožeta, Trontelj Janeza
in tri nepoznane borce NOV iz Primorske.
Ob 20-letnici
ZB NOV Ivančna gorica

Imenovane so na tem kraju pobili v različnih obdobjih vojne.

Franca Severja, kmeta iz Gorenje vasi, člana terenskega odbora OF Muljava, so Italijani med ofenzivo poleti 1942 dobili pri delu na polju in ga odpeljali.

Trontelj Janeza, kmeta iz Gatine pri Grosupljem, rojenega 26. junija 1902, so Nemci ujeli 1. novembra 1943 kot borca Cankarjeve brigade.

Ludvika Gabrijela, štiridesetletnega gostilničarja iz Stične, rojen je bil 10. maja 1904 na Vrhu pri Trebnjem, sicer borca pri Komandi mesta Trebnje so domobranci ob vdoru v Stično zajeli doma in ga po strašnem mučenju 6. junija 1944 ustrelili. Gabrijela so zaradi dela za OF že Italijani poleti 1942 odgnali v internacijo, odkoder se je vrnil po italijanski kapitulaciji.

Istega dne so domobranci v Stični aretirali in po mučenju zverinsko ubili tudi Jožeta Bučarja. Bučar se je rodil 1911 v Stični v kajžarski družini. Pred vojno je bil zaposlen v samostanu kot delavec v ribogojnici. Za narodnoosvobodilno gibanje je začel delati spomladi 1942. Za njegov grob se še danes ne ve.

Spomenik revolucionarju Viktorju Koleši

Industrijsko montažno podjetje IMP Livar v Ivančni gorici so 1981 poimenovali po revolucionarju Viktorju Koleši glede na to, da se je rodil v bližnji vasi Glogovica pri Šentvidu pri Stični. Hkrati so pred poslopjem delovne organizacije odkrili spomenik z njegovim doprsnim kipom.

Pobudo za postavitev spomenika in poimenovanje delovne organizacije po predvojnem revolucionarju Viktorju Koleši sta dala komisija za proučevanje delavskega gibanja pri Centralnem komiteju zveze komunistov Slovenije in Občinski komite zveze komunistov Grosuplje, samoupravni organi in družbenopolitične organizacije delovne organizacije pa so jo sprejeli.

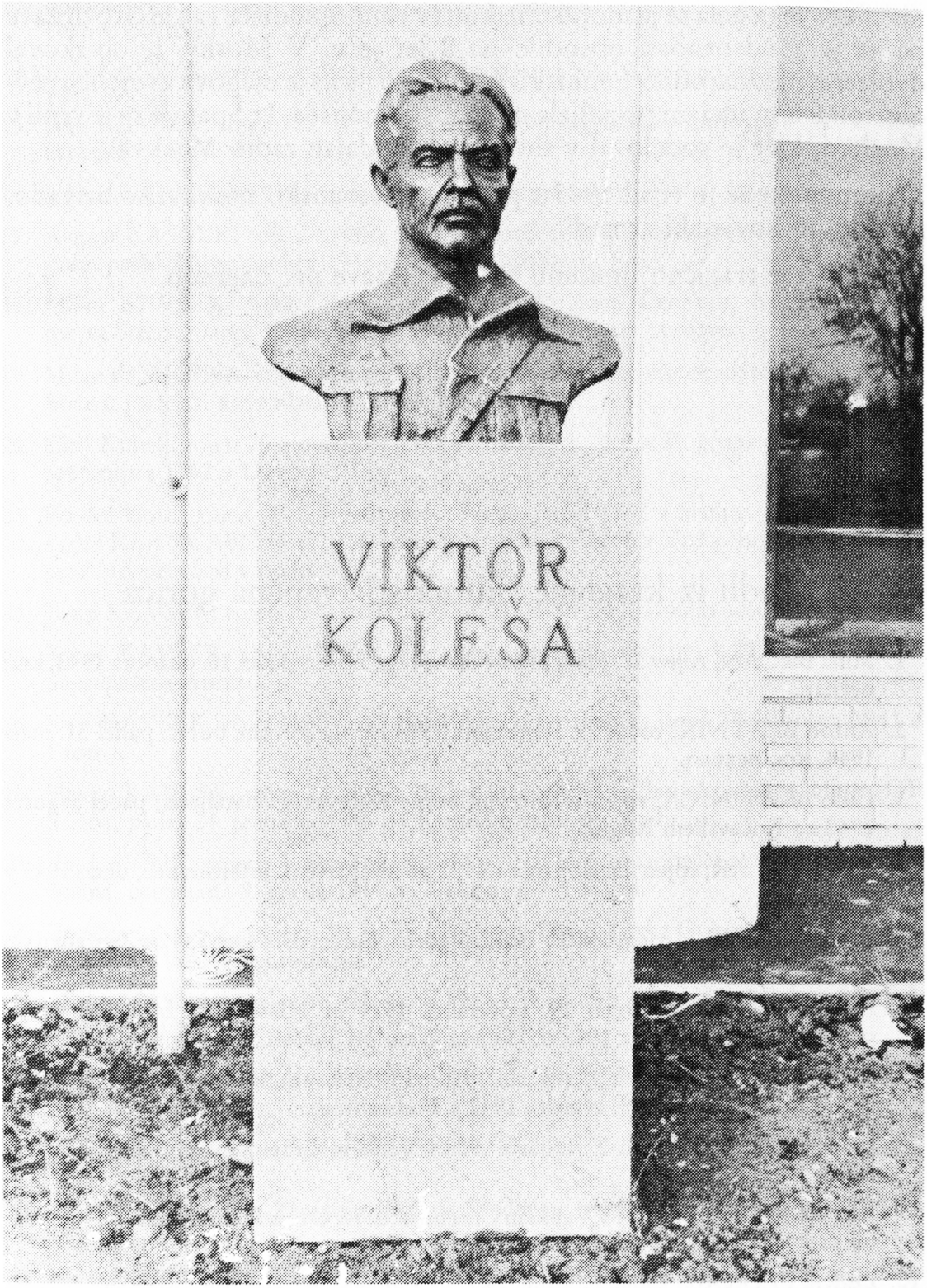
Doprsni kip je izdelal kipar Anton Sigulin, odkrili pa so ga 18. decembra 1981.

Viktor Koleša se je rodil 8. oktobra 1884 kot tretji otrok številne družine. Preden je končal osnovno šolo, se je vsa družina preselila iz Glogovice v Ljubljano. Pozneje se je izučil kleparske obrti.

Že mlad se je začel udeleževati delavskih in stanovskih prireditev v okviru socialno demokratske stranke. Vse bolj je prihajalo do izraza njegovo revolucionarno prepričanje.

Kot avstroogrski vojak je bil na fronti v Galiciji ranjen in ujeli so ga Rusi. Zgodovinsko leto 1917 ga je zateklo v Sibiriji. Takoj se je pridružil boljševikom in se aktivno udeležil oktobrske revolucije.

Leta 1920 je bil med ustanovitelji komunistične stranke v Sloveniji; srečamo ga tudi med voditelji solidarnostne stavke z železničarji. Bil je vnet agitator revolucionarnih misli. Taka njegova aktivnost ga je pripeljala med člane slovenske delegacije za ustanovni kongres KPJ v Vukova-

ru. Leta 1923 in 1926 je uspešno sodeloval pri organizaciji drugega in tretjega kongresa SKOJ.

Viktor Koleša je bil od leta 1928 do 1932 član CK KPJ in nekaj časa njegov organizacijski sekretar. Zaradi vse hujšega policijskega zasledova-

nja njegovega dela se je moral umakniti v tujino, sodišče za zaščito države pa ga je v odsotnosti obsodilo na 8 let ječe. V Moskvi je obiskoval dvoletno mednarodno Leninsko šolo, nato pa ga je njegova zvestoba revolucionarnim idejam pripeljala na špansko bojišče. Iz Španije se je vrnil v Moskvo, kjer je sodeloval v slovenskih oddajah radio Moskva.

V domovino se je vrnil 1945 s prvo jugoslovansko tankovsko brigado, nastalo pri sovjetski armadi.

Leta 1946 je tragično preminil v valovih Save pri Zagrebu.

Padli iz krajevne skupnosti Ivančna gorica

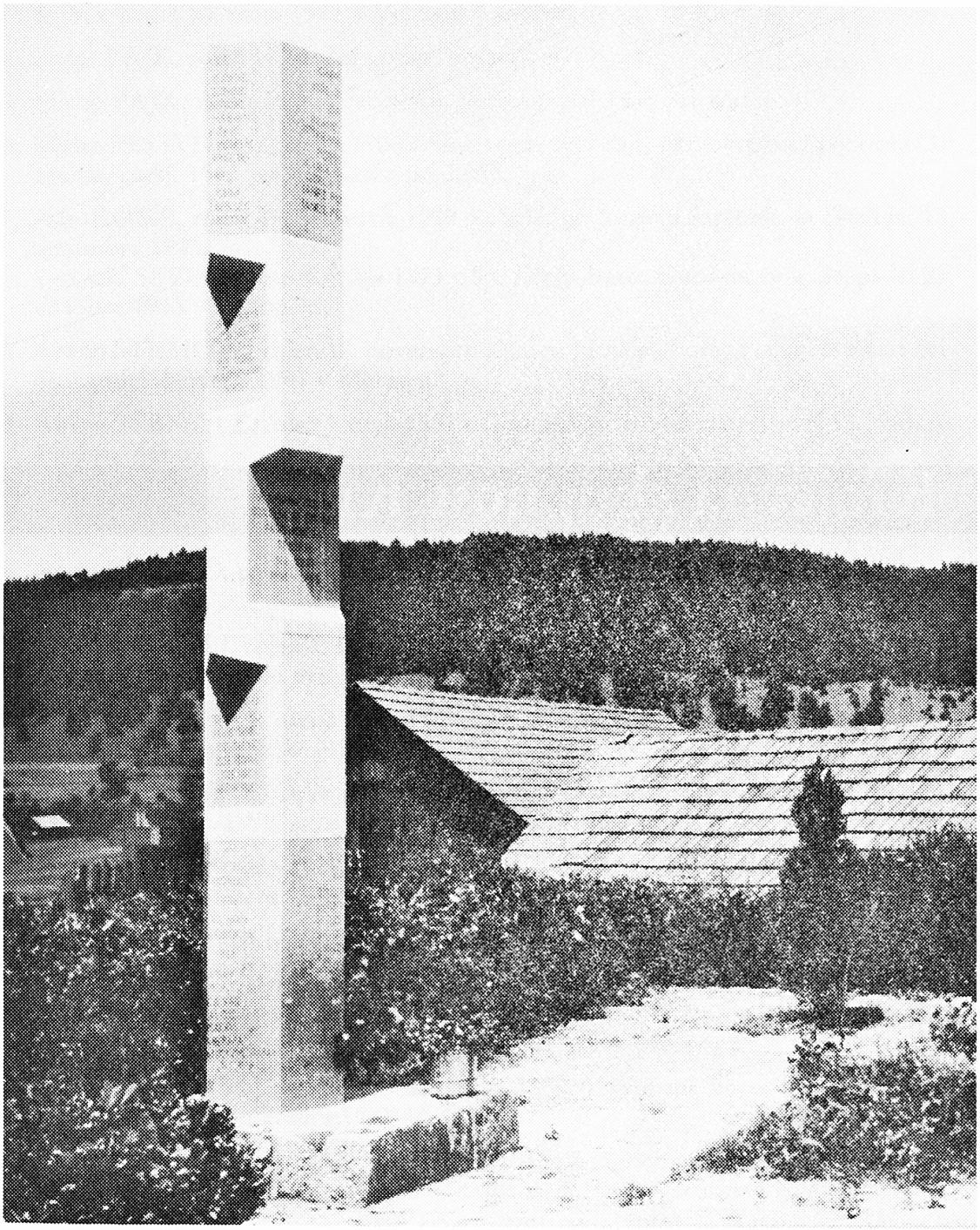
1. Miha BRČAN, rojen 27. julija 1926 v Sp. Dragi, borec, padel 18. oktobra 1943, kraj neznan.
2. Anton BLATNIK, rojen 29. septembra 1914 na Mleščevem, borec, padel 31. maja 1944, kraj neznan.
3. Lado BRATINICA, rojen v Kočevju, borec Kočevskega bataljona, padel avgusta 1942 na Kočevskem Rogu.
4. Ivan CEGLAR, rojen 28. decembra 1922 na Mleščevem, interniranec, umrl 1943 v Dachauu.
5. Alojz ČRNIVEC, rojen 1910 v Ivančni gorici, borec, ustreljen 1942 v Zagradcu ob Krki.
6. Drago ERJAVŠEK, rojen 19. novembra 1924 na Mleščevem, borec II. grupe odredov, padel 21. maja 1942 na Tujem grmu pri Jančah.
7. Savo ERJAVŠEK, rojen 2. avgusta 1919 na Mleščevem, kurir pri Glavnem štabu NOV in POS, padel 29. avgusta 1942 v Podstenicah.
8. Franc ERJAVEC, rojen 2. januarja 1908 v Velikem Črnelu, interniranec, umrl 18. marca 1945 v Dachauu.
9. Jože ERŽEN, rojen 1904 v Velikem Črnelu, aktivist OF, ustreljen marca 1942 v gozdu nad Višnjo goro.
10. Ludvik FEDRAN, rojen 29. julija 1900 na Hudem, aktivist OF, ustreljen 29. maja 1942 v Gramozni jami v Ljubljani.
11. Drago FERLIN — Dane, rojen 14. oktobra 1919 v Domžalah, borec Tomšičeve brigade, padel avgusta 1943 pri Ortneku.
12. Jože GRDEN, rojen 16. junija 1908 v Gorenji vasi, aktivist OF, ustreljen 20. junija 1942 v Gorenji vasi.

13. Fjodor Jefimov, rojen 17. februarja 1894 v Rusiji, interniranec, umrl 10. februarja 1945 v Dachauu.
14. Jože KAVŠEK, rojen 22. decembra 1894 v Stranski vasi, aktivist OF, ustreljen junija 1944 v Stični.
15. Ivan KAVŠEK, rojen 1897 v Stranski vasi, ubit od nemške mine spomladi 1944 v Stranski vasi.
16. Jože KRALJ, rojen 1904 v Zagrebu, interniranec, umrl 1945 v Danchauu.
17. Avgust KAVŠEK, rojen 1. julija 1909 na Mrzlem polju, obveščevalec Vojkove brigade, padel 20. novembra 1944 v Breznici pri Škofji Loki.
18. Milan KAVŠEK, rojen 1. oktobra 1926 v Velikem Črnelem, borec komande mesta Stična, padel 30. decembra 1944 pod Slemeni pri Muljavi.
19. Milan KONČINA, rojen 3. maja 1923 v Gorenji vasi, aktivist okrožnega odbora OF Stična, padel 1. novembra 1943 v Ravnem dolu.
20. Ciril Kuhelj, rojen 25. novembra 1918 na Vrhpolju, borec II. grupe odredov, padel septembra 1942 v Davči.
21. Slavko Košir, rojen 1918 v Šentpavlu, borec, padel 1942 v Srbiji.
22. Lojze KLANČAR, rojen 1924 v Ljubljani, borec, ranjen v Trebnjem 21. maja 1944, umrl pri prevozu v bolnico.
23. Josip KAVŠEK, rojen 1920 na Planini, umrl 1943 v italijanskem taborišču Palermu.
24. Karol KAVŠEK, rojen 1906 v Škrjančah, interniranec, umrl 29. marca 1943 v Sansepolero-Arezzo.
25. Ivan KAVŠEK, rojen 1924 na Mleščevem, interniranec, umrl 15. oktobra 1943 v Padovi.
26. Slavko KAVŠEK, rojen 24. junija 1919 v Stranski vasi, član okrožnega odbora OF Stična, padel 24. januarja 1945 na Kamnem vrhu pri Ambrusu.
27. Ela LAVRIČ, rojena 1. septembra 1924 v Sp. Dragi, mladinska aktivistka okrožja Stična, ustreljena 8. aprila 1944 na Tekavnici pri Stični.
28. Tončka LAVRIČ, rojena 19. julija 1917 v Sp. Dragi, borka Gubčeve brigade, padla novembra 1943 v Šentjerneju.
29. Mirko MAVSAR, rojen 16. februarja 1924 v Škrjančah, borec XV. Belokranjske brigade, padel 16. avgusta 1944 na Oslici pri Muljavi.
30. Danilo MILIČ, rojen 21. decembra 1910 v Trstu, borec XIV. divizije, padel marca 1944 na Štajerskem.
31. Franc MIKLAVČIČ, rojen 1889 v Bučki, aktivist OF, ustreljen 30. maja 1942 v Velikem Črnelu.
32. Franc NOSE, rojen 23. julija 1909 na Studencu, vojni ujetnik, 1946 proglašen za mrtvega.
33. Miha OVEN, rojen 1. oktobra 1923 v Stranski vasi, interniranec, umrl 13. februarja 1945 v Dachauu.
34. Alojz POTOKAR, rojen 26. oktobra 1894 v Stranski vasi, interniranec, umrl 22. februarja 1942 v italijanskem taborišču.
35. Karol PAJK, rojen 1919 na Studencu, borec II. grupe odredov, padel septembra 1942 pri Sv. Ani nad Tržičem.

36. Ernest PIŠKUR, rojen 3. novembra 1911 na Češkem, borec II. grupe odredov, padel 31. avgusta 1942 na Jelovici.
37. Jože PIŠKUR, rojen 16. oktobra 1906 na Češkem, sekretar rajonskega odbora OF Stična, padel 30. maja 1942 v Velikem Črnelem.
38. Franc PAJK, rojen v Ivančni gorici, borec.
39. Mirko PAJK, rojen 1928 v Šibeniku, borec, padel 1945 pri Kninu.
40. Mirko PESTOTNIK, rojen 1906 v Šmartnem pri Litiji, član okrožnega odbora OF Stična, padel 1943 pri Sv. Križu pri Litiji.
41. Ivan ROME, rojen 12. februarja 1897 na Selih pri Šmarju Sap,ubit na Škofljici 13. decembra 1943.
42. Leopold SEVER, rojen 6. julija 1923 v Sp. Dragi, borec Gubčeve brigade, padel 23. oktobra 1943 v Podbočju.
43. Anton STRMOLE, rojen 12. novembra 1922 na Hudem, borec komande mesta Stična, padel 2. aprila 1944 v Metnaju.
44. Anton STRMOLE, rojen 9. maja 1897 v Gorenji vasi, interniranec, umrl 12. januarja 1943 na Rabu.
45. Stanko STRNAD, rojen 1918 v Velikem Črnelem, aktivist OF, ustreljen 30. maja 1942 v Velikem Črnelem.
46. Franc STRNAD, rojen 1889 v Hočevju, aktivist OF, ustreljen 30. maja 1942 v Velikem Črnelem.
47. Jože ŠTRUBELJ, rojen 1. februarja 1916 na Hudem, borec avtobataljona, padel 1. oktobra 1943 v Kriški vasi.
48. Vili ŠVAL, rojen 13. junija 1921 v Ljubljani, član okrožnega odbora OF Stična, ustreljen 31. januarja 1944 pri Urhu.
49. Anton ŠEREK-BOGO, rojen 24. novembra 1919 v Gorenji vasi, borec IV. bataljona, II. brigade VDV, padel 2. februarja 1945 pri Postojni.
50. Miha ŠTEPEC, rojen 1925 na Studencu pri Ivančni gorici, borec Cankarjeve brigade, padel 16. marca 1944 na Javorovici.
51. Avgust TRPIN, rojen 4. avgusta 1920 v Sp. Dragi, borec XII. brigade, padel 1943 pri Leskovcu.
52. Zvonko VREČKO — Tinč, rojen 27. septembra 1919 v Šoštanju, politični komisar Gubčeve brigade, padel 7. septembra 1943 pri Mirni peči.
53. Alojz VODOPIVEC, rojen 25. decembra 1909 v Ljubljani, borec komande mesta Stična, padel 8. septembra 1943 pri Čatežu.
54. Hermina VODOPIVEC, roj. BARANOVIČ 17. septembra 1919 v Šibeniku, bolničarka v Zidanškovi brigadi, padla 18. januarja 1945 v Črni nad Kamnikom.
55. Nace VODOPIVEC, rojen 1897, interniranec, umrl 1943 na Rabu.
56. Alojz VERBIČ, rojen 8. aprila 1908 na Glogovici, borec komande mesta Stična, padel 21. junija 1944 v Zagradcu.
57. Anton ZAMAN, rojen v Gorenji vasi, aktivist OF, ustreljen od Italijanov 30. maja 1942 v Velikem Črnelem
58. Srečko ZAJC, rojen 18. aprila 1924 na Mleščevem, borec II. grupe odredov, padel 7. novembra 1942 v Jeronimu na Dobrovljah.

Krajevna skupnost Krka K

Spomenik z grobnico padlim na Krki

Na pokopališču na Krki je urejeno grobišče s spomenikom v obliki šesterokotnika s tem napisom:

V spomin padlim borcem in žrtvam
fašističnega terorja na Krki 1941 — 1945.

Borci:

KRKA

1. Ciril Centa
2. Anton Sadar
3. Henrik Pajk
4. Stanko Pajk
5. Anton Zajc
6. Ivan Zrimšek
7. Janez Mišmaš
8. Stanko Habjan
9. Anton Radelj

GABROVČEC

10. Janez Uršič
11. Franc Globokar
12. Franc Poljanc
13. Stanko Špelič

PODBUKOVJE

14. Franc Fink
15. Alojzij Zupančič
16. Slavko Strah
17. Jože Strah

ZNOJILE

18. Anton Zupanc
19. Stane Zupanc
20. Jože Zupanc
21. Alojzija Habjan
22. Srečo Zajc
23. Leopold Kolenc
24. Zvone Vrečko

KRŠKA VAS

25. Janez Grm
26. Franc Zaviršek
27. Franc Mestnik
28. Jože Bregar

SUŠICA

29. Franc Sadar
30. Franc Gnidovec

MALI KORINJ

31. Anton Šporar
32. Franc Klančar

VIŠNJA GORA

33. Nace Zavodnik

ŠENTVID PRI STIČNI

34. Sonja Vesel

VEL. LESE

35. Franc Koščak
36. Franc Blatnik
37. Anton Blatnik
38. Anton Godec

MALE LESE

39. Jože Bradač

VELIKE VRHE

40. Jože Šušteršič
41. Franc Šušteršič
42. Jože Šušteršič

MALE VRHE

43. Jože Tekavc
44. Milan Podržaj
45. Jože Koželj
46. Filip Miklavčič

TREBNJA GORICA

47. Ivan Hočevar
48. Alojzij Godec

LAZE

49. Franc Perko
50. Anton Mestnik
51. Jože Zajc
52. Jože Godec

RAVNI DOL

53. Stanko Habjan
54. Anton Radelj

10 nepoznanih borcev

Žrtve fašističnega nasilja

KRKA

1. Franc Samec
2. Jože Gačnik
3. Jože Vidmar
4. Jože Vidic
5. Anton Vidic

MARINČA VAS

6. Alojz Bradač
7. Alojz Škoda
8. Alojz Cimerman
9. Franc Cimerman
10. Franc Šušteršič

GABROVČEC

11. Jože Zupančič

ZNOJILE

12. Franc Bregar
13. Franc Fink

PODBUKOVJE

14. Karol Globokar
15. Gizela Lah — Trst
16. Janez Flerin — Polje
17. Janez Perko — Globoko

LAZE

18. Franc Novak

VEL. LESE

19. Rudolf Glavan
20. Alojzij Globokar

MALE VRHE

21. Franc Erjavec
22. Alojzij Hočevar

MALE LESE

23. Anton Bradač

KRŠKA VAS

24. Francka Baltič

VEL. VRHE

25. Jože Vodičar
26. Jožefa Šušteršič
27. Anton Šušteršič
28. Franc Pahar
29. Franc Bradač
30. Franc Zavodnik
31. Marija Zavodnik

Krajevni odbor organizacije Zveze borcev NOV Krka.

Spomenik so odkrili 5. junija 1960.

Narodnoosvobodilno gibanje na Krki in v njeni okolici je že leta 1941 doživelo velik razmah. V poletnih mesecih tega leta so nastali terenski odbori OF v Znojilah, Krški vasi, Vidmu, Gabrovčcu in Lesah. Že septembra 1941 so ustanovili rajonski odbor OF Krka, ki je povezoval te odbore.

V Krški dolini je bila dobro organizirana narodna zaščita, ki je opravljala stražarsko službo po vaseh in sodelovala z enotami II. ali štajerske grupe odredov, ki so se zadrževale v okolici Krke od aprila do junija 1942.

V zadnjih dneh maja 1942 je Žan Hrovat iz Krške vasi, komandir čete narodne zaščite in najvidnejši organizator OF v teh krajih, odpeljal kompletno četo kmečkih fantov, oboroženih s puškami in puškomitraljezom, v Zapadnodolenjski odred.

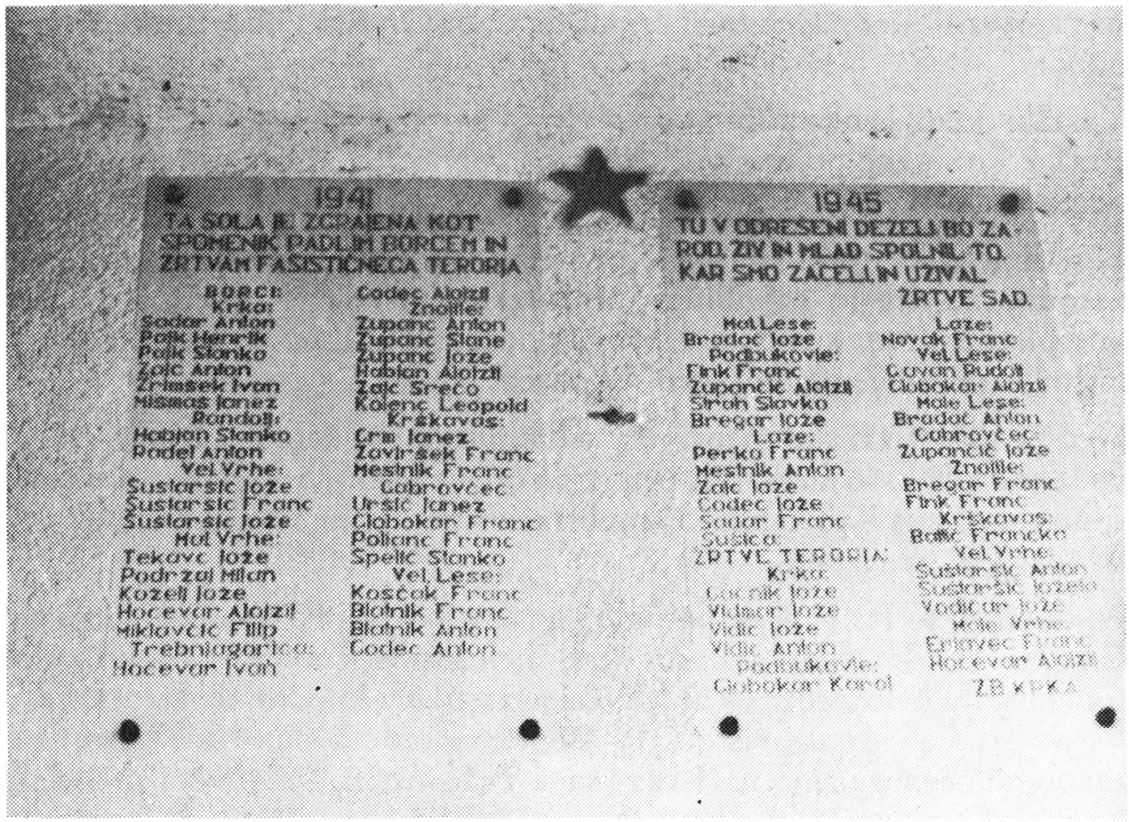
Med protipartizansko ofenzivo v teh krajih so Italijani 27. avgusta 1942 po seznamih, ki so jih skrbno pripravili organizatorji bele garde, odpeljali v internacijo na Rab kakih 150 prebivalcev ter s tem močno prizadeli aktivnost OF na terenu.

Po ofenzivi so Italijani na pobudo Antona Roglja iz Trebeža in krškega župnika Jeraše ustanovili na Krki belogardistično postojanko. Ob sodelovanju belogardistov se je začel nezaslišan okupatorski teror; zapirali in streljali so aktiviste OF. Med žrtvami sta bila tudi začetnika osvobodilnega gibanja na Krki Franc Poljanec iz Gabrovčca in Janez Grm — Ovničkov iz Krške vasi.

Ker je bila Krka odtlej večinoma zasedena in je imela italijansko in belogardistično posadko, kasneje pa občasno nemško domobransko postojanko, so jo napadale mnoge enote partizanske vojske.

Tako je Krka s svojo okolico med narodnoosvobodilnim bojem veliko pretrpela. Okupatorji so požgali številne domačije, mnogo prebivalcev so odpeljali v zapore in v internacijo. Iz Krke in okolice je med narodnoosvobodilnim bojem padlo 52 borcev in aktivistov OF ter umrlo 30 žrtev fašističnega nasilja.

Spominski plošči v tovarni modnih oblačil na Krki

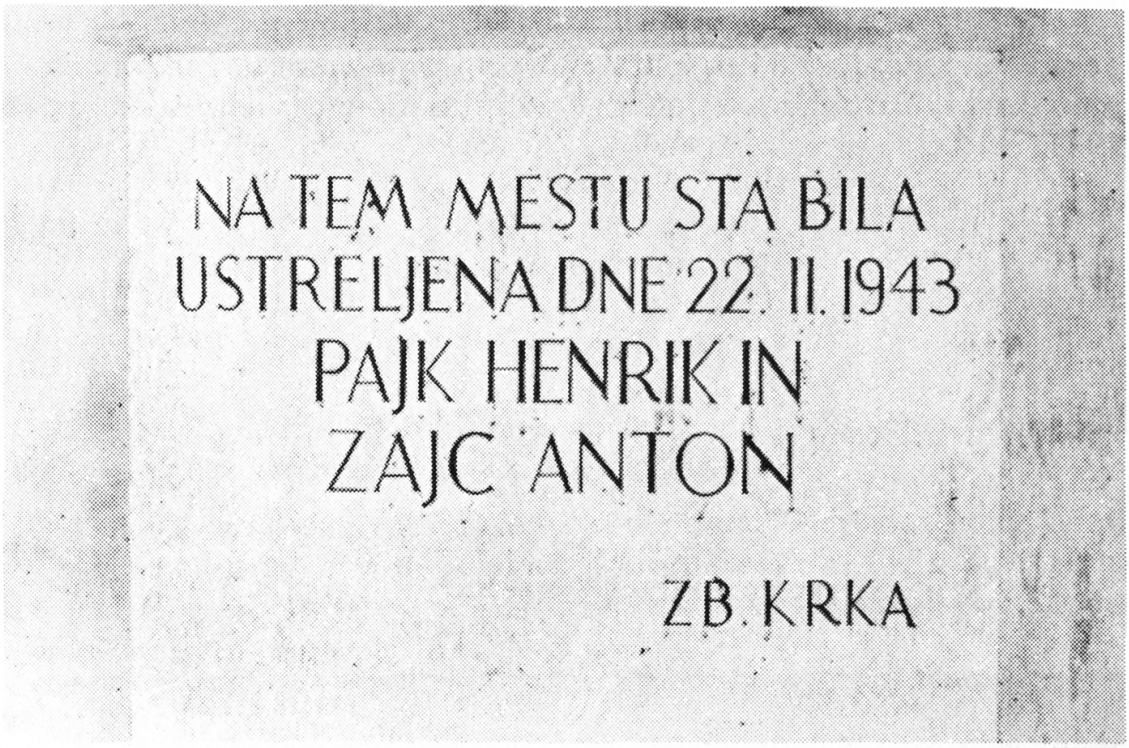
Ob marmornima ploščama, pritrjenima na zid nad vhodnimi vrati v tovarni modnih oblačil v Krški vasi z imeni padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja na Krki in v sosednjih vaseh v letih 1941—1945, je tak uvodni napis:

1941 — 1945
Ta šola je zgrajena kot spomenik padlim
borcem in žrtvam fašističnega terorja.
Tu, v odrešeni deželi, bo zarod, živ in mlad,
spolnil to, kar smo začeli in uživali žrtve sad.

Ker je bila stavba prvotno namenjena osnovni šoli na Krki, se je to odrazilo v besedilu.

Spominski plošči je dala vzidati Krajevna organizacija ZB NOV Krka, ki je tudi avtor besedila, slavnostno odkritje pa je bilo 28. maja 1958.

Spominska plošča Henriku Pajku in Antonu Zajcu

Na zunanji strani zidu pokopališča na Krki je vzidana marmorna plošča, ki pove, da so Italijani na tem mestu, v Jakopovem vrtu, 22. februarja 1943 ustrelili ujeta aktivista Henrika Pajka in Antona Zajca.

Ujeli so ju belogardisti z ostalimi aktivisti s tega območja, ko so izsledili njihovo gozdno bivališče med Korinjem in Hočevjem.

Na zidu se ob spominski plošči še danes poznajo sledovi strelov. Pred streljanjem jima je župnik ponudil spoved in poljub križa, pa sta odklonila.

Spominsko ploščo so izdelali po zamisli krajevnega odbora ZB NOV Krka, odkrili pa 23. maja 1954.

Henrik Pajk se je rodil 6. junija 1908 na Krki v kmečki družini. Po končani osnovni šoli je ostal doma na kmetiji.

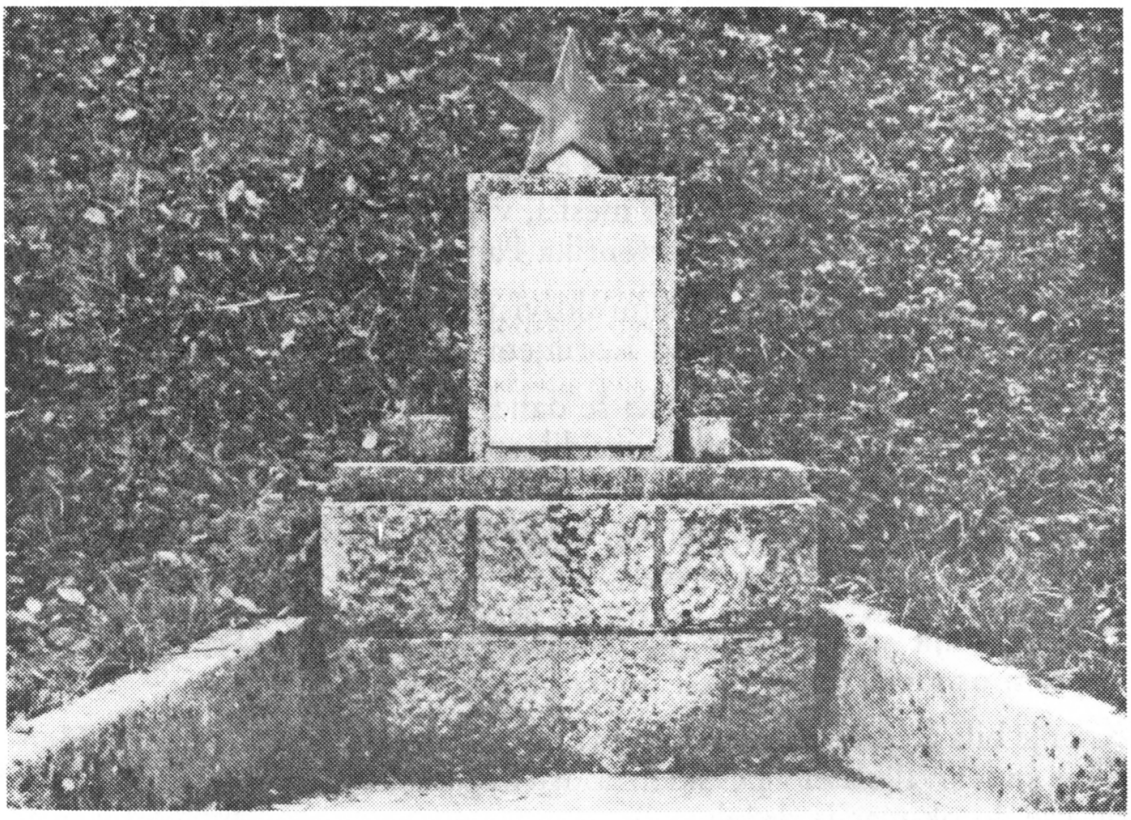
Krka je bila že pred vojno napredna vas. Delovala so razna društva. Henrik je sodeloval zlasti v pevskem zboru in gasilski godbi; njen kapelnik je bil vse do okupacije dežele.

Takoj se je povezal z organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja na Krki. 25. novembra 1941 so ga Italijani aretirali in odpeljali v Ljubljano,

kjer so ga obsodili na 6 mesecev zapora. Kazen je prestajal v Trstu. Po vrnitvi domov je postal politični aktivist OF.

Anton Zajc se je rodil 1908 na Krki kot kmečki sin. V osnovno šolo je hodil na Krko. Do odhoda k vojakom je bil doma pri očetu, nato pa je odšel v Belgijo, kjer se je zaposlil kot rudar. Malo pred vojno se je vrnil domov na kmetijo. Po razpadu stare Jugoslavije je kot terenec organizirano delal za narodnoosvobodilni boj vse do usodnega februarskega dne 1943.

Spominsko obeležje pod vasjo Krka

Pod vasjo Krka, v Farovški loki, stoji na kamnitem podstavku pritrjena marmorna plošča, ki priča:

»Na tem mestu so fašistični krvniki, na
zahtevo domačih izdajalcev, 5. 9. 1942
ustrelili:
Grm Janeza
Krška vas
Zavodnik Franca
Višnja gora
Zaviršek Antona
Zavrtače
Špolar Antona
in Klančar Franca
Mali Korinj
in 10 neznanih borcev.«

Pobudo za odkritje spominskega obeležja je dal Krajevni odbor ZB NOV Krka, odkrili pa so ga 23. maja 1956.

Med italijansko ofenzivo, v začetku septembra 1942, so se Janez Grm, Franc Zavodnik in Anton Zaviršek udeležili sestanka OF v Zavrtačah. Po sestanku so prenočevali na vaškem kozolcu. Zaradi izdaje so jih Italijani aretirali in odpeljali na Krko.

Janez Grm, rojen leta 1917 v Krški vasi, je po končani osnovni šoli ostal doma na kmetiji. Bil je med prvimi organizatorji OF v širšem okolišu Krke. Julija 1942 je postal član Okrožnega komiteja KPS Stična.

Franc Zavodnik, rojen 5. julija 1904 v Višnji gori, se je takoj po kapitulaciji Jugoslavije priključil Osvobodilni fronti; 12. maja 1942 je vstopil v partizanske vrste.

Anton Zaviršek, rojen 4. aprila 1918 v Zavrtačah, je deloval za Osvobodilno fronto.

Anton Špolar, rojen 3. junija 1897 na Malem Korinju, se je kot bajtar preživljal z zidanjem. Leta 1942 je postal predsednik terenskega odbora Osvobodilne fronte. 2. septembra 1942 so ga Italijani aretirali in odpeljali na Krko.

Z njim so odpeljali tudi triindvajsetletnega Franca Klančarja, sina malega kmeta, člana Osvobodilne fronte.

Spominsko znamenje partizanskim Znojilam

Na sredi vasi Znojile stoji spominsko obeležje iz naravnega kamna s pritrjeno bronasto ploščo s tem napisom:

Vaščanom partizanskih Znojil
za pogumno sodelovanje z OF
in našo enoto
v dneh vstaje v zahvalo.

Znojile 1987

Skupnost borcev
II. grupe odredov

Pobudo za odkritje spominskega obeležja je dala Skupnost borcev II. grupe odredov, ki je tudi avtor besedila, odkrili pa so ga 7. junija 1987 ob 45. obletnici krško-muljavske bitke.

V vasi Znojile je bil že leta 1941 ustanovljen odbor OF. S partizani so vaščani od vsega začetka tesno sodelovali. Stiško partizansko četo, ki se je nekaj dni septembra 1941 zadrževala na Ragljevki nad Znojilami so oskrbovali s hrano in novicami. Novembra 1941 se je za nekaj dni na Ragljevki utaborila. Grosupeljska partizanska četa, ki je prav tako navezala tesne stike z odborom OF v Znojilah. Na silvestrovo, 31. decembra 1941, so Znojilčani sprejeli 2. štajerski bataljon, na poti s Kremenjka proti Ljubljani, že prvi dan po ustanovitvi, 6. aprila 1942, pa je 1. slovenska brigada — II. grupa odredov v Znojilah priredila svoj prvi javni miting in sodelovanje se je še poglobilo.

Med boji za osvobojeno ozemlje med 6. in 12. junijem 1942, so tudi vaščani Znojil skrbeli za borce na položajih, kar je vplivalo na njihovo borbeno razpoloženje. Nekateri pripadniki narodne zaščite pa so sodelovali s partizani v teh bojih.

Spominsko obeležje Jožetu Zupancu v Znojilah

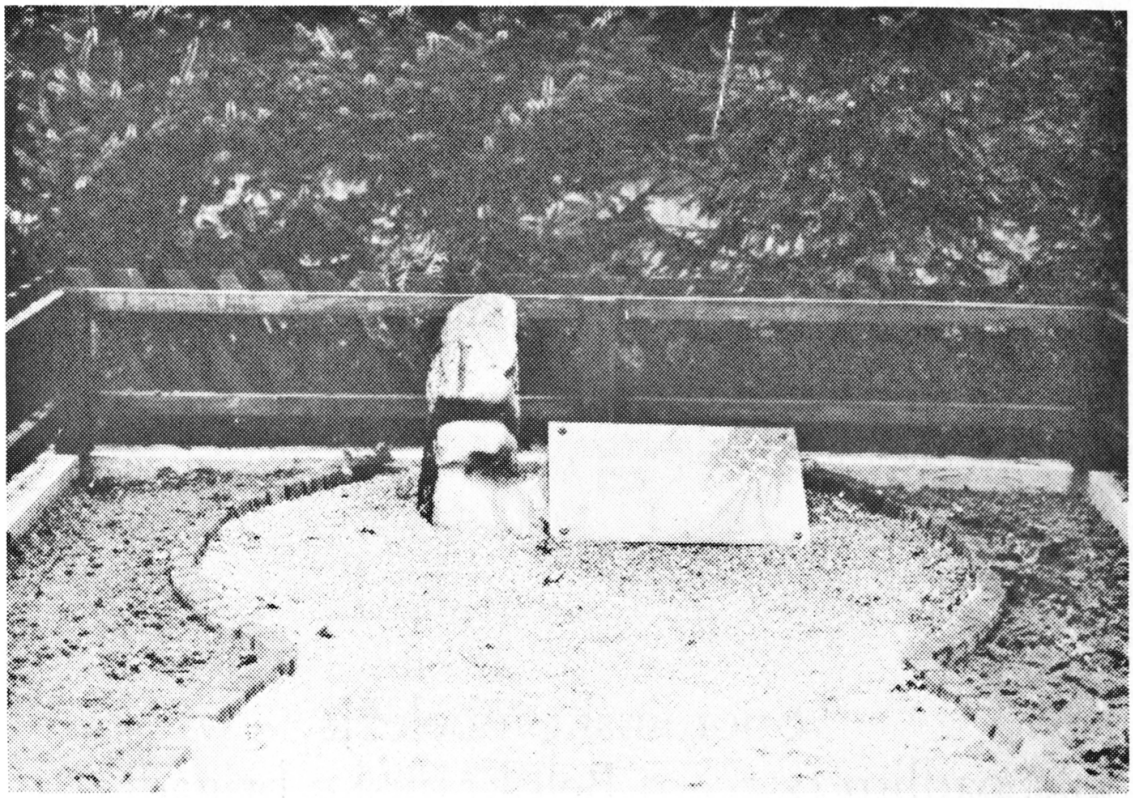
Na vrtu pri Zupančevi hiši številka 1 v Znojilah stoji na kamnitem podstavku marmorna plošča, ki pove, da so Italijani tu 22. februarja 1943 ustrelili sina Jožeta, aktivista OF.

Spominsko ploščo po zamisli Krajevnega odbora ZB NOV Krka so odkrili 28. maja 1956.

Jože Zupanc, rojen leta 1920, je po končani osnovni šoli na Krki ostal doma na kmetiji. Leta 1941 je bil med prvimi organizatorji osvobodilne fronte v svojem kraju in okolici. V prvih dneh junija 1942 se je kot zaščitnik udeležil znane muljavske bitke, bojev enot II. grupe odredov z Italijani, in se izkazal kot hraber borec.

Kot aktivista OF rajona Krka so ga s sodelavci zajeli domači belogardisti ob izsleditvi njihovega skrivnega taborišča, nakar so ga Italijani za domačo hišo ustrelili.

Spominsko obeleženje padlima partizanskima kurirjema pri Gabrovčcu

Na spominskemu obeležju pri Gabrovčcu, na robu gozda, ki mu domačini pravijo Žvajdrga ali Kurji parkelj, je napis:

Kot žrtev domačih izdajalcev sta na
tem mestu omahnila v smrt za svobodo
domovine
Jančar Alojz — Lojze
Janko Radivoj — Vojko,
kurirja TV — 3 A.

Pobudo za postavitev spominskega obeležja je dal pododbor partizanskih kurirjev za dolenjsko-belokranjsko območje IV. brigade VDV pri Občinskem odboru ZZB NOV Grosuplje, ki je tudi avtor besedila.

Projektant je bil Bruno Blatnik, odkrili pa so ga 9. septembra 1981.

Kurirska postaja TV-3 A je bila ustanovljena konec leta 1943 z nalogo, da vzdržuje zvezo s sosednimi TV postajami. Postajo so morali zaradi varnosti večkrat premeščati. Tako so se kurirji zadrževali na Muljavi, v

Znojilah in nazadnje v Gabrovčcu. Po ustanovitvi domobranske postojanke v Stični so postajo avgusta 1944 ukinili.

Utrujena od dolge poti sta 2. junija 1944 kurirja prenočevala v Breznikovem mlinu pod Muljavo. Tu so ju domobranci še v nepojasnjenih okoliščinah ujeli in na robu gozda, kjer stoji spomenik, ustrelili.

Alojz Jančar se je rodil 21. julija 1914 v Lazah pri Litiji. Po osvoboditvi so svojci prekopali njegove posmrtne ostanke s pokopališča na Krki v domači kraj.

Radivoj Janko, rojen 1. aprila 1920 v Loki pri Črnomlju, v NOV od 5. avgusta 1943, še danes počiva na pokopališču na Krki.

Spominsko obeležje padlim borcem Belokranjske brigade

V sadnem vrtu župnišča Krka stoji na betonskem podstavku meter visok kamen iz pohorskega granita, v katerega je vklesan napis z imeni padlih borcev XV. belokranjske brigade:

»Tu so v boju z nemškimi fašisti
padli 29. 1. 1944 borci XV. SNOUB
Bajuk Janez
Bošnjak Stanko
Grahek Zvonko
Jurajevčič Stanko
Krašovec Janez
Nemanič Jože in
Tavčar Jože.
Življenje, ki v nov svet brsti,
se poji iz naše krvi!«

Tistega januarskega dne 1944 je XV. belokranjska brigada napadla sovražno postojanko v župnišču na Krki. Napad zaradi utrjenosti

postojanke ni uspel. V spopadu z Nemci in domobranci so padli borci, ki jih izpričuje to spominsko obeležje.

Pobudnik postavitve spominskega obeležja je bil Občinski odbor ZZB NOV Metlika, ki je tudi avtor napisa. Odkrili so ga 4. julija 1978.

Spominsko obeležje Sonji Vesel

V gozdu nad izvirom zelene Krke je na levi strani ceste Grosuplje — Krka, tam, kjer se začne cesta spuščati proti Krki, postavljeno spominsko obeležje s tem besedilom:

»Na tem mestu je bila dne
2. 7. 1944
od belogardistov
ustreljena 17-letna
Sonja Vesel,
sekretarka SKOJ-a Krka.«

Pobudo za postavitev obeležja je dal Krajevni odbor ZB NOV Krka, odkrili pa so ga 28. maja 1961.

Mlada aktivistka, hčerka slikarja Ferda Vesela, polna idealov, predana osvobodilnemu boju, delovna in neugnana, je morala leči v prerani grob. Padla je, ko je hitela iz Znojil na Velike Vrhe na svojo dolžnost.

Spomenik narodnemu heroju Žanu Hrovatu

Na desni strani glavnega vhoda v obrat tovarne modne konfekcije Kroj na Krki je pritrjen bronasti doprsni kip narodnemu heroju Žanu Hrovatu.

Žan, sin slovenskih izseljencev v ZDA, se je rodil 7. januarja 1915 v Clevelandu.

Ko je oče prihranil nekaj denarja, se je leta 1921 vrnil v domovino in se z družino naselil v Krški vasi na mali kmetiji.

Žan je obiskoval osnovno šolo na Krki in tam zaključil pet razredov. Kmalu se je zaposlil kot gozdni delavec in tesar. Kasneje je postal gozdni manipulant na Krki. Tu je prišel v stik z naprednimi delavci in spoznal boj delavskega in narodnega gibanja.

Bil je med prvimi organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja na Krki.

Maja 1942 je kot komandir odpeljal z območja Krke četo kmečkih fantov, povsem oboroženo s puškami in puškomitraljezom, v Zapadnodolenjski odred. Kmalu je prešel v sestav Tomšičeve brigade.

Zaradi hrabrosti in izkušenj v partizanskem bojevanju so Žana po italijanski ofenzivi 1942 poklicali v Glavni štab Slovenije, kjer so mu zaupali poveljstvo zaščitne čete. S svojo skupino je bil v Drvarju prav ob napadu na Vrhovni štab, pa je z ostalimi branil umik Vrhovnega štaba in maršala Tita.

Po vojni je nekaj časa deloval v službi državne varnosti. Končal je gozdarsko šolo v Mariboru in bil nato imenovan za direktorja gojitvenih lovišč SR Slovenije.

Za narodnega heroja so ga proglasili 27. 11. 1953.

Leta 1963 se je upokojil, 7. julija 1970 pa je umrl v Ljubljani, kjer je tudi pokopan. Istega leta so odkrili spomenik na pobudo njegovih bojnih tovarišev.

Padli iz krajevne skupnosti Krka

1. Frančiška BALTIČ, rojena v Krški vasi, ubita 6. junija 1942 v Krški vasi.
2. Franc BREGAR, rojen 10. novembra 1891 v Znojilah, aktivist OF, ustreljen 1943 v Znojilah.
3. Anton BLATNIK, rojen 13. julija 1920 v Velikih Lesah, borec Tomšičeve brigade, padel 5. novembra 1943 na Trati v Brkinih.
4. Franc BLATNIK, rojen 27. septembra 1911 v Velikih Lesah, borec Zapadnodolenjskega odreda, padel avgusta 1942 na Kremenjku.
5. Anton BRADAČ, rojen 16. avgusta 1920 v Malih Lesah, borec Cankarjeve brigade, padel 31. januarja 1943 pri Semiču.
6. Jože BREGAR, rojen v Podbukovju, borec, datum in kraj smrti neznan.
7. Jože BRADAČ, rojen 1911 v Malih Lesah, interniranec, pogrešan 1945 leta.
8. Ciril CENTA, rojen 20. maja 1924 na Krki, interniranec, umrl maja 1945 v Trstu.
9. Franc FINK, rojen 1914 v Podbukovju, borec Tomšičeve brigade, padel 16. marca 1943 pri Ambrusu.
10. Franc FINK, rojen 1909 v Znojilah, interniranec, umrl 1944 v nemškem taborišču.
11. Janez FERLIN, rojen na Polju, živel v Podbukovju, kraj in datum smrti neznana.
12. Alojz GODEC, rojen 1912 v Trebnji gorici, borec IX. brigade, padel 7. novembra 1943 pri Brodu na Kolpi.
13. Franc GLOBOKAR, rojen 1921 v Gabrovčcu, borec Zapadnodolenjskega odreda, padel 1942.
14. Jože GODEC, rojen 1920 na Lazah nad Krko, borec Tomšičeve brigade, padel novembra 1942 v Dobrepolju.
15. Alojz GLOBOKAR, rojen 16. junija 1907 v Lesah, ustreljen 16. julija 1942 v Lesah.
16. Anton GODEC, rojen 25. maja 1910 v Lesah, borec Dolenjskega odreda, padel novembra 1943 na Rdečem kalu.
17. Jože GAČNIK, rojen 26. marca 1905 na Krki, interniranec, umrl 27. 8. 1942 na Rabu.
18. Rudolf GLAVAN, rojen v Velikih Lesah, kraj in datum smrti neznana.
19. Janez GRM, rojen 1917 v Krški vasi, član okrožnega komiteja KPS Stična, ustreljen 5. septembra 1942 v Farovški loki na Krki.
20. Karol GLOBOKAR, rojen v Podbukovju, kraj in datum smrti neznana.
21. Alojz HABJAN, rojen 1918 v Znojilah, borec Levstikove brigade, padel novembra 1943 pod Mokrcem.
22. Stane HABJAN, rojen 6. februarja 1915 v Ravnem dolu, borec, padel 8. maja 1945.
23. Ivan HOČEVAR, rojen 15. maja 1923 v Trebnji gorici, borec Levstikove brigade, padel 12. decembra 1943 v Iškem Vintgarju.
24. Leopold KOLENC, rojen 8. februarja 1897 v Znojilah, borec, padel 1942.
25. Franc KOŠČAK, rojen 1913 v Velikih Lesah, aktivist OF, ustreljen 31. marca 1943 v Ribnici na Dolenjskem.

26. Jože KOŠČAK, rojen 15. aprila 1906 v Znojilah, aktivist OF, ustreljen 3. julija 1944 v Podsmreki pri Višnji gori.
27. Gizela LAH, rojena v Trstu, borka, padla v Podbukovju, datum smrti neznan.
28. Janez MIŠMAŠ, rojen 4. novembra 1908 na Krki, borec Notranjskega odreda, padel 19. marca 1944 v vasi Glina na Blokah.
29. Franc MESTNIK, rojen 4. decembra 1922 v Krški vasi, delal v čevljarski delavnici komande mesta Trebnje, kjer je med nemško ofenzivo jeseni 1943 tudi padel.
30. Anton MESTNIK, rojen 1920 na Lazah, borec Zapadnodolenjskega odreda, padel 16. julija 1942 pri Lesah.
31. Franc NOVAK, rojen 1903 na Lazah, interniranec — zapornik, umrl novembra 1943 v italijanskih zaporih.
32. Frančiška OZIMEK, rojena 22. avgusta 1910 na Krki, ustreljena 5. maja 1944 na Vrhu pri Žužemberku.
33. Janez OZIMEK, rojen 6. julija 1902 na Selah pri Šumberku, ustreljen 5. maja 1944 na Vrhu pri Žužemberku.
34. Henrik PAJK, rojen 6. junija 1908 na Krki, aktivist OF, ustreljen 22. februarja 1943 na Krki.
35. Stanko PAJK, rojen 12. decembra 1910 na Krki, politični komisar partizanske bolnice na Planini, padel 14. novembra 1944 pri Srednji gori.
36. Franc POLJANC, rojen 1898 v Gabrovčcu, član okrožnega odbora OF Stična, ustreljen 31. marca 1943 v Ribnici na Dolenjskem.
37. Anton RADELJ, rojen 1906 v Ravnem dolu, borec Levstikove brigade, padel 1943.
38. Anton SADAR, rojen 1918 na Krki, borec Zapadnodolenjskega odreda, padel med italijansko ofenzivo 1942, kraj smrti neznan.
39. Slavko STRAH, rojen 6. februarja 1925 v Podbukovju, borec jurišnega bataljona XV. divizije, padel 21. januarja 1945 v Podturnu.
40. Jože STRAH, rojen 1913 v Podbukovju, aktivist OF, ustreljen 1942, kraj neznan.
41. Franc SAMEC, rojen 14. februarja 1924 v Kompoljah, aktivist OF, odpeljan v nemško taborišče, umrl 1. maja 1945 v Dachauu.
42. Stane ŠPELIČ, rojen 31. decembra 1920 v Gabrovčcu, borec Tomšičeve brigade, padel 6. oktobra 1942 pri Repčah.
43. Janez URŠIČ, rojen 22. februarja 1896 v Gabrovčcu, član rajonskega odbora OF Krka, ustreljen 8. februarja 1945 na Grintovcu.
44. Jože VIDIC, rojen 1906 na Krki, ustreljen 1942.
45. Anton VIDIC, rojen 1912 na Krki, ustreljen 1942.
46. Jože VIDMAR, rojen 27. julija 1908 na Krki, interniranec, umrl 1942 na Rabu.
47. Ivan ZRIMŠEK, rojen 29. oktobra 1920 na Krki, borec, padel 8. februarja 1945 v Jami pri Dvoru.
48. Stane ZUPANC, rojen 1922 v Znojilah, borec, padel 1943 v gozdu Šentrumar.
49. Anton ZUPANC, rojen 5. maja 1920 v Znojilah, borec Zapadnodolenjskega odreda, padel avgusta 1942 na Kočevskem Rogu.

50. Franc ZAVIRŠEK, rojen 31. avgusta 1908 v Krški vasi, aktivist OF, ustreljen 31. 3. 1943 v Ribnici na Dolenjskem.
51. Alojz ZUPANČIČ, rojen v Podbukovju, borec Tomšičeve brigade, padel 1943 v Trebnjem.
52. Jože ZUPANČIČ, rojen 3. marca 1900 v Gabrovčcu, interniranec, umrl 23. januarja 1943 na Rabu.
53. Jože ZAJC, rojen na Lazah, aktivist OF, ustreljen 1942 v Dobrepolju.
54. Franc ZAJC, rojen 4. februarja 1902 na Krki, ustreljen kot talec 22. avgusta 1942 v Marinči vasi.
55. Anton ZAJC, rojen 1908 na Krki, aktivist rajonskega odbora OF Krka, ustreljen 22. februarja 1943 na Krki.
56. Jože ZUPANC, rojen 1920 v Znojilah, aktivist rajonskega odbora OF Krka, ustreljen 22. februarja 1943 na domačem vrtu.

Krajevna skupnost Metnaj M

Pomnik kurirski postaji TV-3 na Debečem

Na Debečem, na križišču poti Obolno-Šmartno pri Litiji, stoji spomenik s tem napisom:

Nikoli nismo priznali
okupatorjeve meje
1941 — 1945
kurirji TV.
V spomin izseljenim in
žrtvam te meje. To mejo
so rušile partizanske brigade,
odredi in aktivisti OF.

Spomenik je postavil pododbor partizanskih kurirjev za dolenjsko-belokranjsko območje 4. brigade vojske državne varnosti pri občinskem odboru ZZB NOV Grosuplje. Skulpturo iz starega orožja je izdelal kipar in pisatelj Tone Svetina.

Avtor arhitektonskega osnutka je Alojz Škrajnar, avtor besedila pa Franc Plankar-Čičko. Spomenik so odkrili 21. maja 1977.

Kurirska postaja TV-3 je bila ustanovljena v pristavskih gozdovih nad Stično septembra 1942, takoj po italijanski ofenzivi. Zaradi sovražnikovega zasledovanja pa se je morala kmalu premakniti v gozd ob takratni italijansko-nemški meji pri Debečem.

Niti visoke žične ovire, niti minska polja na tej meji niso zadržala kurirjev te postaje, da ne bi vzdrževali stalne zveze med vodilnimi telesi narodnoosvobodilnega boja Slovenije v Ljubljanski pokrajini z vodstvi na Štajerskem in Gorenjskem.

Preko meje so kurirji vodili partizanske enote in aktiviste OF ter številne gorenjske in štajerske fante v partizane na Dolenjsko.

Partizanski dom na Pristavi

Da bi se aktivisti OF in borci NOV — domačini oddolžili prebivalcem krajev nad Stično za njihov prispevek v NOB, obenem pa nadomestili nekdanjo planinsko kočo na Obolnem, je bil leta 1963 na Pristavi nad Stično zgrajen partizanski dom. Na domu je spominska plošča iz belega marmorja, ki priča:

»Na tem področju sta med osvobodilnim bojem
delala Okrožni komite KPS
in Okrožni odbor OF Stična.
Tu so se križale
partizanske in kurirske poti
— TV 3

9. 6. 1963 *Zveza borcev NOV*

Pobudo za vgraditev spominske plošče je dal Krajevni odbor ZB NOV Stična, izdelalo pa jo je Kamnoseško podjetje Mineral Ljubljana. Avtor besedila je Domicilni odbor aktivistov OF bivšega okrožja Stična. Ploščo so odkrili 9. junija 1963 ob otvoritvi partizanskega doma.

Spominska plošča narodnemu heroju Albinu Grajzerju

Na gasilskem domu v Metnaju je vgrajena spominska plošča s tem napisom:

V tem kraju je junaško
padel leta 1944
Grajzer Albin
komandant
I. brigade VDV.

Albin Grajzer je padel kot komandant prvega bataljona te brigade; za komandanta brigade je bil imenovan tik pred svojo smrtjo. Obširneje o njem glej pri Krajevni skupnosti Ivančna gorica.

Pobudo za vgraditev spominske plošče je dal Krajevni odbor ZB NOV Stična, ki je tudi avtor besedila, odkrili pa so jo 6. septembra 1956.

Spominska plošča Plankarjevi družini na Pristavi

Na pročelju nekdanje Plankarjeve — Tonijeve hiše na Pristavi nad Stično je vzidana spominska plošča s tem besedilom:

Na tej domačiji je živela družina
Plankar — Tonijeva.
V času narodnoosvobodilnega boja
1941 — 1945 je bilo v partizanih
šest sinov in tri hčere. Padla sta
Ivan in Albin Plankar.
Dom so okupatorji dvakrat požgali.
Družbeno-politične organizacije
in krajevni skupnosti Metnaj — Stična
28. 8. 1982

Besedilo je prispeval odbor aktivistov OF bivšega Grosupeljsko-stiškega okrožja.

Ivan Plankar, rojen leta 1925, se je tako kot vsi člani družine vključil v narodno osvobodilni boj. Med italijansko ofenzivo poleti 1942 so ga Italijani z ostalimi odpeljali v internacijo v Italijo, od koder se je vrnil jeseni 1943. Po vrnitvi se je vključil v varnostno obveščevalno službo — VOS, marca 1944 pa v prvo brigado VDV, kjer je bil do tragične smrti 9. aprila 1944.

Tudi leto mlajšega Albina so Italijani odpeljali v internacijo. Po vrnitvi domov septembra 1943 se je prav tako vključil v VOS, pozneje pa vstopil v Cankarjevo brigado, kjer je 22. februarja 1944 v bojih proti domobrancem in Nemcem pri Težki vodi blizu Novega mesta padel.

Spominsko obeležje padlim aktivistom OF z Gorenjskega na Pristavi

Na Pristavi nad Stično v neposredni bližini partizanskega doma stoji spominsko obeležje iz kraškega kamna s tem besedilom pisatelja Ivana Jana:

Pri povratku iz
6. partijskega tečaja pri
CK KPS so 18. 7. 1944
padli v tem kraju
aktivisti z Gorenjske:

Benedik Minka-Francka
Nartnik Tone-Črnivec
Peternelj Minka-Marta
Tominc Franc-Milan
in domačin Ložar Alojz.

Na pot ste odšli,
da bi seme sejali,
ki tlije zdaj večno
iz vaše krvi!

ZB NOV Stična, 22. 7. 1965.

Minka Benedik-Francka, rojena 18. junija 1922 v Dolenji vasi nad Škofjo Loko, je bila po poklicu frizerka. Članica komunistične partije je postala 15. julija 1943, maja 1944 pa je bila poslana na partijski tečaj pri CK KPS na Kočevskem Rogu.

Tone Nartnik-Črnivec, rojen 8. maja 1903 na Dolenjih njivah nad Škofjo Loko, je bil gradbeni delavec. Član komunistične partije je postal že leta 1936. Kmalu po okupaciji Jugoslavije, leta 1941, je postal sekretar okrožnega komiteja KPS Kranj in Škofja Loka, bil pa je tudi načelnik pokrajinskega načelstva narodne zaščite za Gorenjsko. Od 15. maja do 15. julija 1944 je bil udeleženec VI. partiskega tečaja pri CK KPS.

Minka Peternel-Marta, rojena 15. septembra 1923 v Depali vasi, je bila tovarniška delavka. Članica komunistične partije je postala marca 1943, nato pa maja 1944 poslana na partijski tečaj kot članica okrožnega komiteja KPS Kamnik.

Franc Tominc-Milan, rojen 25. avgusta 1913 na Hrušici pri Jesenicah, je bil tovarniški delavec. Član komunistične partije je postal junija 1943, nato pa so ga maja 1944 kot sekretarja okrožnega komiteja KPS Gorje — Bled poslali na VI. partijski tečaj na Kočevski Rog.

Alojz Ložar, rojen 10. maja 1902 v Šentvidu pri Stični, kmet, je že leta 1941 pričel delati za narodnoosvobodilni boj. Poleti 1942 so ga Italijani odpeljali v internacijo v Padovo. Po vrnitvi domov po kapitulaciji Italije je postal kot član rajonskega odbora OF Šentvid referent za preskrbo. 10. maja 1944 je padel na Pristavi pod streli iz domobranske zasede.

Padli iz krajevne skupnosti Metnaj

1. Ivan AVSEC, rojen 30. decembra 1923 na Poljanah nad Stično, kurir relejne postaje TV-3, padel 7. julija 1943 pri Poljanah.
2. Franc BRČAN, rojen 16. septembra 1922 na Obolnem, borec Cankarjeve brigade, padel 11. julija 1943 pri Trebnjem.
3. Franc BERČUN, rojen 8. septembra 1921 v Osredku, borec Tomšičeve brigade, padel maja 1944 pri Selah pri Šumberku.
4. Franc CEGLER, rojen 1899 na Debečah, interniranec, umrl 4. decembra 1942 v Padovi.
5. Ivan ČOŽ, rojen 12. januarja 1925 na Veliki Dobravi, borec Dolenjskega odreda, padel 29. maja 1944 pri Višnji gori.
6. Franc FEMC, rojen 2. aprila 1900 na Obolnem, sežgan na domu 14. 6. 1942.
7. Janez GENORIJA, rojen 27. maja 1906 v Metnaju, borec Gubčeve brigade, padel 21. oktobra 1943 v Šentjerneju.
8. Jože GRČMAN, rojen 21. januarja 1925 na Poljanah, borec Gubčeve brigade, umrl 27. oktobra 1943 v partizanski bolnici.
9. Jože GROS, rojen 1922 na Pristavi, borec II. grupe odredov, padel junija 1942 na Muljavi.
10. Jože JANEŽIČ, rojen 1921 na Poljanah, borec Gubčeve brigade, padel jeseni 1943 pri Šentjerneju.
11. Jože JERIČ, rojen 8. marca 1918 v Mekinjah, borec Cankarjeve brigade, padel 10. februarja 1944 v Gotni vasi.
12. Jože KASTELIC, rojen 1911 v Metnaju, umrl 1943 v taborišču Mauthausen.
13. Matija KASTELIC, rojen 5. februarja 1922 v Metnaju, borec Gubčeve brigade, padel 20. septembra 1944 pri Litiji.
14. Jože KAVŠEK, rojen 13. februarja 1925 v Goričici, borec, padel 31. decembra 1942 na Gabrški gori.
15. Jože MEGLIČ, rojen 23. decembra 1908 v Mekinjah, borec Dolenjskega odreda, padel 17. februarja 1945 pri Litiji.
16. Albin MIGLIČ, rojen 5. decembra 1920 v Metnaju, borec Tomšičeve brigade, padel 5. junija 1943 na Primskovem.
17. Ivan MIGLIČ, rojen 12. julija 1924 v Metnaju, borec Tomšičeve brigade, padel 30. septembra 1943 na Rakeku.
18. Rudolf MIGLIČ, rojen 8. januarja 1923 v Mekinjah, borec II. grupe odredov, padel avgusta 1942 na Jelovici.
19. Franc OKOREN, rojen 20. avgusta 1899 v Metnaju, borec avtobataljona, padel 21. oktobra 1943 v Stopičah pri Novem mestu.
20. Jožefa OKOREN, rojena 1911 v Metnaju, ubita od belogardistov 2. julija 1943 nad Metnajem.

21. Alojz PEROVŠEK, rojen 10. marca 1910 v Metnaju, borec Gubčeve brigade, padel 21. oktobra 1943 v Prekopi pri Šentjerneju.

22. Ivan PLANKAR, rojen 1925 na Pristavi, borec VDV brigade, padel 9. aprila 1944 v Stični.

23. Albin PLANKAR, rojen 28. marca 1928 na Pristavi, borec Cankarjeve brigade, padel 21. februarja 1944 pri Težki vodi.

24. Anton SKUBIC, rojen 1922 na Debečah, aktivist OF, ustreljen jeseni 1942 na Debečah.

25. Alojz SKUBIC, rojen 3. maja 1913 na Debečah, borec Cankarjeve brigade, padel 16. februarja 1944 na Javorovici.

26. Anton ŠKUFCA, rojen 1. decembra 1899 na Dobravi nad Stično, interniranec, umrl 24. decembra 1942 na Rabu.

27. Franc Šerek, rojen na Debečem, leta 1944 zažgan v domači hiši.

28. Jožefa ŠEREK, rojena na Debečem, ustreljena 1944 na begu pred Nemci pri domu.

29. Franc ŠEREK, rojen na Debečem, ustreljen 1944 v Litiji.

30. Anton ŠEREK, rojen na Debečem, ustreljen 1944 v Litiji.

31. Anton ZAJC, rojen 25. januarja 1903 v Mekinjah, aktivist OF, ustreljen decembra 1942 na domačem pragu.

Krajevna skupnost Mlačevo M

Spominska plošča Rodetovi družini

Na spominski plošči, vzidani na Rodetovi hiši na Velikem Mlačevem št. 2, je prebrati tole:

»Iz te hiše so padli v NOV za domovino Rodetovi:

oče Jernej	*21. 8. 1883 — 7. 11. 1943*
sin Franc	*2. 10. 1913 — 26. 10. 1943*
sin Janko	*29. 1. 1920 — 29. 6. 1944*
hči Francka	*11. 11. 1921 — 28. 3. 1943*
hči Zalka	*26. 9. 1923 — 11. 3. 1943*

Slava njim!«

Spominsko ploščo je postavil občinski odbor ZB NOV Grosuplje, odkrili pa so jo 29. oktobra 1955.

Številna Rodetova družina je nadvse aktivno sodelovala v narodnoosvobodilnem boju. Odtod tudi njen visoki krvni delež domovini.

Leta 1932 so se iz Horjula preselili v Veliko Mlačevo. Takoj po okupaciji leta 1941 so se vsi pri hiši vsak po svoje vključili v narodnoosvobodilno gibanje.

Jerneja Rodeta so zaradi otrok, ki so bili v partizanih, z ženo in 12-letno hčerko Ivano poleti 1942 odpeljali v internacijo v Italijo. Po kapitulaciji

Italije se je vrnil domov. Postal je član rajonskega odbora OF Žalna — Račna. Kot odposlanec slovenskega naroda je od 1. do 3. oktobra 1943 sodeloval na zboru v Kočevju. Med nemško ofenzivo so ga aretirali in 7. novembra 1943 v Boštanju ustrelili.

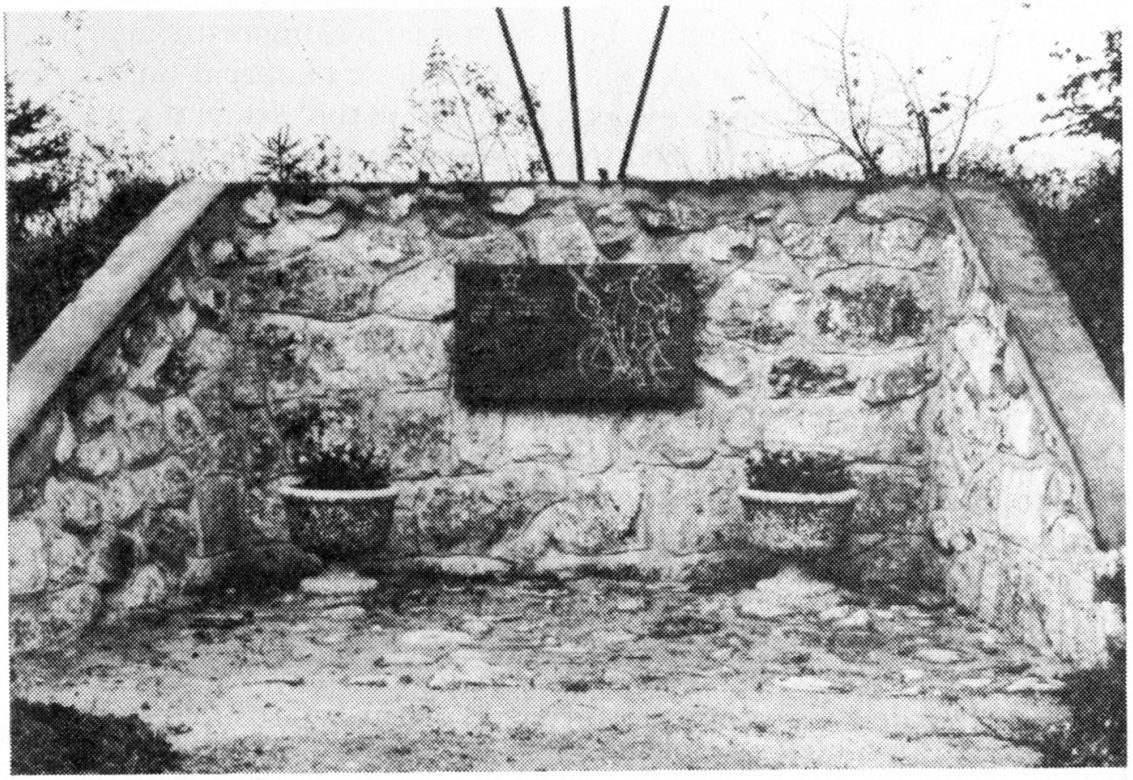
Sin Franc se je izučil za trgovskega pomočnika, nakar je služboval v Črnomlju, Ogulinu in Zagrebu. Tu je bil sprejet v Komunistično partijo Jugoslavije. Leta 1940 se je zaposlil na Vrhniki. Po okupaciji Jugoslavije je delal kot terenec in obveščevalec OF, bil pa je tudi sekretar partijske celice na Stari Vrhniki. Leta 1942 so ga Italijani po izdaji aretirali in zaprli na Vrhniki, pozneje pa so ga odpeljali v internacijo v Italijo. Po vrnitvi po kapitulaciji Italije je nadaljeval delo kot aktivist OF. Kmalu so ga aretirali belogardisti in 26. oktobra 1943 v gozdu pod Verdom zverinsko ubili.

Sin Janko, po poklicu zidar, je kot organizator OF ob ustanovitvi Okrožnega komiteja KPS Grosuplje junija 1941 postal njegov član. 29. oktobra 1941 so ga Italijani aretirali in zaprli v Grosupljem skupaj z Dolfetom Jakhlom in Radkom Poličem, vendar jim je uspelo še isto noč pobegniti iz zapora. V Grosupeljski partizanski četi je postal namestnik komandirja s partizanskim imenom Ilija, spomladi 1942 pa komandir čete v II. grupi odredov, ki se je po njem imenovala Ilijeva četa. Kot komandant 3. bataljona Cankarjeve brigade je 29. junija 1944 junaško padel ob napadu na ustaško postojanko Bosiljevo na Hrvatskem.

Hči Francka, delavka v tovarni Motvoz in platno v Grosupljem, je bila pogumno dekle. Proti koncu leta 1941 je bila sprejeta v SKOJ, junija 1942 pa je odšla v partizane. Kot borka Gubčeve brigade je bila v boju ob železniški progi pri Semiču 18. marca 1943 težko ranjena. Prenesli so jo v partizansko bolnišnico Spodnji Hrastnik na Kočevskem Rogu, kjer je 28. marca 1943 umrla.

Hči Zalka, tkalka, je kot mladinska aktivistka delovala v tovarni Motvoz in platno, spomladi 1942 pa se je morala umakniti v ilegalo. Ko je 11. marca 1943 padla pod belogardističnimi kroglami s skupino tovarišev pri Pecah pri Šentjurju, današnjem Podtaboru, je bila članica Okrožnega komiteja KPS Grosuplje.

Spominski obeležji padlim kurirjem pri Boštanju

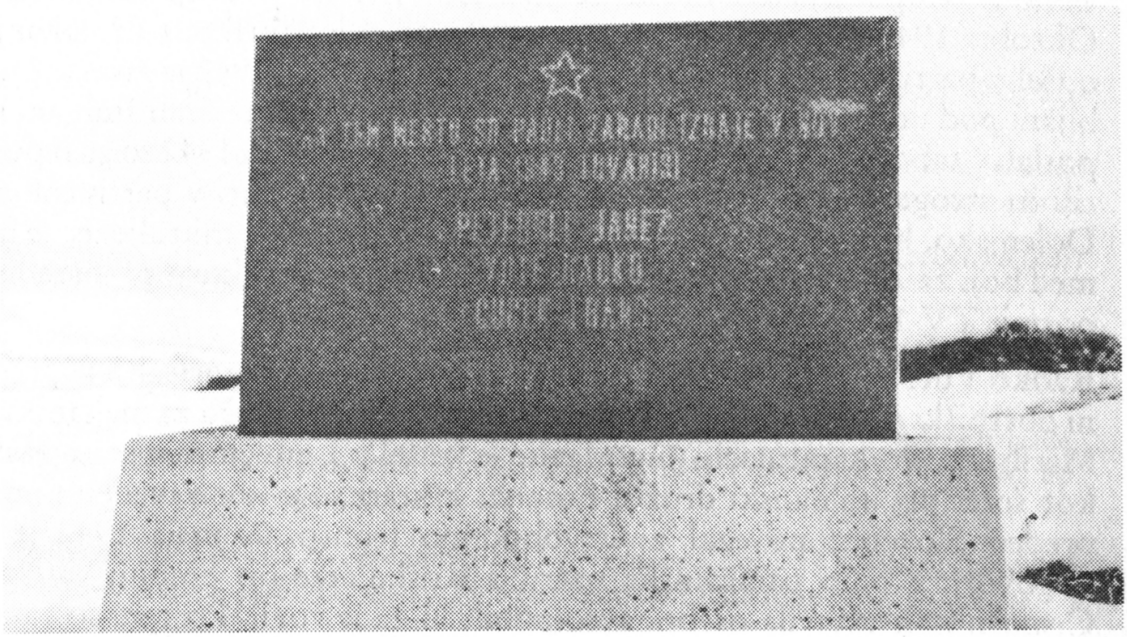
V Grahovcu pod Boštanjem, na križišču cest Luče — Zagradec, stoji spominsko obeležje s tem besedilom:

Na košček te zemlje
popotnik poglej,
v spomin naj ti seže do kraja!
Bodočim rodovom povej,
boljša je smrt kot pa izdaja!

Peternel Janez
Vute Radko
Čuček Franc

Padlim kurirjem TV-15 — 30. 11. 1943.

Hkrati so 100 m južno od vasi Zagradec prav na kraju, kjer so kurirji padli, odkrili marmorno spominsko ploščo s tem napisom:

Na tem mestu so padli
zaradi izdaje v NOV
leta 1943 tovariši
Peternel Janez
Vute Radko
Čuček Franc
Slava jim!

Pobudo za postavitev obeh obeležij je dal odbor IV. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije — pododbor za dolenjsko-belokranjsko območje pri občinskem odboru ZZB NOV Grosuplje. Odkrili so ju 28. junija 1981.

Franc Čuček z ilegalnim imenom Marko Črnivec je bil rojen 1915 v Ptuju. Leta 1934 je postal član SKOJ, leta 1940 pa član Komunistične partije Jugoslavije. Leta 1941 je okupator tudi Čučkovo družino izselil na Hrvatsko. Franc se je ilegalno vrnil v Ljubljano, kjer se je takoj povezal z organizatorji OF. Zaupali so mu organizacijo ilegalnih zvez med hrvatskim in slovenskim vojaškim in političnim vodstvom, zlasti posebno varnih kanalov za prehod vodilnih funkcionarjev, Edvarda Kardelja in drugih. Leta 1943 je postal kurir za potrebe osrednjih teles osvobodilnega boja, pridodan kurirski postaji TV-15.

Janez Peternel se je rodil leta 1913 v napredni kmečki družini v Delnicah pri Poljanah nad Škofjo Loko. Po končani osnovni šoli je ostal doma na kmetiji. Kot odličen kolesar se je leta 1936 vključil v kolesarsko sekcijo

Hermes v Ljubljani, leta 1940 pa je že postal državni prvak. Po okupaciji Jugoslavije je prenehal s športno aktivnostjo in odklanjal vsako sodelovanje z okupatorjem. Povezal se je z aktivisti OF v Poljanski dolini. Oktobra 1941 ga je aretiral gestapo, vendar so ga kmalu izpustili, nakar je odšel v partizane v Cankarjev bataljon. Pozimi 1941/1942 je živel v Ljubljani pod ilegalnim imenom, vendar so ga leta 1942 aretirali Italijani in poslali v taborišče Gonars, nato pa v Renicci. Decembra 1942 so ga izpustili in strogo nadzorovali. Leta 1943 mu je uspelo priti v partizane na Dolenjsko, kjer se je priključil Cankarjevi brigadi. Kot mitraljezec je bil med boji za Žužemberk ranjen. Po ozdravitvi je postal kurir pri osrednji postaji TV-15.

Radko Vute se je rodil 1921 v Sv. Lenartu v Slovenskih goricah v napredni obrtniški družini. Po končani meščanski šoli se je izučil za mehanika v Mariboru. Po kapitulaciji Jugoslavije je prišel v Ljubljano in se zaposlil kot šofer pri italijanski družbi Emona. Hkrati se je kot zaveden in napreden Slovenec povezal z Osvobodilno fronto. 7. maja 1942 je v dogovoru z njim partizanska patrulja Roške čete pri Srednji vasi pri Črmošnjicah ustavila osebni avtomobil, ki ga je vozil. Pri tem so zajeli Umberta Nana, predstojnika urada družbe Emona v Črmošnjicah, Radko pa je odšel v partizane. Pozneje je postal kurir TV-15, kjer je ostal do svoje smrti.

Padli iz krajevne skupnosti Mlačevo

1. Anton AHLIN, rojen 12. decembra 1912 na Malem Mlačevem, borec Grosupeljske čete, padel 3. januarja 1942 na Perovem.
2. Franc AHLIN, rojen 21. maja 1916 na Malem Mlačevem, borec VOS, ustreljen 3. maja 1945 na Plešivici.
3. Martin BUČAR, rojen 1. januarja 1901 na Velikem Mlačevem, borec Gregorčičeve brigade, padel 27. marca 1944 na Črnem vrhu.
4. Franc JANEŽIČ, rojen 20. oktobra 1920 na Velikem Mlačevem, borec Gregorčičeve brigade, padel 13. aprila 1944 na Ledinah.
5. Francka JANEŽIČ, rojena 6. septembra 1919 na Velikem Mlačevem, interniranka, umrla 7. novembra 1942 na Rabu.
6. Karol LOHKAR, rojen 31. januarja 1912 na Velikem Mlačevem, borec Cankarjeve brigade, padel 1. novembra 1943 na Brezovem pri Višnji gori.
7. Jakob MEHLE, rojen 4. oktobra 1898 na Velikem Mlačevem, interniranec, umrl 6. marca 1943 v taborišču Visco.
8. Alojz MIKLIČ, rojen 16. aprila 1911 na Velikem Mlačevem, borec Vojkove brigade, padel 13. marca 1943 na Črnem vrhu.
9. Vilibald MIKLIČ, rojen 26. septembra 1913 na Velikem Mlačevem, ustreljen 31. marca 1943 v Boštanju pri Grosupljem.

10. Leopold MIKLIČ, rojen 1919 na Velikem Mlačevem, borec brigade Simona Gregorčiča, padel novembra 1943 na Matajurju.

11. Albin MIKLIČ, rojen 28. februarja 1928 na Velikem Mlačevem, borec IX. korpusa, padel 6. decembra 1944 na Blegošu.

12. Jože POLAJNAR, rojen 1925 v Železnikih, borec 18. divizije, padel 1943, kraj neznan.

13. Jernej RODE, rojen 21. avgusta 1883 na Stari Vrhniki, vojaški referent rajonskega odbora OF Žalna—Račna, ustreljen 7. novembra 1943 v Boštanju pri Grosupljem.

14. Franc RODE, rojen 2. oktobra 1913 v Vrzdencu, sekretar partijske celice na Stari Vrhniki, ustreljen 26. oktobra 1943 pri Verdu.

15. Janko RODE-ILIJA, rojen 29. januarja 1920 v Vrzdencu, komandant III. bataljona Cankarjeve brigade, padel 29. junija 1944 v Bosiljevem.

16. Frančiška RODE, rojena 11. novembra 1921 v Vrzdencu, borka Gubčeve brigade, 18. marca 1943 težko ranjena, umrla 23. marca 1943 v partizanski bolnišnici Sp. Hrastnik na Kočevskem Rogu.

17. Zalka RODE, rojena 26. septembra 1923 v Vrzdencu, članica Okrožnega komiteja KPS Grosuplje, padla 11. marca 1943 pri Pecah pri Podtaboru.

18. Helena ROZMAN, rojena 18. aprila 1892 na Velikem Mlačevem, ustreljena 22. junija 1944 od Nemcev iz oklopnega vlaka na Velikem Mlačevem.

19. Alojz RUS, rojen na Velikem Mlačevem.

20. Jože SEVER, rojen 22. julija 1908 na Malem Mlačevem, borec Cankarjeve brigade, padel 22. oktobra 1943 na Trški gori.

21. Franc SVETEK, rojen 11. novembra 1893 na Velikem Mlačevem, borec delavskega bataljona, padel avgusta 1942 na Kočevskem Rogu.

22. Vinko SEDEJ, rojen 21. januarja 1920 v Koprivniku pri Škofji Loki, borec Levstikove brigade, padel 7. novembra 1943 na Mokrcu.

23. Ana ŠKRJANC, rojena 10. novembra 1905 v Zagradcu, interniranka, umrla 3. marca 1943 v Gonarsu.

24. Mihael ŠKRJANC, rojen 21. septembra 1871 v Zagradcu, interniranec, umrl 1. decembra 1942 na Rabu.

25. Franc ŠKRJANC, rojen 1909 v Zagradcu, borec, padel 1942 pri Čatežu.

26. Mihael ŠKRJANC, rojen 1915 v Zagradcu, borec, padel 1944 pri Semiču.

27. Ivan ŠKRJANC-SOKOL, rojen 5. marca 1913 v Zagradcu, borec Cankarjeve brigade, padel 25. januarja 1945 v Laščah nad Dvorom.

28. Alojz ZAVRŽEN, rojen 3. junija 1922 v Zagradcu, borec Gubčeve brigade, padel 3. junija 1944 pri Sv. Križu pri Litiji.

29. Leopold ZAFRAN, rojen 11. novembra 1924 v Ljubljani, borec Cankarjeve brigade, padel 30. oktobra 1943 pri Javorskem Pilu.

30. Franc ZAVIRŠEK, rojen 16. avgusta 1913 v Lučah, borec Cankarjeve brigade, padel 23. decembra 1943 v Komarni vasi.

Krajevna skupnost Muljava M

Spomenik na grobnici padlih na Muljavi

Na Muljavi, na desni strani ceste Ivančna gorica — Krka, pri gozdičku Vrtača, stoji spomenik iz marmorja v obliki šesteroglatega stebra. Posvečen je padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja iz Muljave in okolice ter 27 neznanim borcem, ki so tod padli in so pokopani v grobnici pri spomeniku. Grobnica je ograjena s kamnom, ki je vezan z betonom.

Na spomeniku je tale napis:

1941 — 1945
borcem za svobodo!
Umrli smo, ki v grobu tu ležimo,
a nad svobodo našo še bedimo,
ker hočemo, da raste in živi,
za kar smo dali svojo srčno kri.

Borci:

27 neznanih borcev

MULJAVA:

Bregar Ciril
Hočevar Peter
Joc Jože
Šemrov Štefan

POTOK:

Hočevar Ciril
Kutnar Ludvik

OSLICA:

Zajc Vinko
Erjavec Alojz

LEŠČEVJE:

Miklavčič Mihael
Nadrah Anton
Miklavčič Franc

SUŠICA:

Sadar Franc
Mausar Franc
Gnidovec Franc
Sadar Jože

TREBEŽ:

Kastelic Ciril

METLIKA:

Mežnaršič Danijel

Žrtve:

MULJAVA:

Vidmar Leopold
Rupnik Frančiška

POTOK:

Kutnar Jože

BOJANJI VRH:

Mehle Alojz
Zupančič Franc
Kastelic Franc

MEVCE:

Koželj Alojz

OSLICA:

Erjavec Eugen
Godec Jože
Erjavec Avgust
Godec Ludvik
Kadunc Jože
Bonifer Milka
Godec Ludvik
Godec Tonček

KOMPOLJE:

Strmole Anton
Železnikar Pavla

Spomenik je postavil Krajevni odbor ZB NOV Muljava, avtor napisa je Ciril Jurčič, načrt za spomenik je napravil arhitekt Drago Černič. Odkrili so ga 6. julija 1959.

Po razpadu stare Jugoslavije in okupacije dežele so se prebivalci teh krajev pretežno opredelili za OF in upor. Tako je bil 17. septembra 1941 na Kravjeku pri Muljavi ustanovljen okrožni odbor OF Stična, dva meseca kasneje, decembra 1941, pa rajonski odbor OF Muljava, katerega predsednik je postal Jože Zajc, člana pa Ludvik Godec kot vojni referent in Metod Jurčič kot tajnik odbora.

Spomladi 1942 je z Muljave in okolice stopilo v partizane 13 fantov in dve dekleti. Preostali fantje in mlajši možje so bili vključeni v narodno zaščito; nekateri med njimi so sodelovali s partizani v bojih, zlasti v tako imenovani muljavski bitki med 6. in 10. junijem 1942.

Z Muljave je 30. septembra 1943 odšlo na pot v Kočevje na zasedanje zbora odposlancev slovenskega naroda 45 izvoljenih odposlancev iz stiškega okrožja.

Od jeseni 1943 do sredine leta 1944 pa je bil na Muljavi sedež okrožnega odbora OF in drugih vodstev okrožja Grosuplje — Stična, delovali pa so tudi razni politični tečaji.

Spominska plošča Josipu Jurčiču

Marmorna spominska plošča pisatelju Josipu Jurčiču je vzidana na njegovi rojstni hiši na Muljavi. Odkrili so jo 4. marca 1944 v dneh narodnoosvobodilnega boja ob 100-letnici njegovega rojstva.

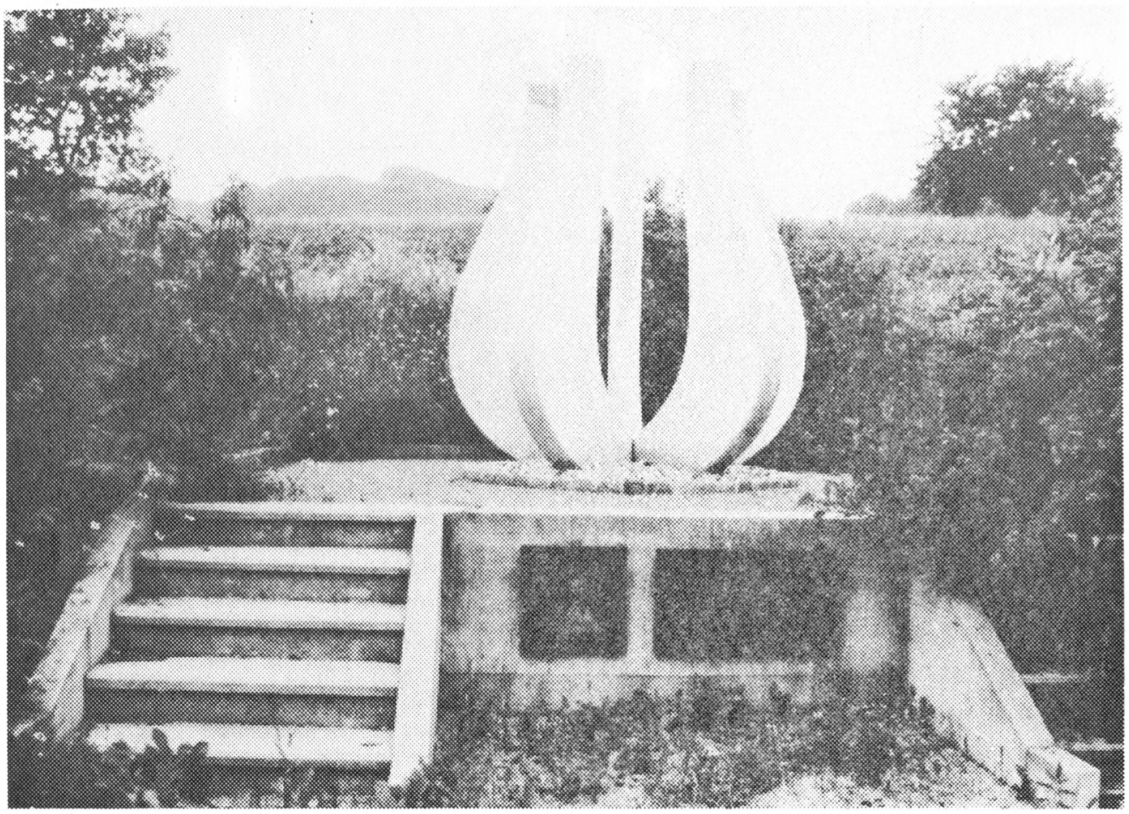
Odkritje spominske plošče je pripravil odbor aktivistov OF stiškega okrožja, besedilo je napisal takratni sekretar rajonskega odbora OF oziroma rajonskega komiteja KPS Krka učitelj in pisatelj Venčeslav Vinkler:

Za 100 let, za čas, ki gre mimo,
Tebi, ki kmet si naš in naš sin,
med bojem in delom gradimo
v pomladi tik pred svobodo v spomin.
OF slovenskega naroda.

Plošča odkrita 1944 — obnovljena 1954

Ker so ploščo domobranci razbili, je bila obnovljena 9. maja 1954.

Pomnik ustanovitve okrožnega odbora OF Stična

Na Kravjeku pri Muljavi so odkrili pomnik, ki pove:

V tem kraju
je bil 14. 9. 1941
ustanovljen Okrožni
odbor OF Stična.

27. 10. 1979

Tega dne so se tu sešli organizatorji OF z območja Stične in Krke. Na sestanku, ki mu je prisostvoval predstavnik Izvršnega odbora OF Slovenije Jože Rus, so izvolili tale okrožni odbor OF Stična: Mirko Pušljar, učitelj iz Hudega pri Ivančni gorici, predsednik, Vili Šval, pravnik iz Ivančne gorice, blagajnik in člani: Jože Kovačič, trgovski pomočnik iz Stične, Franc Poljanec, kmet iz Gabrovčca in Franc Zupančič, delavec iz Pristavlje vasi pri Šentvidu pri Stični.

Stiško okrožje je obsegalo okoliše oziroma rajone: Višnja gora, Stična, Šentvid pri Stični, Temenica, Krka in Zagradec.

Stiško okrožje je samostojno delovalo do 18. novembra 1943, ko so ga v Stični združili z okrožjem Grosuplje v Grosupeljsko-stiško okrožje.

Pobudo za odkritje spomenika je dal Svet za ohranjevanje in razvijanje revolucionarnih tradicij pri Občinski konferenci SZDL Grosuplje. Načrt zanj je izdelal Janez Lužar mlajši.

Pomnika bojem II. grupe odredov na Muljavi

Patrulja nekdanjih borcev II. grupe odredov, ki je bila na pohodu po poteh te grupe in je svoj pohod končala na partizanski proslavi »Štajerska v borbi« na Ostrožnem pri Celju, je odkrila septembra 1954 na zadružnem domu na Muljavi marmorno spominsko ploščo s tem napisom:

V mesecu aprilu, maju,
juniju 1942
je II. grupa odredov
priborila prvo
osvobojeno ozemlje.

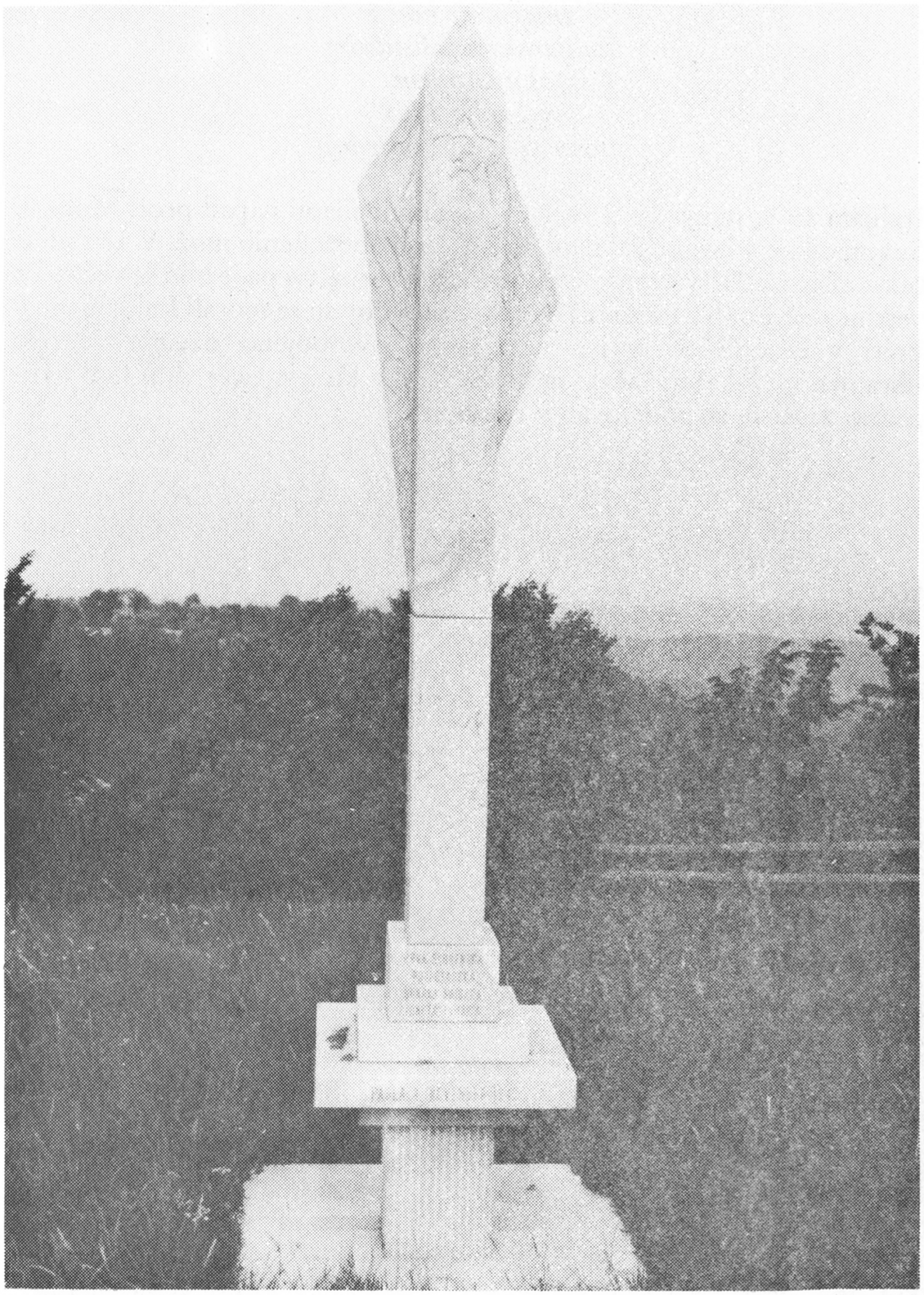
Nekdanji borci II. ali štajerske grupe odredov so po nekaj letih sredi Muljave postavili še en spomenik, posvečen predvsem bojem enot te grupe v tako imenovani muljavski bitki v dneh 6.—10. junija 1942.

Na Muljavi in okolici
je v juniju 1942
I. Slovenska partizanska
brigada II. grupa odredov
NOV in POS vodila večdnevne
zmagovite boje z
italijanskim fašističnim
okupatorjem.
8. junija 1969
Borci II. grupe odredov

Italijani so 6. junija 1942 začeli z močnimi silami napad proti Muljavi. Sovražnik je v boj poslal nad 3500 do zob oboroženih mož. V živi sili je bilo razmerje 7:1 v korist sovražnika, v oborožitvi pa je bilo še večje. Po večdnevnih bojih z enotami II. grupe odredov so se morali Italijani umakniti v izhodiščne kraje, partizansko osvobojeno ozemlje je bilo ohranjeno. Nekateri fantje in možje iz teh krajev, sicer vključeni v narodno zaščito, so sodelovali v teh bojih.

Spomenik padlemu komandantu in namestniku političnega komisarja Tomšičeve brigade

Na obrobju vasi Velike Vrhe stoji pomnik, na katerem je vklesan napis:

Prva slovenska
proletarska
udarna brigada
Toneta Tomšiča.
Komandant Janez Hlebš-Čiro,
namestnik politkomisarja
brigade Babič Vlado-Lado,
padla 4. novembra 1942.

Spomenik sta odkrila Skupnost borcev Tomšičeve brigade in Občinski odbor ZZB NOV Grosuplje 2. julija 1980, načrt zanj je izdelal Vladimir Lakovič.

Italijani in belogardisti so presenetili štab Tomšičeve brigade ob prehodu teh krajev in ob tem sta padla komandant in namestnik politkomisarja brigade.

Ivan Hlebš-Čiro, rojen 12. oktobra 1916 v Ljubljani, se je kot poklicni podoficir takoj vključil v narodnoosvobodilni boj. Jeseni 1941 je postal komandant narodne zaščite v Ljubljani. Član komunistične partije je bil od oktobra 1941. V partizanski vojski je bil namestnik komandanta Dolenjskega odreda, nato namestnik komandanta 5. ali dolenjske grupe odredov — v tej funkciji se je od 5. do 8. julija 1942 udeležil partijske konference na Cinku na Kočevskem Rogu — od 26. julija 1942 je bil komandant te grupe, nato pa je postal komandant 1. Slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča, ki jo je vodil do smrti.

Vlado Babič-Lado Dolenc se je rodil 29. septembra 1922 v Studencih v Mariboru, bil je sin primorskega pribežnika, dijak tamkajšnje železniške šole. V partizane je vstopil 11. januarja 1942. Pred prihodom v Tomšičevo brigado je bil politični komisar 1. čete 1. bataljona Krškega odreda in se je kot delegat udeležil partijske konference na Cinku na Kočevskem Rogu. V Tomšičevi brigadi je bil najprej brigadni sekretar SKOJ, od 22. septembra 1942 pa je bil namestnik političnega komisarja brigade.

Spominska plošča sedežu okrožja Grosuplje — Stična na Muljavi

Na Obrščakovi gostilni na Muljavi je vzidana spominska plošča s tem napisom:

V letih 1943 in 1944
je ta hiša nudila streho
OK KPS, OK SKOJ-a in OOOF
Stična — Grosuplje
ter prvi partijski
in partizanski
osnovni šoli

29. 11. 1966

Bivši aktivisti okrožja
ob 20-letnici osvoboditve

Sedež okrožnih vodstev v samostanskem Marofu v Stični je postal jeseni 1943 preveč ogrožen zaradi sovražnih napadov, zato so se preselili na Muljavo.

Tu se je razvila živahna dejavnost organov ljudske oblasti. Uspešno sta delovali komisiji Okrožnega odbora OF za gospodarstvo in komisija za šolstvo in prosveto. Bilo je več posvetov s predstavniki rajonskih odborov OF in rajonskih komitejev KPS. Za aktiviste OF, KP in ljudske

mladine so organizirali politične tečaje; vsakega je obiskovalo po 20 do 30 udeležencev.

Zaradi pogostih vpadov domobrancev iz bližnjih postojank Stične in Šentvida pri Stični je moralo okrožje vse do združitve z novomeškim, proti koncu leta 1944 v Obrhu pri Dolenjskih Toplicah, pogosto menjati kraj bivanja.

Spominsko obeležje štirim padlim borcem

Pod Slemeni pri Muljavi, ob cesti Ivančna gorica — Muljava, stoji spominsko obeležje s tem napisom:

Po izdaji so dne 29. 12. 1944
tu pod streli iz zasede
belogardistov
izkrvaveli partizani
Alojz Bučar
Milan Kavšek
Ivan Alič in
neznan tovariš.

29. 10. 1971 *KRAJ. ODB. ZB NOV Muljava*

Avtor besedila je Ciril Jurčič.

Štirje obveščevalci pri rajonskem odboru OF Stična oz. pri komandi mesta Stična so se omenjenega dne odpravili iz Suhe krajine v domače kraje, da bi obnovili prekinjeno zvezo, prenesli propagandni material in ugotovili stanje na terenu.

Noč na 29. december pa je skrivala v svoji tišini izdajstvo in smrt. Štirje partizani so se približali na nekaj korakov domobranski zasedi. Rezki rafali so razparali noč in trije tovariši so obležali v krvi. Milan Kavšek je nekoliko zaostal; ko je zaslišal strele, se je skušal z begom rešiti v gozd, vendar so ga domobranci dohiteli in z rafalom pobili tudi njega.

Med belogardističnimi napadalci je bilo več domačinov, ki so naslednji dan ponosno razkazovali obleke in opremo padlih. Dovolili so si še to podlost, da so se ustavili pri Kavškovih in materi ubitega Milana voščili novo leto, češ da so ga pospravili in da bodo imeli odslej mir pred njim.

Alojz Bučar, rojen 14. 8. 1915 v kmečki družini v Stični, je bil od 1942. leta član terenskega odbora OF Stična, po kapitulaciji Italije pa je postal član okrožnega odbora Osvobodilne fronte Stična z dolžnostjo obveščevalca.

Milan Kavšek, rojen 1. 10. 1926 v Velikem Črnelem, je po končani osnovni šoli ostal doma na očetovi kmetiji. V narodnoosvobodilno vojsko je vstopil po kapitulaciji Italije 1943. leta. Ko je padel, je na komandi mesta Stična opravljal dolžnost obveščevalca.

Ivan Alič je bil vrtnar v semenarni Sever na Selih pri Radohovi vasi. V narodnoosvobodilno vojsko je vstopil po kapitulaciji Italije leta 1943. Ko je padel, je bil obveščevalec pri okrožju Stična.

Neznani storilci so 7. oktobra 1984 spominsko obeležje razstrelili, 31. oktobra istega leta pa so enakega na novo odkrili.

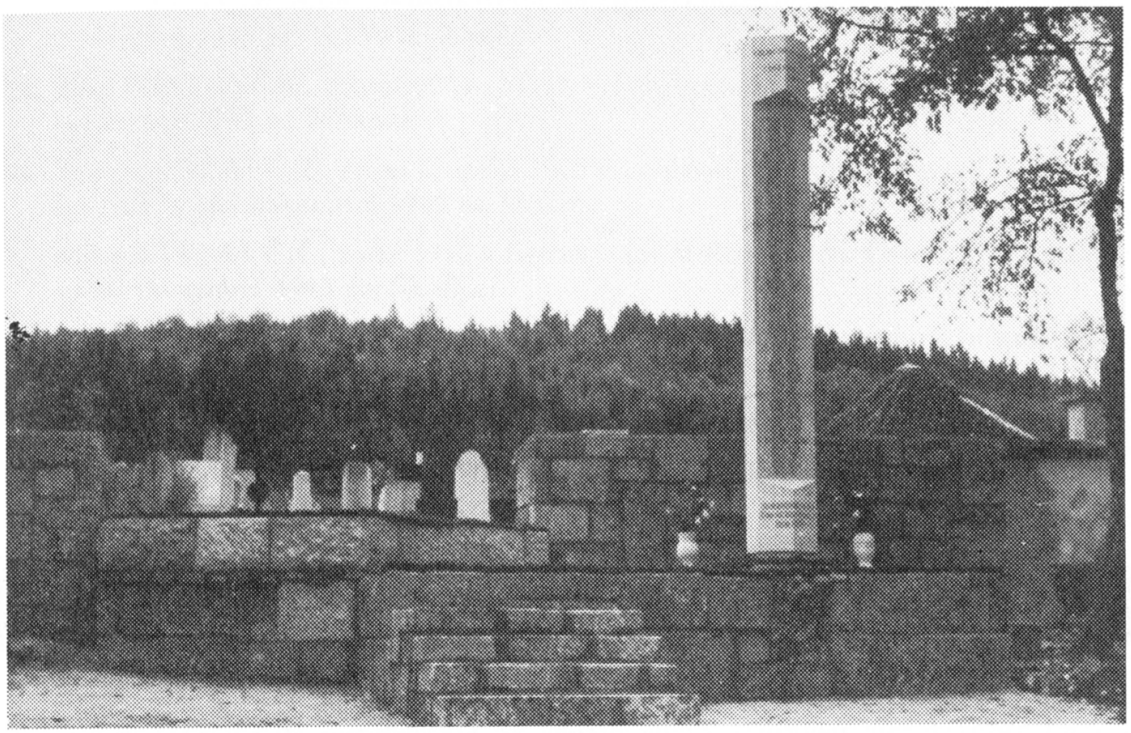
Padli iz krajevne skupnosti Muljava

1. Ciril BREGAR, rojen 1922 na Muljavi, član rajonskega odbora OF Muljava, ustreljen 11. julija 1942 na Grintovcu pri Zagradcu.
2. Milka BONIFER, rojena 1923 na Oslici, ustreljena 1944 v Zg. Šiški.
3. Alojz ERJAVEC, rojen 11. oktobra 1923 na Oslici, borec Cankarjeve brigade, padel 18. januarja 1945 v Gradencu pri Žužemberku.
4. Evgen ERJAVEC, rojen 10. januarja 1926 na Oslici, interniranec, umrl 5. maja 1945 v Buchenwaldu.
5. Franc ERJAVEC, rojen 1899 v Zg. Dragi, kraj in datum smrti neznana.
6. Avgust ERJAVEC, rojen 4. marca 1914 na Oslici, aktivist OF, na prevaro prijet septembra 1942, nato kot talec ustreljen v Gramozni jami v Ljubljani.
7. Franc GNIDOVEC, rojen 17. marca 1907 na Sušici, borec Cankarjeve brigade, padel 10. novembra 1943 na Mokrcu.
8. Jože GODEC, rojen 18. aprila 1907 na Oslici, ubit od mine 15. aprila 1944 na Oslici.
9. Ludvik GODEC, rojen 18. junija 1911 na Oslici, aktivist OF, ustreljen 18. marca 1943 v Gramozni jami v Ljubljani.
10. Anton GODEC, rojen 1938 na Oslici, ubit od ročne granate 15. aprila 1944 na Oslici.
11. Ludvik GODEC, rojen 1935 na Oslici, ubit od nemške bombe 15. aprila 1944 na Oslici.
12. Peter HOČEVAR, rojen 28. junija 1927 na Muljavi, borec Ljubljanske brigade, padel 11. julija 1944 na Orlaki.
13. Ciril HOČEVAR, rojen 23. septembra 1915 v Potoku, borec II. grupe odredov, padel 11. novembra 1942 na Krvavcu.
14. Alojz HOČEVAR, rojen 1907 na Malih Vrheh, interniranec, umrl 1943 v taborišču Renicci.
15. Alojz HOČEVAR, rojen 17. februarja 1926 na Malih Vrheh, borec Levstikove brigade, padel 11. novembra 1943 na Mokrcu.
16. Jože JOC, borec, padel neznano kje.
17. Franc KASTELIC, rojen 1896 na Bojanjem vrhu, interniranec, umrl 1944 v Buchewaldu.
18. Jože KADUNC, rojen 9. marca 1921 na Oslici, sekretar mladine, ustreljen 9. januarja 1944 v Begunjah.
19. Alojz KOŽELJ, rojen 9. januarja 1913 v Mevcah, interniranec, umrl 16. januarja 1943 v taborišču Renicci.
20. Jože KOŽELJ, rojen 19. oktobra 1925 na Malih Vrheh, borec Levstikove brigade, padel 10. novembra 1943 na Mokrcu.
21. Ludvik KUTNAR, rojen 17. avgusta 1917 v Potoku, borec 12. brigade, padel 6. maja 1944 na Žičnem vrhu nad Potokom.
22. Jože KUTNAR, rojen 19. marca 1885 v Potoku, interniranec, umrl marca 1943 na Rabu.

23. Alojz MEHLE, rojen 24. marca 1917 v Zgornji Dragi, aktivist OF, ustreljen 10. septembra 1942 na Bojanjem vrhu.
24. Franc MAUSAR, rojen 17. marca 1905 na Sušici, borec Cankarjeve brigade, padel 5. novembra 1943 pri Kočevski Reki.
25. Filip MIKLAVČIČ, rojen 1905 na Malih Vrheh, borec Levstikove brigade, padel 10. novembra 1943 na Mokrcu.
26. Franc MIKLAVČIČ, rojen 6. aprila 1905 v Leščevju pri Muljavi, borec Levstikove brigade, padel novembra 1943 na Mokrcu.
27. Miha MIKLAVČIČ, rojen 1910 v Leščevju pri Muljavi, borec Levstikove brigade, padel novembra 1943 pri Škofljici.
28. Anton NADRAH, roj. 16. februarja 1919 v Leščevju, borec Levstikove brigade, padel 2. oktobra 1943 na Lavrici.
29. Frančiška RUPNIK, ustreljena 1944 pri Hrastovem dolu.
30. Franc SADAR, rojen 2. junija 1901 na Sušici, borec Lestikove brigade, padel 12. avgusta 1944 v Podbukovju pri Krki.
31. Jože SADAR, rojen 22. decembra 1920 na Sušici, borec Gubčeve brigade, padel 1943 na Dolenjskem.
32. Jože ŠUŠTERŠIČ, rojen 24. aprila 1924 na Velikih Vrheh, borec Levstikove brigade, utreljen 10. novembra 1943 pri Urhu.
33. Anton ŠUŠTERŠIČ, rojen 1911 na Velikih Vrheh, ustreljen 1944 v Višnji gori.
34. Jožefa ŠUŠTERŠIČ, rojena 21. decembra 1920 na Velikih Vrheh, aktivistka OF, zverinsko ubita 4. maja 1944 na Sušici.
35. Franc ŠUŠTERŠIČ, rojen 17. avgusta 1926 na Velikih Vrheh, borec Cankarjeve brigade, padel 15. septembra 1943 pri Sv. Urhu.
36. Štefan ŠEMROV, rojen 15. novembra 1921 na Muljavi, borec Prešernove brigade, padel 8. decembra 1944 v Zg. Besnici.
37. Jože TEKAVEC, rojen 1927 na Malih Vrheh, borec, padel novembra 1943 pri Podturnu.
38. Leopold VIDMAR, rojen 1. aprila 1916 na Muljavi, interniranec, umrl 19. januarja 1945 v Mauthausnu.
39. Jože VODIČAR, rojen 1905 na Velih Vrheh, interniranec, umrl 1943 na Rabu.
40. Anton ZAJC, rojen 1923 na Oslici, borec II. grupe odredov, padel aprila 1942 na Kremenjku.
41. Vinko ZAJC, rojen na Oslici, borec II. grupe odredov, padel aprila 1942 na Kremenjku.
42. Franc ZUPANČIČ, rojen 10. oktobra 1907 na Bojanjem vrhu, borec, padel 10. septembra 1942 na Bojanjem vrhu.
43. Pavla ŽELEZNIKAR, rojena 1932 v Malih Kompoljah, ustreljena 7. julija 1942 v Malih Kompoljah.

Krajevna skupnost Podtabor P

Spomenik padlim v Podtaboru

Pri vhodu na pokopališče v Podtaboru stoji šesterokoten steber iz kraškega kamna. Na njem so pod uvodnim napisom vklesana imena borcev, talcev in žrtev fašističnega nasilja iz tega kraja in okolice v letih 1941 — 1945:

»V življenje dviga se svobodna sila
z zemlje, ki jo kri je prepojila.«

Gačnik Franc
Gorišek Janez
Hribar Jože
Jeršin Ciril
Sever Janez
Skubic Ciril
Zakrajšek Janez
Zakrajšek Jože
Jeršin Franc
Rebolj Alojz
Šuštar Stanko
Trontelj Martin
Zemljak Jakob
Cufar Jože
Brodnik Jože
Brodnik Stane
Gruden Jože
Gruden Rudolf
Kočman Viktor
Miklič Jože
Vidic Anton
Viršek Janez
Vovk Jože
Adamič Jože
Šmuc Ivan
Gradiščnik Zorka
Krampelj Jože
Boh Alojz
Ficko Franc
Janežič Alojzij

Perme Alojzij
Šerjak Jože
Štibernik Franc
Štibernik Jera
Zupančič Ciril
Kocjan Jože
Kocman Janez
Koder Jože
Perme Franc
Podržaj Franc
Podržaj Marija
Podržaj Rudolf
Zupan Jože
Zupan Marija
Škulj Franc
Kocman Anton
Tomšič Anton
Tomšič Marija
Tomšič Valentin
Križman Anton
Skubic Anton

Kenigsman Martin
Kraljič Anton
Kraljič Franc
Kraljič Janez
Rebolj Anton
Zajc Janez

Padlim borcem NOV, talcem, žrtvam fašističnega nasilja postavila ZB terena Podtabor.

Spomenik so odkrili 18. oktobra 1956. Projektant je bil ing. arh. Edo Mihevc, napis pa je prispevala spomeniška komisija Okrajnega odbora ZB NOV Ljubljana.

Dobro organizirana OF v teh krajih je omogočila, da se je 1. decembra 1941 na tem območju, v Medvedici, utaborila Grosupeljska partizanska četa. Z njenim prihodom se je še povečala politična aktivnost. Tako je Rajonski odbor OF Šentjurje, ustanovljen septembra tega leta, s četo v sedemnajstih dneh meseca decembra izvedel 12 političnih sestankov po okoliških vaseh. Ob božiču pa je bil v Medvedici množični sestanek aktivistov in pristašev OF grosupeljskega okrožja, ki se ga je udeležilo nad 70 ljudi.

Od decembra 1941 je v Šentjurju delovala tudi tiskarska tehnika za grosupeljsko okrožje na ročni šapirograf. Sprva so Slovenski poročevalec tiskali v kletnih prostorih Zakrajškove hiše, pozneje v posebej za to postavljenem šotoru pod Kolnarico in nazadnje na Pavšiji. Natisnili so okrog 300 izvodov vsake številke Slovenskega poročevalca, nakar so ga delavci tovarne Motvoz in platno odnesli v tovarno, odkoder so ga nato raznašali po vaseh grosupeljskega okrožja.

V začetku leta 1942 je bila tudi v šentjurskem rajonu ustanovljena narodna zaščita. Člani so prisegli. Komandir šentjurske čete narodne zaščite je postal Alojz Rebolj, politični komisar pa Franc Perme. Narodna zaščita je organizirala dnevno kontrolo sovražnika v postojanki Grosuplje in nočno stražo, da bi zavarovala vasi in delo aktivistov OF. Njena naloga je bila tudi, usposabljati fante in dekleta za oborožen odpor ter po potrebi sodelovati s partizani v oboroženih akcijah.

Italijani so 16. aprila 1942 v Ponovi vasi in v njeni okolici aretirali in odpeljali v zapore in internacijo več kot 40 vaščanov, somišljenikov OF. K temu je pripomogel tudi šentjurski župnik Švigelj, ki je bil najprej naklonjen OF, kasneje pa je svoje ravnanje spremenil in začel pozivati vernike k sodelovanju z okupatorjem in vključevanju v belo gardo. V Šentjurju so ustanovili belogardistično postojanko spomladi leta 1943. Delovni pogoji aktivistov OF so postajali vse težji, vendar so v šentjurskem rajonu kljub terorju in žrtvam delovali ves čas narodnoosvobodilnega boja.

Spominska plošča na logarnici v Medvedici

Na logarjevi hiši v Medvedici, last Gozdnega gospodarstva Ljubljana, obrat Škofljica, je vzidana spominska plošča s tem napisom:

V bližini te hiše sta
6. 1. 1942 padla junaške smrti
Jakhel Dolfe, rojen 28. 12. 1910,
prvi komandir Grosupeljske čete in
Kovač Ivan, rojen 1. 2. 1920,
prvi komisar Grosupeljske čete ter*
Zemljak Janez, rojen 10. V. 1922,
borec NOV, padel 3. 1. 1944.
V njihov spomin ob 25.obletnici vstaje
postavlja ZB Podtabor.

Odkrili so jo leta 1970.

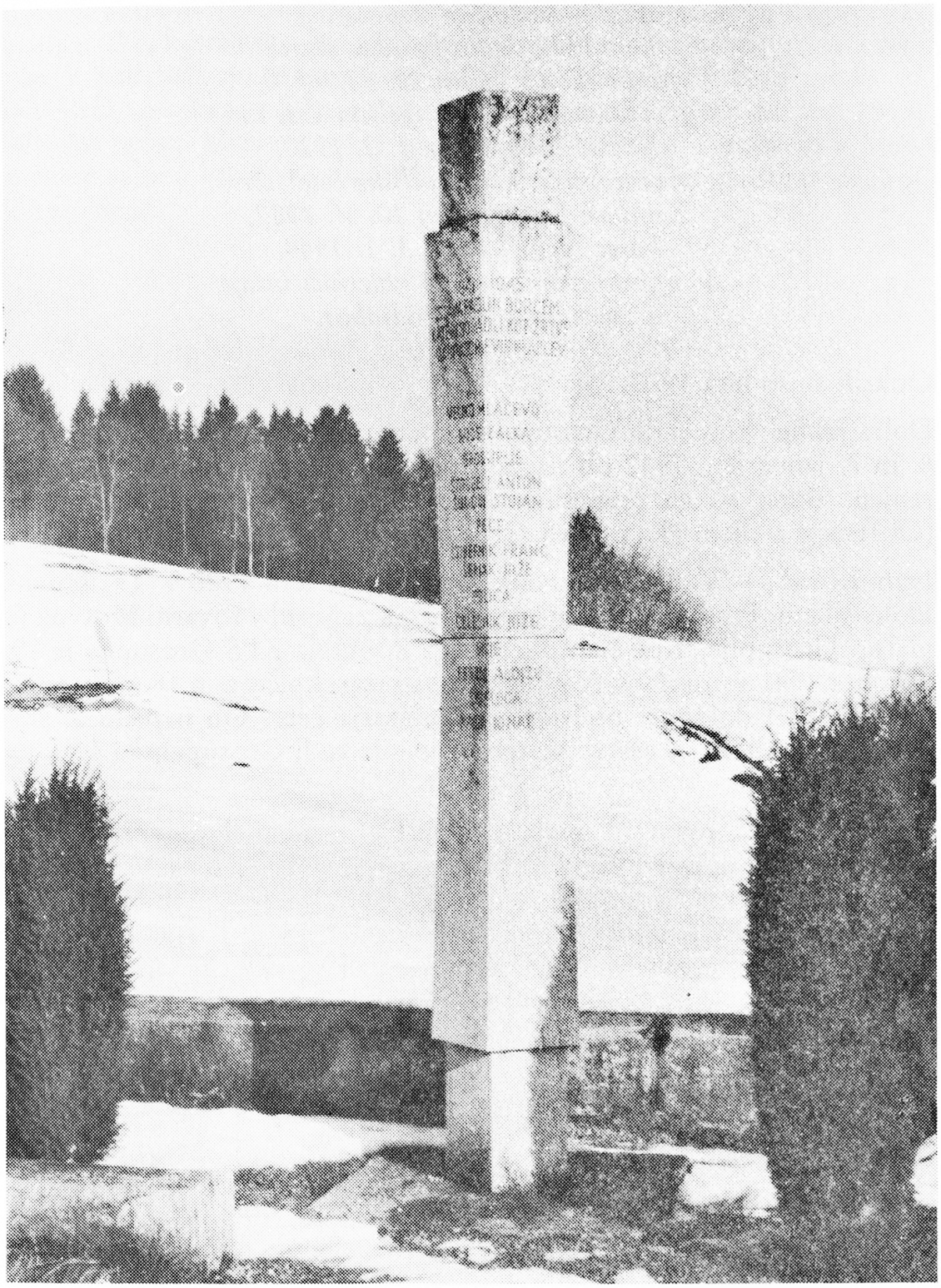
Dolfe Jakhel, komandir Grosupeljske partizanske čete, je bil v noči med 6. in 7. januarjem 1942 ob napadu na italijansko posadko na Turjaku ranjen. Borci so ga prenesli v Medvedico, kjer je podlegel ranam. (Obširneje o njem glej pri KS Grosuplje)

Ivan Kovač — Vanja se je rodil 1. februarja leta 1920 v Tržišču na Dolenjskem. Pred vojno se je kot mehanik zaposlil v tovarni Motvoz in platno Grosuplje. Kot član okrožnega komiteja KPS Grosuplje je 29. oktobra 1941 vstopil v Grosupeljsko partizansko četo in 18. novembra 1941 prevzel dolžnost političnega komisarja čete. Ob napadu 2. štajerskega bataljona, v sestavi katerega je bila tudi Grosupeljska četa, na Turjak je padel.

Janez Zemljak, rojen 10. maja 1922 v Cerovem, delavec, se je takoj vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Marca 1942 so ga aretirali in odpeljali v internacijo na Rab. Po kapitulaciji Italije septembra 1943 je vstopil v Rabsko brigado. Zaradi bolezni, dobil je malarijo, se je vrnil domov. Po ozdravitvi se je priključil enoti vojske državne varnosti (VDV), v kateri je bil vse do usodnega 3. januarja 1944, ko je padel v boju z Nemci v Medvedici.

* Prvi politični komisar Grosupeljske partizanske čete je bil Radko Polič.

Spomenik padlim aktivistom OF pri Pecah

Pod vasjo Pece pri Podtaboru stoji spomenik iz kraškega kamna, posvečen padlim aktivistom OF grosupeljskega okrožja.

Spomenik je postavil Krajevni odbor ZB NOV Podtabor; odkrili so ga 4. julija 1959 s tem napisom:

»1941 — 1945 slava padlim borcem,
kateri so padli kot žrtve okupatorjevih hlapcev.

VELIKO MLAČEVO:
Rode Zalka

GROSUPLJE:
Štrubelj Anton
Šuligoj Stojan

PECE:
Štibernik Franc
Šerjak Jože

POLICA:
Čelesnik Jože

BIČJE:
Rebolj Alojzij

ŠKOFLJICA:
Majer Ignac«

15. avgusta 1942 sta bila med Starim apnom in Lipljenami iz zasede škocjanske bele garde ubita aktivista OF iz Šentjurja Alojz Rebolj in Ignac Majer (obširneje o njiju glej pri KS Staro apno).

13. 2. 1943 je na križišču poti Vino — Bičje — Drenik, na kraju, kjer danes stoji spominsko obeležje, izkrvavel Stojan Šuligoj, sekretar Okrožnega komiteja SKOJ Grosuplje (obširneje o njem glej pri KS Grosuplje).

Aktivisti OF grosupeljskega okrožja Jože Čelesnik, Zalka Rode, Jože Šerjak, Franc Štibernik in Anton Štrubelj so v noči z 10. na 11. marec 1943 prenočevali v gozdiču pri Pecah. Zjutraj so jih opazili belogardisti, ko so prišli mimo, jih postrelili, potem pa svoje žrtve vozili in razkazovali po okoliških vaseh. Ranjenega Štrublja so ustrelili v Grosupljem Italijani. Vse so pokopali na kraju današnjega partizanskega pokopališča v Grosupljem.

Anton Štrubelj, po domače Cestarjev iz Grosupljega, se je rodil 1. januarja 1924. Po končani osnovni šoli je ostal doma na posestvu svojih staršev. Kmalu po okupaciji je pričel organizirano delovati za NOB. 17. maja 1942 je vstopil v II. grupo odredov in kot mitraljezec sodeloval v boju z Nemci na Jančah. Pozneje so ga premestili kot aktivista v okrožje Grosuplje; postal je član Okrožnega komiteja SKOJ.

Franc Štibernik-Miklavž, rojen 1. septembra 1922 v številni družini na mali kmetiji v Pecah, je po končani osnovni šoli nadaljeval šolanje na srednji elektrotehniški šoli v Ljubljani. Kmalu po razpadu Jugoslavije je postal član SKOJ, nato pa član KP. Od poletja 1942 je bil član Okrožnega komiteja KPS Grosuplje.

Jože Šerjak, rojen 20. julija 1920 v Pecah, se je po končani osnovni šoli izučil za mizarja. V partizane je vstopil marca 1942, nakar je deloval kot aktivist rajonskega odbora OF Šentjurje.

Jože Čelesnik se je rodil 4. januarja 1907 na Jesenicah. Po poklicu je bil mizar. Jeseni leta 1941 se je pred nemškimi okupatorji z Jesenic umaknil na dom svoje žene na Polici. Tu je nadaljeval z delom za OF. Po italijanski ofenzivi leta 1942 je postal član Okrožnega odbora OF Grosuplje.

O Zalki Rode obširneje glej pri KS Mlačevo.

Spominsko obeležje Stojanu Šuligoju — Jopeju

Na križišču poti Vino — Bičje in Drenik — Šmarje Sap stoji spominsko obeležje iz podpeškega kamna z vklesanim napisom:

Tukaj je dne 13. 2. 1943
padel kot žrtev
okupatorja Stojan
Šuligoj — Jope,
15. 5. 1923
iz Grosupljega.

Pobudo za postavitev obeležja je dal Občinski odbor združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev Grosuplje, ki je bil tudi avtor besedila. Dela je izvajalo podjetje Marmor Ljubljana, odkrili so ga 22. julija 1954.

Opomba: Obširnejše besedilo o Stojanu Šuligoju glej pri krajevni skupnosti Grosuplje.

Spominsko obeležje padlim aktivistom OF na Jelovcu

Ob stezi med vasema Rožnik — Predole skozi gozd Jelovec je v kamen vzidana spominska marmorna plošča s tem napisom:

Na tem mestu so 8. 1. 1945
za svobodo žrtvovali
svoja življenja
Podržaj Franc — 1920
Zajc Janez — 1917
Zakrajšek Janez — 1908.
Slava padlim borcem!

Spominsko obeležje po zamisli Krajevnega odbora ZB NOV Podtabor so odkrili 21. julija 1957.

Franc Podržaj iz Ponove vasi se je izučil za mizarja. Osvobodilnemu gibanju se je priključil takoj leta 1941 in postal aktivist šentjurskega rajona. Po nemški ofenzivi v jeseni 1943 je postal sekretar rajonskega odbora OF Šentjurje — Šmarje. To dolžnost je opravljal vse do dne, ko je padel pod streli belogardistične zasede.

Janez Zajc-Ivanček iz Račne se je v Velikih Laščah izučil za peka, vendar zaposlitve ni dobil, zato se je vrnil domov. Leta 1941 je pričel aktivno delati za NOB. 14. avgusta 1942 so ga Italijani tako kot mnoge druge odpeljali v internacijo. Po vrnitvi domov septembra 1943 se je takoj vključil v varnostno obveščevalno službo pri Okrožnem odboru OF Grosuplje, kjer je deloval do svoje smrti

Janez Zakrajšek, mizar iz Šentjurja, je bil med prvimi organizatorji OF v šentjurskem okolišu. Bil je izvoljen v prvi Okrožni odbor OF Grosuplje 28. 9. 1941 v Račni. Zaupali so mu tudi tiskarsko tehniko, ki je delovala na njegovem domu v Šentjurju od oktobra 1941 do 20. marca 1942, ko so ga aretirali in internirali v Italijo; od tam se je vrnil februarja 1944.

Medtem ko sta tistega dne na Jelovcu Janez Zajc in Franc Podržaj takoj padla, so domobranci Zakrajška ujeli ter ga nato bosega in napol golega vodili po snegu prek Lipljen do Tabora, kjer so ga po surovem mučenju v gozdu ubili.

Padli iz krajevne skupnosti Podtabor

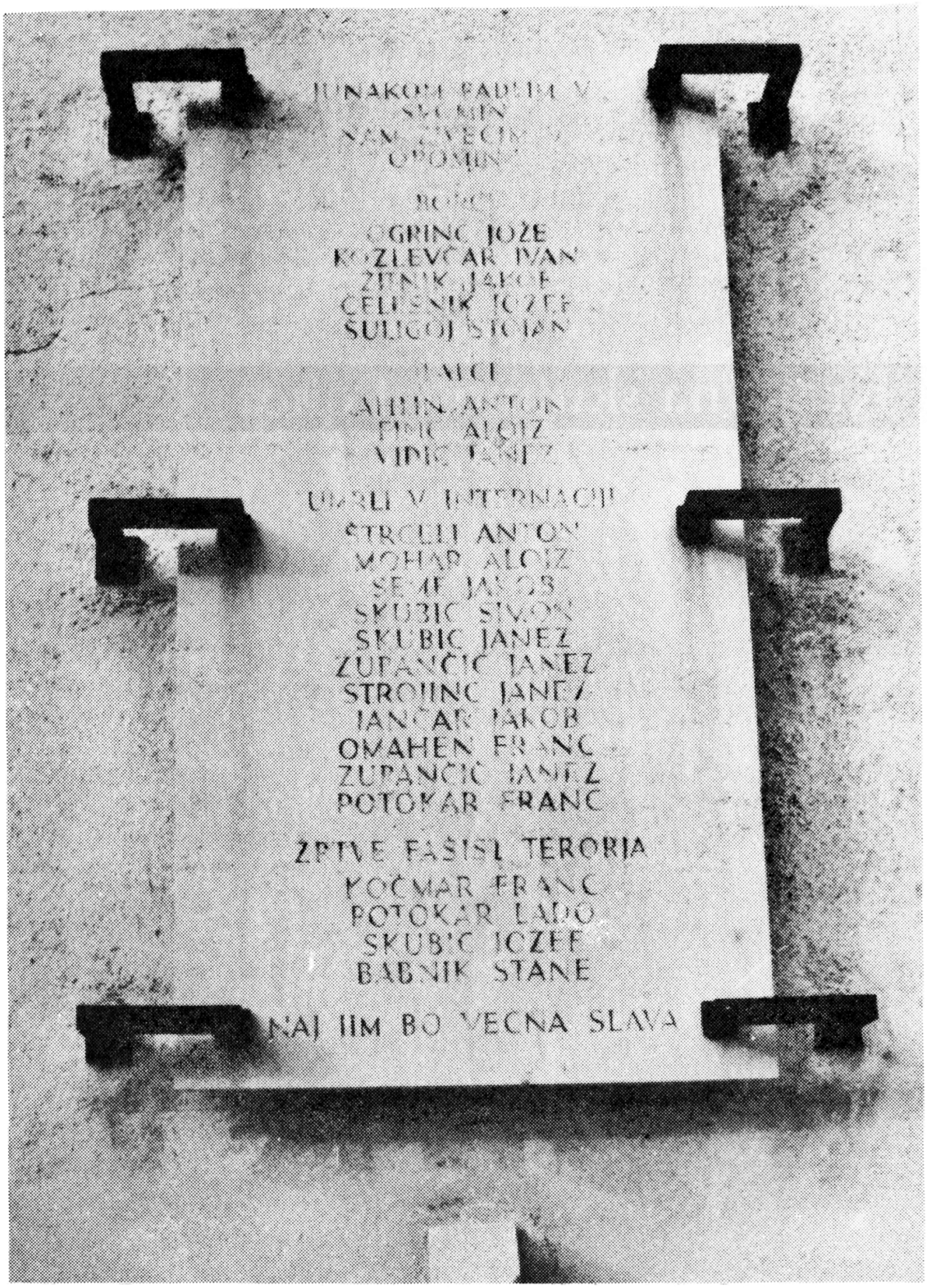
1. Franc BREGAR, rojen 1. aprila 1909 v Bičju, aktivist OF, padel 1943, kraj neznan.
2. Alojzij BOH, rojen 9. aprila 1918 na Pecah, borec delavskega bataljona, padel 31. julija 1942 na Kočevskem Rogu.
3. Jože BRODNIK, rojen 3. decembra 1911 v Mali vasi, borec Gubčeve brigade, padel 7. septembra 1943 pri Mirni na Dolenjskem.
4. Stane BRODNIK, rojen 9. avgusta 1923 v Mali vasi, borec Ljubljanske brigade, padel 11. novembra 1943 na Ilovi gori.
5. Franc FICKO, rojen 25. januarja 1926 na Pecah, kurir 18. divizije, padel 22. septembra 1944 pri Hudem Rogatcu.
6. Franc GAČNIK, rojen 6. julija 1942 v Podtaboru, borec Vojkove brigade, padel aprila 1944 v Idriji.
7. Janez GORŠIČ, rojen 27. oktobra 1906 v Podtaboru, interniranec, umrl 1945 v Dachauu.
8. Alojz GRUDEN, rojen 27. septembra 1923 v Mali vasi, borec Vojkove brigade, padel 7. septembra 1943 na Primorskem.
9. Rudolf GRUDEN, rojen 1. oktobra 1920 v Mali vasi, borec, padel 1945 na Primorskem.
10. Jože HRIBAR, rojen 10. septembra 1921 v Podtaboru, borec Vojkove brigade, padel 23. julija 1944 na Primorskem.
11. Ciril JERŠIN, rojen 2. julija 1921 v Podtaboru, borec Vojkove brigade, padel 5. decembra 1943 na Črnem vrhu nad Idrijo.
12. Franc JERŠIN, rojen 4. oktobra 1922 v Bičju, borec Cankarjeve brigade, padel 2. novembra 1943 na Ilovi gori.
13. Alojz JANEŽIČ, rojen 27. avgusta 1915 na Pecah, ustreljen 7. septembra 1942 na Cerovem.
14. Marija Koščak, rojena v Bičju, ustreljena julija 1942 v Bičju.
15. Marija KOCMAN, rojena 3. aprila 1921 v Ponovi vasi, ustreljena 23. marca 1944 v Ponovi vasi.
16. Anton KRIŽMAN, rojen 15. februarja 1903 na Udju, aktivist OF, ustreljen 23. novembra 1943 nad Šentjurjem.
17. Viktor KOCMAN, rojen 21. julija 1909 v Mali vasi, talec, ustreljen 15. maja 1942 v Gramozni jami v Ljubljani.
18. Jože KOCJAN, rojen 19. septembra 1922 v Ponovi vasi, talec, ustreljen 15. maja 1942 v Gramozni jami v Ljubljani.
19. Janez KOCMAN, rojen 20. januarja 1920 v Ponovi vasi, borec Cankarjeve brigade, padel 25. julija 1944 pri Birčni vasi.
20. Jože KODER, rojen 21. februarja 1925 v Ponovi vasi, borec II. grupe odredov, padel 18. septembra 1942 na Gabrški gori.
21. Anton KOCMAN, rojen 1909 na Rogatcu, talec, ustreljen 17. maja 1942 v Gramozni jami v Ljubljani.

22. Jože KRAMPELJ, rojen 19. marca 1924 na Medvedici, borec Cankarjeve brigade, padel 7. novembra 1943 v Želimljah.
23. Jože MIKLIČ, rojen 1916 v Mali vasi, borec II. grupe odredov, padel 11. aprila 1942 na Blatnem klancu.
24. Alojz PERME, rojen na Pecah, aktivist OF, kraj in datum smrti neznana.
25. Franc PERME, rojen 8. aprila 1922 v Ponovi vasi, aktivist OF, ustreljen 7. julija 1942 pod Šentjurjem.
26. Franc PODRŽAJ, rojen 1920 v Ameriki, sekretar rajonskega odbora OF Šentjur — Šmarje, padel 8. januarja 1945 na Jelovcu.
27. Marija PODRŽAJ, rojena 30. aprila 1883 v Mali vasi, aktivistka OF, ustreljena 29. junija 1942 v Ponovi vasi.
28. Rudolf PODRŽAJ, rojen 26. junija 1904 v Vrbičju, nemški vojni ujetnik, proglašen za mrtvega 30. 5. 1945.
29. Alojz REBOLJ, rojen 27. novembra 1914 v Bičju, komandir čete narodne zaščite, padel 15. avgusta 1942 pri Velikih Lipljenah.
30. Janez SEVER, rojen 16. junija 1925 v Podtaboru, borec Levstikove brigade, padel 1. novembra 1943 v Iški vasi.
31. Anton SKUBIC, rojen 23. decembra 1907 na Udju, borec, padel 28. oktobra 1943 pri Čatežu.
32. Ciril SKUBIC, rojen 21. novembra 1920 v Podtaboru, borec, padel 7. novembra 1942, kraj neznan.
33. Stane ŠUŠTAR, rojen 5. decembra 1924 v Bičju, zapornik, ustreljen v Begunjah.
34. Franc ŠTIBERNIK, rojen 1. septembra 1922 na Pecah, član okrožnega komiteja KPS Grosuplje, padel 11. marca 1943 na Pecah.
35. Jera ŠTIBERNIK, rojena 16. januarja 1921 na Pecah, borka Levstikove brigade, padla 9. novembra 1943 na Gornjem Igu.
36. Jože ŠERJAK, rojen 28. julija 1920 na Pecah, aktivist OF, padel 11. marca 1943 na Pecah.
37. Franc ŠKULJ, rojen v Podgorici, aktivist OF, ustreljen v Lisičjem pri Škofljici.
38. Martin TRONTELJ, rojen 11. novembra 1924 na Cerovem, borec Vojkove brigade, padel 1943, kraj neznan.
39. Janez VIRŠEK, rojen 1907 v Moravčah, aktivist OF, ustreljen marca 1943 na Škofljici.
40. Jože VOVK, rojen 16. maja 1906 v Mali vasi, aktivist OF, ustreljen 3. maja 1944 v Strugah.
41. Anton VIDIC, rojen 11. maja 1911 v Mali vasi, talec, ustreljen 17. maja 1942 v Gramozni jami v Ljubljani.
42. Jože ZUPAN, rojen na Dolenjskem, aktivist OF, ustreljen marca 1944 v Zalogu pri Škofljici.
43. Janez ZAKRAJŠEK, rojen 17. decembra 1908 v Podtaboru, aktivist OF, ustreljen 8. januarja 1945 pri Taborski jami.

44. Jože ZAKRAJŠEK, rojen 29. oktobra 1911 v Podtaboru, aktivist OF, ustreljen 16. julija 1942 v Šentjurju.
45. Jakob ZEMLJAK, rojen 28. maja 1923 na Cerovem, kurir Glavnega štaba Slovenije, padel 27. marca 1944 v Soteski.
46. Janez ZEMLJAK, rojen 10. maja 1922 na Cerovem, borec VDV brigade, padel 3. januarja 1944 v Medvedici.
47. Marija ZUPAN, rojena na Dolenjskem, aktivistka OF, ustreljena marca 1944 v Zalogu pri Škofljici.
48. Ciril ZUPANČIČ, rojen 5. julija 1924 na Pecah, borec Cankarjeve brigade, padel 23. novembra 1944 v Zabukovju pri Mirni.

Krajevna skupnost Polica P

Spominska plošča padlim borcem in drugim žrtvam fašističnega nasilja na Polici

Na pročelju zadružnega doma na Polici je pritrjena marmorna plošča s tem besedilom:

»Junakom padlim v spomin,
nam živečim v opomin!

Borci:

Ogrinc Jože
Kozlevčar Ivan
Žitnik Jakob
Čelesnik Jože
Šuligoj Stojan

Talci:

Ahlin Anton
Finc Alojz
Vidic Janez

Umrli v internaciji:

Šircelj Anton
Mohar Alojz
Šeme Jakob
Skubic Simon
Skubic Janez
Zupančič Janez
Strojinc Janez
Jančar Jakob
Omahen Franc
Zupančič Janez
Potokar Franc

Žrtve fašističnega nasilja:

Kočmar Franc
Potokar Vlado
Skubic Jože
Babnik Stane

Naj jim bo večna slava!«

Pobudnik vgraditve spominske plošče je bil Krajevni odbor ZB NOV Polica ob podpori Občinskega odbora ZB NOV Grosuplje. Odkrili so jo 29. oktobra 1960.

Kmalu poleti 1941 je imel Radko Polič, vodilni aktivist OF z Grosupljega, v gozdu Kovačevec pri Polici sestanek s domačini, prvimi pristaši OF. To je bil začetek organiziranega dela za OF na Polici.

Po uspešnem razvoju narodnoosvobodilnega gibanja v letu 1941 na tem območju je bil 6. januarja 1942 ustanovljen Rajonski odbor OF Polica.

Polica je spomladi in poleti 1942 kot osvobojeno ozemlje živela pod vodstvom Rajonskega odbora OF izredno razgibano partizansko življenje. Na tem območju so delovale posebne partizanske delavnice: pekarna, mesarija in prekajevalnica, čevljarska in krojaška delavnica s številnimi prikritimi skladišči.

Iz Ljubljane prek Polja, Dobrunj in Podlipoglava so se stekale na Polico partizanske poti, po katerih so številni Ljubljančani odhajali na Dolenjsko v partizane.

Italijanska ofenziva poleti 1942 je popolnoma spremenila podobo življenja tudi v teh krajih. Z ustanovitvijo belogardistične postojanke na Polici se je začelo narodno izdajstvo in preganjanje vseh prebivalcev, ki so še ostali zvesti OF.

Spominsko obeležje v Bukovju pri Polici

V gozdu Bukovje, tam, kjer je bilo prehodno taborišče enot II. ali štajerske grupe odredov, je v podpeški kamen vklesan napis:

»22. maja 1942
prihod članov
IOOF iz
okupirane Ljubljane
in snidenje z
II. grupo odredov
NOV in POJ
po borbi
na Jančah.«

Enote II. ali štajerske grupe odredov v skupnem številu 513 partizanov so odšle iz tega taborišča 19. maja 1942 zvečer na svoj prvi pohod na Šta-

jersko. Pri Kužljevcu so prekoračile nemško-italijansko razmejitveno črto, vendar so se morale po težkem boju z Nemci 21. maja na Tujem grmu pri Jančah vrniti v taborišče pri Polici.

Prav tega dne so sem prispeli člani izvršnega odbora OF Slovenije na poti iz okupirane Ljubljane na osvobojeno ozemlje na Dolenjskem.

Spominsko obeležje je postavil Krajevni odbor ZB NOV Polica, odkrili pa so ga 21. maja 1961.

Pomnik Vladu Potokarju — Peču

Nasproti zadružnega doma na Polici stojijo trije betonski stebri, na srednjem pa je pritrjena marmorna plošča s tem napisom:

»V tem kraju je že leta 1941 aktivno
deloval kot aktivist poliškega
rajonskega odbora OF
Lado Potokar — Peč.
V času italijanske ofenzive je bil
od belogardistov izdan in so ga
italijanski okupatorji 25. 9. 1942
ustrelili v Višnji gori.«

KS Polica 1984

Ta pomnik po načrtih arhitekta Matjaža Špolarja je 27. maja 1984 postavila Krajevna skupnost Polica. Avtor napisa je domicilni odbor aktivistov OF bivšega Grosupeljsko-stiškega okrožja.

Vlado Potokar se je rodil 5. junija 1910 v Štepanji vasi pri Ljubljani, kjer se je izučil za trgovskega pomočnika. Zaposlil se je v železnini Breznik, ko pa so mu tam odpovedali, je ostal brez dela. Odšel je na Polico k svoji teti Dremljevi in tam ostal. Leta 1941 je bil na Polici med prvimi organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja. Kot članu rajonskega odbora OF Polica so mu zaupali preskrbo partizanskih enot, kadar so se mudile v teh krajih.

Italijani so ga prvič prijeli 24. maja 1942, vendar so ga izpustili. Po italijanski ofenzivi so nanj 23. septembra 1942 streljali iz hiše na Blečjem vrhu in ga ranili v nogo. Dan za tem so ga domačini opili in ga odvlekli Italijanom v Višnjo goro, ki so ga naslednji dan ustrelili.

Padli iz krajevne skupnosti Polica

1. Anton AHLIN, rojen 9. novembra 1911 na Peči, član terenskega odbora OF Polica, ustreljen 6. oktobra 1942 na Grosupljem.
2. Vid BRAJER, rojen 1896 na Blečjem vrhu, interniranec, umrl 28. januarja 1943 v Renicci.

3. Stane BABNIK, rojen 10. septembra 1921 na Polici, aktivist rajonskega odbora OF Polica, ustreljen 1942, kraj neznan.
4. Jože ČELESNIK, rojen 4. oktobra 1907 na Jesenicah, član okrožnega odbora OF Grosuplje, padel 11. marca 1943 na Pecah.
5. Alojz FINC, rojen 19. maja 1914 na Polici, aktivist OF, ustreljen 6. oktobra 1942 na Grosupljem.
6. Jakob JANČAR, rojen 31. maja 1893 v Dolenji vasi, interniranec, umrl 7. januarja 1943 na Rabu.
7. Franc KOČMAR, rojen 11. novembra 1911 na Polici, aktivist rajonskega odbora OF Polica, ustreljen 9. avgusta 1942 na Grosupljem.
8. Jožefa KRALJ, rojena 2. februarja 1908 na Peči, ustreljena marca 1944 v Velikih Laščah.
9. Ivan KOZLEVČAR, rojen 26. julija 1913 v Zgornjih Duplicah, borec Cankarjeve brigade, padel 22. avgusta 1944 v Dolenjskih Toplicah.
10. Alojz MOHAR, rojen 17. junija 1909 na Polici, interniranec, umrl 1945 v Schlossenbergu v Nemčiji.
11. Jože OGRINC, rojen 28. februarja 1912 v Dolah pri Polici, borec II. grupe odredov, padel 1942 v Savinjski dolini.
12. Franc OMAHEN, rojen 29. februarja 1897 v Dolenji vasi, interniranec, umrl 8. januarja 1943 na Rabu.
13. Franc POTOKAR, rojen 5. aprila 1904 v Mali Stari vasi, interniranec, umrl 17. januarja 1943 na Rabu.
14. Lado POTOKAR, rojen 5. junija 1910 v Štepanji vasi, član rajonskega odbora OF Polica, ustreljen 25. septembra 1942 v Višnji gori.
15. Jože SKUBIC, rojen 15. oktobra 1915 na Polici, ustreljen marca 1943, kraj neznan.
16. Simon SKUBIC, rojen 24. septembra 1904 na Polici, interniranec, umrl 31. januarja 1943 na Rabu.
17. Janez SKUBIC, rojen 22. junija 1895 na Malem Koncu, interniranec, umrl 21. januarja 1943 na Rabu.
18. Janez STROJINC, rojen 9. maja 1897 v Gorenji vasi, interniranec, umrl 12. januarja 1943 na Rabu.
19. Anton ŠIRCELJ, rojen 4. aprila 1923 na Polici, interniranec, umrl 4. februarja 1943 na Rabu.
20. Jakob ŠEME, rojen 15. julija 1906 na Polici, interniranec, umrl 30. oktobra 1944 v Schlossenbergu v Nemčiji.
21. Jože ŠTRUS, rojen 23. aprila 1891 na Polici, ustreljen 2. septembra 1942 na Grosupljem.
22. Janez VIDIC, rojen 18. avgusta 1909 na Polici, ustreljen 6. oktobra 1942 na Grosupljem.
23. Janez ZUPANČIČ, rojen 4. aprila 1905 v Dolah pri Polici, interniranec, umrl 1. januarja 1943 na Rabu.
24. Jakob ŽITNIK, rojen 24. avgusta 1926 v Mali Stari vasi, borec Ljubljanska brigade, padel 4. novembra 1943 pod Krimom.

Krajevna skupnost Ponikve P

Spominska plošča Zakrajškovim

Na stanovanjski hiši Zakrajškovih v Ponikvah št. 74 je spominska plošča s tem besedilom:

»Iz te hiše je črna roka,
22. 6. 1944 zverinsko ubila
Zakrajšek Edvarda,
roj. 31. 1. 1878,
odposlanca Kočevskega zbora,
sina Edota, roj. 7. 1. 1916,
in Dušana, roj. 28. 6. 1920.
Vzor biti drugim, to doseči,
ti bodi vzor največji!«

1. 6. 1980 *ZZB NOV DOBREPOLJE*

Avtor besedila je Edo Zgonc, projektant plošče pa Riko Ribnica.

Tisti junijski dan 1944 je bil za Zakrajškovo družino dan groze. Črnorokci so aretirali očeta Edvarda ter sinova Eda in Dušana in jih odpeljali na železniško postajo v Velikih Laščah. Tam so jih mučili in pobili. Ko so jih odpeljali, so za hišo raztrosili letake z odtisnjeno črno roko; na vsakem prstu so bile narisane vislice, na katerih je visel partizan, spodaj pa je pisalo: »Smrt aktivistom.«

Edvard Zakrajšek se je z Vrhnike v Loški dolini, tam je po šolanju pomagal očetu pri vodenju žage in trgovine z lesom, leta 1910 poročil v Ponikve, kjer je nadaljeval z žagarsko obrtjo. Zakrajškova družina je bila napredna. Edvard je od ustanovitve sodeloval v sokolskem društvu Velike Lašče; bil je tudi njegov starosta. Po okupaciji 1941 je sodeloval z OF in partizani. Od 1. do 3. septembra 1943 se je kot odposlanec udeležil Kočevskega zbora. Do smrti je ostal aktivist OF.

Edo, sin, je po končanem šolanju ostal doma in delal na žagi. Pred vojno je bil vključen v napredno Društvo kmečkih fantov in deklet in v Sokol v Velikih Laščah. Med racijami maja 1942 v Rašici pri Velikih Laščah so ga Italijani z bratom Dušanom aretirali, odpeljali v Ljubljano in nato oba internirali v Italijo. Po kapitulaciji Italije sta se vrnila domov in nadaljevala z delom za NOB vse do usodnega dne.

Dušan je po gimnazijski maturi nadaljeval študij na fakulteti v Ljubljani. Leta 1941 se je iz Ljubljane vrnil domov, kjer je do aretacije, maja 1942, delal za OF.

Spominska plošča topništvu XVIII. divizije

Na pročelju Delovno-varstvenega zavoda Ponikve je vzidana spominska plošča z vklesanim napisom:

»V septembru 1943. leta
se je v tem kraju ustanovilo
topništvo 18. divizije.«
ZB NOV Dobrepolje 1978

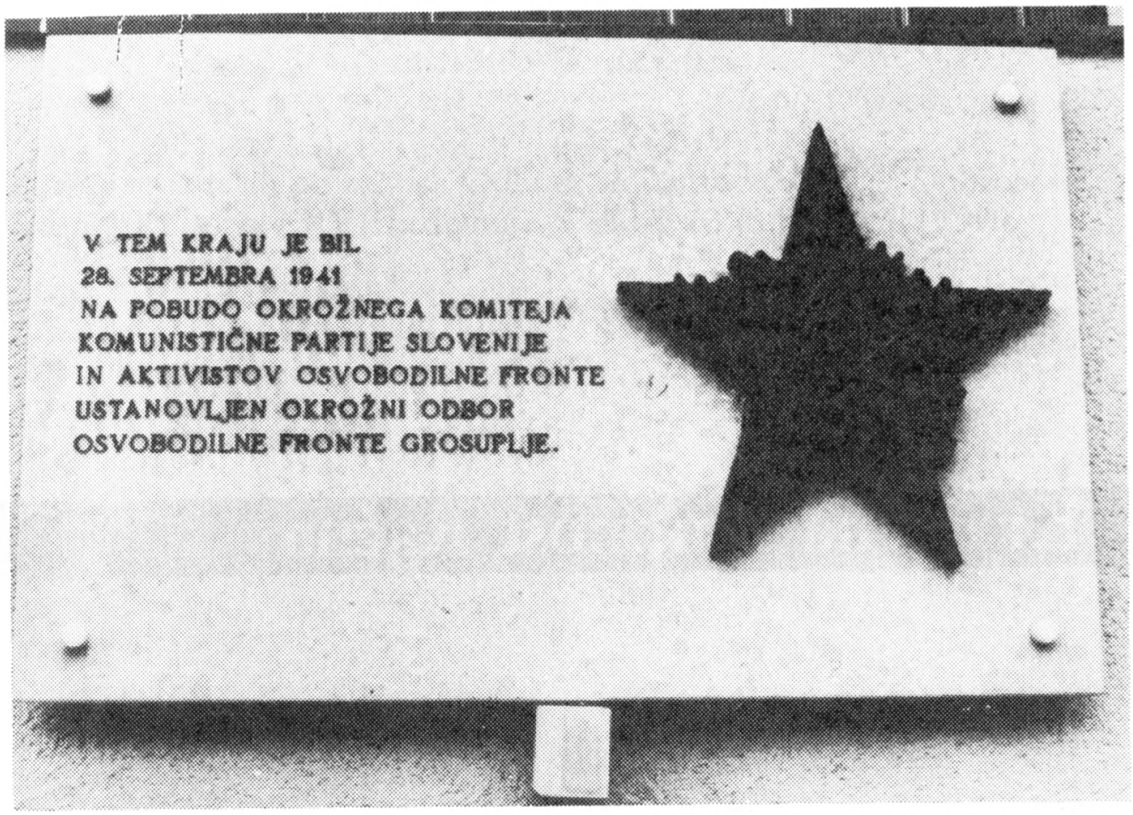
Ploščo so izdelali po zamisli Odbora tedna tradicij NOV Dobrepolje in Skupnosti borcev XVIII. divizije. Odkrili so jo 30. junija 1978.

Padli iz krajevne skupnosti Ponikve

1. Danijela ADAMIČ, rojena 1. novembra 1911 v Ponikvah, aktivistka OF, zverinsko ubita 15. decembra 1943 med Turjakom in Pijavo gorico.
2. Alojzij DREN, rojen 1. marca 1920 v Ponikvah, borec Gubčeve brigade, padel 1. aprila 1944 na Bregu.
3. Franc GLAVAN, rojen v Zapotoku, aktivist OF, ustreljen jeseni 1943 v Velikih Laščah.
4. Anton JAKŠE, rojen 11. julija 1923 v Ponikvah, borec II. grupe odredov, padel 15. junija 1942 v Znojilah.
5. Frančišek MUSTOVAR, rojen 5. avgusta 1902 v Ponikvah, borec Tomšičeve brigade, padel 30. septembra 1943 v Novi vasi na Blokah.
6. Alojz PODLOGAR, rojen 1921 v Ponikvah, borec, padel aprila 1945 v okolici Cerkna.
7. Neža PUGELJ, rojena 23. januarja 1907 v Ponikvah, aktivistka OF, zverinsko ubita 15. decembra 1943 med Turjakom in Pijavo gorico.
8. Edvard ZAKRAJŠEK, rojen 31. januarja 1878 na Vrhniki pri Ložu, ubit 22. junija 1944 od črne roke nad železniško postajo Vel. Lašče.
9. Edvard ZAKRAJŠEK, rojen 7. januarja 1916 v Ponikvah, ubit 22. junija 1944 od črne roke nad železniško postajo Velike Lašče.
10. Dušan ZAKRAJŠEK, rojen 28. oktobra 1920 v Ponikvah, ubit 22. junija 1944 nad železniško postajo Velike Lašče.

Krajevna skupnost Račna R

Spominska plošča ustanovitvi okrožnega odbora OF Grosuplje

Na kulturnem domu v Veliki Račni je vzidana marmorna plošča s tem besedilom:

V tem kraju je bil
28. septembra 1941
na pobudo Okrožnega komiteja
Komunistične partije Slovenije
in aktivistov Osvobodilne fronte
ustanovljen okrožni
odbor Osvobodilne fronte Grosuplje.

Spominsko ploščo je po zamisli arhitekta Stojana Babnika vzidal odbor ZB NOV Račna, besedilo je prispeval odbor aktivistov OF nekdanjega grosupeljsko-stiškega okrožja, slovesno odkritje plošče pa je bilo 22. oktobra 1977.

S hitro in uspešno rastjo Osvobodilne fronte slovenskega naroda poleti 1941 so dozorele razmere za ustanovitev okrožnega odbora OF tudi za grosupeljsko območje zahodnega dela Dolenjske.

Najpomembnejši politični delavci OF s tega območja so se omenjenega dne sešli v Račni v gostilni pri Joškovcu. Kot zastopnika izvršnega odbora OF iz Ljubljane sta se ustanovnega sestanka udeležila Josip Rus in dr. Aleš Bebler.

Na sestanku so se dogovorili, da bodo okrožni odbor OF Grosuplje sestavljali: Stane Valentinčič, živinozdravnik v Grosupljem, predsednik, dr. Franjo Podkoritnik, grosupeljski zdravnik, blagajnik, Dolfe Jakhel, sekretar okrožnega komiteja KP Grosuplje, vojni referent, Ivan Kovač, mehanik v tovarni Motvoz in platno, član okrožnega komiteja, odgovoren za delo z mladino, Radko Polič, študent, član okrožnega komiteja KP, odgvoren za agitprop ter člana Janez Zakrajšek, mizar iz Šentjurja, in France Čuk, šolski upravitelj s Kopanja.

Padli iz krajevne skupnosti Račna

1. Jože BAMBIČ, rojen 2. januarja 1921 v Mali Račni, komandant bataljona Zidanškove brigade, padel 6. februarja 1945 pri Kamniški Bistrici.
2. Franc FINK, rojen 1919 v Predolah, borec Tomšičeve brigade, maja 1945 proglašen za mrtvega.
3. Jože MOHAR, rojen 1918 v Mali Račni, interniranec, umrl 1943 v Padovi.
4. Ivan NOVAK, rojen 8. oktobra 1938 v Veliki Račni, ubit ob bombardiranju Račne aprila 1945.
5. Anton NUČIČ, rojen 1907 v Predolah, borec Ljubljanske brigade, padel 1. novembra 1943 na Ilovi gori.
6. Avguštin POLJANEC, rojen 6. avgusta 1898 v Praprečah pri Ortneku, interniranec, umrl 14. maja 1944 v taborišču Grosrossen-Reihenau.
7. Anton VIDER, rojen 14. junija 1917 v Veliki Račni, borec Ljubljanske brigade, padel 1. novembra 1943 na Ilovi gori.
8. Ludvik VIDER, rojen 15. februarja 1920 v Veliki Račni, borec artilerijske brigade, padel 25. marca 1945 v Črmošnjicah.
9. Ivan ZAJC, rojen 24. junija 1917 v Veliki Račni, obveščevalec okrožnega odbora Ozne Grosuplje, padel 8. januarja 1945 v gozdu Jelovec nad Rožnikom.

Krajevna skupnost Spodnja Slivnica S

Spomenik padlim na Spodnji Slivnici

Pri vhodu na vaško pokopališče na Spodnji Slivnici stoji padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja spomenik iz kraškega kamna v obliki trioglatega stebra, na katerem so vklesana njihova imena.

Padli borci za svobodo:

Jože Perme — Kekec 1922 — 1942
Jakob Zemljak — Jakec 1923 — 1944
Jože Mahne — Pičo 1925 — 1944
Leopold Okoren — 1923 — 1942
Franc Janežič — 1921 — 1943
Martin Perme — 1913 — 1942
Leopold Petrič — 1926 — 1943
Ivan Zemljak — 1922 — 1944
Martin Perme — 1922 — 1944
Leopold Lenič — 1918 — 1943
neznan borec

Žrtve fašističnega nasilja:

Franc Grum — 1922 — 1944
Franc Hribar — 1893 — 1942
Albin Šeme — 1930 — 1942
Alojzij Boc — 1943 — 1945

Junaško ste padli za nas,
naj vam bo večna slava.

Spomenik je postavil Krajevni odbor ZB NOV Spodnja Slivnica; projektant je bil arhitekt Marko Šlajmer, napis je prispevala spomeniška komisija pri Okrajnem odboru ZB NOV Ljubljana, odkrili pa so ga 29. oktobra 1954.

Napredne ideje so se na Spodnji Slivnice pojavile že pred vojno. Prinašali so jih zlasti delavci, zaposleni v tovarni Motvoz in platno Grosuplje, zato razpad stare Jugoslavije Slivničanov ni našel nepripravljenih.

Že konec julija 1941 je bil na Spodnji Slivnici prvi sestanek OF, ki so mu prisostvovali člani Okrožnega komiteja KPS Grosuplje Dolfe Jakhel, Radko Polič in Janko Rode. Na sestanku so izvolili odbor OF, ki so ga sestavljali: Franc Erjavec — Dore, kot predsednik, Tone Ljubič kot vojni referent in Tone Petrič.

Da bi zavarovali železniško progo Grosuplje — Kočevje in postojanko v Grosupljem, so Italijani v začetku leta 1942 na Spodnji Slivnici ustanovili postojanko. Junija 1942 so jo partizani napadli. Ob tej priliki je bil ubit italijanski oficir, zato so ustrelili dva domačina. Ker so se partizanski napadi ponavljali, so se Italijani vkopali na slivniškem hribu in obdali z bodečo žico.

Konec julija 1942 so partizani v vasi napadli italijanske tovornjake; pob-

rali so jim precej hrane in nekaj orožja. Po napadu so italijanski vojaki pridrveli v vas, pobrali moške, ki so bili doma, in jih odpeljali na hrib. Večino so izpustili, nekatere odpeljali v internacijo, nekega fanta pa so privlekli na sredo vasi, vrgli vanj granato, da mu je odtrgalo nogi, nakar so ga ustrelili.

V mesecu juliju 1942 so Italijani požgali 46 stanovanjskih hiš in gospodarskih poslopij, požigi pa so se še nadaljevali. V internacijo so odpeljali 64 vaščanov. Nekaj mesecev je bila vas domala prazna.

V času nemške okupacije je bila vas štirikrat bombardirana, pogosto pa so nanjo streljali z minometalci in topovi iz Grosupljega.

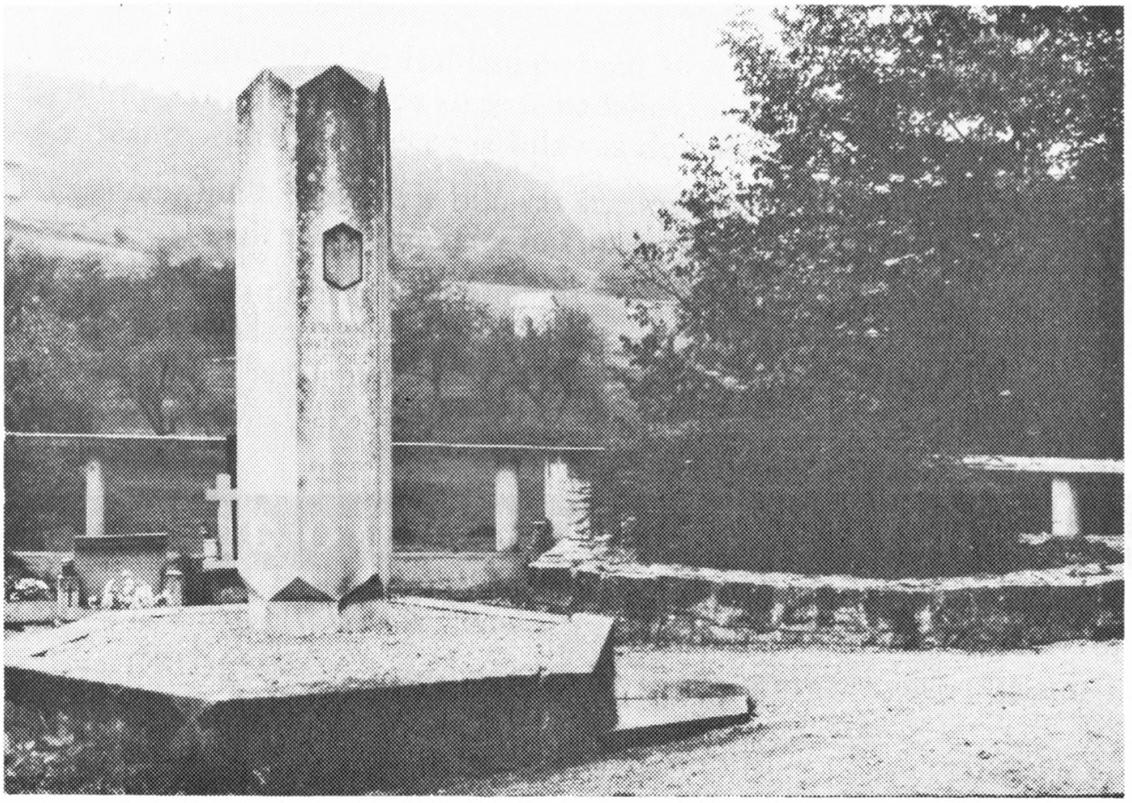
Vse to ni strlo upornih vaščanov, saj je v partizane odšlo 27 borcev: dva leta 1941, osem leta 1942 in 17 leta 1943 po italijanski kapitulaciji. V boju za svobodo jih je 11 padlo.

Padli iz krajevne skupnosti Sp. Slivnica

1. Alojz BOC, rojen 1933 na Sp. Slivnici, ustreljen 1944 na Grosupljem.
2. Franc GRUM, rojen 15. decembra 1922 na Sp. Slivnici, ustreljen 9. junija 1942 na Sp. Slivnici.
3. Franc HRIBAR, rojen 8. marca 1893 v Ponovi vasi, ustreljen 5. junija 1942 ob napadu Italijanov na Sp. Slivnico.
4. Franc JANEŽIČ, rojen 27. oktobra 1921 na Sp. Slivnici, borec, padel maja 1942, kraj neznan.
5. Leopold LENIČ, rojen 15. novembra 1918 na Sp. Slivnici, borec Železničarske brigade, padel oktobra 1943 pri Bučki.
6. Jože MAHNE-PIČO, rojen 23. maja 1925 na Sp. Slivnici, borec Ljubljanske brigade, ranjen prepeljan v Dalmacijo, umrl maja 1945 v bolnici Bari.
7. Leopold OKOREN, rojen 31. januarja 1923 na Sp. Slivnici, streljan 15. avgusta 1942 na Sp. Slivnici
8. Martin PERME, rojen 4. julija 1913 na Sp. Slivnici, borec, padel jeseni 1942 pod Krimom.
9. Martin PERME, rojen 27. novembra 1922 na Sp. Slivnici, borec Cankarjeve brigade, padel 1. junija 1944 na Rakitnici.
10. Jože PERME, rojen 16. novembra 1922 na Sp. Slivnici, borec Šercerjeve brigade ranjen od drobca letalske bombe 19. decembra 1942 v Zgončah, umrl zatem v partizanski bolnici na Krimu.
11. Leopold PETRIČ, rojen 2. avgusta 1926 na Sp. Slivnici, borec Ljubljanske brigade, padel 2. decembra 1943 na Krimu.
12. Albin ŠEME, rojen 30. oktobra 1930 na Sp. Slivnici, ustreljen 7. septembra 1942 na Sp. Slivnici.

Krajevna skupnost Staro apno S

Spomenik padlim s kostnico na pokopališču v Starem apnu

Na severni strani pokopališča v Starem apnu stoji spomenik iz naravnega kamna v obliki šesterokotnika. Postavljen je v spomin 10 padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja v letih 1942 — 1945 iz vasi Velikih in Malih Lipljen, Medvedice, Rožnika in Škocjana ter petim padlim iz drugih krajev Slovenije.

Na spomeniku piše:

15 borcem NOV
in žrtvam
fašističnega
nasilja,
ki so padli
v letih
1942 — 1945.
Slava njihovemu
spominu!

Janez Šmuc
Jože Adamič
Jože Krampelj
Franc Kraljič
Anton Kraljič
Janez Kraljič
Valentin Tomšič
Anton Tomšič
Marjan Tomšič
Herman Peterlin
Ignac Majer
Ivan Kranjec
Franc Jakše
Jože Žužek
Alojz Žužek

Spomenik je postavil Krajevni odbor ZB NOV Podtabor, ki je tudi avtor napisa, odkrili pa so ga leta 1955.

Med narodnoosvobodilnim bojem je območje današnje krajevne skupnosti Staro apno sodilo pod šentjurski rajonski odbor OF. Delovanje aktivistov OF in somišljenikov je bilo zelo otežkočeno zaradi vpliva škocjanskega župnika Zupančiča, ki je od vsega začetka svoje farane odvračal od narodnoosvobodilnega boja in OF.

Kmalu po italijanski ofenzivi je bila v Škocjanu ustanovljena belogardistična postojanka — formalno 8. novembra 1942, nakar je osvobodilno gibanje na tem območju skoraj zamrlo.

Spominsko obeležje padlima aktivistoma

Ob cesti med Velikimi Lipljenami in Starim apnom stoji spominsko obeležje s tem napisom:

»1941 — 1945
Slava padlim borcem,
kateri so padli
kot žrtve
okupatorjevih
hlapcev
Rebolj Alojz-Bičje
Majer Ignac-Škofljica«

Spominsko obeležje, ki so ga odkrili julija 1968, je postavil Krajevni odbor ZB NOV Podtabor, delo pa je izvedlo podjetje Marmor iz Ljubljane.

Enota šentjurske narodne zaščite se je ponoči 15. avgusta 1942 vračala iz Ločnika, kjer naj bi kaznovala človeka, ki je izdal partizansko družino. Okoli tretje ure zjutraj so jo tam, kjer je sedaj spomenik, čakali v zasedi škocjanski belogardisti. Komandir Alojz Rebolj je takoj padel, Ignacu Majerju pa je ročna granata odtrgala obe nogi. Težki ranjenec je še v dopoldanskih urah zaman prosil naj ga ubijejo. To je storil italijanski vojak, ko je prišla tja italijanska enota.

Alojz Rebolj, rojen leta 1914 na Bičju, je po končani osnovni šoli delal doma na kmetiji. Tik pred vojno je na orožnih vajah postal rezervni podoficir. Že leta 1941 je postal član rajonskega odbora OF Šentjurje, po ustanovitvi tamkajšnje narodne zaščite pa njen komandir.

Ignac Majer se je rodil 2. julija 1910 v Clevelandu v ZDA. Nekaj let pred drugo svetovno vojno se je naselil na Škofljici, kjer se je tudi poročil. Delal je le priložnostno, zato se je težko preživljal. Leta 1941 je postal aktivist OF, aprila 1942 je vstopil v krimsko partizansko četo, odkoder je prešel na politično delo v rajon Šentjurje.

Padli iz krajevne skupnosti Staro apno

1. Jože ADAMIČ, rojen 29. julija 1923 v Malih Lipljenah, aktivist OF, ustreljen 9. novembra 1942 v Velikih Laščah.
2. Martin HENIGMAN, rojen v Starem apnu, interniranec, umrl 1942 v italijanskem taborišču.
3. Anton KRALJIČ, rojen 26. maja 1914 v Velikih Lipljenah, ustreljen 19. avgusta 1942 v Velikih Laščah.
4. Janez KRALJIČ, rojen 24. avgusta 1895 v Velikih Lipljenah, ustreljen 18. avgusta 1942 v Velikih Laščah.
5. Franc KRALJIČ, rojen 27. avgusta 1899 v Velikih Lipljenah, ustreljen 18. avgusta 1942 v Velikih Laščah.
6. Ivan ŠMUC, rojen 1924 v Malih Lipljenah, borec, padel 1944, kraj neznan.
7. Anton TOMŠIČ, rojen 23. junija 1921 na Rožniku, ustreljen 15. avgusta 1942 v Velikih Laščah.
8. Marija TOMŠIČ, rojena 1890 na Rožniku, ustreljena 15. avgusta 1942 v Velikih Laščah.
9. Valentin TOMŠIČ, rojen 1. junija 1920 na Rožniku, ustreljen 15. avgusta 1942 v Velikih Laščah.

Krajevna skupnost Stična S

Spomenika padlim iz Stične in okolice

Marmornati steber s peterokrako zvezdo v Stični ob križišču cest je posvečen padlim med narodnoosvobodilnim bojem tega kraja in njegove okolice, kar povedo vklesana imena padlih borcev in drugih žrtev fašističnega nasilja s posvetilnim napisom:

Padli borci:

IZ STIČNE

Kovačič Jože
Mak Franc
Gabrijel Ludvik
Zupanc Oskar
Podlogar Ljubo
Bregar Leopold
Lavrič Franc
Šerek Alojz
Bučar Alojz
Rus Friderik
Bučar Anton
Miglič Jože
Zorec Alojz
Hauptman Andrej
Oblak Ludvik
Kastelic Jože
Kavšek Milan
Smrekar Jože
Okoren Franc

IZ VIRA

Hrast Edvard
Hrast Edi
Strmole Miha
Strmole Franc
Kovačič Stane
*Zadel Stane**
Kastelic Slavko
Fatur Francka
Šanj Anton
Šanj Franc

IZ GABRJA

Rome Rudolf

S PRISTAVE — VELIKE DOBRAVE

Plankar Albin
Plankar Ivan
Čož Ivan
Gros Jože

IZ METNAJA — GORIČICE

Kastelic Matija
Miglič Ivan
Kavšek Jože
Genorija Janez
Perovšek Alojz
Miglič Albin

IZ GABRJA

Lampret Avguštin
Podobnik Vestel
Janežič Štefan
Struna Avguštin
Šivec Vilko
Rome Jože

S POLJAN

Grčman Jože
Janežič Jože

IZ MEKINJ

Jerič Jože
Miglič Rudolf

IZ OSREDKA

Berčun Franc

* Stane Zadel iz Vira ni padel kot borec NOV, temveč kot pripadnik domobranske enote.

Žrtve fašističnega terorja

Hrast Vera
Hauptman Miha
Bučar Jože
Škufca Anton

IZ VIRA

Hrast Albin
Janežič Jože
Kovačič Franc
Strmole Miha
Retar Marija
Kovačič Draga

IZ MEKINJ

Zajc Anton

IZ GABRJA

Lampret Jože
Pajk Alojz

IZ METNAJA
Okoren Jožefa

Žrtvam
za našo
svobodo
1941 — 1945.
Brez vas tovariši
gremo naprej,
a žrtev vaša
pot nam razsvetljuje.
Zato živite,
nihče ne umre,
kdor za svobodo
se žrtvuje.

Pobudo za postavitev spomenika je dal Krajevni odbor ZB NOV Stična, projektant je bil Savo Zupanc, napis pa so si zamislili na Občinskem odboru ZB NOV Ivačna gorica; odkrili so ga avgusta 1951.

Podoben spomenik je tudi na pokopališču v Stični s tem napisom:

V spomin
padlim borcem NOV 1941 — 1945,
med njimi narodna heroja
Jože Kovačič
Grajzer Franc-Albin,
15 talcem in žrtvam fašističnega
nasilja,
20 neznanim borcem.

Prav tako ga je postavil Krajevni odbor ZB NOV Stična, ki je tudi avtor napisa; načrt zanj je izdelal Projektivni biro Ljubljana, odkrili pa so ga 1. novembra 1959.

Julija 1941 sta v Stični že delovala celica komunistične partije in terenski odbor OF, katerega predsednik je bil poglavitni organizator OF v teh

krajih Jože Kovačič. Terenske odbore OF so kmalu ustanovili še na Veliki Dobravi in Pristavi, v Mekinjah in na Viru pri Stični tako, da so sredi jeseni 1941 že mogli oblikovati rajonski odbor OF Stična s predsednikom Jožetom Šemetom, ker je Jože Kovačič pred tem odšel v partizane. Spomladi 1942 so začeli delovati terenski odbori OF še na Goričici in Metnaju, na Poljanah, v Štorovju in Mali Dobravi.

Sredi aprila 1942 je odšla s stiškega območja prva večja skupina 17 fantov v partizane. Zato so Italijani v Stični, Pristavi in Viru požgali 7 domačij ter odvedli več ljudi v internacijo, partizani pa so kaznovali nekatere narodne izdajalce z ustrelitvijo.

V začetku septembra 1942 je tudi to območje zajela italijanska ofenziva. Okupator je s pomočjo domačih izdajalcev uspel prestrašiti ljudi, mnoge sodelavce OF pa so odpeljali v internacijo. Oktobra 1942 so ustanovili belogardistično postojanko v stiškem samostanu in v hiši zdravnika Fedrana na Hudem.

V noči z 8. na 9. september 1943 so italijanski okupatorji odšli iz Stične in iz drugih postojank tega območja. Rajonski odbor OF Stična je pod vodstvom sekretarja Karla Urbančiča 11. septembra 1943 prevzel oblast in se vselil v občinske prostore v Stični.

Življenjske razmere so se normalizirale; v Stični je delovala šola, odbori OF po vaseh so skrbeli za obdelavo polj, pomagali pri obnovi požganih domov, zbirali živež za potrebe NOV in opravljali druge naloge. Nemška ofenziva, ki je zajela te kraje 1. novembra 1943, je le začasno prekinila delo organov nove ljudske oblasti.

V drugi polovici leta 1944 pa se je okupatorjev pritisk na tem območju povečal. Proti koncu leta se je v Stični naselil Meničaninov udarni domobranski bataljon, ki je odtlej pogosto vpadal na osvobojeno partizansko ozemlje, hkrati pa strahoval prebivalce. Spet so padale nedolžne žrtve med pristaši OF, tokrat predvsem pod streli črne roke.

Partizanske enote so večkrat napadle sovražno postojanko v Stični, vendar zaradi utrjenosti v stiškem samostanu brezuspešno.

Pomnika narodnemu heroju Jožetu Kovačiču

V Stični, na hiši št. 62, je vzidana marmorna plošča z napisom:

Tu se je rodil in živel
narodni heroj
Jože Kovačič
1916—1942.
Za svobodo slovenskega naroda
padel na Jančah.*

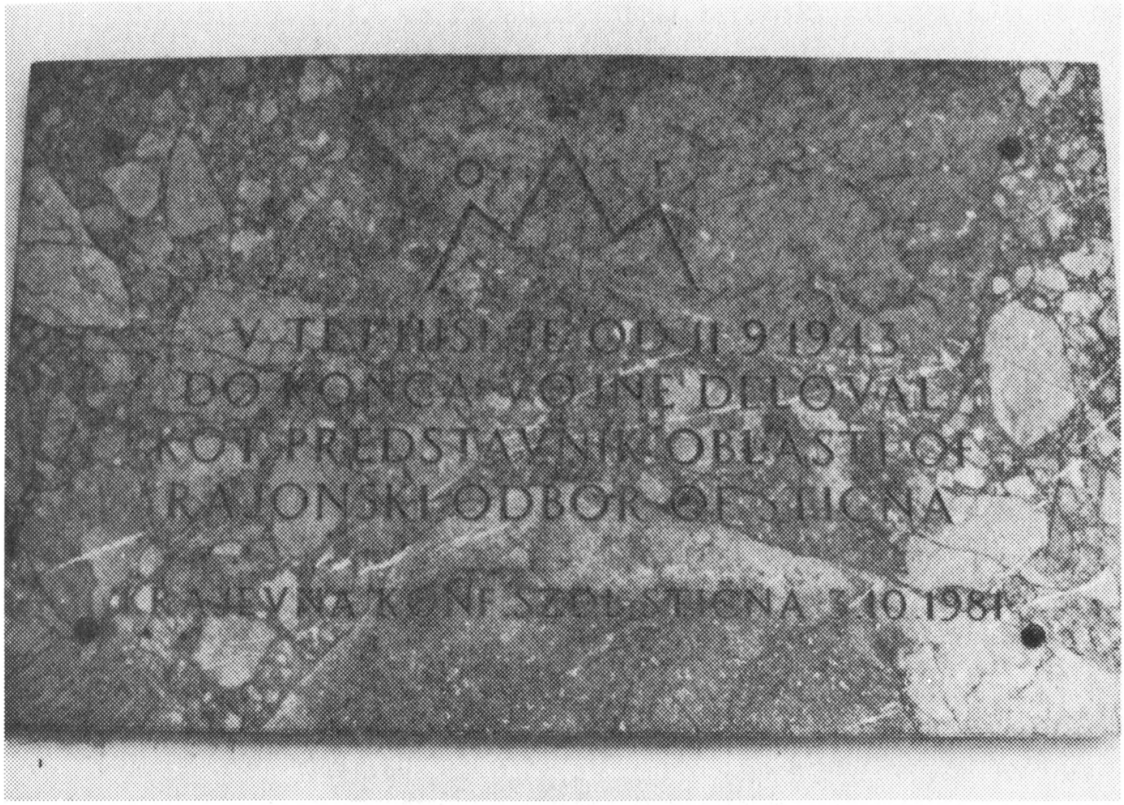
Spominsko ploščo je dal vzidati Krajevni odbor ZB NOV Stična, ki je tudi oblikoval besedilo, odkrili pa so jo 6. junija 1958.

Domačini so se svojemu pogumnemu rojaku oddolžili še s postavitvijo 3,5 m visoke skulpture pred njegovo rojstno hišo; v hrastovo deblo je vklesana figura skupine partizanov s komandirjem čete.

Skulpturo je na pobudo Krajevnega odbora ZB NOV Stična izdelal kipar naivec Peter Jovanovič, odkrili pa so jo 28. oktobra 1979.

* Obširneje o njem glej pri KS Ivančna gorica.

Spominska plošča delovanju rajonskega odbora OF Stična

Na hiši št. 1 v Stični je vzidana spominska plošča s tem napisom:

V tej hiši je od 11. 9. 1943
do konca vojne deloval
kot predstavnik oblasti OF
Rajonski odbor OF Stična.
Krajevna konferenca SZDL 3. 10. 1981

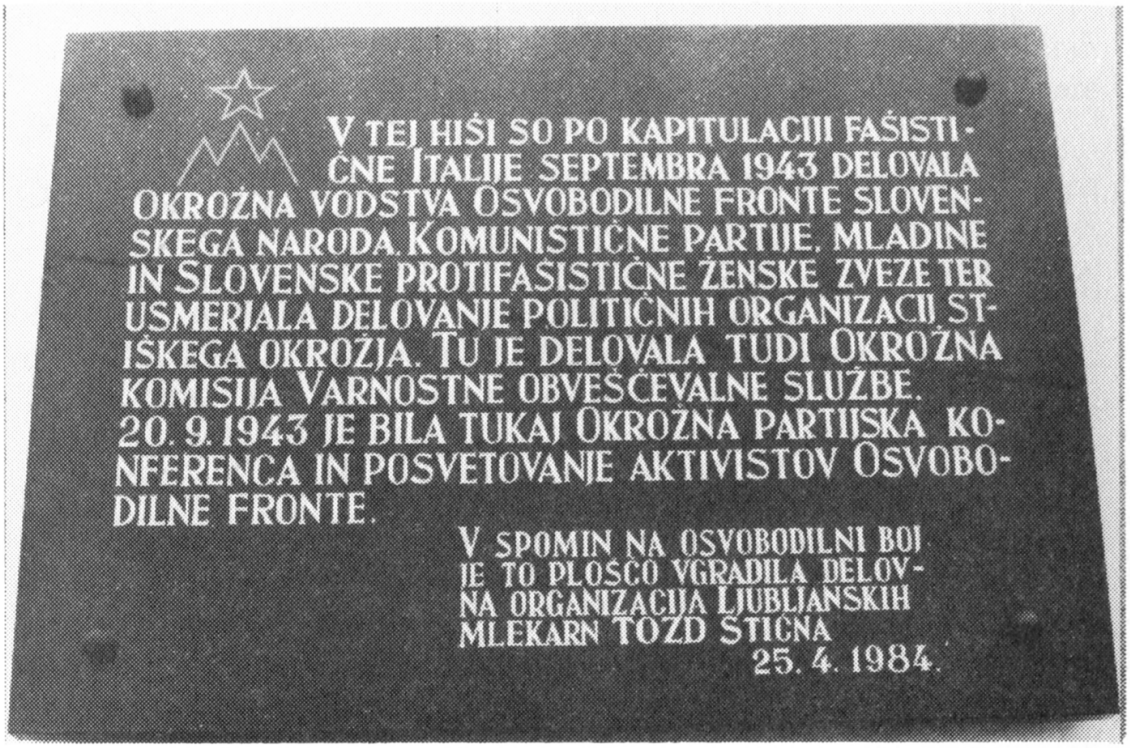
Napis je prispeval domicilni odbor aktivistov OF bivšega grosupeljsko-stiškega okrožja.

V začetku meseca avgusta 1943 je bil na pobudo okrožnega odbora OF Stična v gozdu pri Bernardu nad Stično sestanek aktivistov OF s tega območja, na katerem so obnovili rajonski odbor OF Stična.

Po kapitulaciji Italije, 11. septembra 1943, se je rajonski odbor vselil v občinsko hišo v Stični in tu deloval kot predstavnik oblasti do pomladi 1944.

Od takratnih odbornikov sta padla Lojze Šerek in Lojze Zore.

Spominska plošča sedežu vodstva stiškega okrožja

Na nekdanjem samostanskem marofu, na hiši številka 1 v Stični, je na pobudo domicilnega odbora aktivistov OF bivšega grosupeljsko-stiškega okrožja vzidana marmorna plošča s tem napisom:

»V tej hiši so po kapitulaciji
fašistične Italije septembra 1943
delovala okrožna vodstva Osvobodilne
fronte slovenskega naroda, Komunistične
partije, mladine in Slovenske protifašistične
ženske zveze ter usmerjala delovanje političnih
organizacij Stiškega okrožja. Tu je delovala tudi
okrožna komisija varnostno obveščevalne službe.
20. 9. 1943 je bila tukaj okrožna partijska konferenca
in posvetovanje aktivistov Osvobodilne fronte.

V spomin na osvobodilni boj
je to ploščo vgradila delovna
organizacija Ljubljanskih
mlekarn TOZD Stična
25. 4. 1984.

Spominska plošča revolucionarjem Hrastom

Na rojstni hiši Hrastove družine (stara hiša) na Viru pri Stični je vzidana spominska plošča iz belega marmorja, na katerem je prebrati tole:

V tej hiši
so živeli
revolucionarji
Edvard, Edi in Albin
Hrast, ki so med
NOV padli
v borbi za svobodo.
Ob 20-letnici osvoboditve
ZB NOV Stična.

Odkrili so jo 4. junija 1965.

Vsi trije bratje Hrast Albin, France in Edvard so v prvi svetovni vojni kot avstroogrski vojaki prišli v rusko vojno ujetništvo. Domov so se vrnili prežeti z duhom oktobrske revolucije. Zlasti Albin je postal ognjevit agitator komunističnih idej.

Albin Hrast, rojen 1. marca 1889, se je izučil za kleparja. Takoj po vrnitvi iz ujetništva se je vključil v delo jugoslovanske socialnodemokratske st-

ranke in s svojim vplivom dosegel, da je odbor te stranke iz Šentvida pri Stični 18. julija 1920 pristopil h komunistični stranki Jugoslavije. Leta 1924 je bil Albin delegat stiško-šentviškega okoliša na prvi kmečki konferenci (komunistov) v Ljubljani.

Albin se je uveljavil tudi kot raziskovalec in zbiratelj starin. Na znanih ilirsko keltskih gomilah pri Stični je izkopal številne dragocene predmete in jih odprodal ljubljanskemu muzeju.

Zaradi izdajstva so Italijani aprila 1942 Hrastov dom požgali, družino pa odpeljali v internacijo. Albina so odpeljali v taborišče pri Padovi, kjer je bil ujetnik s številko 257. Ko je zbolel so ga pripeljali v bolnišnico, kjer je 27. aprila 1944 umrl.

Edvard Hrast se je rodil 13. oktobra 1895. Po okupaciji dežele se je takoj vključil v delo OF. Spomladi 1942 se je s sinom Edijem pridružil partizanom II. ali štajerske grupe odredov, med katerimi je bil najstarejši. Padel je 21. maja 1941 v boju z Nemci na Jančah.

Tudi Edi je padel že 8. avgusta 1942 pod streli italijanskega vojaka v bližini domačega kraja.

Spominska plošča Silvestru Podobniku-Silvu

Na Podobnikovi — Plankarjevi hiši v Gabrju 14 pri Stični je spominska plošča s tem napisom:

V tej hiši se je leta 1923
rodil
Silvester Podobnik-Silvo.
V letih 1941—1945 je delal
v okrožnih komitejih
SKOJ-a in KPS Stična,
Celje in Celovec, padel je
v boju proti fašizmu
na Koroškem.
29. 5. 1965 ZB NOV Stična.

Avtor napisa je domicilni odbor aktivistov okrožja Grosuplje — Stična.

Silvester Podobnik je bil v Stični vključen v delo OF med mladimi. Po kapitulaciji Italije 1943 je opustil študij v Ljubljani in se povsem posvetil temu delu. Kmalu je postal predsednik mladine stiškega okrožja, član okrožnega komiteja SKOJ in okrožnega odbora OF. Pri krepitvi kadrov na Štajerskem so ga premestili v celjsko okrožje, kmalu nato pa v okraj Celovec na Koroškem. Tam je leta 1945 padel zadet iz sovražne zasede.

Padli iz krajevne skupnosti Stična

1. Anton BUČAR, rojen 24. aprila 1923 v Stični, borec 12. brigade, padel 25. oktobra 1943 v Leskovcu pri Krškem.
2. Leopold BREGAR, rojen 9. oktobra 1910 v Stični, borec Ljubljanske brigade, padel 12. marca 1944 pri Velikih Laščah.
3. Anton BUČAR, rojen 10. januarja 1910 v Stični, član rajonskega odbora OF Stična, ustreljen 18. januarja 1945 v Malih Lesah.
4. Jože BUČAR, rojen 1911 v Stični, ustreljen 6. junija 1944 v gozdu nad Ivančno gorico.
5. Alojzij BUČAR, rojen 15. avgusta 1915 v Stični, član gospodarske komisije rajona OF Stična, padel 29. decembra 1944 pod Slemeni pri Muljavi.
6. Francka FATUR, rojena 13. oktobra 1923 na Viru pri Stični, padla kot bataljonska bolničarka Gubčeve brigade 20. maja 1944 pri Mirni peči.

7. Ludvik GABRIJEL, rojen 10. maja 1904 na Hribu pri Trebnjem, borec komande mesta Trebnje, ustreljen 2. junija 1944 v Ivančni gorici.
8. Andrej HAUPTMAN, rojen 10. novembra 1895 v Stični, aktivist rajonskega odbora OF Stična, padel 17. januarja 1945 v Zagradcu.
9. Edi HRAST, rojen 4. julija 1923 na Viru pri Stični, borec II. grupe odredov, padel 22. avgusta 1942 v Pristavlji vasi.
10. Edo HRAST, rojen 13. oktobra 1895 na Viru pri Stični, borec II. grupe odredov, padel 21. maja 1942 pri Jančah.
11. Vera HRAST, rojena 15. avgusta 1920 v Rusiji, ustreljena 29. julija 1944 v Stični.
12. Albin HRAST, rojen 1. marca 1889 na Viru pri Stični, interniranec, umrl 27. aprila 1943 v Padovi.
13. Miha HAUPTMAN, rojen 19. septembra 1919 v Stični, interniranec, umrl 25. novembra 1942 na Rabu.
14. Štefan JANEŽIČ, rojen 25. decembra 1922 v Gabrju, borec Cankarjeve brigade, padel 2. februarja 1944 v Žužemberku.
15. Slavko KASTELIC, rojen 1923 na Viru, borec II. grupe odredov, padel 26. maja 1942 v Besnici.
16. Jože KOVAČIČ, rojen 24. novembra 1916 v Stični, borec II. grupe odredov, padel 24. maja 1942 na Jančah. Proglašen za narodnega heroja.
17. Stane KOVAČIČ, rojen 14. oktobra 1923 na Viru, borec II. grupe odredov, padel 18. aprila 1942 na Medvedjeku.
18. Dragica KOVAČIČ, rojena 6. februarja 1928 v Stični, interniranka, umrla na poti iz internacije maja 1945 na Madžarskem.
19. Franc KOVAČIČ, rojen 3. aprila 1887 na Viru, interniranec, umrl 7. februarja 1943 v Padovi.
20. Janez KASTELIC, rojen 6. januarja 1926 v Stični, borec Dolenjskega odreda, padel 2. januarja 1944 na Polici.
21. Avguštin LAMPRET, rojen 18. septembra 1924 v Stični, telefonist Dolenjskega vojnega področja, padel 18. novembra 1943 v Malih Lesah.
22. Jože LAMPRET, rojen 21. marca 1890 v Gabrju pri Stični, interniranec, umrl 2. februarja 1945 v Dachauu.
23. Jože MIGLIČ, rojen 1913 v Stični, borec Dolenjskega odreda, padel 1944 pri Gabrovki.
24. Franc MAK, rojen 20. julija 1904 v Stični, borec Cankarjeve brigade, padel 1. novembra 1943 na Ilovi gori.
25. Ludvik OBLAK, roj. v Gornji Trebuši, borec, padel leta 1944 v Trnovskem gozdu.
26. Silvo PODOBNIK, rojen 1923 v Gabrju, aktivist OF, padel 1945 na Koroškem.
27. Alojz PAJK, rojen 14. junija 1879 v Gabrju, interniranec, umrl 5. decembra 1942 na Rabu.
28. Ljubo PODLOGAR, rojen 1924 v Stični, borec, padel 1945 na Dolenjskem.
29. Friderik RUS, rojen 1910 v Stični, borec Cankarjeve brigade, padel jeseni 1944 na Dolenjskem.

30. Rudolf ROME, rojen 15. aprila 1913 v Gabrju, borec, padel 11. novembra 1944 pri Rakitnici.
31. Jože ROME, rojen 1923 v Gabrju, borec Gubčeve brigade, padel 15. oktobra 1943 pri Podturnu.
32. Marija RETAR, rojena 3. marca 1907 na Viru pri Stični, aktivistka OF, ustreljena 4. julija 1944 v Višnji gori.
33. Avgust STRUNA, rojen 1926 v Gabrju, borec Gubčeve brigade, padel jeseni 1944 pri Trebnjem.
34. Miha STRMOLE, rojen 30. septembra 1920 na Viru pri Stični, borec II. grupe odredov, padel avgusta 1942 na Gorenjskem.
35. Franc STRMOLE, rojen 6. januarja 1927 na Viru pri Stični, borec VDV brigade, padel 20. oktobra 1944 na Plešivici.
36. Miha STRMOLE, rojen 1. oktobra 1884 na Viru pri Stični, interniranec, umrl 25. novembra 1942 na Rabu.
37. Jože SMREKAR, rojen 21. decembra 1922 v Ljubljani, borec XII. brigade, padel 30. marca 1944 na Lavrici.
38. Anton ŠANJ, rojen 23. julija 1917 na Viru pri Stični, borec komande mesta Stična, padel 9. julija 1944 pri Velikem Gabru.
39. Franc ŠANJ, rojen 1918 na Viru pri Stični, kurir Gubčeve brigade, padel 1944 med Mekinjami in Gradiščem.
40. Vilko ŠIVEC, rojen 1920 v Gabrju pri Stični, borec Cankarjeve brigade, padel 1944 na Dolenjskem.
41. Alojz ŠEREK, roj. 8. junija 1915 v Stični, borec, padel 25. marca 1945 v Strugah na Dolenjskem.
42. Anton ŠKUFCA, roj. 1. decembra 1899 na Veliki Dobravi, interniranec, umrl 24. decembra 1942 na Rabu.
43. Alojz ZOREC, rojen 27. decembra 1924 v Stični, član rajonskega odbora OF Stična, ustreljen 31. julija 1943 v Zagradcu.
44. Oskar ZUPANC, rojen 1926 v Stični, borec, padel jeseni 1944 pri Žužemberku.

Krajevna skupnost Šentvid pri Stični Š

Spomenik padlim v Šentvidu pri Stični

Pred vhodom na pokopališče v Šentvidu pri Stični stoji steber s temi Župančičevimi verzi:

Domovina je ena,
nam vsem dodeljena,
bodočnost je vera,
kdor zanjo umira,
se dviga v življenje,
ko pade v smrt.

Posvečen je vsem padlim borcem, aktivistom in žrtvam fašističnega nasilja Šentvida in okolice med leti 1941 in 1945.

Pobudo za postavitev je dal Krajevni odbor ZB NOV Šentvid pri Stični, odkrili pa so ga 25. junija 1970.

Sredi meseca julija 1941 je bil v Štojovem lazu pri zaselku Griže sestanek prvih organizatorjev OF iz šentviškega okoliša. Še istega meseca so le-ti organizirali terenske odbore, meseca decembra 1941 pa oblikovali rajonski odbor OF Šentvid, ki ga je vodil Franc Zupančič, sicer tudi član okrožnega odbora OF Stična. Ustanovljeni so bili terenski odbori OF v Pristavlji vasi, Petrušnji vasi, na Farškem kalu, Radohovi vasi in nato še v Pecah, Glogovici, Šentpavlu, Češnjicah in Dobu.

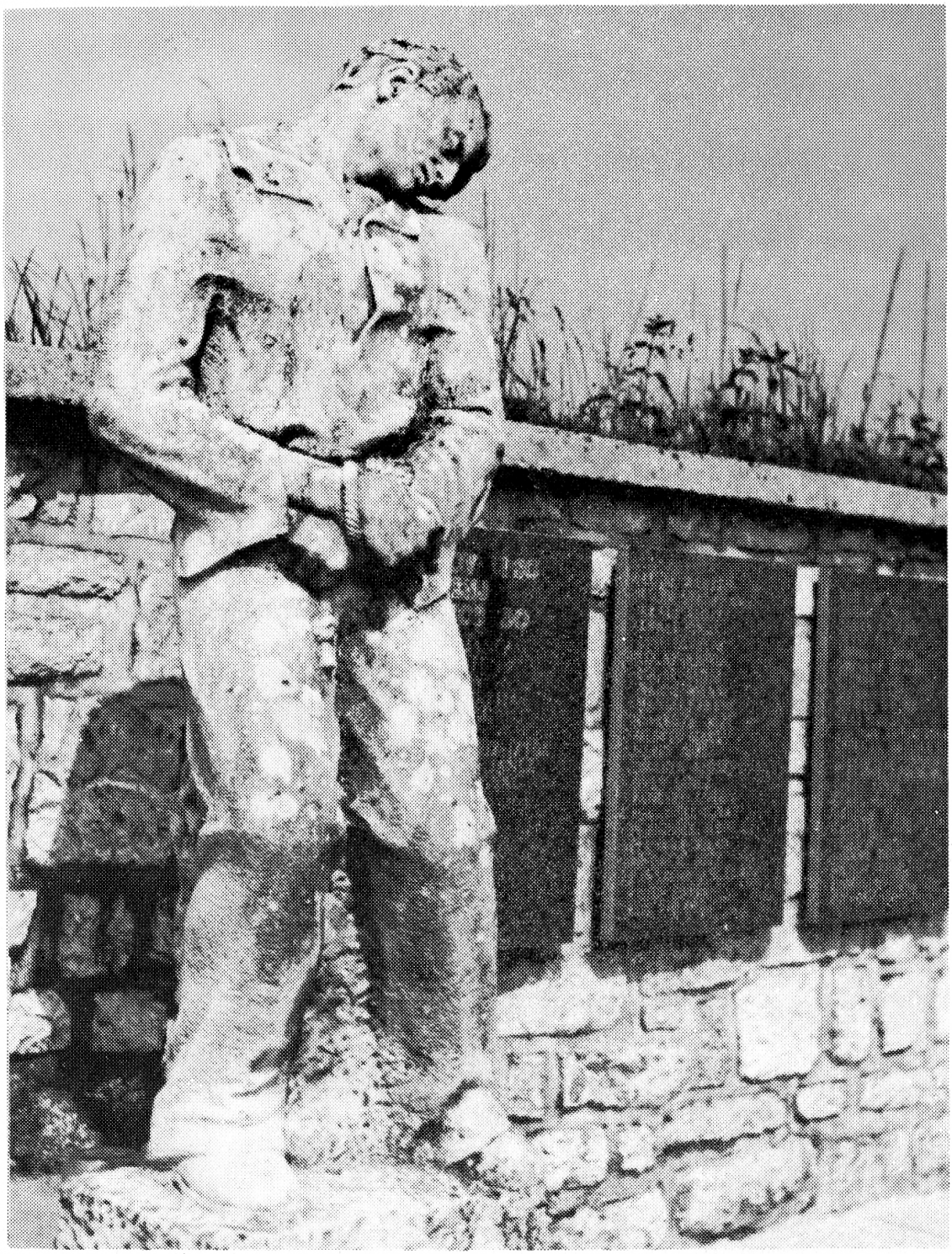
Na Debelem hribu nad Temenico je bila 17. avgusta 1941 ustanovljena Stiška partizanska četa; kot prvi domačin se ji je priključil Milan Mahne iz Pungerta pri Temenici. Skupina te čete je v noči na drugi september 1941 nad vasjo Breg iz zasede napadla italijansko vojaško patruljo pri pregledu železniške proge ter ubila sovražnega vojaka in oficirja. Ta prvi uspešni partizanski napad proti italijanskemu okupatorju v Sloveniji je odmeval daleč na okoli. Po tej akciji so Italijani aretirali številne domačine in kot povračilni ukrep uvedli smrtno kazen v Ljubljanski pokrajini.

Po veliki italijanski ofenzivi poleti in jeseni 1942, ko so se številne okupacijske enote valile prek vasi, so za seboj puščale požgane domove, pobite aktiviste in pristaše OF, z njimi so napolnile zapore in koncentracijska taborišča.

Takoj po ofenzivi so nekateri kmečki veljaki ob sodelovanju duhovščine iz Šentvida ustanovili belogardistične postojanke na Primskovem, v Temenici (Mačkovcu) in pri Španu v Dolenji vasi. V začetku leta 1943 so tri slovenske partizanske brigade napadle in razpršile belogardiste iz teh postojank. Ob neuspelem napadu brigad takoj zatem na italijansko postojanko v Šentvidu je zgorela Lavričeva tovarna usnja.

Po kapitulaciji Italije se je rajonski odbor OF Šentvid 9. septembra 1943 vselil v hišo bivše orožniške postaje. Tam je deloval do konca leta 1944, ko se je moral spet umakniti zaradi obnove okupatorske postojanke v Šentvidu.

Spomenik z grobnico padlih talcev in borcev v Radohovi vasi

V Radohovi vasi ob cesti proti Šentpavlu stoji spomenik iz naravnega kraškega kamna, kip talca z zvezanimi rokami, izdelek akademskega kiparja Stojana Batiča.

Tu so 28. aprila 1942 Italijani ustrelili prvih šest talcev v tako imenovani Ljubljanski pokrajini na podlagi objavljenega razglasa o tem pred štirimi dnevi.

Enota druge grupe odredov je v noči na 26. april 1942 pri Radohovi vasi napadla vojaški vlak. Pri tem sta bila dva italijanska vojaka ubita. Okupatorske oblasti so ta napad izkoristile kot povod za maščevanje. Iz novomeških zaporov so pripeljali 27. aprila 1942 v Trebnje šest aktivistov OF, ki so jih izbrali za talce. Naslednjega dne so jih s posebno zastraženim oklopnim vlakom prepeljali v Radohovo vas in jih ustrelili pod veliko hruško, ki so jo prej daleč naokrog močno zastražili.

Spomenik prvim šestim talcem je postavil Občinski odbor ZB NOV Trebnje; slovesna otvoritev je bila 27. aprila 1946.

Na pobudo Krajevnega odbora ZB NOV Šentvid pri Stični so pri spomeniku uredili še grobnico za 44 padlih borcev s tega območja kot tudi za 50 neznanih borcev padlih v bojih v tem okolišu. Okolje spomenika z grobnico so večkrat obnavljali. Deblo hruške, pri kateri so streljali talce, je shranjeno v muzeju ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani.

Zdajšnji napis na spomeniku je:

Na tem mestu so bili ustreljeni:

Majcen Ivan, Mokronog
Žlajpah Franc, Mokronog
Kodrič Franc, Mokronog
Kramar Janez, Tržišče
Totalovič Niko, Ljubljana
Klemenčič, Ljubljana
Dolinšek Ivan
Dušek Ignac
Dremelj Marija
Eržen Jože
Gregorič Ignac
Ilovar Feliks
Kanc Franc
Kastelic Ignac
Kastelic Jože
Kolenc Anton
Kralj Alojz
Kralj Ignac
Ložar Alojz
Markovič Jože
Mandelj Franc
Nared Jože
Omahen Alojz
Pangerc Anton
Zadelj Anton
Plankar Milan
Planinšek Jernej
Planinšek Ignac
Ravnikar Angela
Rojec Karol
Rus Vid — oče
Rus Vid — sin
Sever Franc
Sadar Danijel
Smolej Ludvik
Štrus Jože
Štrus Alojz
Šraj Florijan
Šterman Matija
Štrempfelj Leopold
Trontelj Jože
Vidmar Milan
Vilman Franc
Oven Ivan

Spominska plošča štirim padlim borcem iz Češnjic in Velikega Kala

Na spominski plošči, vzidani v vrtno ograjo Frančiške Rus v Velikih Češnjicah nad Šentvidom pri Stični, je tale napis:

Padli v NOB 1941 — 1945
Ambrož Franc
Miklavčič Avgust
Rus Franc
Štepec Jože
Slava jim!

Pobudo za to spominsko ploščo je dal aktiv ljudske mladine Češnjice, odkrili pa so jo 4. junija 1959.

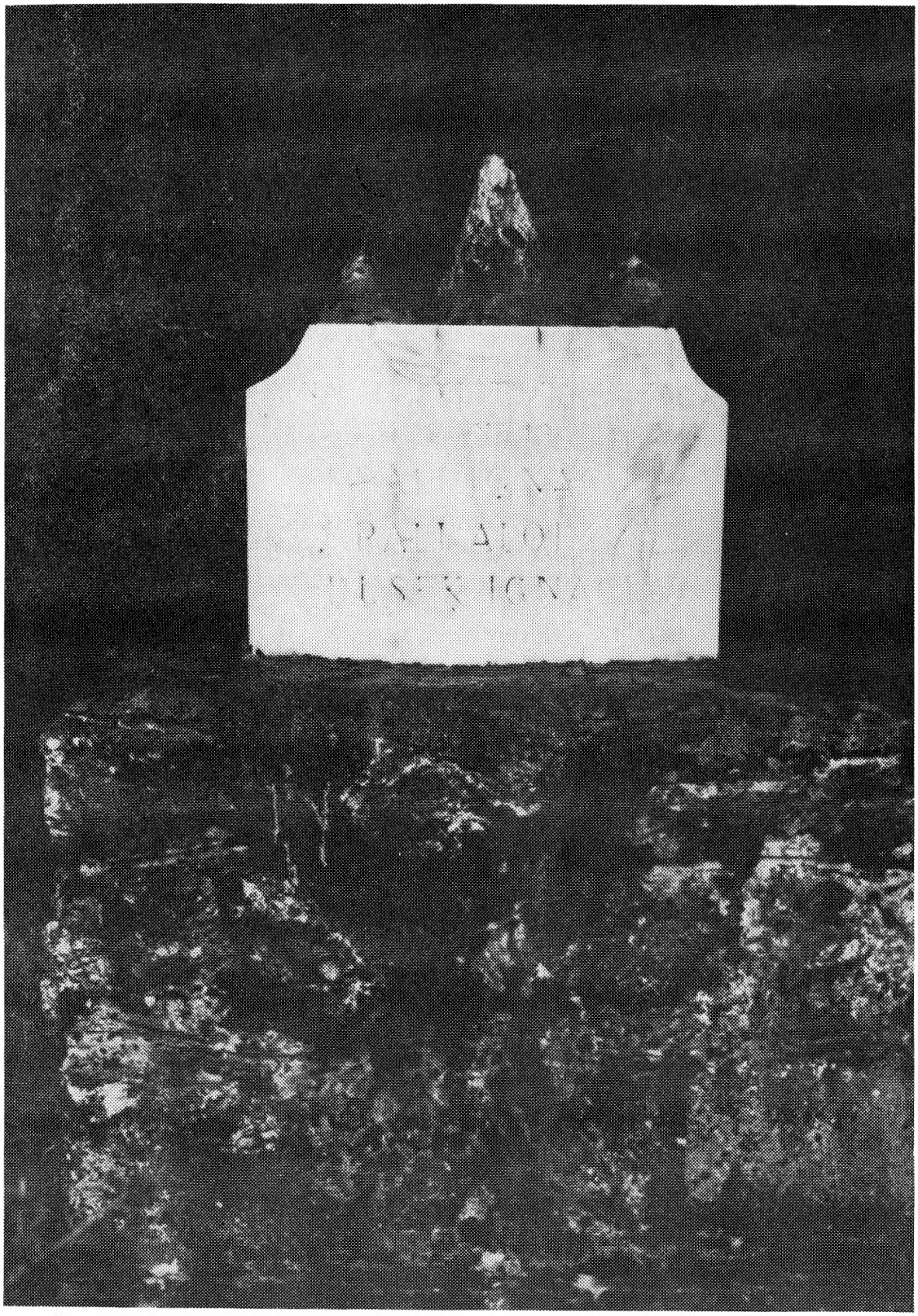
Franc Ambrož-Ašov iz Velikih Češnjic, rojen 1907, je odšel v partizane že leta 1941 v Molniško četo. V Cankarjevi brigadi je bil komandir 1. čete I. bataljona, ko je padel 4. januarja 1943 ob napadu na belogardistično postojanko Primskovo.

Ostali trije so bili mobilizirani v NOV septembra 1943 po italijanski kapitulaciji.

Avgust Miklavčič, rojen 23. septembra 1923 v delavski družini na Velikem Kalu, je padel v 12. brigadi med nemško ofenzivo oktobra 1943 pri Leskovcu pri Krškem.

Jože Štepec, prav tako iz Velikeg Kala, kmečki sin, rojen 1916, je padel 28. novembra 1943 kot borec Cankarjeve brigade v boju z Nemci pri Polšniku pri Litiji, Franc Rus iz Malih Češnjic, rojen 30. aprila 1926, pa istega meseca na Marofu pri Novem mestu.

Spominsko obeležje bratoma Kralj in Ignacu Dušku na Selu pri Radohovi vasi

Nasproti vrtnarije Selo pri Radohovi vasi, v Dolah, stoji ob robu gozda pomnik s tem napisom:

Na tem mestu so padli
za svobodo dne 19. 9. 1942:
Kralj Ignac
Kralj Lojze
Dušek Ignacij.

Spominsko ploščo je postavil Krajevni odbor ZB NOV Šentvid pri Stični, odkrili pa so jo 1961.

Lojze Kralj-Boltek, rojen 1918 na Vrhpolju pri Šentvidu, se je izučil za kolarja in odprl svojo delavnico na križišču pri Sv. Roku pri Šentvidu. Že v stari Jugoslaviji je bil zelo napreden, po njenem razpadu pa je postal eden prvih organizatorjev OF na šentviškem območju. Zaradi svoje aktivistične prizadevnosti in uspešnosti je aprila 1942 ob ustanovitvi okrožnega komiteja Komunistične partije Slovenije Stična postal njegov član, pozneje tudi član okrožnega odbora OF, v obeh telesih pa so mu zaupali organizacijo obveščevalne službe.

Ignacij Kralj-Jaka, rojen 14. 9. 1902 na Vrhpolju pri Šentvidu, je končal osnovno šolo v Šentvidu pri Stični, nato pa nadaljeval študij na gimnaziji v Ljubljani. Najprej je služboval na Igu pri Ljubljani kot financar, nato pa je odšel na Jesenice in se zaposlil v železarni.

Tu je postal viden revolucionar in javni delavec, zato se je moral pred Nemci umakniti in oditi med gorenjske partizane. Leta 1942 se je vrnil v rojstno Dolenjsko, k sestri v Zaboršt, in se takoj povezal z organizacijo OF. Junija 1942 je postal sekretar rajona Stična, ko je bilo razširjeno okrožje Stična — Struge razdeljeno na dva rajona, rajon Stična in rajon Struge oziroma Suha krajina, vsak s petimi podrajoni.

Tistega septembrskega dne sta se brata Nace in Lojze Kralj, po domače Žvajderska, lotila zadnje naloge. Tega dne sta odšla na teren, da zbereta čim več podatkov o sovražniku. Oglasila sta se pri krojaču Planinšku v Zagorici, misleč, da je še vedno pristaš OF. Le-ta ju je prijateljsko sprejel, naskrivaj pa je poslal v vas sporočilo, kdo je v njegovi hiši. Glas je prišel k belogardističnemu komandantu Alojzu Grozniku-Španu, ki se je z oddelkom vaške straže ali »prostovoljne protikomunistične milice« iz Temenice ravno mudil v vasi, pa so brž obkolili hišo. Prvi se je pognal iz hiše Lojze; stekel čez travnik proti gozdu. Po nekaj korakih ga je dohitel rafal in se mu zaril v hrbet. Nace je še utegnil skočiti skozi okno, nakar so ga zgrabili. Nace Kralj-Jaka je moral svojega mrtvega brata Lojzeta odpeljali v samokolnici v italijansko postojanko Selo pri Radohovi vasi. Italijani so ga odpeljali v bližnjo dolino pri gozdu, kjer si je moral sam kopati jamo. Ko jo je že skoraj izkopal, je hotel pobegniti, vendar so ga na begu ustrelili.

Istega dne so tam ustrelili Dušek Ignacija, doma iz Moravč pri Gabrovki, kjer se je rodil 25. julija 1913. Po poklicu je bil mizarski pomočnik. V partizane je vstopil 27. aprila 1942. Zaradi bolezni se je v mesecu septembru zadrževal v bližini doma, kjer so ga belogardisti ujeli.

Spominska plošča Antonu Zadelju

Na pobudo Krajevnega odbora ZB NOV so odkrili leta 1970 na pročelju hiše v Šentvidu pri Stični 9, pri Svetem Roku, spominsko ploščo s tem napisom:

V tej hiši je aktivno
sodeloval za NOB
Zadelj Anton.

Anton Zadelj, po domače Vencljev Tone, se je rodil 16. 9. 1908 v tej hiši. Izučil se je za krojača. Že leta 1939 je postal član Komunistične partije Jugoslavije v Ljubljani v Domu slepih.

Čeprav močno bolan na očeh, je bil med prvimi organizatorji osvobodilnega gibanja v Šentvidu in okolici. Italijani so ga 9. septembra 1942 odpeljali v internacijo na Rab, odkoder se je vrnil po kapitulaciji Italije. Po vrnitvi se je zdravil v Ljubljani. Po povratku z zdravljenja 14. aprila 1945 so ga domala slepega zgrabili pobesneli domobranci iz Šentvida, ga mučili ter nekje pri Žužemberku ubili.

Nagrobne spominske plošče na pokopališču v Šentvidu pri Stični

Na pokopališču v Šentvidu pri Stični so nad tremi grobovi vzidane v pokopališki zid spominske plošče, vse tri na pobudo tamkajšnjega Krajevnega odbora ZB NOV. Dve so odkrili 1. maja 1962. Na eni je napis:

Prvoborec NOB
Mayer Vili-Martin
*26. 8. 1941**

Na drugi:

Prvoborec NOV
Skubic Franc-Krjavelj
14. 12. 1913 — 11. 4. 1959

Vili Mayer-Martin, rojen 1913 v Ljubljani, trgovski pomočnik, je vstopil avgusta 1941 v Stiško partizansko četo, ki so jo 15. decembra tega leta

* Podatek na plošči 26. 8. 1941 ni točen — padel je 26. decembra 1941

vključili v 2. štajerski bataljon. Na Štefanovo, 26. decembra, je patrulja italijanskega 14. minometnega bataljona iz Šentvida pri Stični v Mišjem dolu pod Primskovim naletela na oskrbovalno skupino partizanskega bataljona, ki je bila pod vodstvom intendanta Martina na poti v Čemžetov mlin. Pod sovražnimi streli sta padla intendant Martin in še en borec, ti streli pa so hkrati opozorili partizanski bataljon na Primskovem, da je pravočasno zasedel položaje in sovražnika odbil.

Franc Skubic-Krjavelj iz Petrušnje vasi blizu Šentvida pri Stični, rojen 14. 12. 1914, je delal na domači kmetiji. Takoj 1941 se je opredelil za OF, aprila 1942 pa je odšel z dvema sovaščanoma Poldetom Štrempfljem in Jožetom Dremljem, prav tako vnetima aktivistoma OF, v partizane, v II. grupo odredov. Nazadnje je bil v zaščitni enoti političnega vodstva NOB Slovenije. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941 in drugih odlikovanj. Umrl je 11. aprila 1959.

Na plošči, ki so jo odkrili 26. julija 1970, je vklesan napis:

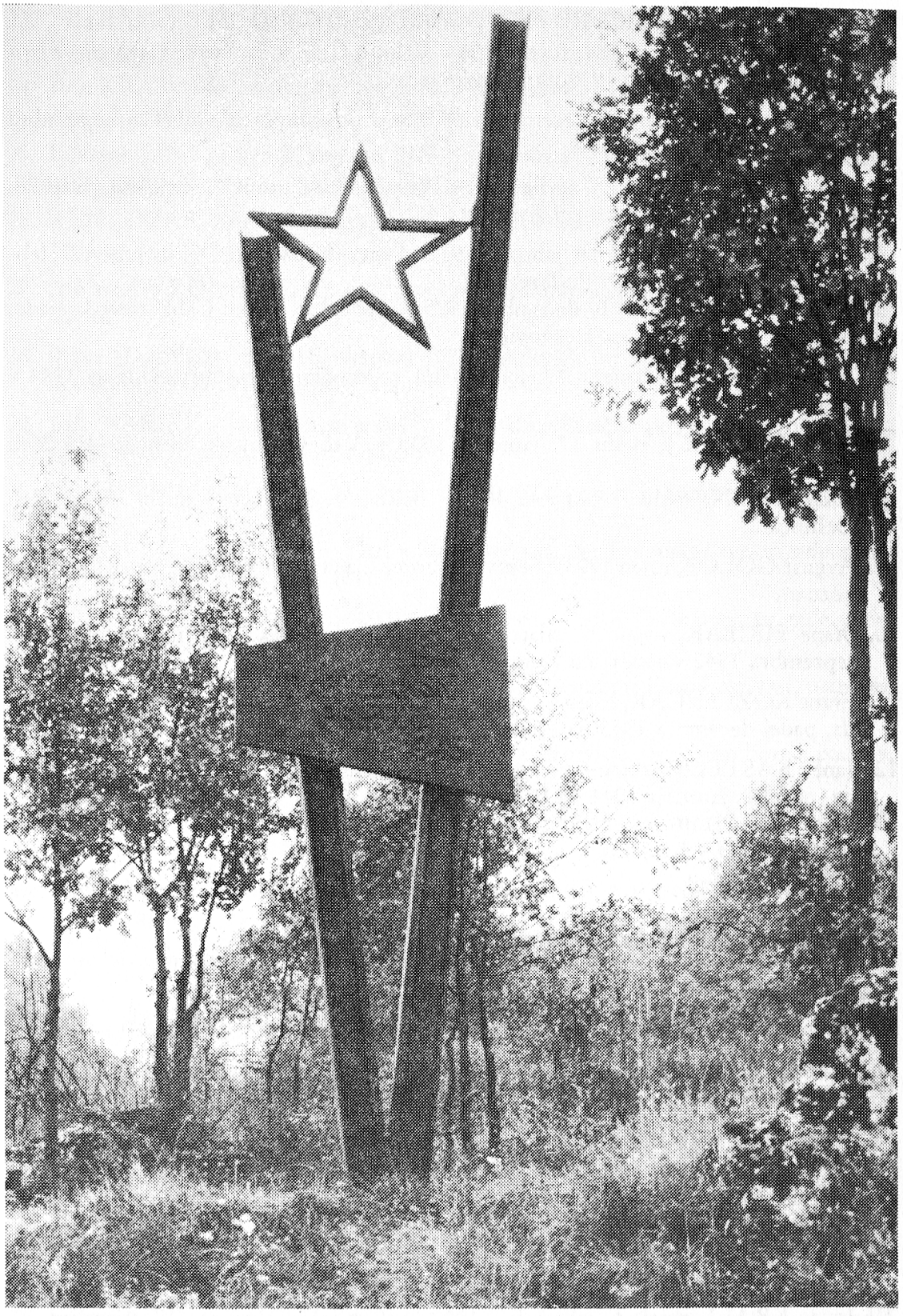
BOREC NOB
Šturm Ignac
22. 7. 1906 — 8. 3. 1945

Do kapitulacije Italije septembra 1943 je bil Šturm orožnik v Šentvidu pri Stični, nakar je stopil v Dolenjski partizanski odred, zatem pa je bil v X. Ljubljanski brigadi. Ob napadu na sovražno postojanko Šentvid pri Stični je 8. marca 1945 padel na Lučarjevem kalu; tam so ga pokopali, po vojni pa prenesli na pokopališče v Šentvidu.

Spominsko znamenje partizanskega prehoda prek železniške proge

Na partizanski prehod prek železniške proge med Ivančno gorico in Šentvidom pri Stični pri Velikih Pecah, ki so ga zlasti pogosto 1942 rabili aktivisti OF in kurirji, pa tudi partizanske enote, stoji znak v obliki črke »V« povezane s peterokrako zvezdo, pritrjeno na železniško tračnico na desni strani proge Ljubljana — Novo mesto z napisom:

1941
partizanski prehod
1945

Spominsko znamenje sta postavila ŽTP Novo mesto in Občinski odbor ZZB NOV Grosuplje aprila 1976.

Padli iz krajevne skupnosti Šentvid pri Stični

1. Franc AMBROŽ — Ašov, rojen 1906 v Velikih Češnjicah, borec Cankarjeve brigade, padel 4. januarja 1943 na Primskovem.
2. Ignac Anžlovar, rojen 10. decembra 1897 v Šentvidu, zapornik, umrl 28. septembra 1944 v ljubljanskih zaporih.
3. Anton BUČAR, rojen 25. aprila 1923 v Petrušnji vasi, borec 12. brigade, padel 26. oktobra 1943 v Leskovcu pri Krškem.
4. Bogomir BAVDEŽ, rojen 6. januarja 1921 v Šentvidu, aktivist OF, ustreljen 27. februarja 1942 v Bistrici pri Podbrezju.
5. Anton DEMEC, rojen 6. decembra 1925 v Zaborštu, borec Cankarjeve brigade, padel 16. marca 1944 na Javorovici.
6. Marija DREMELJ, rojena 17. junija 1921 v Petrušnji vasi, ubita 4. maja 1944 v Šentvidu.
7. Stane DREMELJ, rojen 17. januarja 1935 v Vel. Češnjicah, ubit 1944 v Vel. Češnjicah.
8. Jože ERŽEN, rojen 7. oktobra 1907 v Šentvidu, ustreljen 4. maja 1944 v Vel. Češnjicah.
9. Avgust GOLOB, rojen 1903 v Šentvidu, borec Cankarjeve brigade, padel 1945, kraj neznan.
10. Stane HRIBAR, rojen 27. marca 1919 v Petrušnji vasi, interniranec, umrl 25. septembra 1942 v taborišču Renicci.
11. Franc KOZLEVČAR, rojen 11. julija 1924 v Petrušnji vasi, borec Dolenjskega odreda, padel decembra 1943 na Polici.
12. Janez KASTELIC, rojen 6. januarja 1926 v Petrušnji vasi, borec Dolenjskega odreda, padel 2. januarja 1944 na Polici.
13. Franc KASTELIC, rojen 23. septembra 1927 v Šentvidu, borec 12. brigade, padel 25. oktobra 1943 v Krmelju.
14. Franc KAVŠEK, rojen 9. februarja 1920 v Zaborštu, interniranec, umrl 9. novembra 1943 v Nemčiji.
15. Jože KAVŠEK, rojen 10. oktobra 1922 v Šentvidu, borec 12. brigade, padel novembra 1943 pri Krmelju.
16. Marjan KOŠIR, rojen 5. februarja 1925 v Šentvidu, borec, padel 16. junija 1943 pri Polhovem Gradcu.
17. Stane KOŠIR, rojen 14. februarja 1923 v Šentpavlu, borec, padel 1942.
18. Jožefa KOZLEVČAR, rojena v Petrušnji vasi, ustreljena 4. maja 1944 v Petrušnji vasi.
19. Jože KRALJ, rojen 18. maja 1912 na Vrhpolju, interniranec, umrl 19. januarja 1943 v Milanu.
20. Alojz KRALJ, rojen 1908 na Vrhpolju, aktivist OF, padel 19. septembra 1942 v Zagorici pri Radohovi vasi.
21. Ignac KRALJ, rojen 4. septembra 1902 na Vrhpolju, aktivist OF, ustreljen 19. septembra 1942 na Selu pri Radohovi vasi.
22. Jože KALAR, rojen 28. maja 1912 na Vrhpolju, interniranec, umrl 18. januarja 1943 v Castiglione-Fiorentino-Arezze.

23. Jože KASTELIC, rojen 27. marca 1935 v Velikih Češnjicah, ubit 30. oktobra 1944 v Velikih Češnjicah.
24. Jože KRAŠOVEC, rojen 15. marca 1935 v Velikih Češnjicah, ubit 3. oktobra 1944 v Velikih Češnjicah.
25. Lovrenc LINC, rojen 9. avgusta 1923 v Šentvidu pri Stični, borec Cankarjeve brigade, padel 22. februarja 1943 na Knežnji njivi.
26. Alojz LOŽAR, rojen 10. maja 1902 v Šentvidu pri Stični, aktivist OF, padel 10. maja 1944 na Pristavi nad Stično.
27. Alojz LOVRIN, rojen 1876 na Vrhpolju, interniranec, umrl 13. septembra 1942 na Rabu.
28. Maks MEDVED, rojen 15. oktobra 1923 v Šentvidu pri Stični, sekretar okrožnega komiteja SKOJ Sežana, padel 1. julija 1944 v Koprivi pri Dutovljah.
29. Jože NARED, rojen 5. januarja 1901 v Šentvidu pri Stični, aktivist OF, ustreljen 16. junija 1944 na Blatu pri Grosupljem.
30. Ludvik OMAHEN, rojen 20. januarja 1920 v Zaborštu, interniranec, umrl 1944 v Nemčiji.
31. Ivan OVEN, rojen 21. junija 1901 v Radohovi vasi, borec Cankarjeve brigade, padel 1. novembra 1943 na Ilovi gori.
32. Jože PETAN, rojen 29. aprila 1901 v Velikih Pecah, borec Cankarjeve brigade, padel 7. oktobra 1943 na Preski pri Litiji.
33. Anton PANGERC, rojen 31. decembra 1908 v Grmu pri Radohovi vasi, ustreljen 14. maja 1945 v Radohovi vasi.
34. Mirko PLANKAR, rojen 2. septembra 1927 v Šentvidu pri Stični, borec, padel 4. maja 1944 na Bregu pri Dobu.
35. Alojz PUŠ, rojen 25. aprila 1894 v Šentvidu pri Stični, zapornik, ustreljen 17. decembra 1944 v Ljubljani.
36. Ignac PUŠ, rojen 29. julija 1929 v Šentvidu pri Stični, borec, padel 29. julija 1942 pod Krvavcem.
37. Franc RUS, rojen 31. marca 1924 v Malih Češnjicah, borec, padel 20. novembra 1943 pri Novem mestu.
38. Vid RUS, rojen 28. oktobra 1914 v Velikih Pecah, aktivist OF, ustreljen 2. septembra 1942 na Studencu pri Ivančni gorici.
39. Vid RUS, starejši, rojen v Velikih Pecah, pristaš OF, ustreljen 2. septembra 1942 na Studencu pri Ivančni gorici.
40. Anton RUS, rojen 10. oktobra 1925 v Pristavlji vasi, borec, padel 1945 v Šentvidu pri Stični.
41. Karol ROJEC, rojen 7. februarja 1907 v Šentvidu pri Stični, ustreljen 4. maja 1944 v Malih Češnjicah.
42. Alojz SAMEC, rojen 9. julija 1921 na Vrhpolju, borec Cankarjeve brigade, padel 10. oktobra 1943 na Javorju pri Litiji.
43. Janez SADAR, rojen 10. avgusta 1922 v Šentpavlu, borec Cankarjeve brigade, padel 21. februarja 1945 pri Hinjah.
44. Franc SEVER, rojen 11. decembra 1900 v Artiži vasi, ustreljen 2. septembra 1942 na Studencu pri Ivančni gorici.

45. Alojz SMRKE, rojen v Šentvidu pri Stični, umrl 1944.

46. Ludvik SMOLEJ, rojen 20. avgusta 1912 v Štmavru pri Gorici, aktivist OF, ustreljen 2. septembra 1942 na Studencu pri Ivančni gorici.

47. Alojz SKUBIC, rojen 17. decembra 1912 v Petrušnji vasi, interniranec, umrl 7. marca 1944 v Nemčiji.

48. Viktor ŠEFMAN, rojen 25. oktobra 1925 v Radohovi vasi, pomočnik političnega komisarja bataljona XIII. brigade Mirka Bračiča, padel 22. februarja 1944 v Belih vodah nad Šoštanjem.

49. Vlado ŠEFMAN, rojen 3. julija 1916 v Grmu pri Radohovi vasi, borec artilerijske brigade, padel 22. oktobra 1943 v Ždinji vasi.

50. Anton ŠTREMPFELJ, rojen januarja 1927 v Petrušnji vasi, borec Cankarjeve brigade, padel 21. februarja 1944 v Stopičah pri Novem mestu.

51. Leopold ŠTREMPFELJ, rojen 16. decembra 1914 v Petrušnji vasi, politični komisar čete Pohorskega bataljona, padel pri Treh žebljih 6. januarja 1943.

52. Karol ŠTRAJNER, rojen 3. novembra 1920 v Petrušnji vasi, borec Cankarjeve brigade, padel 10. marca 1944 pri Šmihelu.

53. Jože ŠTEPEC, rojen 29. oktobra 1916 na Velikem kalu, borec Ljubljanske brigade, padel 28. novembra 1943 v Dolah pri Žvirčah.

54. Franc ŠUŠTERŠIČ, rojen 27. septembra 1899 na Pustem Javoru, aktivist OF, ustreljen 30. decembra 1943 v Žvirčah.

55. Alojz ŠTRUS, rojen 2. februarja 1910 na Selu pri Radohovi vasi, ustreljen 2. septembra 1942 v Radohovi vasi.

56. Ignac ŠTURM, rojen 22. julija 1906, borec 10. Ljubljanske brigade, padel 8. marca 1945 na Lučarjevem Ralu.

57. Jože TRATNIK, rojen 22. septembra 1924 v Šentpavlu, borec II. grupe odredov, padel 10. julija 1942 v Poljanah nad Škofjo Loko.

58. Jože TRONTELJ, rojen 22. marca 1908 na Lučarjevem kalu, ustreljen 31. avgusta 1942 na Lučarjevem kalu.

59. Milan VIDMAR, rojen 13. februarja 1921 v Artiži vasi, borec, padel 31. avgusta 1943 v Stični.

60. Franc VILFAN, rojen 15. decembra 1926 v Grmu, ustreljen septembra 1942 v Radohovi vasi.

61. Sonja VESEL, rojena 23. junija 1927 v Šentpavlu, sekretarka Rajonskega komiteja SKOJ Krka, padla 7. julija 1944 nad vasjo Gradiček ob Krki.

62. Alojz VERBIČ, rojen 1918 v Glogovici, borec Komande mesta Stična, padel 21. junija 1944 v Zagradcu.

63. Anton ZADELJ, rojen 16. septembra 1908 v Šentvidu pri Stični, aktivist OF, ustreljen 14. aprila 1945 nekje pri Žužemberku.

64. Anton ZAJC, rojen 6. decembra 1899 v Pristavlji vasi, ustreljen 24. junija 1942 v Pristavlji vasi.

65. Franc ZUPANČIČ, rojen 8. junija 1906 v Šentvidu pri Stični, borec Šlandrove brigade, padel 28. februarja 1944 v Črni na Koroškem.

Krajevna skupnost Šmarje–Sap Š

Spomenik padlim v Šmarju-Sap

»Studenci svobode vro iz vaših globin«, to je sporočilo, napisano na spomeniku, ki stoji pred šolo v Šmarju. Te besede in vklesana imena žrtev 2. svetovne vojne opozarjajo mimoidoče na velik prispevek krajanov Šmarja-Sap v narodnoosvobodilnem boju.

Borci padli v letih 1941—1945

Planinšek Franc
Zabukovec Jože
Marinšek Stanko
Kadunc Alojz
Jančar Franc
Berčan Franc
Gačnik Franc
Orel Stanislav
Frbežar Jože
Golob Jernej
Erjavec Alojz
Zelnik Viktor
Dolinšek Vladimir
Rome Alojz
Rupnik Milan
Tomažin Matija
Strgar Ivan
Trtnik Mirko
Janežič Jože
Vidmar Franc
Bitenc Boris
Ferbežar Franc
Strežek Ivan
Boben Jože
Kastelic Ivan
Hribar Alojz
Strgar Ivan

Žrtve fašističnega nasilja

Berčan Ludvig
Rupnik Janez
Čož Jože
Tomašič Andrej
Rozman Anton
Ogrinc Anton
Rupnik Andrej
Jančar Janez
Jamnik Adolf
Brezovar Janez
Orel Janez
Strežek Vinko
Glinšek Marija
Rugelj Alojz
Strežek Anton
Garbas Jože
Bozja Alojz
Šubelj Ivan
Krištof Franc
Strgar Ivan

Pobudo za postavitev spomenika, ki so ga odkrili 9. novembra 1958, je dal Krajevni odbor ZB NOV Šmarje-Sap, avtor napisa je Nikolaj Pirnat, projekt pa je izdelal arhitekt Vladimir Mušič.

Tolikšno razsežnost je ta prispevek dobil zato, ker so se tukajšnji ljudje množično opredelili za Osvobodilno fronto takoj po njenem nastanku. Njene prve organizacijske kali sta v ta kraj vsadila Radko Polič iz Grosupljega in inštruktor CK KPS Dolfe Jakhel. Do srede julija 1941 je bilo organizirano delovanje OF že tako daleč, da je bil v Zacurku pod Plešami sestanek s skupino tamkajšnjih aktivistov, na katerem so podrobneje razčlenili naloge na terenu. Tako se je lahko 8. septembra 1941 osnoval prvi rajonski odbor OF Šmarje, ki ga je vodil France Perovšek, v njem pa so bili še Anton Rozman iz Šmarja, Anton Ferbežar iz Razdrtega, Jože Frbežar z Malega vrha, Janez Janežič iz Cikave — le — on je leta 1943 prešel na stran bele garde — Janez Ilovar iz Sapa ter Ivan Strgar iz Škofljice, malo kasneje pa še dr. Lino Legiša iz Šmarja. Po ustanovitvi rajonskega odbora je delovanje OF dobivalo vedno večji razmah. Po vaseh so se okrepila jedra aktivistov, ki so poleg političnega dela med sovaščani postavljali tudi vezi s prvimi partizanskimi enotami, ki so na jesen 1941 prišle na to območje. Okupator je na organizirano delovanje terena in na njegovo živo vez s partizani, zlasti pa na njihovo akcijo na Plešah, ko je padel italijanski karabinjer, odgovoril tako, da je v nočeh 26. in 27. oktobra 1941 požgal 20 kozolcev in eno stanovanjsko hišo.

Spomladi 1942 je postalo zlasti razvejano delo mladinske organizacije. Vodenje vsega frontovskega dela, za katerega je takrat na terenu odgovarjal Anton Rozman, je vse bolj prevzemal kader aktivistov partizanov. Ti so postali nepogrešljivi zlasti po veliki italijanski ofenzivi poleti 1942 in z nastankom bele garde, ki se je s svojo enoto vgnezdila tudi v tem kraju.

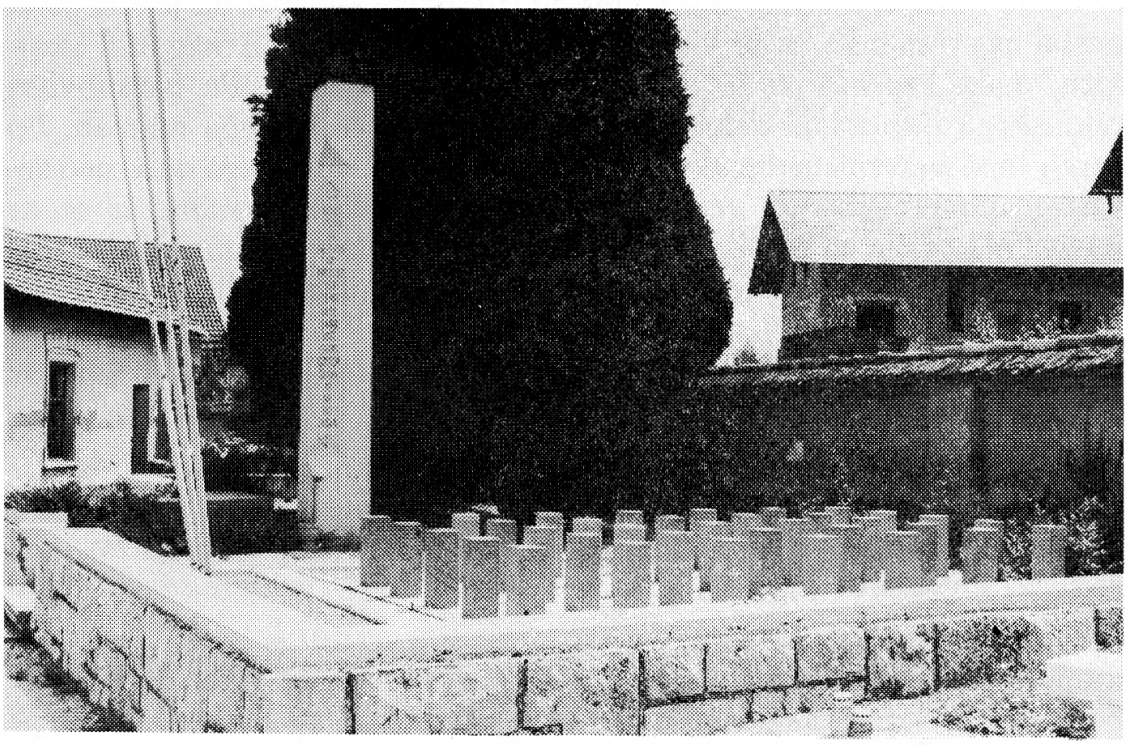
Ob kapitulaciji Italije je bilo tudi Šmarje osvobojeno. Takrat je odšlo v partizane mnogo ljudi, zlasti mladih, organizacija Osvobodilne fronte pa

je začela delovati hkrati kot ljudska oblast. To nalogo je zgledno opravljala vse do nemške ofenzive novembra 1943.

Po tej ofenzivi je nastopilo najtežje vojno obdobje. Zavladal je trd okupacijski režim, v vasi Šmarje pa se je kmalu nastanila tudi domobranska posadka. Nastal je hud teror. Nemci in domobranci so nenehno nadzorovali domala ves teren. Aktivisti šmarskega rajona so se morali v takih razmerah, zlasti pa še po združitvi s šentjurskim rajonom januarja 1944, umakniti globlje v zaledje. Za ceno velikega tveganja pa so nenehno prihajali nazaj med ljudi tukajšnjih vasi.

Osvobodilna fronta je bila tako tudi na tem terenu v teh najtežjih časih vedno moralno in politično prisotna. Vseskozi je bila zasidrana v srcih vseh, ki so se zanjo opredelili, se odzvali njenemu pozivu in šli bodisi v partizane ali pa — če je usoda tako hotela — neuklonljivo vztrajali v zaporih, koncentracijskih taboriščih in na svojih domovih, kjer so politično in gmotno podpirali naš boj. Z območja današnje krajevne skupnosti Šmarje-Sap — brez Škofljice in okoliških vasi — je odšlo v partizane 73 borcev in bork, zaprtih in interniranih pa je bilo 56 občanov. Krvni davek za našo svobodo je bil tako kot širom naše domovine tudi tukaj zelo velik. Padlo je 28 borcev in bork, ustreljeno je bilo 10 talcev, v koncentracijskih taboriščih pa je ugasnilo 10 življenj.

Spomenik pri grobnici padlih na pokopališču v Šmarju

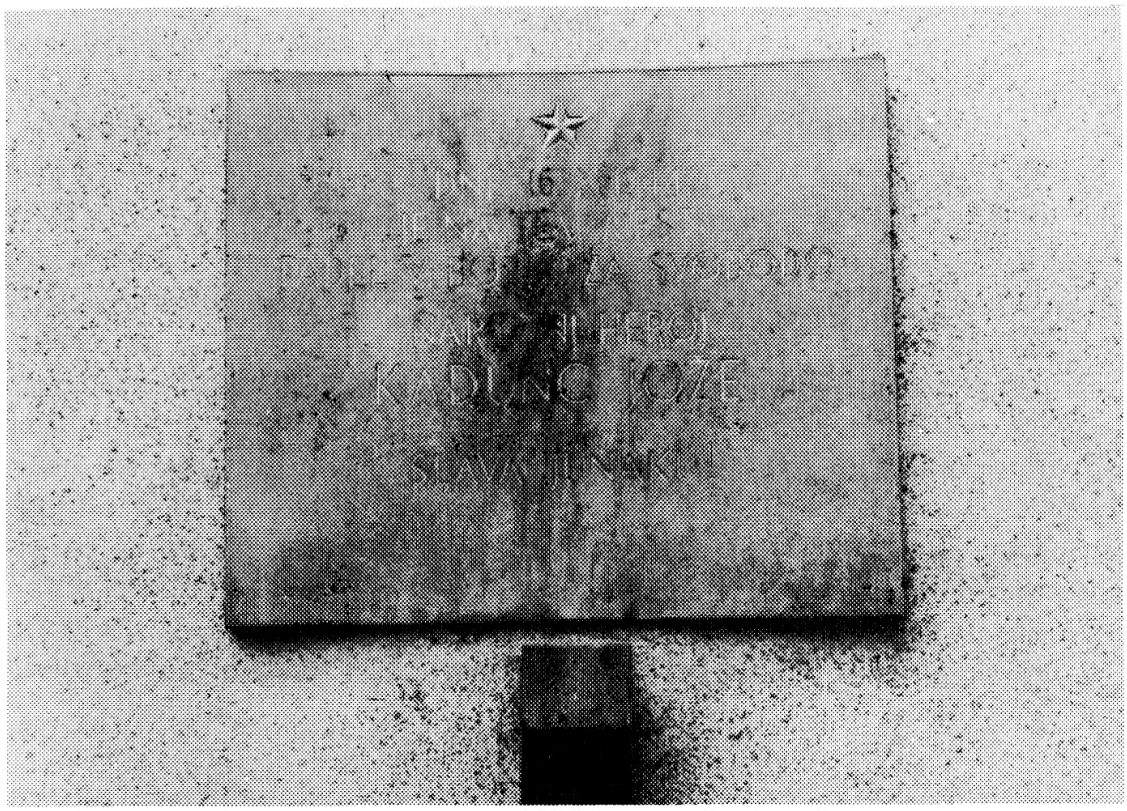
Na partizanskem grobišču na pokopališču v Šmarju stoji spomenik, obzidan s kamnito ograjo in posebnim dohodom, s temi verzi pesnika Petra Levca:

Borci
znani
in
neznani,
ni
prekrila
vas
tema,
vaša
smrt,
vaš
grob
ozarja
slavo,
ki
ne
bo
zašla.

Pobudnik za ureditev grobišča in postavitev spomenika je bil Krajevni odbor ZZB NOV Šmarje-Sap, projektant pa Nikolaj Pirnat.

Na tem grobišču so pokopani borci, aktivisti in talci, padli v času od 1941 do 1945. Koliko žrtev je pokopanih, ni znano. Po nekaterih podatkih je pokopanih nad 200 oseb. Največ je padlih borcev iz enot 7. korpusa NOV in POS iz bojev v okolici Šmarja 1944 — 1945.

Spominska plošča padlemu narodnemu heroju Jožetu Kaduncu-Ibarju

Na hiši Janeza Zelnika na Cikavi je vzidana marmorna plošča z vklesanim napisom:

Dne 16. 10. 1944
je na tem mestu
padel v
borbi za svobodo
narodni heroj
Kadunc Jože
Slava junaku!

Pobudnik te spominske plošče je bil Občinski odbor zveze rezervnih oficirjev in podoficirjev Jugoslavije Grosuplje. Odkrili so jo 29. oktobra 1958.

---

* Podatek na plošči 16. 10. ni točen — pravilen podatek je 23. 3. Obširneje o njem glej pri Krajevni skupnosti Videm-Dobrepolje.

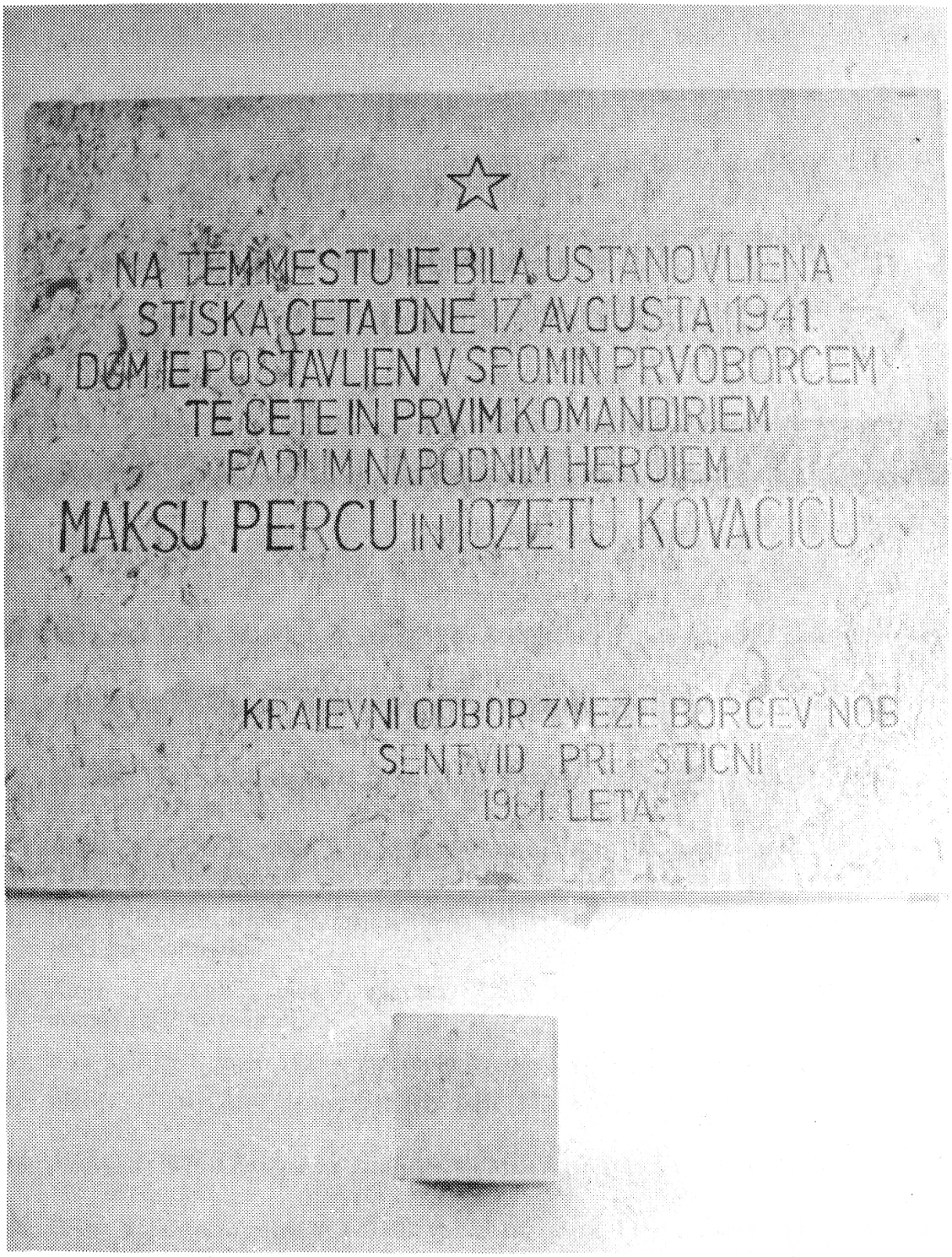
Padli v krajevni skupnosti Šmarje-Sap

1. Franc BERČAN, rojen 9. septembra 1919 na Zg. Slivnici, borec II. grupe odredov, padel 1942 na Blatnem klancu.
2. Ludvik BERČAN, rojen 2. septembra 1921 na Zg. Slivnici, interniranec, umrl 18. januarja 1943 na Rabu.
3. Janez BREZOVAR, rojen 1. junija 1894 na Malem Lipoglavu, interniranec, umrl 11. decembra 1942 na Rabu.
4. Jože BOBEN, rojen 3. marca 1924 v Tlakah, borec Cankarjeve brigade, padel 7. marca 1944 pri Novem mestu.
5. Alojz BOZJA, rojen 6. januarja 1917 v Podgorici pri Šmarju, ustreljen 23. marca 1942 v Šmarju.
6. Boris BITENC, rojen na Malem vrhu, borec, kraj in datum smrti neznana.
7. Jože ČOŽ, rojen 13. decembra 1895 v Šmarju, interniranec, umrl 16. decembra 1942 na Rabu.
8. Anton DOLINŠEK, rojen 24. avgusta 1924 v Podgorici, borec Prešernove brigade, padel 31. decembra 1943 na Pokljuki.
9. Alojz ERJAVEC, rojen 28. avgusta 1921 v Tlakah, borec, padel julija 1942 na Krki.
10. Jože FRBEŽAR, rojen 28. julija 1912 na Malem vrhu, aktivist OF, padel 21. februarja 1944 v Smrjanah.
11. Franc FRBEŽAR, rojen 15. avgusta 1922 na Malem vrhu, borec Gubčeve brigade, padel septembra 1942 pri Orehovcu.
12. Vladimir GLIHA, rojen 29. oktobra 1924, borec Cankarjeve brigade, padel 21. februarja 1944 v Stopičah pri Novem mestu.
13. Marija GLINŠEK, rojena 1900 v Šmarju, ustreljena 9. 9. 1943 v Šmarju.
14. Franc GAČNIK, rojen v Razdrtem, borec, datum in kraj smrti neznana.
15. Jernej GOLOB, borec, rojstni podatki, kraj in datum smrti niso znani.
16. Jože GARBAS, rojen v Tlakah, ustreljen januarja 1942 v Tlakah.
17. Alojz HRIBAR, rojen 5. novembra 1923 v Šmarju, borec Cankarjeve brigade, padel 10. februarja 1944 v Gotni vasi.
18. Jože JANEŽIČ, rojen 23. januarja 1914 v Hrastju, borec Koroškega bataljona, padel 17. novembra 1944 pod goro Kopo na Koroškem.
19. Janez JANČAR, rojen na Selih pri Šmarju, interniranec, umrl 1943 v Renicciju.
20. Ivan KASTELIC, rojen 7. septembra 1923 v Podgorici, borec Cankarjeve brigade, padel 15. julija 1944 pri Bosiljevem.
21. Franc KRIŠTOF, rojen 25. julija 1927 v Razdrtem, interniranec, umrl maja 1945 na poti domov iz nemškega taborišča.
22. Alojz KADUNC, rojen na Selih pri Šmarju, borec, kraj in datum smrti neznana.
23. Stanko MARINŠEK, rojen 10. septembra 1921 v Šmarju, borec Cankarjeve brigade, padel 14. oktobra 1943 v Sv. Križu pri Litiji.
24. Anton OGRINC, rojen 1915 na Zg. Slivnici, interniranec, umrl 1945 v Dachauu.

25. Janez OGRINC, rojen 20. decembra 1909 na Zg. Slivnici, borec Levstikove brigade, padel 14. decembra 1943, kraj neznan.
26. Stanislav OREL, rojen 14. avgusta 1922 v Borovnici, aktivist OF, ustreljen od domobrancev 9. marca 1943 pri Urhu.
27. Janez OREL, rojen 1926 v Borovnici, aktivist OF, umrl 1944 v taborišču Buchenwald.
28. Franc PLANINŠEK, rojen 1920 pri Celju, borec Cankarjeve brigade, padel 14. oktobra 1943 v Sv. Križu pri Litiji.
29. Ivan PUCIHAR, rojen 1. septembra 1926 v Gajničah, borec Cankarjeve brigade, padel 9. oktobra 1943 na Čatežu.
30. Alojz PUCIHAR, rojen 6. marca 1919 na Velikem vrhu, borec Komande mesta Grosuplje, padel 1. decembra 1943 pri Sv. Križu pri Litiji.
31. Jože PUCIHAR, rojen 1926 v Gajničah, borec, padel 1944 na Koroškem.
32. Alojz ROME, rojen 17. februarja 1917 na Selih pri Šmarju, borec Cankarjeve brigade, padel 7. oktobra 1943 pri Sv. Križu pri Litiji.
33. Milan RUPNIK, rojen 1925 na Malem vrhu, borec Tomšičeve brigade, padel 1942 pri Pancah.
34. Andrej RUPNIK, rojen na Malem vrhu, interniranec, umrl 1942 na Rabu.
35. Janez RUPNIK, rojen 11. 11. 1911 na Zgornji Slivnici, padel 16. 11. 1944 pri Beljaku v Avstriji.
36. Alojz RUGELJ, rojen v Šmarju, interniranec, umrl 1943 na Rabu.
37. Anton ROZMAN, rojen 19. maja 1921 v Brezju, interniranec, umrl 20. oktobra 1944 v Disbrürku.
38. Ivan STREŽEK, rojen 7. decembra 1910 na Malem vrhu, borec Cankarjeve brigade, padel 7. januarja 1944 v Otavicah.
39. Anton STREŽEK, rojen 16. januarja 1905 na Malem vrhu, interniranec, umrl 1. januarja 1944 v nemškem taborišču.
40. Vinko STREŽEK, rojen 3. avgusta 1909 na Malem vrhu, interniranec, umrl 1944 v Notweilerju v Nemčiji.
41. Ivan STRGAR, rojen 29. maja 1926 na Vel. vrhu, borec Cankarjeve brigade, padel 1943 pri Gabrovki.
42. Alojz ŠKRJANC, rojen 7. avgusta 1907 v Hrastju, aktivist OF, ustreljen 26. decembra 1943 v Škofljici.
43. Ivan ŠUBELJ, rojen 1915 v Podmolniku, aktivist OF, ustreljen 1945 v Trstu.
44. Matija TOMAŽIN, rojen 24. februarja 1921 v Tlakah, borec, padel 1943 na Krvavcu.
45. Andrej TOMŠIČ, rojen 11. junija 1904 v Mali Račni, umrl v internaciji 20. decembra 1943 v Nemčiji.
46. Franc VIDMAR, rojen 8. 1. 1907 v Tlakah, borec, kraj in datum smrti neznana.
47. Jože ZABUKOVEC, rojen 8. marca 1923 na Cikavi, borec Tomšičeve brigade, padel 22. avgusta 1944 pri Ribnici na Pohorju.
48. Viktor ZELNIK, rojen 21. jaanuarja 1923 v Razdrtem, borec Cankarjeve brigade, padel 13. oktobra 1943 v Dolah.

Krajevna skupnost Temenica T

Spominska plošča ustanovitvi Stiške partizanske čete

Ob otvoritvi partizanskega doma na Debelem hribu nad Temeniško dolino 4. julija 1961 so odkrili tudi marmorno spominsko ploščo s tem napisom:

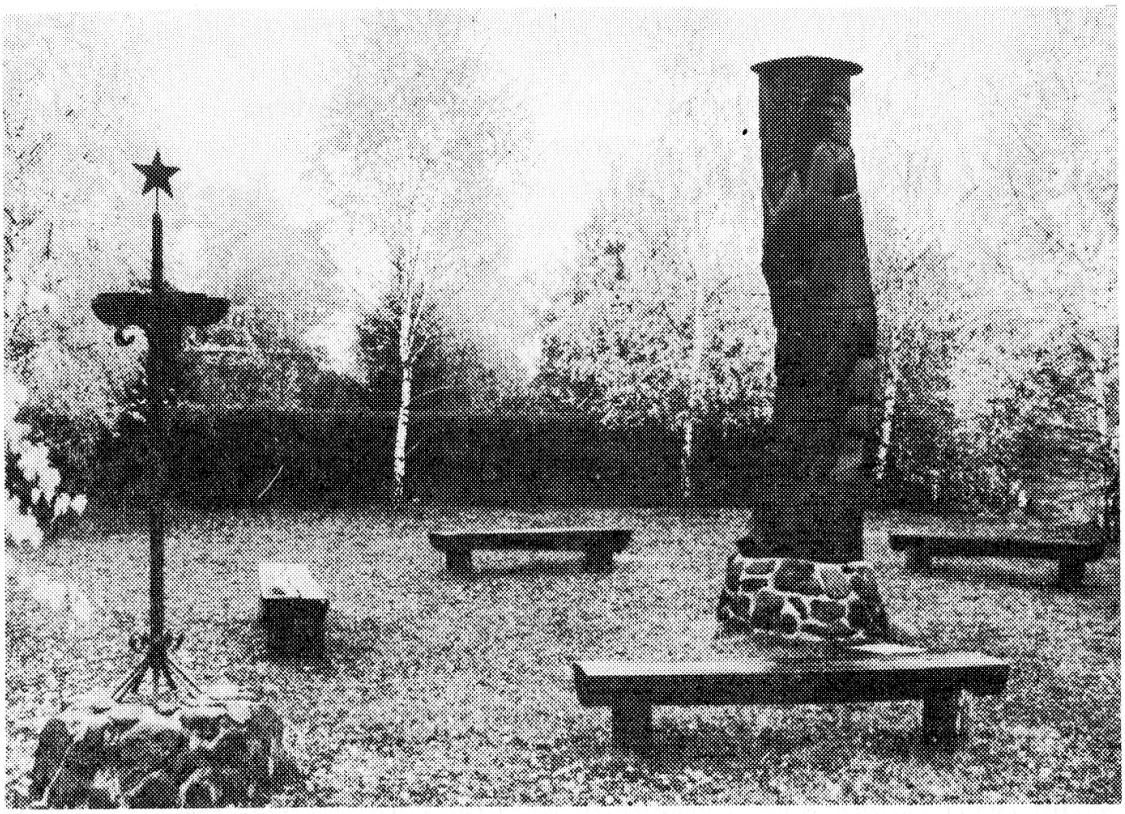
Na tem mestu je bila ustanovljena
Stiška četa dne 17. avgusta 1941.
Dom je postavljen v spomin prvoborcem
te čete in prvima komandirjema,
padlima narodnima herojema Miru Percu-Maksu
in Jožetu Kovačiču.

Krajevni odbor zveze borcev NOV
Šentvid pri Stični
1961. leta.

Stiška partizanska četa s prvimi štirimi borci je nastala sredi avgusta 1941. Ko so iz Ljubljane prišli še trije borci, iz Temeniške doline pa sta se ji priključila tudi dva borca — domačina, so v zidanici na Mihelci nad Temenico 17. avgusta 1941 četo oblikovali in borci so zaprisegli. Komandir čete je postal Miro Perc, politični komisar pa Srečko Žgajnar, oba predvojna komunista iz Ljubljane. Na Mihelci se je četa zadrževala do konca avgusta; pomagala je terenskim političnim delavcem pri organiziranju OF.

Svojo prvo akcijo je četa izvedla v noči na 2. september 1941, ko je ob železniški progi pri Bregu med Radohovo vasjo in Šentlovrencem iz zasede ubila italijanskega oficirja in enega vojaka. To sta bila prva okupatorska vojaka, ki sta v Ljubljanski pokrajini padla od slovenskega partizanskega orožja. Po tem napadu so italijanske enote strnjeno pregledovale to območje, zaradi česar se je četa razšla. Ko so se kmalu ponovno sešli in se okrepili z novimi borci, si je Stiška četa na Kremenjku uredila novo taborišče. Odondod je opravila več akcij. Mimo vojaškega urjenja in političnega osveščanja so borci politično delovali med prebivalstvom okoliških vasi.

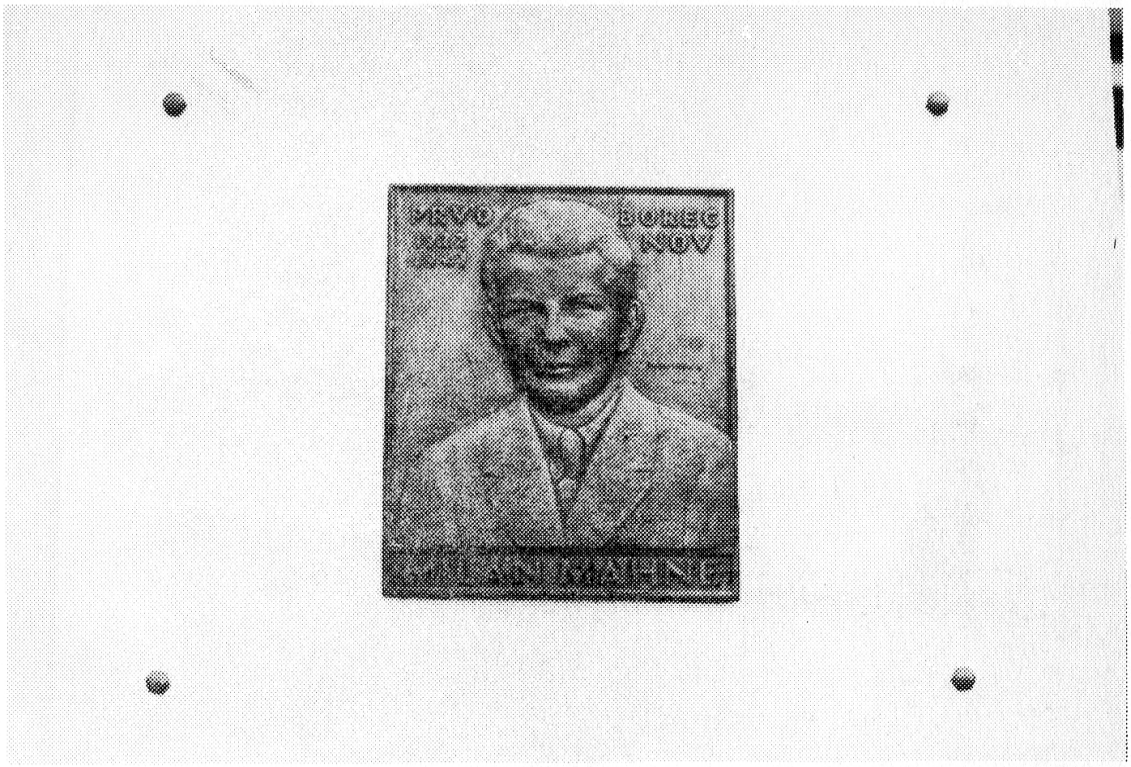
15. decembra 1941 so tudi Stiško četo vključili v 2. slovenski ali štajerski bataljon.

Leta 1976, ob 35. obletnici ustanovitve Stiške čete, je Krajevni odbor ZB NOV Šentvid pri Stični pri partizanskem domu na Debelem hribu odkril še skulpturo iz hrastovega lesa kiparja Petra Jovanoviča z liki partizana in z napisom:

Borci Stiške čete, ustanovljene
17. 8. 1941 — 1976.

Spominska plošča z doprsnim kipom Milana Mahneta na šoli v Temenici

Na pročelju podružnične šole v Temenici je vzidana marmorna plošča z bronastim kipom Milana Mahneta, po katerem je šola poimenovana. To pove tudi napis:

Prvoborec NOV
1922 — 1941
Milan Mahne

Kip je na pobudo Krajevnega odbora ZB NOV Šentvid pri Stični izdelal kipar — medaljer Stoviček, odkrili pa so ga 17. avgusta 1978. Milan Mahne se je rodil 1922 v Pungertu pri Temenici. Po osnovni šoli v Šentvidu pri Stični se je izučil za peka pri Antonu Kosu na Ježici pri Ljubljani, kjer se je tudi povezal z napredno mislečimi delavci in člani komunistične partije. Bil je med prvimi organizatorji OF v rojstni Temenici in okolici. Ob nastanku Stiške partizanske čete avgusta 1941 v teh krajih se ji je takoj pridružil.

Padel je 24. decembra 1941 na Tisju pri Litiji kot borec 2. štajerskega bataljona v spopadu z Nemci.

Na šolskem dvorišču stoji še hrastova skulptura z likom kurirja. Posvečena je pionirjem kurirjem, ki so dali svoj delež k osvoboditvi domovine. Spomenik je izdelal kipar — naivec Peter Jovanovič z Blegoša, odkrili pa so ga 17. avgusta 1979.

Spominska plošča uničenju belogardistične postojanke v Temenici

V kamniti del ograje pri hiši Marije Groznik v Dolenji vasi pri Temenici je vzidana spominska plošča z vklesanim napisom:

V noči
5. — 6. januarja 1943
je Tomšičeva brigada v naletu zimske
ofenzive, ki so jo vodile
prve slovenske brigade proti okupatorju
in slovenskim izdajalcem,
uničila belogardistično gnezdo
pri »Španu« v Temenici.
I.U.B. Toneta Tomšiča

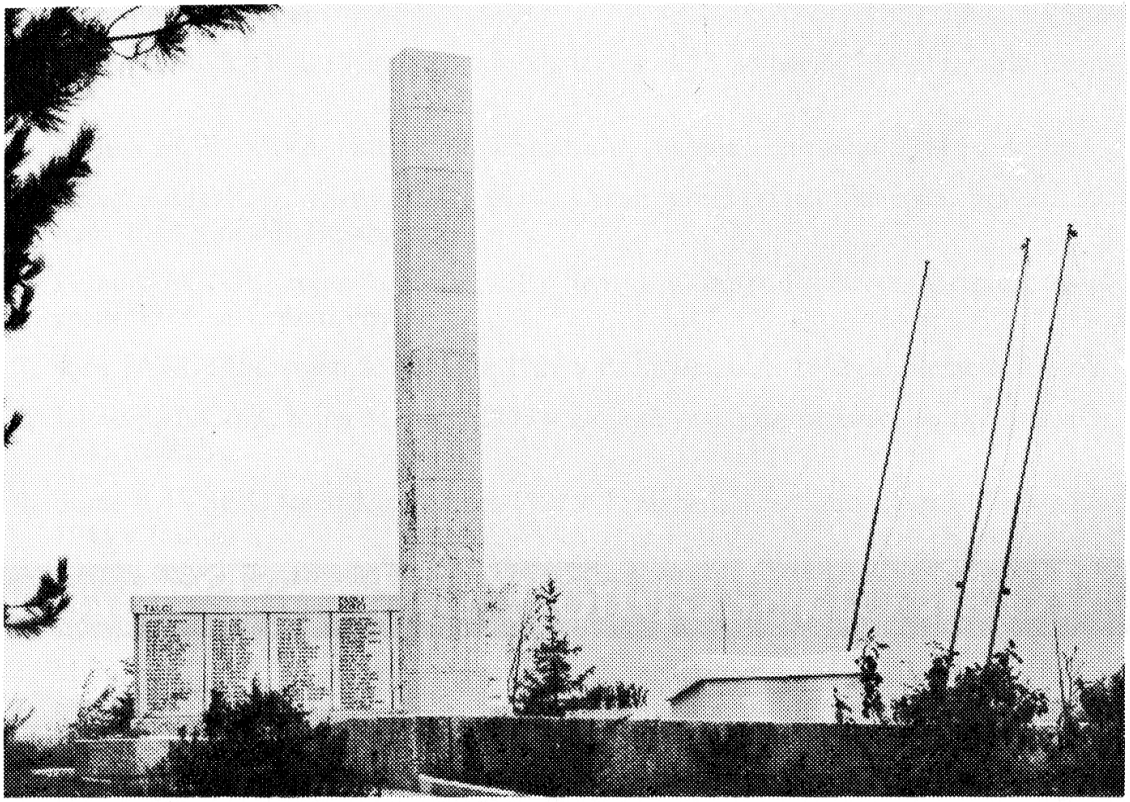
Spominsko ploščo so odkrili 4. julija 1953 nekdanji borci Tomšičeve brigade s Krajevnim odborom ZB NOV Šentvid pri Stični, napis pa je odobrila Spomeniška komisija okrajnega odbora ZB NOV Ljubljana.

Padli iz krajevne skupnosti Temenica

1. Janez Berdajs, rojen 19. decembra 1923 v Temenici, borec II. grupe odredov, padel julija 1942 v Škofjah.
2. Anton DOBRAVC, rojen 1906 v Bukovici, umrl 27. januarja 1944 na nemški mejni črti.
3. Avgust FORTUNA, rojen 1906 v Šentvidu, ustreljen februarja 1944 pri Urhu.
4. Jožefa FAJDIGA, rojena 1894 v Malih Dolah, ubita od nemške ročne granate 30. maja 1944 v Malih Dolah.
5. Franc GAČNIK, rojen 6. julija 1924 v Šentjurju, borec Prešernove brigade, padel aprila 1944 na Črnem vrhu.
7. Jože JAKOPIN, rojen 5. oktobra 1927 v Bukovici, ubit 1942 od Nemcev v Litiji.
8. Jakob JANČAR, rojen 31. maja 1893 v Dolenji vasi, interniranec, umrl 7. januarja 1943 na Rabu.
9. Stane KAVŠEK, rojen 8. decembra 1922 v Temenici, interniranec umrl 17. oktobra 1943 v Italiji.
10. Milan MAHNE, rojen 1922 v Pungertu, borec štajerskega bataljona, padel 24. decembra 1941 na Tisju pri Litiji.
11. Miha MAHNE, rojen 1893 v Pungertu, interniranec, umrl 3. decembra 1943 v nemškem taborišču.
12. Rafael MAHNE, rojen 1921 v Pungertu, borec, padel 1942.
13. Marija MARINČIČ, rojena 1920 v Bukovici, umrla na Brezovem na nemško-italijanski meji.
14. Alojz MARINČIČ, rojen 1873 v Bukovici, ubit januarja 1943 ob napadu na Primskovo.
15. Anton PLANKAR, rojen 2. novembra 1903 v Bukovici, interniranec, umrl oktobra 1944 v Dachauu.
16. Jože ROVANŠEK, rojen 23. marca 1923 v Malih Dolah, borec Šlandrove brigade, padel oktobra 1944.
17. Jože STOPAR, rojen 8. maja 1921 v Temenici, borec Cankarjeve brigade, ustreljen pri Urhu 30. novembra 1943.
18. Alojz ŠKROBEC, rojen 1910 v Temenici, interniranec, umrl 28. aprila 1945 v Dachauu.
19. Jože ZUPANČIČ, rojen 6. decembra 1926 v Temenici, borec, padel 7. junija 1944.

Krajevna skupnost Videm–Dobrepolje V

Spomenik padlim v Dobrepolju

Na vzpetini v Predstrugah, imenovani Gavgen hribček, stoji 7 m visok spomenik iz belega marmorja. Spomenik ima tri osnovne sestavine:
— meter visok pravokotni granitni steber z napisom:

V NOV padlim žrtvam za svobodo 1941 — 1945

in štirimi liki pod napisom: z likom borca, talca, interniranca in z likom svobode;
— granitno odprto knjigo z napisom na njenih straneh:

Hodili smo in hodili bomo po Titovi poti
in kostnica 36 padlim neznanim borcem NOV

— veliko marmorno ploščo z imeni vseh padlih borcev, ustreljenih talcev ter žrtev umrlih v zaporih in koncentracijskih taboriščih iz Dobrepoljske doline.

Padli borci

Adamič Mirko
Andolšek Mirko
Babič Alojz
Babič Alojz
Bartolme Ignac
Dren Alojz
Grandovec Janez
Grm Stane
Grm Stane
Gruden Albin
Hegler Jože
Mustovar Franc
Prijatelj Marija
Rus Jože
Škulj Ivan
Šuštar Vinko
Zakrajšek Julij
Žnidaršič Franc
Žgajnar Ivan
Hrovat Ivan
Jakše Anton
Kastelic Franc
Kavčič Valerija
Marolt Alojz
Mesojedec Slavko
Meglen Jože
Miklič Ivan
Miklič Jože
Miklič Jožefa
Miklič Milan
Oberstar Janez
Pugelj Jože
Strah Ignac
Šuštar Jože
Vodičar Pavel
Žnidaršič Jože
Žnidaršič Franc

Talci:

Adamič Dragica
Babič Ignac
Babič Stanko
Braček Alojzij
Boštjančič Franc
Boštjančič Jože
Buščaj Anton
Ferkolj Matija
Glavan Ivan
Kralj Jože
Kralj Franc
Križman Anton
Križman Marija
Malešič Anton
Nose Anton, st.
Nose Julij
Pugelj Karolina
Rus Anton
Strah Matija
Špolar Anton, st.
Tomšič Franc
Vodičar Anton
Vidmar Jakob
Zakrajšek Edvard, ml.
Hegler Julija
Hegler Karol
Hočevar Franc, st.
Hočevar Franc, ml.
Hočevar Martin
Hočevar Stanko
Hren Alojz
Jakopič Jože
Kralj Franc
Kralj Jožefa
Krašovec Anton
Križman Jože
Križman Vinko
Malešič Jože

Nose Anton, ml.
Pugelj Jože
Pugelj Neža
Strah Julij
Strnad Stanislav
Špolar Anton, ml.
Vesel Alojzij
Vodlan Egon
Zakrajšek Edvard, st.
Zakrajšek Dušan

Žrtve taborišč:

Brejc Ivan
Dečeko Anton
Drnulc Jože
Jeršin Franc
Križman Janez
Križman Maks
Meglen Alojz
Meglen Jože
Novak Alojz
Nose Alojz
Ogrinc Jože
Strnad Ignac
Strnad Frančiška
Štupnik Alojzij
Vergo Vinko
Vidmar Jože
Zupančič Silvester
Strah Julij
Strah Franc
Perko Ivan
Pirman Marija

Vsi deli spomenika so ograjeni z granitnimi kamni in tako predstavljajo zaključeno celoto.

Pobudo za postavitev spomenika je dal Občinski odbor ZB NOV Dobrepolje.

Spomenik je izdelal akademski kipar Stane Keržič. Projektant je bil dipl. inženir Drago Derkovič, investitor pa Občinski ljudski odbor Dobrepolje.

Odkrili so ga 12. julija 1956.

Leta 1983 so s podporo delovne organizacije Iskra Dobrepolje spomenik obnovili.

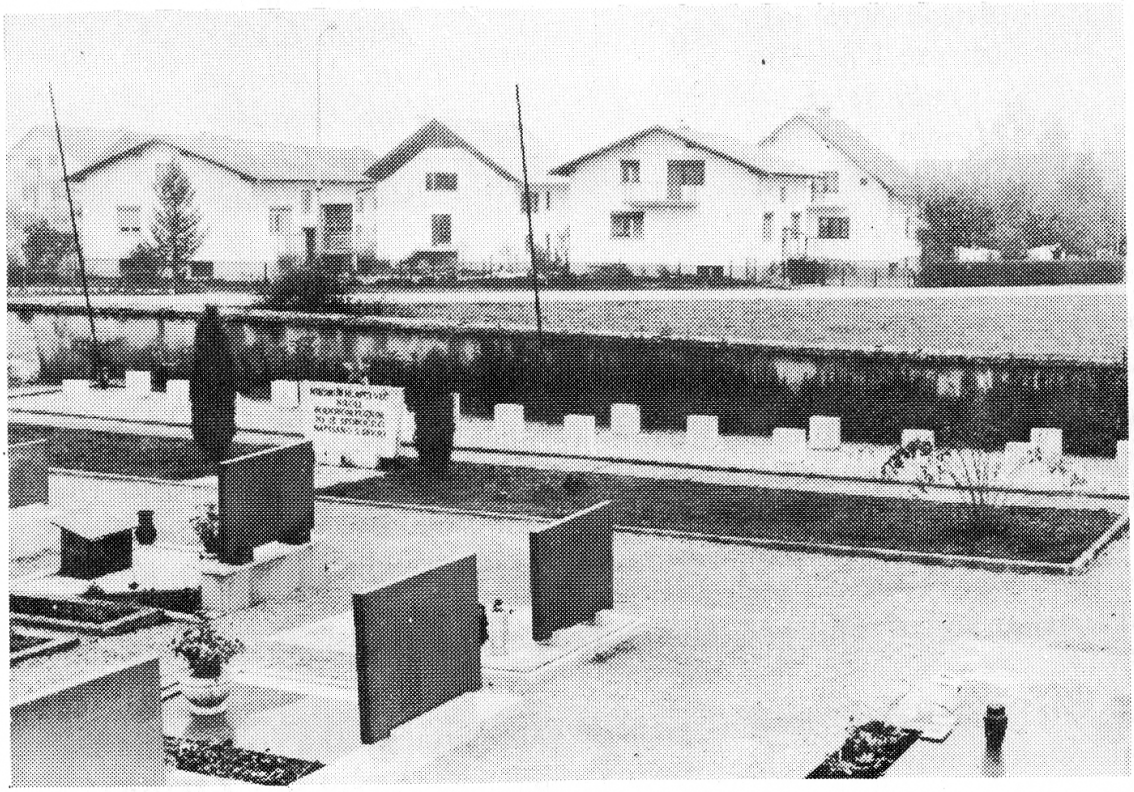
V začetku leta 1942 so se v Dobrepolju pojavili partizani Grosupeljske čete oziroma II. štajerskega bataljona pred njegovim napadom 6. januarja tega leta na Turjak. To je spodbudilo nekatere mlajše Dobrepoljce in begunce s Štajerskega k pripravam za odhod v partizane. Po prihodu enote Dolenjskega bataljona v Dobrepoljsko dolino 28. aprila 1942 so se ji tega dne skoraj vsi ti priključili.

Še pred prihodom partizanov v Kompolje se je posadka karabinjerske postaje na Vidmu umaknila pod okrilje posadke v Predstrugah, pri Sv. Antonu nad Zdensko vasjo pa so se Italijani še posebno močno utrdili.

Partizani so tako napade usmerili na železniško postajo Dobrepolje v Predstrugah, postojanko pri Sv. Antonu in na železniško progo Velike Lašče — Čušperk.

Po veliki protipartizanski poletni ofenzivi 1942 v teh krajih so Italijani s sodelovanjem domačih pomočnikov pobili mnoge sodelavce NOB, še več pa so jih odpeljali v internacijo, zato je osvobodilno gibanje tod domala povsem ugasnilo, saj so preostali prebivalci iz prepričanja ali strahu sodelovali z okupatorjem in v oboroženih enotah bele garde. Koliko je Dobrepolje vendarle prispevalo NOB so najbolj zgovoren dokaz imena na spomeniku v Predstrugah.

Spominsko obeležje z grobiščem na pokopališču v Vidmu-Dobrepolje

Ob zidu na zahodni strani pokopališča v dobrepoljskem Vidmu stoji spominsko obeležje in grobišče z 18 spominskimi kamni, na katerih je vklesano 37 imen žrtev fašističnega nasilja, padlih borcev in aktivistov OF s to uvodno mislijo:

Nikoli,
rodovom poznim
to je sporočilo
napisano s krvjo:
Nikomur hlapci več!

Stanko Babič
Anton Buščaj
Julij Nose
Alojzij Hren
Albert Punčer
Jože Zajc
Franc Kralj
Jožefa Kralj
Jože Šuštar
Jože Novak
Alojz Perhaj
Janez Slak
Anton Nose
Anton Nose ml.
Anton Vodičar
Julij Strah
Martin Hočevar
Jože Jakopič
Anton Špolar st.
Anton Špolar ml.
Ignacij Babič
Stanko Strnad
Friderik Dežman
Jože Janežič
Mirko Adamič
Stanko Mesojedec
Franc Strah
Julij Strah
Albin Gruden
Janez Grandovec
Franc Škulj
Jože Godec
Anton Jakše
Franc Mustavar
Miro Andolšek
Stane Grm
Ivan Žgajnar

Spominsko obeležje je postavila Krajevna organizacija ZB NOV Dobrepolje, ki je tudi avtor napisa. Odkrili so ga 1976.

Poleti 1942 je tudi Dobrepoljsko dolino zajela italijanska ofenziva. V jutranjih urah 26. avgusta so Italijani obkolili vas Kompolje. Ko so se prebivalci zbudili, je bilo v vasi polno italijanskih vojakov. V naslednjih urah so iz hiš zgnali okoli 150 mož in fantov in jih odpeljali v Struge, kjer je bilo poveljstvo enote. Tam so vse pripeljane zastražili na njivi pod cerkvijo, nakar so izdvojili 17 ljudi in jih odpeljali v gasilski dom v Zdenski vasi.

Podoben lov na ljudi, zlasti na pristaše OF, je italijanska vojska v naslednjih dneh ponovila še v Mali vasi, Podgori, Podpečjo in v Zagorici.

Vse zaprte v gasilskem domu v Zdenski vasi so 29. avgusta po seznamu, ki sta ga s pomočjo svojih zaupnikov pripravila dobrepoljski župnik Merkun in kaplan Lavrih, razdelili v dve skupini: skupino okrog 30 ljudi so odpeljali na železniško postajo in nato prek Ljubljane v internacijo na Rab, od koder se nekateri niso več vrnili. Preostale so s kamioni prepeljali najprej na Videm, kjer jih je hotel župnik Merkun izpovedati, vendar so vsi to odklonili, nato pa v Log pri Kompoljah, kjer so jih postrelili.

Po štirinajstih dneh so jih domači izkopali in jih prepeljali na pokopališče na Vidmu.

Poleg postreljenih žrtev iz Loga pri Kompoljah je na grobišču na pokopališču na Vidmu pokopanih še nekaj aktivistov OF in borcev NOV, ki so padli v Dobrepoljski dolini.

Nagrobna spominska plošča sedmim iz Strug na pokopališču v Vidmu — Dobrepolje

Na pokopališču v dobrepoljskem Vidmu je pred skupnim grobom sedmim talcem iz Strug spominsko obeležje v obliki kocke iz belega marmorja z vklesanim napisom iz bakrenih črk:

V avgustu 1942
so kot talci
omahnili v smrt
za domovino.

Na marmorni plošči na grobu pa so njihova imena:

Kotnik Konrad
1908
Vidmar Jakob
1903
Malešič Anton
1908
Hegler Karel
1923
Pugelj Jože
1923
Ferkulj Vinko
1923
Križman Jože
1919

Spominsko ploščo je dal vzidati krajevni odbor ZB NOV Struge, ki je tudi avtor besedila, odkrili pa so jo 29. julija 1966.

Italijani so 30. avgusta 1942 v Strugah aretirali okoli 50 fantov in mož in jih zaprli v prostore kmetijske zadruge na Vidmu. Naslednji dan so jih začeli zasliševati. Med zasliševanjem je prišla iz Strug delegacija na čelu z župnikom. Ko so odšli, so Italijani s seznama prebrali sedem imen. Odbrane so odgnali na dvorišče, nato pa v bližnjo Krajčkovo dolino, kjer so jih ustrelili.

Spominska plošča padlim iz dobrepoljskih vasi

Na zgradbi splošne ambulante Zdravstvenega doma Grosuplje na Vidmu je vzidana spominska plošča s tem napisom:

S krvjo smo svojo
naša polja pognojili,
da bi rodila kruh
nekoč za vse ljudi!

in z imeni padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja iz osmih dobrepoljskih vasi.

Spominsko ploščo je postavil Krajevni odbor ZB NOV Dobrepolje, avtor napisa je Edo Zgonc, odkrili pa so jo 22. maja 1979.

BRUHANJA VAS:

Babič Alojz
Špolar Anton ml.
Špolar Anton st.

KOMPOLJE:

Babič Slavko
Buščaj Anton
Hren Alojz
Nose Anton st.
Nose Anton ml.
Nose Julij
Rus Anton
Rus Jože
Strah Franc
Strah Julij st.
Strah Julij ml.
Vodičar Anton

VIDEM:

Pečnik Anton
Pirman Marija
Puncer Albert

MALA VAS:

Babič Ignac
Perkolj Alojz
Strnad Slavko

PODPEČ:

Hočevar Martin
Jakopič Nežka

PONIKVE:

Adamič Dana
Pugelj Nežka
Zakrajšek Dušan
Zakrajšek Edvard st.
Zakrajšek Edvard ml.

PREDSTRUGE:

Vesel Alojz
Vodlan Egon

ZAGORICA:

Kralj Franc
Kralj Jožefa
Slak Janez
Šuštar Jože

Pomnik Milanu Ličenu — Čortu v Hočevju

V vasi Hočevje ob cesti Krka — Zdenska vas stoji 180 cm visok kamniti spomenik padlemu partizanu Grosupeljske partizanske čete Milanu Ličenu — Čortu.

Odkrili so ga 30. maja 1977, na njem pa so pod vklesano peterokrako zvezdo Kajuhovi verzi:

Moje oči plameneče poglejte,
tovariši, pa mi povejte,
še vidite v njih domovino?

in napis:

Milan Ličen
— Čort,
22. 5. 1919 — 23. 11. 1941.
ZB NOV Videm — Dobrepolje, 1977

Spomenik sta postavila Krajevni odbor ZB NOV Dobrepolje in tovarna Motvoz in platno Grosuplje.

Ličen Milan — Čort je bil rojen v Mekinjah pri Kamniku kot tretji sin proletarske železničarske družine, ki se je tik pred tem odločila zapustiti Trst, katerega so po končani prvi svetovni vojni zasedli Italijani.

Družina se je po dvoletnem životarjenju v železniških vagonih končno za stalno naselila 1921. leta v Kočevju. Tam je Milan obiskoval osnovno šolo in nižjo gimnazijo. Ker ni bilo možnosti za nadaljnje šolanje, se je zaposlil v Kočevski Tekstilni tovarni, pozneje pa v grosupeljski tovarni Motvoz in platno.

Takoj se je povezal z osvobodilnim gibanjem in 29. oktobra 1941 odšel v partizane med borce Grosupeljske čete.

Med italijansko akcijo proti tej četi je 23. novembra 1941 padel pri vasi Hočevje. Bil je prvi padli partizan v tem okolišu. Pokopali so ga na pokopališču na Krki, po osvoboditvi pa so njegove posmrtne ostanke prenesli v skupno grobnico borcev NOV v Kočevju.

Spominska plošča I. bataljonu Zapadnodolenjskega odreda

Na pročelju zgradbe trgovine ABC Pomurka Tabor v Kompoljah je vzidana spominska plošča s tem besedilom:

V tem kraju je od aprila
do avgusta 1942 deloval
I. partizanski bat. DO — ZDO.

ZB NOV Dobrepolje, 1982.

Spominsko ploščo so na pobudo Krajevnega združenja zveze borcev NOV Dobrepolje odkrili 29. 10. 1982.

Prva enota bataljona je prišla v Dobrepolje 28. aprila 1942, kmalu pa se je ves bataljon utaboril v Logu pri Kompoljah. Bataljon je imel štiri čete, tri so delovale ob železniški progi Čušperk — Žlebič, ena pa je bila pri Zagradcu. V noči na 1. maj je skupina partizanov prvič napadla italijansko postojanko pri Sv. Antonu nad Zdensko vasjo. Isto noč je okoli 100 ljudi iz Dobrepolja rušilo železniško progo med železniškima postajama Dobrepolje — Velike Lašče, zasekalo cesto med vasema Predstruge in

Ponikve ter rušilo in zasekalo železniško progo in cesto med Čušperkom in Dobrepoljem.

S prihodom 1. bataljona Dolenjskega, pozneje Zapadnodolenjskega odreda se je povečala politična aktivnost OF v Dobrepoljski dolini. Po vaseh so se vrstili sestanki in mitingi, na katerih so sodelovali partizani. Prvi partizanski miting v Dobrepoljski dolini je bil v vasi Podpeč; na njem je govori dr. Jože Brilej.

Med pomembnejše akcije tega bataljona sodijo:

— skupina borcev je 5. julija 1942 nastavila mino na železniško progo med Žlebičem in Ortnekom; pri poizkusu njene odstranitve je ubila italijanskega oficirja in dva vojaka, en vojak pa je bil ranjen;

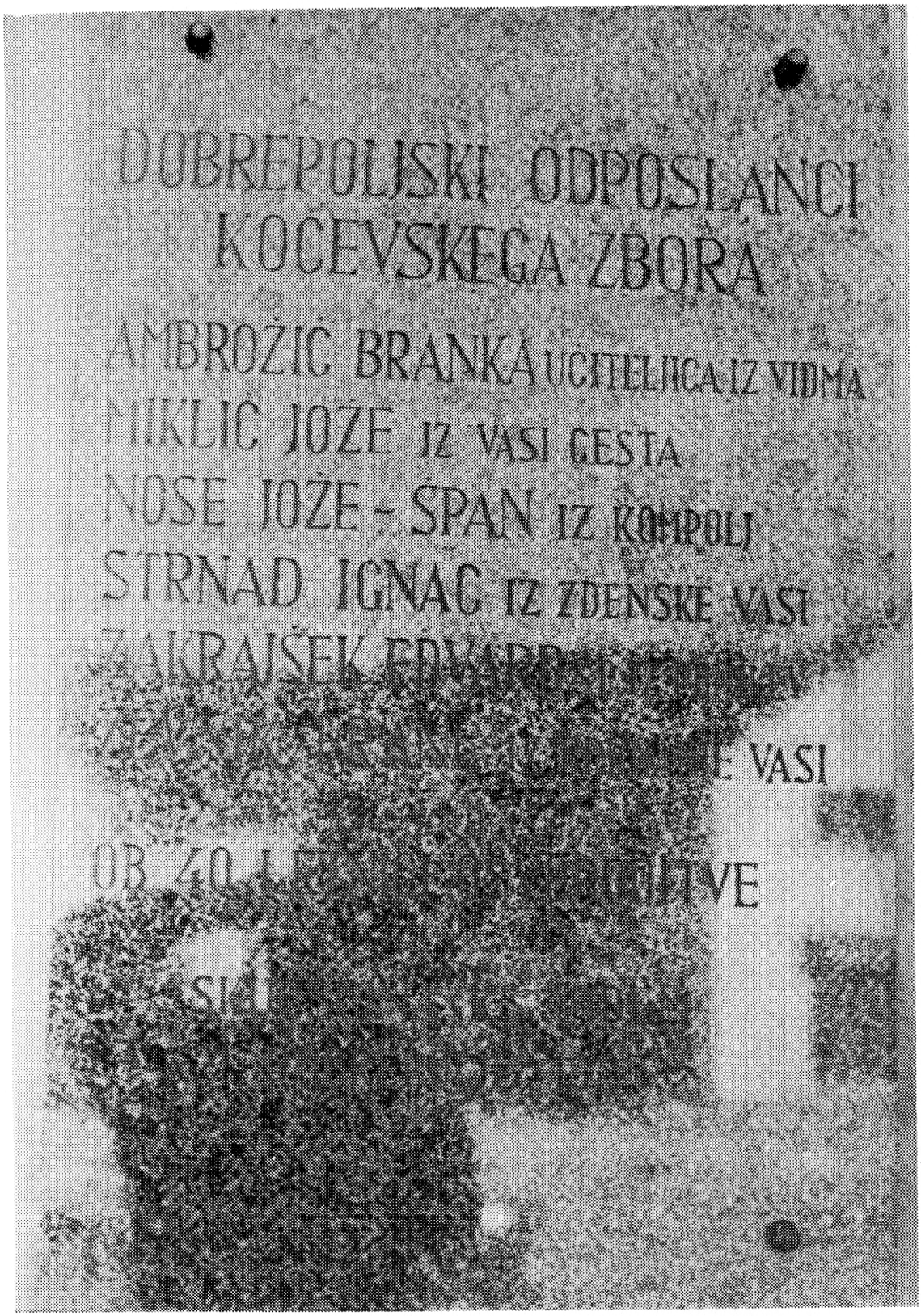
— večja skupina borcev je 14. julija 1942 napadla italijansko patruljo za zaščito železnice blizu Dobrepolja in ubila dva vojaka;

— druga četa je 16. julija 1942 napadla italijanski oklepni vlak pri železniški postaji Dobrepolje;

— ista četa je 3. avgusta 1942 obstreljevala vlak in za nekaj ur zadržala promet.

Ko je italijanska ofenziva dosegla v zadnjih dneh avgusta 1942 tudi Dobrepoljsko dolino, se ji je 1. bataljon Zapadnodolenjskega odreda izmaknil.

Spominska plošča odposlancem kočevskega zbora iz Dobrepolja

Na pročelju stare stavbe osnovne šole na Vidmu je vzidana spominska plošča iz jablaniškega granita s tem napisom:

Dobrepoljskim odposlancem kočevskega zbora
v spomin in ponos njihovi rojaki:
Ambrožič Branka iz Vidma
Miklič Jože iz Ceste
Nose Jože-Špan iz Kompolj
Strnad Ignacij iz Zdenske vasi
Zakrajšek Edvard iz Ponikev
Zevnik Jože iz Bruhanje vasi.
Ob 40. letnici osvoboditve.
Skupščina KS Dobrepolje.

Izdelal jo je kamnosek Peter Jovandarič, odkrili pa so jo 1. junija 1985.

Kapitulacija Italije septembra 1943 je pomenila za narodnoosvobodilni boj veliko zmago; novo osvobojeno ozemlje, krepitev odborov OF in nove ljudske oblasti ter množični vstop novih borcev v partizansko vojsko, vse to je pozitivno vplivalo tudi na območje Dobrepoljske doline. Posebno pomembne so bile volitve odposlancev slovenskega naroda med 20. in 25. septembrom. Kočevskega zbora odposlancev se je iz Dobrepoljske doline od 1. do 3. oktobra 1943 udeležilo pet delegatov, šesti domačin Jože Miklič iz Ceste, pa je bil delegat 9. brigade.

Spominska plošča ustanovitvi 18. divizije NOV in POJ

Na gasilskem domu v Zdenski vasi je vzidana spominska plošča iz pohorskega tonalita s tem napisom:

V tem kraju je bila 14. 9. 1943
ustanovljena XVIII. divizija NOV
VIII., IX., X. brigade.

Spominsko ploščo je dal vzidati Odbor krajevnega združenja ZB NOV Dobrepolje, odkrili so jo 2. junija leta 1978, avtor napisa pa je Edo Zgonc.

Po kapitulaciji Italije septembra 1943 so bili dani pogoji za nastanek in razvoj novih partizanskih enot. Tako je bila z odredbo glavnega štaba narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije z dne 14. 9. 1943 iz dotakratnih enot: Zapadnodolenjskega odreda, ki je postal 9. brigada, 8. Levstikove in 10. Ljubljanske brigade ustanovljena 18. divizija narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije. Štab nove divizije je že tega dne začel delovati v Zdenski vasi.

Spominsko obeležje začasni partizanski bolnici Jauhe

V gozdu Jauhe v bližini poti, ki povezuje Korinj z Zagorico, stoji spominsko obeležje s to ugotovitvijo:

Tu je bila novembra 1943
partizanska bolnica 18. divizije
Jauhe.

Pomnik je postavilo Krajevno združenje ZB NOV Dobrepolje, odkrili so ga 25. maja 1979.

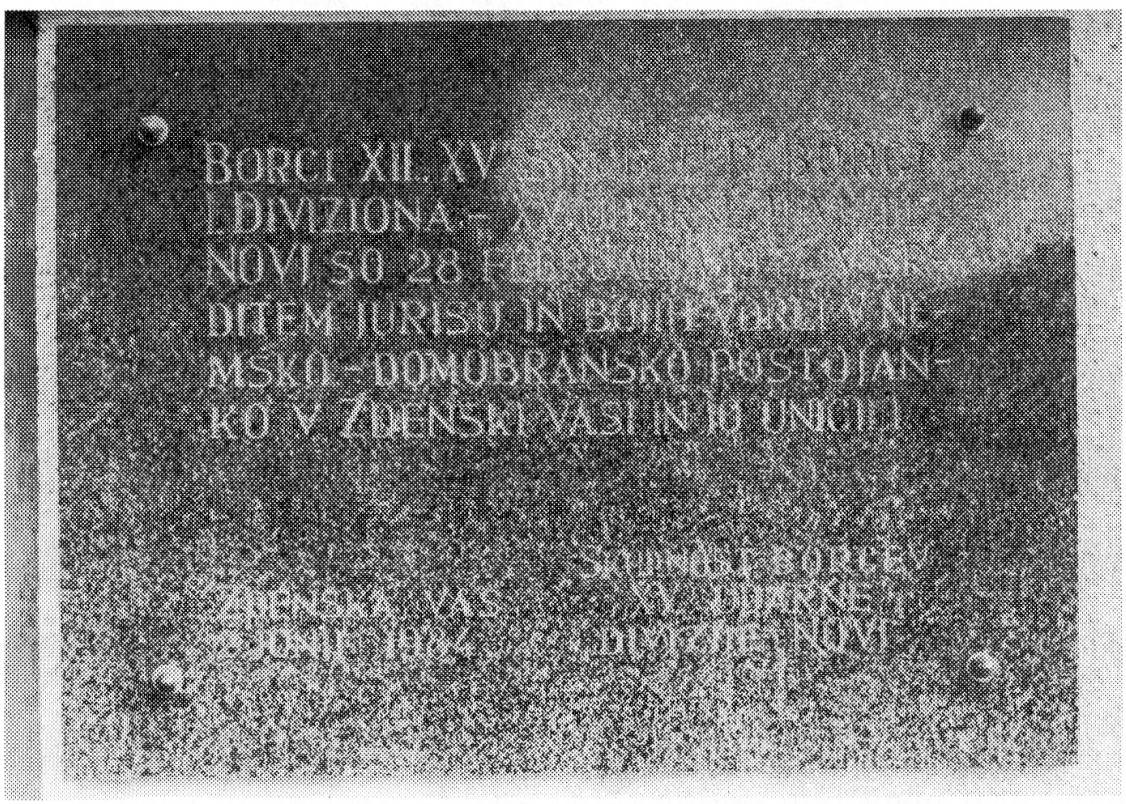
Po kapitulaciji Italije, septembra 1943, je bila ustanovljena v Ivančni gorici krajevna ambulanta predvsem za zdravljenje ranjenih partizanov, pa tudi za zdravstveno pomoč krajanom. Ambulanta se je pred bližajočo se nemško ofenzivo s sedmimi nepremičnimi ranjenci preselila na Bojanji vrh. Tu je ranjence prevzel Stiški bataljon, ki so ga začasno oblikovali iz borcev komande mesta Stična, članov okrožnega VOS-a in aktivistov OF grosupeljsko-stiškega okrožja, in jih pod okriljem Cankarjeve brigade v noči s 1. na 2. november 1943 prenesel v bližino Ravnega dola nad Krko. Tu so bataljon z ranjenci napadli Nemci in padlo je šest partizanov, med njimi tudi organizacijski sekretar Okrožnega komiteja

KPS Stična Milan Končina. Število ranjencev se je povečalo in prenesli so jih na varnejši kraj v Jauhe. Na tem območju je bilo zbranih že veliko partizanov in aktivistov, med drugimi 10. Ljubljanska in del Cankarjeve brigade, štab 18. divizije in komanda mesta Stična. Na posvetu v štabu divizije so sklenili, naj ranjenci s spremstvom in manjšim številom borcev za zaščito ostanejo pod vodstvom Pepce Zajc-Udovič v Jauhah, saj so začeli prinašati tja tudi ranjence iz obeh brigad iz bojev na Ilovi gori.

Pogoji zdravljenja so bili izredno težki, zdravil in obvez skoraj ni bilo, prav tako je primanjkovalo šotorov in odej. V bolnici so bili pretežno težki ranjenci. Da bi bil položaj še težji, je zapadel tudi globok sneg.

V času tritedenskega obstoja bolnice na Jauhah, se je v njej zdravilo približno 40 ranjencev, umrlo pa jih je sedem.

Spominska plošča uničenju sovražne postojanke v Zdenski vasi

Na gasilskem domu v Zdenski vasi je vzidana spominska plošča s tem napisom:

Borci XII., XV. SNOUB ter borci I. diviziona XV. udarne divizije NOVJ so 28. februarja 1944 v srditem jurišu in bojih vdrli v nemško-domobransko postojanko v Zdenski vasi in jo uničili.

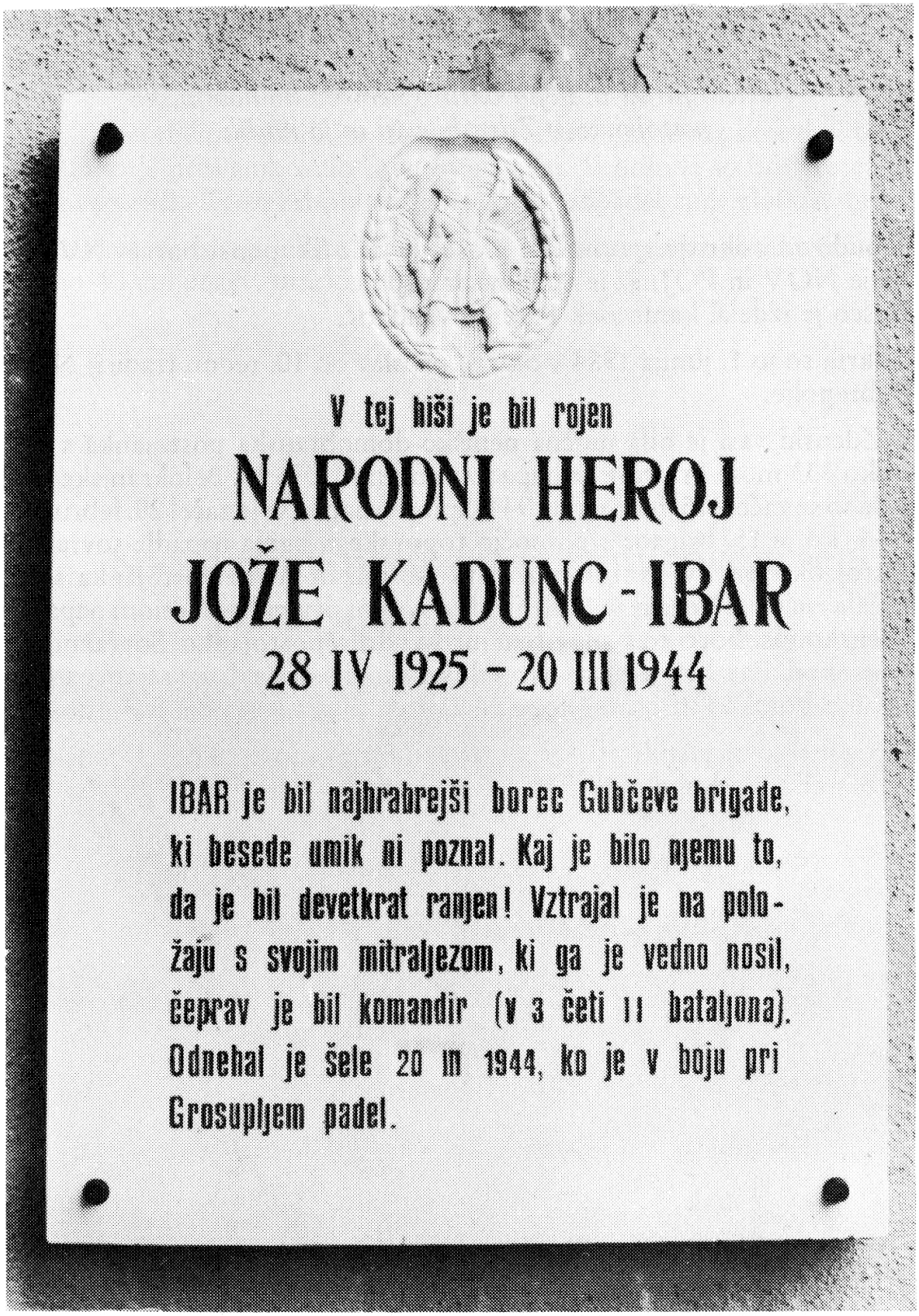
Pobudo za odkritje spominske plošče je dala Skupnost borcev XV. divizije NOV in POJ, ki je tudi avtor napisa.
Ploščo je izdelal kamnosek Peter Jovandarič.

Odkrili so jo 1. junija 1984 v okviru proslav ob 10. tednu tradicij NOB Dobrepolje.

V Zdenski vasi je bila močna nemško-domobranska postojanka s posadko 333 mož. Priprave za napad z enotami 12. in 15. Belokranjske brigade so se začele 15. februarja 1944. Splošen napad se je začel 28. februarja 1944, ko je 15. brigada s pomočjo topovskega ognja napadla sovražno postojanko pri Sv. Antonu. Zadetki so bili dobri in postojanka se je pričela rušiti. Medtem je 12. brigada s svojim prvim bataljonom napadla Zdensko vas. Borci so v silovitem jurišu vdrli v postojanko. Sovražnik se je umaknil. Bataljon je hitro napredoval skozi vas, na drugi strani pa se je srečal z borci 15. brigade, ki so že zavzeli postojanko pri Sv. Antonu.

Partizani so zaplenili tank, pet puškomitraljezov, okoli 30 pušk in brzostrelk ter drugo opremo.

Spominska plošča narodnemu heroju Jožetu Kaduncu — Ibarju

Na stanovanjski hiši družine Zalar v Predstrugah št. 1 je vzidana spominska plošča, ki pove:

V tej hiši je bil rojen
Jože Kadunc — Ibar
*28. 4. 1925 — 20. 3. 1944**

Spominsko ploščo je dal vzidati Krajevni odbor ZB NOV Dobrepolje s sodelovanjem Skupnosti borcev Gubčeve brigade, odkrili so jo 1976.

Kmalu po njegovem rojstvu so se Kadunčevi preselili v Grosuplje. Po končani osnovni šoli v Grosupljem je Jože delal kot kmetijski delavec, aprila 1940 pa se je zaposlil v tekstilni tovarni Motvoz in platno, kjer je delal do odhoda v partizane 13. maja 1942, ko je bil star 17 let.

Najprej je bil v II. grupi odredov, nato v Zapadnodolenjskem odredu, ob ustanovitvi Gubčeve brigade v začetku septembra 1942 je prešel s svojim bataljonom v njen sestav in v njej ostal vse do smrti.

Bil je neustrašen borec. Glas o Ibru, o najboljšem mitraljezcu Gubčeve brigade, se je raznesel daleč po partizanskih enotah širom Slovenije. Konec leta 1942 je bil sprejet v SKOJ.

Po številnih bojih, v katerih se je izkazal, je postal komandir čete, nekaj dni pred smrtjo pa so ga imenovali za namestnika komandatna bataljona.

Bil je večkrat ranjen; dostikrat se je z nezaceljenimi ranami vrnil v svojo enoto. Njegov zadnji boj je bil na Cikavi pri Grosupljem, kjer je 20. marca 1941 padel. Po osvoboditvi so ga odondod prenesli na partizansko pokopališče na Grosupljem, za narodnega heroja so ga razglasili 13. septembra 1952.

* Rojstni podatek na plošči 28. 4. ni točen. Pravilno je 25. 4. 1925.

Spominska plošča padlim partizanskim učiteljem iz Dobrepoljske doline

Na podružnični osnovni šoli Zapadnodolenjskega odreda v Kompoljah je vzidana spominska plošča s tem besedilom:

V spomin prosvetnim delavcem
iz Dobrepoljskega šolskega okoliša,
ki so žrtvovali življenje v NOB.

Ambrožič Branka, rojena 26. 2. 1907
Čatež ob Savi,
padla 11. 11. 1943 pri Gornjem Igu.

Samec Franc, rojen 14. 2. 1884 v
Kompoljah,
umrl 1. 5. 1945 v Dahauu.

Slapšak Vinko — Vene, rojen 22. 1. 1920
Prestranek, padel 9. 10. 1942 na Frati.

Svobodi do smrti je služil vaš glas!

Marmorno ploščo je dal vzidati Odbor tedna tradicij NOB Dobrepolje. Odkrili so jo 28. junija 1978.

Branka Ambrožič je leta 1927 dokončala učiteljišče v Ljubljani, nakar je službovala v Žužemberku, Velikem Gabru in nazadnje na Vidmu. Med prebivalstvom je bila zelo priljubljena. Sodelovala je pri kulturnem delu, pripravljala gledališke in druge kulturne prireditve, zlasti aktivna je bila pri Sokolu. Takoj 1941 se je vključila v osvobodilni boj kot aktivistka. Med nemško ofenzivo jeseni 1943 so jo zajeli s skupino aktivistov pri Gornjem Igu. Ujete aktiviste so Nemci in domobranci takoj ubili.

Samec Franc je učiteljeval na Dolenjskem in Štajerskem, najdlje na Muljavi. Ves čas učiteljevanja je aktivno delal v prosvetnih društvih. Bil je dober pedagog, pisal je razprave in izdajal pedagoški list »Kritika«. Po okupaciji 1941 so ga Nemci iz Markovcev pri Ptuju izgnali, prišel je v Ljubljansko pokrajino in se zaposlil na Krki. Tam se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Leta 1943 je bil v stiškem okrožju OF šolski nadzornik ter tako sodeloval pri organizaciji partizanskega šolstva. 14. decembra 1943 so ga domobranci ujeli in odpeljali v Ljubljano. Od tu so ga z drugimi spomladi leta 1944 odpeljali v Dachau, kjer je 1. maja 1945 umrl za tifusom.

Vinko Slapšak-Vene je postal leta 1940 upravitelj nove osnovne šole v Kompoljah. Bil je inovator pri izdelovanje učil in učnih pripomočkov,

nekaj jih še danes hrani kompoljska šola. Takoj se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje in postal viden aktivist OF v svojem okolišu. Med italijansko ofenzivo poleti 1942 se je priključil partizanom. Ko so se 9. oktobra 1942 zadrževali pri lovski koči na Frati, so jih pričela obstreljevati italijanska letala. Vinka je drobec bombe smrtno zadel.

Spominsko obeležje Mikličevi družini

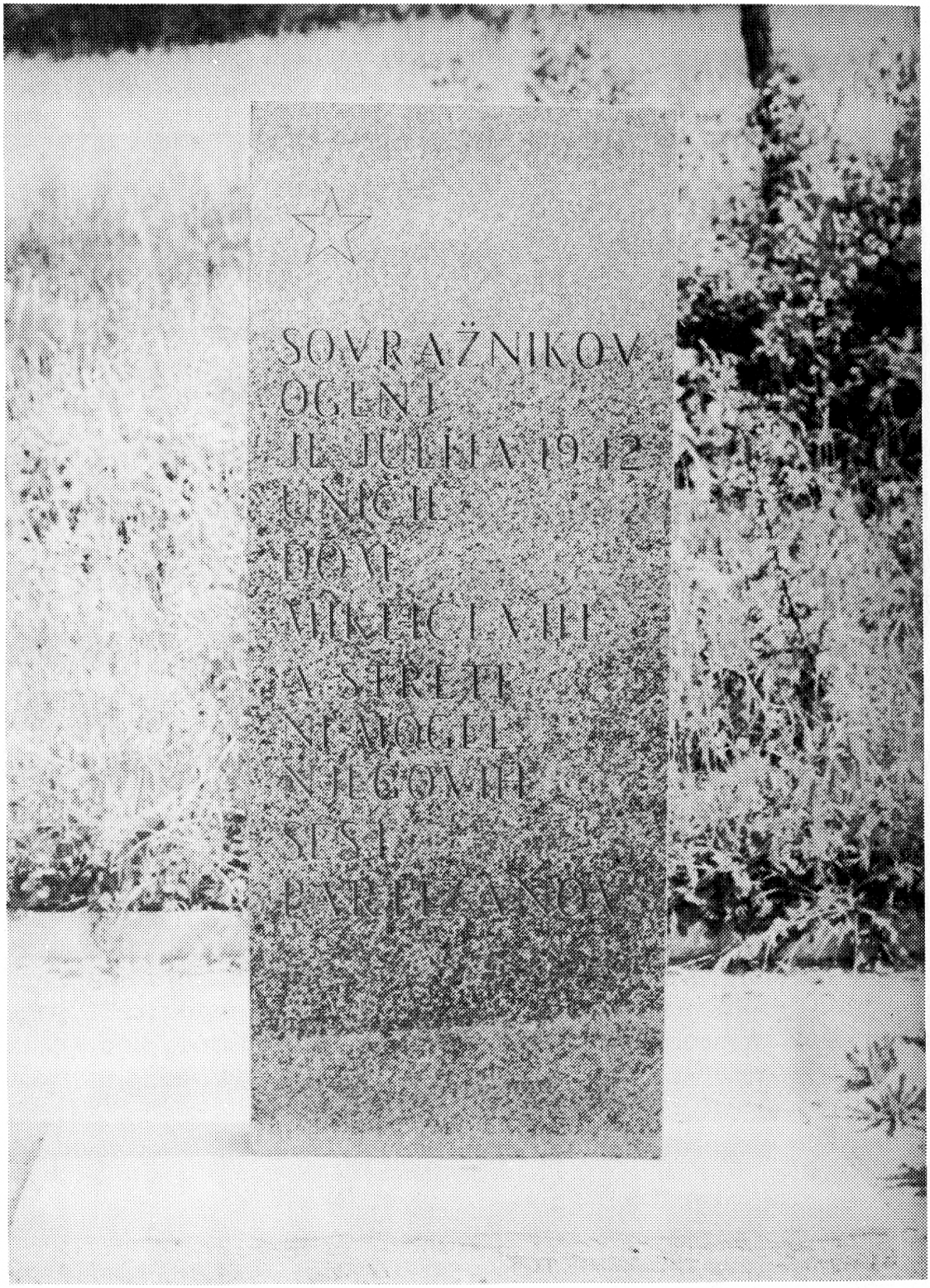
Na pogorišču Mikličeve domačije v vasi Cesta stoji spominsko obeležje s tem napisom:

Sovražnikov ogenj je julija 1942
uničil dom Mikličevih, a streti
ni mogel njegovih šest partizanov.

Pobudnik za postavitev spominskega obeležja je bil Odbor tedna tradicij NOB pri Krajevnem odboru ZB NOV Dobrepolje; po načrtu Ignaca Mikliča so ga izdelali pri podjetju Mineral v Ljubljani, avtor napisa je bil dr. Avguštin Lah, odkrili pa so ga 29. maja 1983.

O Mikličevi družini je dr. Avguštin Lah v 13. številki Zbornika občine Grosuplje napisal naslednji verz:

Uničili so partizansko hišo,
trinajst je svobodnjakov v njej živelo,
jih pet po taboriščih je trpelo,
a šest se hrabrih partizanov je bojevalo
zoper genocid tiranov.
Večkrat je Mikličevih tekla kri
in Jože, dvajsetletni komisar
v Stehanji vasi padel je za našo stvar.

Jože Miklič, rojen 11. julija 1922, je do konca leta 1941 živel v Ljubljani, nakar se je vrnil domov. Ko je 28. aprila 1942 prva enota Dolenjskega bataljona prišla v Dobrepoljsko dolino, se ji je takoj pridružil. Po italijanski kapitulaciji je postal v 9. brigadi komisar čete. Padel je 28. junija 1944 v Stehanji vasi.

Spomenik padlim iz Male vasi

V Mali vasi stoji pred hišama št. 28 in 29 spomenik z imeni padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja iz te vasi in »v spomin na predvojnega komunista Antona Pirmana.«

Izkrvaveli za svobodo

Erčulj Polde
Novak Marija, por. Smrke

Padli borci

Bartolme Ignac
Šuštar Vinko
Grm Stanko
Erčulj Matija

Žrtve fašizma

Kralj Jože
Strnad Stanko
Perhaj Alojz

Pobudo za postavitev spomenika je dal Odbor tedna tradicij NOB Dobrepolje, odkrili pa so ga 31. maja 1981.

Anton Pirman je bil po rodu Bločan in si je dom in družino ustvaril v Dobrepoljski dolini. Leta 1940 je postal član komunistične partije Jugoslavije. Kmalu po okupatorjevem prihodu se je priključil narodnoosvobodilnemu boju. Zaradi izdajstva so ga že sredi junija 1941 italijanski karabinerji aretirali in odpeljali v taborišče v Italijo, kjer je bil do njene kapitulacije. V domovino se je vrnil kot politični komisar artiljerijskega diviziona III. prekomorske brigade, ki je v drugi polovici aprila 1945, potem ko je prekoračila Kolpo pri Vinici, odločno posegla v zadnje boje proti Nemcem in slovenskim domobrancem na Kočevskem Rogu in v Topliški dolini.

Umrl je po vojni v Ljubljani.

Podatke za ostale s tega spomenika glej pri padlih iz krajevne skupnosti Videm—Dobrepolje.

Padli iz krajevne skupnosti Videm—Dobrepolje

1. Mirko ANDOLŠEK, rojen 7. marca 1927 v Kompoljah, borec Tomšičeve brigade, padel 29. septembra 1943 pri Uncu.
2. Mirko ADAMIČ, rojen 9. septembra 1920 na Vidmu, borec Levstikove brigade, padel 9. novembra 1943 na Selu pri Dobu.
3. Branka AMBROŽIČ, rojena 26. februarja 1907 v Ljubljani, aktivistka OF, ustreljena 11. novembra 1943 na Gornjem Igu.
4. Ignac BARTOLME, rojen 1. septembra 1904 v Mali vasi, borec delavskega bataljona, padel 30. maja 1942 v Klinji vasi pri Kočevju.
5. Alojzij BABIČ, rojen 31. januarja 1915 na Cesti, borec, padel septembra 1943 v Rakovem Škocjanu.
6. Ignacij BABIČ, rojen 14. decembra 1906 v Mali vasi, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
7. Anton BUŠČAJ, rojen 19. aprila 1921 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
8. Stanislav BABIČ, rojen 24. februarja 1924 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
9. Alojzij BABIČ, rojen 26. marca 1908 v Bruhanji vasi, ustreljen novembra 1943 na Rakovniku.
10. Ivan BREJC, rojen v Zdenski vasi, interniranec, umrl 1942 na Rabu.
11. Albin GRUDEN, rojen 16. oktobra 1926 v Predstrugah, borec Tomšičeve brigade, padel 29. oktobra 1943 v Ribnici na Dolenjskem.
12. Stanislav GRM, rojen 24. decembra 1923 v Mali vasi, borec Tomšičeve brigade, padel oktobra 1943 pri Rakeku.
13. Stanislav GRM, rojen 27. oktobra 1921 v Hočevju, borec minerskega bataljona XV. divizije, padel marca 1945 na Poljanah pri Dolenjskih Toplicah.
14. Janez GRANDOVEC, rojen 7. avgusta 1905 v Kompoljah, borec Tomšičeve brigade, padel 29. septembra 1943 v Rakovem Škocjanu.
15. Ivan HROVAT, rojen 7. aprila 1915 na Cesti, borec, padel 14. septembra 1943.
16. Martin HOČEVAR, rojen 30. julija 1923 v Podpeči, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
17. Alojzij HREN, rojen 15. junija 1923 v Kompoljah, aktivist OF, ustreljen 25. avgusta 1942 ob pokopališčnem zidu na Vidmu.
18. Frančišek HREN, rojen 23. junija 1910 v Podgorici, borec 3. prekomorske brigade, umrl 2. maja 1945 v San Piano-Italija.
19. Jožef JAKOPIČ, rojen 26. junija 1910 v Podpeči, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
20. Anton KASTELIC, rojen 2. novembra 1905 v Bruhanji vasi, borec, padel novembra 1943 pri Rakeku.
21. Valerija KAVČIČ, rojena 7. junija 1912 v Predstrugah, borka Levstikove brigade, padla 5. oktobra 1943 pri Gornjem Igu.
22. Franc KRALJ, rojen 20. oktobra 1891 v Zagorici, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
23. Jože KRALJ, rojen 13. januarja 1905 v Prestrugah, interniranec, umrl 22. 11. 1942 na Rabu.
24. Franc MAROLT, rojen 4. septembra 1923 v Kompoljah, borec Kočevskega bataljona, padel 1942 v okolici Kočevja.

25. Jožefa MIKLIČ, rojena 5. aprila 1925 na Vidmu, borka Levstikove brigade, padla 11. novembra 1943 na Gornjem Igu pod Krimom.
26. Slavko MESOJEDEC, rojen 3. avgusta 1918 na Vidmu, aktivist OF, padel 3. maja 1944 v Rapljevem pri Strugah.
27. Jože MIKLIČ, rojen 11. julija 1922 na Cesti, komisar čete v IX. brigadi, padel 28. junija 1944 v Stehanji vasi.
28. Ivan MIKLIČ, rojen 26. decembra 1923 na Cesti, borec Levstikove brigade, padel 8. maja 1945 v okolici Ljubljane.
29. Milan MIKLIČ, rojen 8. julija 1923 na Cesti, borec Prešernove brigade, datum in kraj smrti neznana.
30. Alojzij MAROLT, rojen 4. decembra 1925 v Podgori, borec Tomšičeve brigade, padel 30. septembra 1943 na Uncu.
31. Alojz NOVAK, rojen 29. septembra 1908 v Bruhanji vasi, interniranec, umrl 31. januarja 1943 na Rabu.
32. Anton NOSE, rojen 4. septembra 1897 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
33. Anton NOSE, rojen 10. januarja 1923 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
34. Julij NOSE, rojen 7. marca 1917 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
35. Alojzij PERHAJ, rojen 26. novembra 1915 v Mali vasi, ustreljen 17. julija 1942 v Zdenski vasi.
36. Marija PIRMAN, rojena 15. oktobra 1907 na Vidmu, ustreljena novembra 1943 na Rakovniku.
37. Anton PEČNIK, rojen 2. julija 1905 v Bruhanji vasi, interniranec, umrl aprila 1945, kraj neznan.
38. Ivan PERKO, rojen 2. februarja 1917 v Podgorici, interniranec, umrl v taborišču 1945, kraj neznan.
39. Anton RUS, rojen 21. maja 1921 v Kompoljah, ustreljen 1942 v Iški vasi.
40. Jože RUS, rojen 1. februarja 1909 v Kompoljah, ustreljen 1942 v Iški vasi.
41. Alojz STRNAD, rojen 3. decembra 1895 v Hočevju, ubit 1. marca 1944 ob bombardiranju Zagradca.
42. Ignacij STRAH, rojen 5. maja 1911 v Kompoljah, interniranec, umrl v Italiji.
43. Janez SLAK, rojen 19. novembra 1899 v Zagorici, ustreljen 24. julija 1942 v Zdenski vasi.
44. Julij STRAH, roje 31. marca 1917 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
45. Franc STRAH, rojen 24. avgusta 1908 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
46. Julij STRAH, rojen 13. oktobra 1920 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.
47. Stanislav STRNAD, rojen 29. marca 1914 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.

48. Ignacij STRNAD, rojen 1889 v Zdenski vasi, interniranec, umrl 31. maja 1945 v taborišču Dachau.

49. Frančiška STRNAD, rojena 26. novembra 1896 na Ilovi gori, interniranka, umrla 30. aprila 1945 v Ravensbrücku.

50. Franc SAMEC, rojen 14. decembra 1884 v Kompoljah, interniranec, umrl 1. maja 1945 v Dachauu.

51. Vinko SLAPŠAK rojen 22. januarja 1920 v Prestranku, aktivist OF, padel 9. oktobra 1942 na Frati.

52. Jože ŠUŠTAR, rojen 5. aprila 1912 v Zagorici, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.

53. Anton ŠPORAR, rojen 20. decembra 1892 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.

54. Anton ŠPORAR, rojen 2. oktobra 1920 v Bruhanji vasi, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.

55. Vincencij ŠUŠTAR, rojen 19. januarja 1910 v Mali vasi, borec Tomšičeve brigade, padel avgusta 1943 na Rakeku.

56. Alojzij ŠTUPNIK, rojen 6. oktobra 1920 v Zdenski vasi, interniranec, umrl 21. novembra 1942 na Rabu.

57. Pavle VODIČAR, rojen 8. januarja 1910 v Zdenski vasi, borec, datum in kraj smrti neznan.

58. Alojzij VESEL, rojen 31. januarja 1915 v Zdenski vasi, ustreljen od 3. do 10. oktobra 1944 v Velikih Laščah.

59. Jožef VIDMAR, rojen 1. novembra 1907 v Zagorici, interniranec, umrl 14. decembra 1942 na Rabu.

60. Vinko VERGO, rojen 3. februarja 1896 v Kompoljah, interniranec, umrl 6. februarja 1943 v taborišču Renicci.

61. Anton VODIČAR, rojen 15. januarja 1913 v Kompoljah, ustreljen 29. avgusta 1942 v Logu pri Kompoljah.

62. Egon VIDLAN, rojen v Predstrugah, ustreljen 3. oktobra 1944 v Velikih Laščah.

63. Jože VODIČAR, rojen 1906 v Zdenski vasi, interniranec, umrl 7. januarja 1943 v Anghiari-Arezzo.

64. Silvester ZUPANČIČ, rojen 31. decembra 1899 na Cesti, interniranec, umrl 17. januarja 1943 v taborišču Renicci.

65. Jože ŽNIDARŠIČ, rojen 24. maja 1924 na Vidmu, borec, padel 31. decembra 1942.

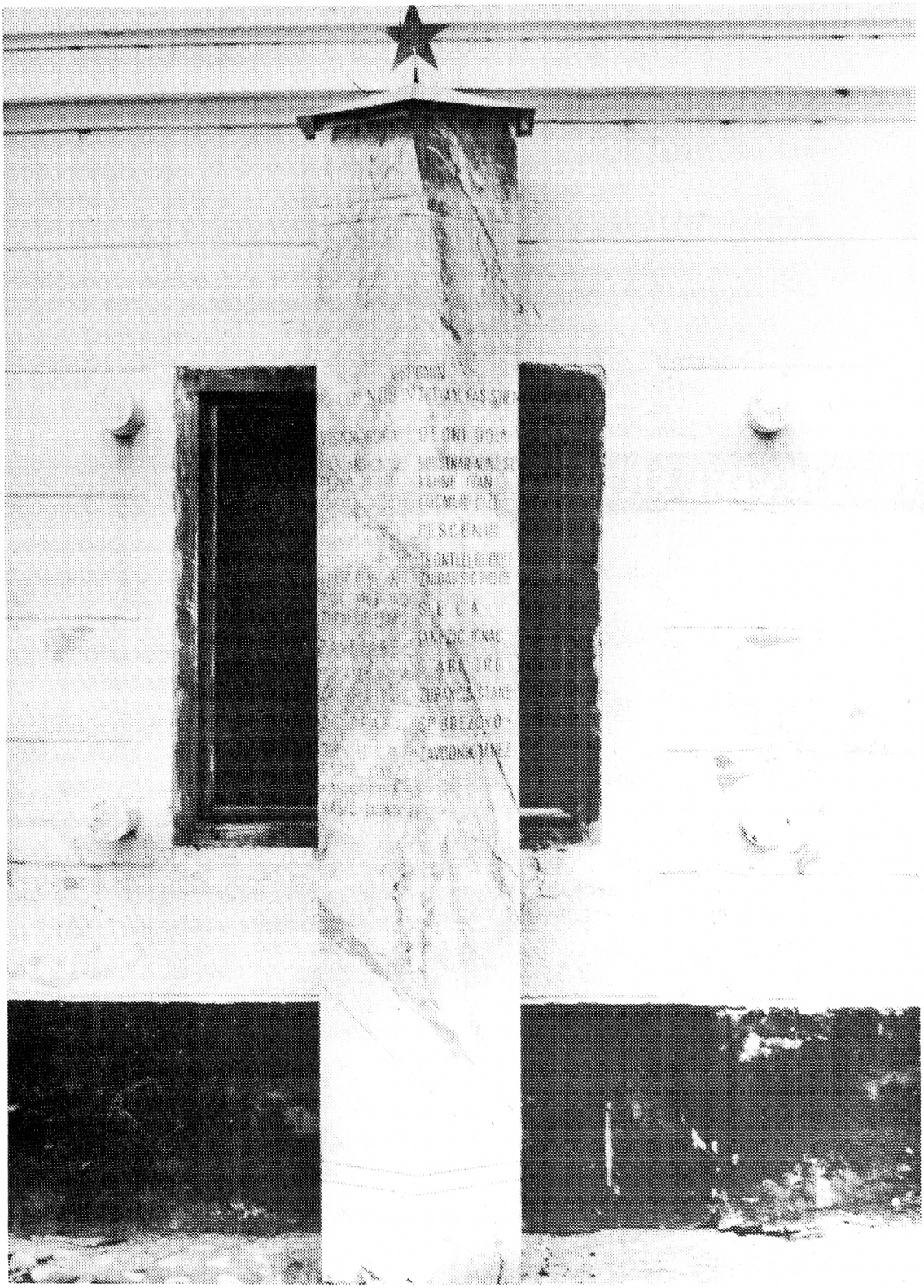
66. Franc ŽNIDARŠIČ, rojen 14. decembra 1914 v Hočevju, borec Tomšičeve brigade, padel 30. septembra 1942 na Ilovi gori.

67. Ivan ŽGAJNAR, rojen 6. novembra 1912 na Cesti, borec Tomšičeve brigade, padel 29. septembra 1943 na Uncu.

68. Franc ŽNIDARŠIČ, rojen 19. oktobra 1924 v Podgorici, borec Belokranjske brigade, padel 1945 v okolici Novega mesta.

Krajevna skupnost Višnja gora V

Spomenik padlim v Višnji gori

Na trgu v Višnji gori stoji pred »mestno hišo« šesterooglati marmorni steber iz hotaveljskega marmorja z napisom:

V spomin
padlim borcem NOV in žrtvam fašističnega terorja.

Borci:

DEDNI DOL
Borštnar Alojz ml.
Špringer Janez
Zadel Stane

KRIŠKA VAS
Ahačič Albin
Erjavec Janez
Erjavec Jože
Jamnik Alojz
Jeršin Franc
Vovk Ludvik

ZAVRTAČE
Zaviršek Anton
Zaviršek Ludvik

ZG. DRAGA
Dremelj Jože
Kašič Janez
Kašič Miha
Kašič Ludvik

SELA
Kastelic Jože

STARI TRG
Zupančič Janez

SPODNJE BREZOVO
Javornik Jože
Zavodnik Alojz

VIŠNJA GORA
Fabjan Ignac
Perko Srečko
Prijatelj Jože ml.
Pirnat Jože
Pirnat Andrej
Štemberger Marjan
Frančič Miran
Zavodnik Franc
Zupančič Franc

Žrtve:

DEDNI DOL
Borštnar Alojz st.
Kahne Ivan
Kocmur Jože

STARI TRG
Zupančič Stane

ZG. DRAGA
Dremelj Anton

PEŠČENIK
Trontelj Rudolf
Žnidaršič Polde

SELA
Janežič Ignac

SP. BREZOVO
Zavodnik Janez

VIŠNJA GORA
Avbreht Tonček
Brodnik Jože
Bernik Franc
Defar Milan
Eršte Vinko
Groznik Franc
Hudelist Vinko

Kodrič Jože
Mustar Alojz
Mustar Marija
Piškur Anton
Pajk Alojz
Pajk Julka
Prijatelj Jože st.
Prijatelj Slavko
Pajk Marija
Pajk Marjan
Piškur Martin
Strojan Karol
Štepic Ivan
Ulčar Anton
Vidmar Alojz

Pobudo za postavitev spomenika je dal Krajevni odbor ZB NOV Višnja gora, načrt zanj je izdelal arhitekt Vlasto Kopač, napis si je zamislil Edo Turnher, odkrili pa so ga 1. julija 1962.

Kmalu po okupaciji Jugoslavije sta tamkajšnji učitelj Edo Turnher in nekdanji sodnik v Višnji gori Jože Rus začela širiti ideje odpora in ustanovila OF. Osvobodilna fronta se je tudi tod razmahnila zlasti pomladi 1942. Konec maja 1942 je na Polževem zapriseglo zvestobo OF prek 30 fantov.

To delovanje je prekinila italijanska ofenziva, ko so okupatorji požigali slovenske domove, pobijali in odgnali v internacijo večje število domačinov.
Jeseni 1942 so tudi v Višnji gori ustanovili belogardistično postojanko v Omahnovi hiši pri železniški postaji, kjer so imeli svoj sedež tudi karabinjerji. To so bili za aktiviste in pristaše OF najtežji časi, ki pa jim kljub vsemu niso vzeli vere v dokončno zmago.

Kapitulacija Italije v prvih dneh septembra 1943 je dala nov polet NOB.

V pretresljivem spominu je Višnjanom ostal 21. september 1943, ko je nemško letalstvo bombardiralo Višnjo goro. Več ljudi je umrlo, porušenih je bilo dosti hiš, med njimi tudi sokolski dom, ki ga niso več obnovili. Tako je Višnja gora ostala brez kulturnoprosvetnega in telovadnega doma vse do leta 1978.
Med ofenzivo v prvih dneh novembra 1943 so nemški okupatorji ustrelili 9 Višnjanov — partizanov, ki so se pred ofenzivo zatekli na svoje domove.
Junija 1944 so Rupnikovi domobranci ob podpori Nemcev postavili v Višnji gori dobro utrjeno postojanko, ki je ostala vse do zadnjih dni vojne.
Rajonski odbor OF Višnja gora se je moral umakniti na osvobojeno ozemlje, odkoder je deloval do osvoboditve. Domobranci so terorizirali prebivalstvo, pristaše OF pa pošiljali v nemška uničevalna taborišča. Še na predvečer konca vojne, ko so že morali bežati pred partizansko vojsko, so neznano kam odpeljali štiri krajane, katerih grobov še do danes niso našli.

Spomenik neznanim borcem na pokopališču v Višnji gori

Na severozahodni strani pokopališča v Višnji gori stoji na partizanskem grobišču, obdanem z betonskim zidom, spomenik s tem napisom:

1941 — 1945
Kot žrtve ste padli
v borbi za nas.

Tu je pokopanih okrog 30 neznanih borcev in žrtev fašističnega nasilja, ki so padli v Višnji gori in njeni okolici in so bili doma iz različnih krajev Slovenije.

Pobudo za odkritje spomenika je dal Krajevni odbor ZB NOV Višnja gora. Odkrili so ga 1. novembra 1955.

Spominska plošča padlim čebelarjem Dolenjske

Na vzhodni dvoriščni zid gradu Podsmreka pri Višnji gori je vzidana spominska plošča s tem napisom:

Padlim čebelarjem
Dolenjske v NOB
1941 — 1945

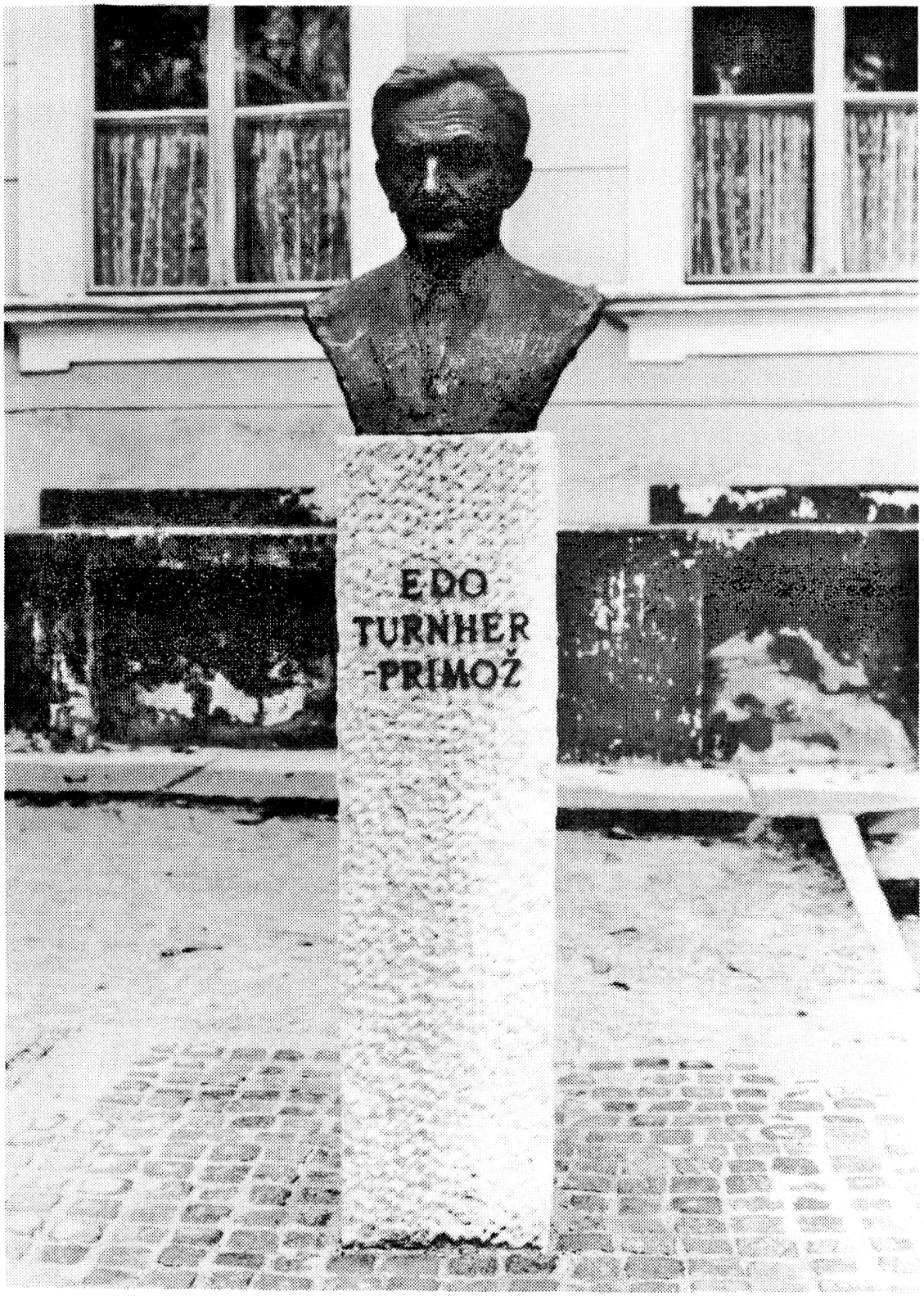
Polič Anton, Grosuplje
Košmrl Franc, Grosuplje
Košak Franc, Grosuplje
Sever Franc, Stična
Gabrijel Ludvik, Stična
Pajk Henrik, Krka
Prelesnik Anton, Dol. Laze
Češarek Alojz, Ribnica
Arko Franc, Bukovica
Meglen Jože, Potiskavec
Muravec Marjan, Litija

Čebelarsko društvo Grosuplje.

Spominska plošča je bila vgrajena leta 1970.

Spomenik Edu Turnherju — Primožu

Na dvorišču pred glavnim vhodom v osnovno šolo v Višnji gori stoji spomenik z doprsnim kipom učitelja, revolucionarja, ustanovitelja OF in borca Eda Turnherja — Primoža.

Spomenik je postavil Krajevni odbor ZB NOV Višnja gora; doprsni kip je izdelal akademski kipar Zdenko Kalin, odkrili pa so ga 1978.

Edo Turnher se je rodil 13. novembra 1896 v Loškem potoku. Leta 1920 je končal učiteljišče in začel učiteljevati v Mokronogu, nato pa je bil učitelj v Višnji gori vse do odhoda v partizane maja 1942. Bil je odličen pedagog in napreden kulturni delavec. Takoj po okupaciji dežele se je Edo Turnher vključil v boj za osvoboditev svojega naroda. Kot prvi aktivist OF v Višnji gori je postal proti koncu leta 1941 član Okrožnega odbora OF Stična in ostal to do spomladi 1943, ko ga je izvršni odbor OF Slovenije premestil v svoje poverjeništvo za Dolenjsko.

Na Kočevskem zboru odposlancev slovenskega naroda od 1. — 3. oktobra 1943 je zastopal Višnjo goro. Od avgusta 1944 je bil načelnik za prosveto v predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, od novembra 1944 pa je bil tudi član izvršnega odbora OF in tajnik njegovega nadzornega odbora.

Po ustanovitvi Zveze borcev NOV Slovenije 1948 je bil sekretar njegovega glavnega odbora, nato pa mu je bila zaupana organizacija spomeniškega varstva v Sloveniji, kar je opravljal do upokojitve leta 1963.

Umrl je 3. aprila 1969 v Ljubljani.

Spominska plošča uspešni prehranjevalni akciji v Višnji gori

Pri glavnem vhodu v »mestno hišo« Višnje gore je vzidana plošča iz črnosivega marmorja s tem besedilom:

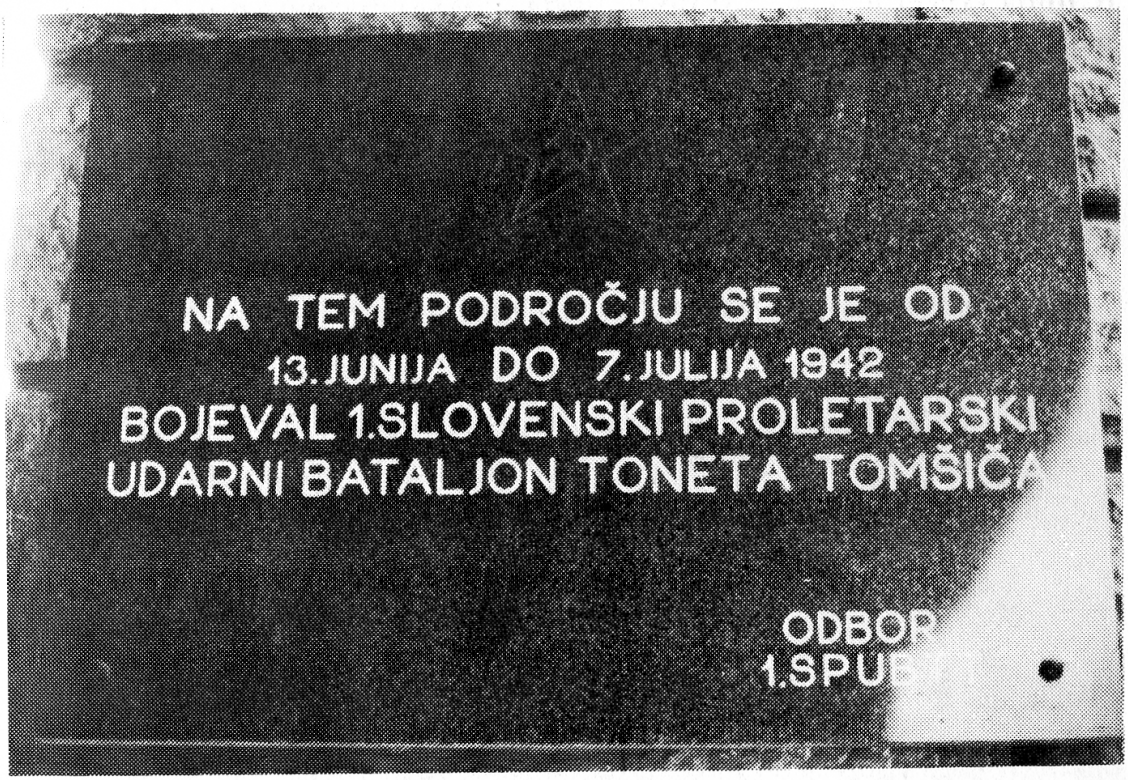
V noči iz 3. na 4. junij 1942 je II. grupa odredov
ob pomoči nad 450 zaščitnikov izvedla veliko prehranjevalno
akcijo iz italijanskega skladišča v mestni hiši
na pobudo intendanta Grosupeljsko-stiškega okrožja
Ignaca Fabjana — Ilije,
padlega v Roški ofenzivi 1942.
Vzidalo TP ABC Tabor Grosuplje
ob 500-obletnici mesta Višnje gore
1978

Pobudnik za odkritje spominske plošče sta bila Trgovsko podjetje ABC Tabor Grosuplje in Krajevni odbor ZB NOV Višnja gora, ki je bil tudi avtor napisa. Odkrili so jo 1. julija 1978.

Italijanska posadka v Višnji gori je takrat štela okoli 500 oboroženih vojakov. Akcijo je izvedel 3. ali Šiškov bataljon II. grupe odredov s sodelovanjem pripadnikov stiškega odreda narodne zaščite. Pred svitom so akcijo uspešno zaključili.

V občinskem preskrbovalnem skladišču so zasegli okoli 150 stotov moke in drugih živil, riža, olja, masti, sladkorja, testenin in drugega. Na okoli 40 vprežnih vozovih so zaseženi plen odpeljali s Pristave prek Polževega in Muljave v Znojile na Krki.

Spominska plošča prvemu proletarskemu udarnemu bataljonu Toneta Tomšiča na Polževem

Na nosilnem stebru pri glavnem vhodu v prostore hotela Polževo je pritrjena spominska plošča s tem napisom:

Na tem področju se je od
13. junija do 7. julija 1942
bojeval I. slovenski proletarski
udarni bataljon Toneta Tomšiča.
Odbor
I. SPUBTT

Pobudnika za odkritje spominske plošče sta bila Odbor skupnosti borcev Tomšičeve brigade in Občinski odbor ZZB NOV Grosuplje, odkrili pa so jo 4. julija 1970.

V obdobju, ko se je Tomšičev bataljon zadrževal na Polževem, je omeniti te njegove pomembnejše akcije:

17. junija je zaseda 1. čete pri Pristavi uničila italijanski tovornjak, ubila enega oficirja in enega podoficirja;

18. junija je bil na Peščeniku ubit italijanski vojak;

26. junija je bataljon napadel železniški viadukt pri Žalni in zavzel en bunker, zaradi pomanjkanja razstreliva pa mostu ni mogel porušiti;

5. julija je v zasedo pri Spodnji Slivnici pri Grosupljem zapeljal italijanski tovornjak, en oficir je bil ubit, drugi oficir in en podoficir pa ranjena;

6. julija zvečer je udarna skupina vdrla skozi žične ovire v Višnjo goro in napadla italijanske vojake med filmsko predstavo na prostem.

Najhujši boji so se vneli 7. julija 1942, ko so Italijani začeli večji napad proti gornji Krški dolini. Bataljon se je moral prebiti v Suho krajino.

Spominski plošči Dolenjskemu odredu

Na pročelju stanovanjske hiše v Kriški vasi št. 1 sta vzidani dve spominski plošči. Na plošči vzidani leta 1953 je zapisano:

Tu so se prvič
zbrali borci Dolenjskega
odreda
in odšli v boj za svobodo.
Postavili ob 10-letnici ustanovitve
nekdanji borci.

Na bronasti plošči v obliki zemljevida Slovenije, odkriti 4. 7. 1980, pa je napis:

V Kriški vasi
je bil 1. decembra 1943
ustanovljen
Dolenjski odred
narodnoosvobodilne vojske
in partizanskih odredov
Slovenije.
Dolenjski odred
NOV in POS
1943—1945.

Obe plošči je dala vzidati Skupnost borcev Dolenjskega odreda po zamisli Janeza Kocjančiča. Načrt je izdelal Jože Peskar, reliefno podobo je izdelal akademski kipar Marjan Keršič-Belač, odlitek pa je napravil livar Božo Mostar.

Dolenjski odred so oblikovali iz tretjega bataljona 12. brigade. Ob ustanovitvi je štel 217 partizanov, 202 moška in 15 žensk. Za komandanta odreda je bil imenovan kapetan Jože Logar-Slovan, za političnega komisarja pa Dušan Rebolj-Bor.

Borcem Dolenjskega odreda je od junija 1944 glavni štab NOV in PO Slovenije predvsem zaupal nalogo, da sprejemajo od enot NOV s Štajerske nove borce in jih pospremijo od Save prek »nemške meje« do štaba 7. korpusa na Dolenjskem, v obratni smeri pa transportirajo orožje, strelivo in drug vojaški material za partizanske enote na Štajerskem. To nalogo je odred častno opravil, saj je do osvoboditve varno pripeljal od Save do Jame pri Dvoru ob Krki kakih 12.000 ljudi, čeravno je sovražnik neprestano prežal nanje.

Padli iz krajevne skupnosti Višnja gora

1. Anton AUBREHT, rojen 4. junija 1941 v Višnji gori, ubit pri bombardiranju 21. septembra 1943 v Višnji gori.
2. Albin AHAČIČ, rojen 1. marca 1927 na Peščeniku, borec Cankarjeve brigade, umrl 1. junija 1944 v partizanski bolnici v Podturnu.
3. Alojzij BORŠTNAR, rojen 20. januarja 1922 v Dednem dolu, borec Cankarjeve brigade, padel 22. septembra 1943 v Temenici.
4. Jože BRODNIK, rojen 22. februarja 1907 v Starem trgu pri Višnji gori, delal v partizanskih krojaških delavnicah, ustreljen 11. novembra 1943 v Šmarju-Sap.
5. Franci BERNIK, rojen 3. januarja 1936 v Višnji gori, ubit ob bombardiranju 21. septembra 1943 v Višnji gori.
6. Alojz BORŠTNAR, rojen 28. maja 1895 v Dednem dolu, ustreljen 24. junija 1944.
7. Milan DEFAR, rojen 24. oktobra 1880 v Tinjaru — Istra, ustreljen 5. maja 1945.
8. Jože DREMELJ, rojen 19. marca 1923 v Zg. Dragi, borec, padel novembra 1943 pri Javorskem Pilu.
9. Jože ERJAVEC, rojen 3. decembra 1914 v Kriški vasi, borec, padel 7. oktobra 1943 v Brodu na Kolpi.
10. Janez ERJAVEC, rojen 8. avgusta 1911 v Kriški vasi, borec Ljubljanske brigade, padel 1944 pri Sv. Vidu na Notranjskem.
11. Vinko ERŠTE, rojen 25. marca 1889, Fonrdorf, borec Komande mesta Stična, ustreljen 12. 11. 1943 na Škofljici.
12. Ignac FABJAN, rojen 1889 v Gradišču, član Okrožnega odbora OF Stična, padel avgusta 1942 na Kočevskem Rogu.
13. Janez GROS, rojen 6. junija 1899 v Višnji gori, borec Gubčeve brigade, padel oktobra 1943 pri Višnji gori.
14. Franc GROZNIK, rojen 17. januarja 1921 v Višnji gori, pogrešan od maja 1945.
15. Ignac JANEŽIČ, rojen 16. februarja 1913 na Selih pri Višnji gori, aktivist OF, ustreljen 9. decembra 1943 na Lisičjem pri Škofljici.
16. Jože JAVORNIK, rojen 19. oktobra 1921 na Sp. Brezovem, borec 15. brigade, padel 31. januarja 1944 na Korinju.
17. Franc JERŠIN, rojen 10. januarja 1902, borec Cankarjeve brigade, padel 23. julija 1944 v Kriški vasi.
18. Alojz JAMNIK, rojen 11. aprila 1921 v Novi vasi, ubit 17. oktobra 1942.
19. Ivan KAHNE, rojen 30. aprila 1908 v Dednem dolu, aktivist OF, ustreljen 9. decembra 1944 na Lisičjem pri Škofljici.
20. Jože KOCMUR, rojen 30. novembra 1898 na Peščeniku, maja 1945 proglašen za mrtvega.
21. Janez KAŠIČ, rojen 17. oktobra 1926 v Gorenji Nemški vasi, borec Cankarjeve brigade, padel 16. marca 1944 na Javorovici.
22. Miha KAŠIČ, rojen 1. maja 1923 v Gorenji Nemški vasi, borec zaščitnega bataljona VII. korpusa, padel 9. oktobra 1944 na Mašunu.

23. Ludvik KAŠIČ, rojen 17. oktobra 1926 v Gorenji Nemški vasi, borec, datum in kraj smrti neznana.
24. Jože KASTELIC, rojen 2. februarja 1916 na Selih pri Višnji gori, ubit na Krki.
25. Alojz MUSTAR, rojen v Višnji gori, ubit ob bombnem napadu 21. septembra 1943 v Višnji gori.
26. Marija MUSTAR, rojena v Višnji gori, ubita ob bombnem napadu 21. septembra 1943 v Višnji gori.
27. Alojz PAJK, rojen 23. marca 1909 v Višnji gori, talec, ustreljen 12. junija 1942 v Gramozni jami v Ljubljani.
28. Julka PAJK, rojena 15. februarja 1903 v Višnji gori, ubita ob bombnem napadu 21. septembra 1943 v Višnji gori.
29. Marija PAJK, rojena 1. februarja 1926 v Višnji gori, ubita ob bombnem napadu 21. septembra 1943 v Višnji gori.
30. Marjan PAJK, rojen 12. marca 1942 v Višnji gori, ubit 21. septembra v Višnji gori.
31. Alojz PRIJATELJ, rojen 20. maja 1929 v Višnji gori, ubit ob bombnem napadu 21. septembra 1943 v Višnji gori.
32. Jože PRIJATELJ, rojen 20. julija 1924 v Višnji gori, borec VDV brigade, padel 17. marca 1944 v Temenici.
33. Srečko PERKO, rojen 4. maja 1909 v Višnji gori, borec IX. brigade, padel 4. aprila 1945 na Črnem vrhu.
34. Jože PRIJATELJ, rojen 15. septembra 1900 na Turjaku, interniranec, umrl 12. marca 1945 v Dachauu.
35. Jože PIRNAT, rojen 2. februarja 1920 v Višnji gori, borec, padel februarja 1944 v Travniku—Bosna.
36. Andrej PIRNAT, rojen 11. oktobra 1920 v Višnji gori, borec Cankarjeve brigade, padel 1. novembra 1943 na Ilovi gori.
37. Martin PIŠKUR, rojen 17. oktobra 1903 na Mlačevem, ustreljen 11. novembra 1943 v Šmarju-Sap.
38. Anton PIŠKUR, rojen 17. oktobra 1903 na Mlačevem, ustreljen 11. novembra 1943 v Šmarju-Sap.
39. Karol STROJAN, rojen 14. oktobra 1899 v Višnji gori, ustreljen 11. novembra 1943 v Višnji gori.
40. Janez ŠPRINGER, borec, pogrešan.
41. Ivan ŠTEPIC, rojen 31. marca 1920 v Višnji gori, borec Komande mesta Stična, ustreljen 11. novembra 1943 v Šmarju-Sap.
42. Marjan ŠTEMBERGER, rojen 21. aprila 1914 v Ilirski Bistrici, borec Cankarjeve brigade, padel 16. marca 1944 na Javorovici.
43. Rudolf TRONTELJ, rojen 17. septembra 1906 v Stranski vasi, ustreljen 11. novembra 1943 v Šmarju-Sap.
44. Anton ULČAR, rojen 8. maja 1901 v Reki Gozd, borec Komande mesta Stična, ustreljen 11. novembra 1943 v Šmarju-Sap.

45. Miran VRANČIČ, rojen 21. novembra 1922 v Metliki, borec 15. brigade, padel 9. aprila 1945 pri Laščah nad Dvorom.

46. Alojz VIDMAR, rojen 7. julija 1892 v Cerkljah, ubit ob bombnem napadu 21. septembra 1943 v Višnji gori.

47. Ludvik VOVK, rojen 28. julija 1908 v Kriški vasi, zapornik, umrl v Flossenburgu.

48. Janez ZUPANČIČ, rojen 16. marca 1907 v Starem trgu, ustreljen od črne roke 5. junija 1944 v Starem trgu pri Višnji gori.

49. Franc ZAVODNIK-Nane, rojen 5. julija 1905 v Višnji gori, kurir Glavnega štaba NOV in POS, ustreljen 5. septembra 1942 na Krki.

50. Ludvik ZAVIRŠEK, rojen 12. julija 1917 v Zavrtačah, borec, padel 1. maja 1945 na Občinah pri Trstu.

51. Anton ZAVIRŠEK rojen 4. aprila 1918 v Zavrtačah, ustreljen 5. septembra 1942 na Krki.

52. Alojz ZAVODNIK, rojen 20. junija 1902 na Sp. Brezovem, aktivist OF, ustreljen 12. februarja 1944 v Višnji gori.

53. Franc ZUPANČIČ, rojen 24. julija 1925 v Višnji gori, borec Cankarjeve brigade, padel 25. februarja 1944 pri Novem mestu.

54. Stane ZUPANČIČ, rojen 14. novembra 1921 v Starem trgu pri Višnji gori, interniranec, umrl v Mauthausnu.

55. Janez ZAVODNIK, rojen 4. julija 1905 na Sp. Brezovem, interniranec, umrl v Mauthausnu.

56. Leopold ŽNIDARŠIČ, rojen 2. septembra 1887 v Leskovcu pri Krškem, ustreljen maja 1945.

Krajevna skupnost Zagradec Z

Spominska plošča padlim v Zagradcu

Na pročelju osnovne šole v Zagradcu je vzidana spominska plošča z vklesanimi imeni 16 padlih borcev, 9 aktivistov in 21 žrtev fašističnega nasilja v letih 1941 — 1945.

Padli borci

Jeršin Ciril, Zagradec, 1927—1943
Vidmar Franc, Fužina, 1903—1943
Obštetar Franc, Fužina, 1919—1943
Bradač Alojz, Marinča vas, 1925—1943
Šuštaršič Franc, Marinča vas, 1924—1943
Škoda Alojz, Marinča vas, 1921—1945
Cimerman Alojz, Marinča vas, 1921—1945
Cimerman Franc, Marinča vas, 1924—1943
Blatnik Jože, Tolčane, 1922—1943
Hrovat Anton, Tolčane, 1910—1944
Gregorič Anton, Kuželjevec, 1922—1944
Zaletelj Anton, Kuželjevec, 1920—1943
Glač Alojzij, Grintovec, 1921—1943
Rošelj Franc, Kitni vrh, 1908—1944
Perko Janez, Vel. Globoko, 1908—1943
Mustar Jože, Kitni vrh, 1917—1945

Padli aktivisti

Hrovat Ivan, Zagradec, 1917—1942
Zajc Franc, Fužina, 1902—1942
Lukančič Feliks, Fužina, 1906—1944
Šuštaršič Janez, Fužina, 1909—1944
Vidmar Ivan, Fužina, 1902—1944
Bajt Jože, Fužina, 1900—1945
Maver Jože, Tolčane, 1905—1942
Maver Venceslav, Tolčane, 1924—1942
Bradač Franc, Marinča vas, 1883—1944

Žrtve fašističnega nasilja

Strnad Alojzij, Zagradec, 1895—1944
Strnad Rajko, Zagradec, 1930—1945
Ozimek Janez, Zagradec, 1902—1944
Ozimek Frančiška, Zagradec, 1900—1944
Jerše Jože, Zagradec, 1933—1944
Hrovat Terezija, Češnjice, 1885—1942
Berdik Karel, Češnjice, 1922—1942
Berdik Anton, Češnjice, 1891—1942
Novak Marija, Valična vas, 1880—1943
Novak Marija, Valična vas, 1900—1943
Novak Ana, Valična vas, 1922—1943
Vidrih Ignac, Grintovec, 1886—1942

Maver Jožef, Grintovec, 1904—1945
Maver Angela, Grintovec, 1910—1945
Mustar Ivana, Kitni vrh, 1921—1944
Mustar Ludvik, Kitni vrh, 1923—1945
Blatnik Frančiška, Kitni vrh, 1924—1943
Mohorčič Amalija, Kitni vrh, 1925—1943
Zavodnik Franc, Marinča vas, 1903—1944
Zavodnik Marija, Marinča vas 1896—1944
Pečjak Tomaž, Zagradec, 1913—1942

Za srečo mlajših ste življenja žrtvovali, vaš duh med nami naj bo večno živ!
KZ ZB NOV Zagradec

Tudi v okolici Zagradca se je OF leta 1941 pod vplivom prvih organizatorjev Ivana Hrovata mlajšega, Franca Zajca, Jožeta Maverja, Antona Vidmarja, Vlada Ožbolta, učitelja s Korinja, in drugih hitro širila. Spomladi 1942 je s tega območja odšlo v partizane 18 fantov in tri dekleta. V času hitre rasti partizanskih enot tudi v teh krajih — enot II. ali štajerske grupe odredov in enot Dolenjskega odreda — je domala vse ljudstvo sodelovalo s partizani. Po vaseh so izvedli volitve terenskih odborov OF oziroma krajevnih narodnoosvobodilnih odborov. V Zagradcu so izvolili terenski odbor OF 15. maja v Orlovi hiši s predsednikom Ivanom Horvatom mlajšim. Prazničnemu ozračju prebivalstva je pripomogel tudi miting, na katerem je govoril Dušan Kveder-Tomaž, politični komisar II. grupe odredov.

Prebivalci so kot pripadniki narodne zaščite množično sodelovali pri zasekah, prekopavanju cest in drugih akcijah za zaščito svobodnega ozemlja. Italijanske enote so 7. julija 1942 spet zasedle celotno območje do reke Krke. Prebivalstvo se je preplašeno razbežalo prek Krke v Suho krajino, po nekaj dneh pa se je vrnilo na domove. 16. julija so partizani Zapadnodolenjskega odreda in snujoče se brigade Tone Tomšič pri Marinči vasi uspešno napadli italijansko kolono na poti iz Zagradca proti Krki. Italijani so imeli težke izgube: en oficir in 18 vojakov je bilo mrtvih, 16 ranjenih, na partizanski strani pa je bil poleg dveh ranjenih samo en mrtev, in to borec Anton Mestnik z Laz nad Krko.

Okupator je zaradi tega poraza izvajal represalije v teh krajih, zlasti pa se je razdivjal med protipartizansko ofenzivo proti koncu avgusta 1942. Po zaslugi domačih izdajalcev so aretirali vodilne člane OF in jih 22. avgusta ustrelili, številne ljudi pa so odpeljali v razna taborišča.

Takoj po razpadu Italije se je formiral rajonski odbor OF pod predsedstvom Ivana Hrovata starejšega. Izvoljeni so bili odposlanci za kočevski zbor: Ivan Hrovat, Henrik Lobe in Ignac Bradač.

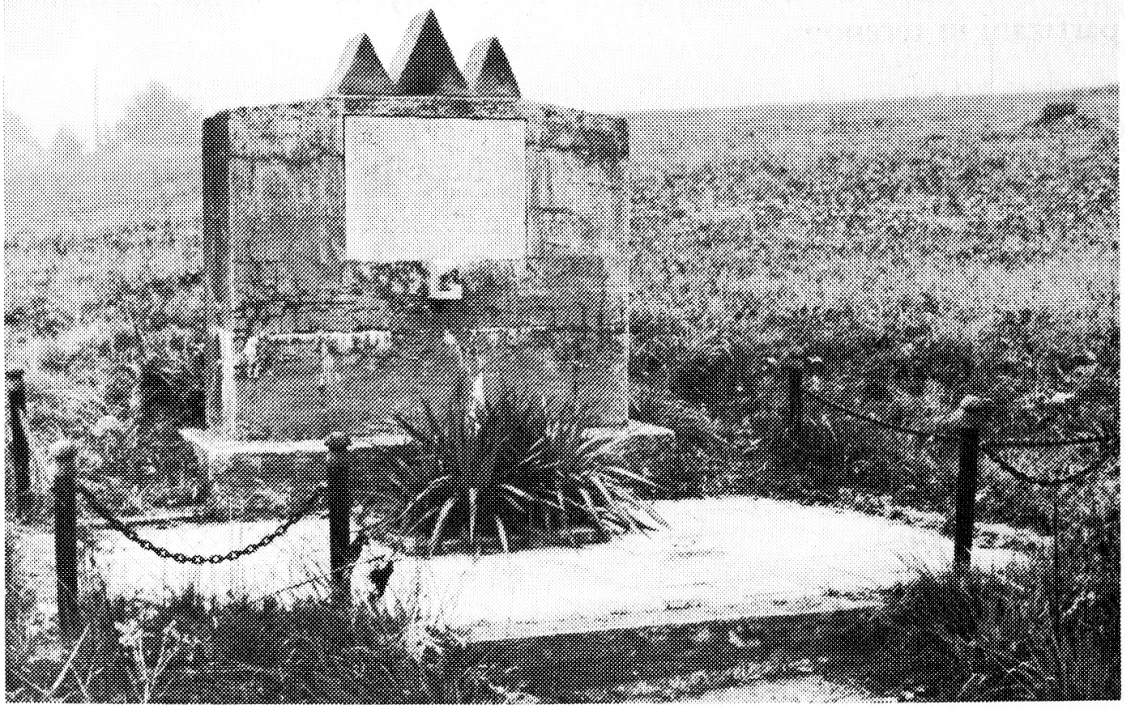
Vse te aktivnosti OF so trajale do nemške ofenzive v novembru 1943, ko so okupatorji in domobranci izropali kraje, izgnali ljudi v taborišča, več jih je bilo ustreljenih ali pa so padli.

V obdobjih do konca vojne, ko je bilo v kraju zatišje, so bile v prosvetnem domu razne vojaške šole in tečaji, prav tako je delovala šola.

Prvega marca 1944 so Zagradec bombardirala nemška letala. Pogorelo je nekaj hiš in bilo ubitih nekaj ljudi.

7. julija tega leta v zgodnjih jutranjih urah so vanj nepričakovano vpadli Nemci in domobranci. Zaradi presenečenja je bilo ubitih nad 20 ljudi, med njimi tudi dva člana rajonskega odbora OF Zagradec. Podobno je bilo vse do osvoboditve, ko so prve majske dni 1945 zadnji okupatorski in domači izdajalski vojaki zapuščali te kraje.

Spominsko obeležje ustreljenim aktivistom OF

Ob cesti Krka — Zagradec pri Marinči vasi, kjer so Italijani nato v bližini kraja svojega hudega poraza 16. julija 1942 iz maščevanja ustrelili štiri aktiviste OF iz rajona Zagradec, stoji spominsko obeležje s tem napisom:

Na tem mestu so bili dne 22. avgusta 1942
ustreljeni prvi aktivisti OF rajona Zagradec
Hrovat Ivan, Zagradec 8
Zajc Franc, Fužina 18
Maver Jože, Tolčane 1
Maver Venčeslav, Tolčane 1

Pobudo za postavitev spominskega obeležja je dal Krajevni odbor ZB NOV Zagradec, ki je tudi avtor besedila, odkrili pa so ga 16. julija 1952.

Ivan Hrovat, rojen leta 1917, je bil sin napredne kmečke družine. Pred vojno je končal kmetijsko šolo na Grmu. Sodeloval je pri ustanovitvi Društva kmečkih fantov in deklet v Zagradcu. Bil je med prvimi organizatorji OF v tem okolišu in tudi prvi predsednik rajonskega odbora OF Zagradec.

Franc Zajc, rojen leta 1902, je bil krojač. Pred drugo svetovno vojno se je naselil v Zagradcu in je bil že takrat napredno usmerjen, zato je bil tudi on med prvimi organizatorji OF v Zagradcu.

Jože Maver, rojen leta 1905, kmet — tesar, se je že zgodaj vključil v narodnoosvobodilno gibanje in bil prvi predsednik terenskega odbora OF Tolčane nad Zagradcem.

Venčeslav Maver, rojen leta 1924, je bil kurir in je skrbel za povezavo med partizani in terenom.

Grobnici s spominskima ploščama padlim na pokopališču v Zagradcu

Na pokopališču v Zagradcu sta na notranji strani zidu nad grobnicama vzidani spominski marmorni plošči znanim in neznanim padlim borcem in drugim žrtvam fašističnega nasilja. Na plošči, ki so jo na pobudo Krajevnega odbora ZB NOV Zagradec odkrili 16. julija 1956, na dan vsakoletnega praznika te krajevne skupnosti, je tale napis:

Za življenje v svobodi so v NOB
prelili svojo srčno kri.

Perko Andrej, 1901 — 1942, Hinje
Pečjak Slavko, 1919 — 1942, Visejc
Glivar Franc, 1917 — 1942, Brezovi dol
Ladič Milan, 1907 — 1942, učitelj v Hinjah
Kotar Tone, 1916 — 1944, Gabrovka pri Litiji*
in še 10 neznanih borcev ZZB NOV Zagradec
16. julija 1956

Gre za štiri pristaše OF, ki so jih Italijani med svojo protipartizansko poletno ofenzivo polovili po vaseh in jih 28. avgusta 1942 ustrelili nad

* Toneta Kotarja, ki je padel 1944, so na željo svojcev vklesali v ploščo pozneje.

Dečjo vasjo pri Zagradcu, in še za deset neznanih padlih borcev iz tega obdobja v okolici Zagradca.

Na plošči iz črnega marmorja nad grobiščem, obdanim z betonskim okvirjem, pa je napis:

Za naše svobodne dni so v NOB
žrtvovali svojo kri

Škrabar Ivan, 1926 — 1944, Zagorje ob Savi
Tominšek Ivan, 1907 — 1944, Sveti Urh pri Zagorju
Klun Alojz, 1924 — 1944, Zamostec pri Sodražici
Marin Franc, 1925 — 1944, Sv. Križ pri Litiji
Kokalj Franc, 1925 — 1944, Trnovec pri Metliki
Butala Janez, 1924 — 1944, Grič pri Črnomlju
in še 13 neznanih borcev.
16. julija 1954, ZZB NOV Zagradec

Ta plošča je posvečena borcem, ki so padli ob nepričakovanem vdoru Rupnikovega domobranskega bataljona in Nemcev iz Stične zarana 7. julija 1944 v Zagradec. Pretežno novi in še neizkušeni borci partizanske enote, ki se je tam zadrževala, so se neurejeno umikali, zato so jih pokosili rafali po prehodu mostu čez Krko pri vasi Malo Globoko.

Spominska plošča ustanovitvi prvega bataljona VOS — OF

Na pročelju trgovine Kmetijske zadruge Stična v Zagradcu je vzidana bronasta plošča s tem napisom:

V tem kraju je bil
25. 9. 1943 ustanovljen
I. bataljon VOS—OF
za Dolenjsko.
Julij 1981
Odbor bataljona

Ploščo so odkrili 17. julija 1981.

Bataljon je imel ob ustanovitvi 112 prekaljenih borcev, deloval naj bi na območju Dolenjske in Bele krajine. Komandant bataljona je postal Albin Grajzer, politični komisar Franci Mekinda, njegov namestnik pa Julij Sočan.

Osnovne naloge bataljona so bile: boj proti peti koloni, beli in plavi gardi, odkrivanje skrivačev in dezerterjev in zavarovanje nove ljudske oblasti.

Bataljon je varoval zasedanje zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju l. do 3. oktobra 1943, sodni proces proti 22 belo — in plavogardistom od 9. do 11. oktobra v Kočevju, Kočevski Rog, kjer je bil sedež vrhovnega političnega vodstva NOB Slovenije, spremljal je slovensko delegacijo na II. zasedanje ANOVJ-a v Jajcu in zavaroval zasedanje SNOS v Črnomlju od 19. do 20. februarja 1944.

Vosovci so se pojavljali povsod tam, kjer jih je okupator najmanj pričakoval, drzne in nenadne akcije na raznih mestih so med sovražniki vzbujale nemir in vnašale zmedo.

Med nemško ofenzivo jeseni 1943 je bataljon rešil veliko ranjencev in pripadnikov OF ter se spretno izmikal nemškim obročem.

Z odlokom SNOS o ukinitvi varnostno obveščevalne službe (VOS) so njene enote 15. marca 1944 preimenovali v vojsko državne varnosti, kamor so vključili tudi I. bataljon VOS.

Padli iz krajevne skupnosti Zagradec

1. Jože BLATNIK, rojen 23. marca 1922 v Tolčanah, borec Ljubljanske brigade, padel 30. oktobra 1943 na Rdečem kalu.
2. Alojzij BRADAČ, rojen 23. septembra 1925 v Marinči vasi, borec Levstikove brigade, padel 11. novembra 1943 na Mokrcu.
3. Jože BAJT, rojen 6. marca 1900 na Fužini pri Zagradcu, interniranec, umrl 2. maja 1945 v Dachauu.

4. Franc BRADAČ, rojen 19. maja 1883 v Marinči vasi, ustreljen 31. oktobra 1944.
5. Karol BERDNIK, rojen 21. novembra 1922 v Češnjicah, ustreljen 7. julija 1942 v Češnjicah.
6. Frančiška BLATNIK, rojena 19. novembra 1924 na Kitnem vrhu, ubita od ročne granate 2. novembra 1943 na Kitnem vrhu.
7. Anton BERDNIK, rojen 9. maja 1891 v Apneniku, ustreljen od Italijanov 8. junija 1942 v Češnjicah.
8. Franc CIMERMAN, rojen 10. avgusta 1924 v Marinči vasi, borec Levstikove brigade, padel decembra 1943 v Goriči vasi.
9. Alojz CIMERMAN, rojen 22. marca 1921 v Marinči vasi, borec Gubčeve brigade, padel 21. oktobra 1943 v Šentjerneju.
10. Anton GREGORIČ, rojen 17. decembra 1922 na Koželjevcu, borec 9. brigade, padel 20. julija 1944 na Selih pri Šumberku.
11. Alojzij GLAČ, rojen 21. novembra 1921 na Grintovcu, borec Cankarjeve brigade, padel 1. novembra 1943 pri Ribnici.
12. Anton HROVAT, rojen 23. junija 1910 v Tolčanah, obveščevalec VOS-a, padel 22. decembra 1944 pri Tolčanah.
13. Ivan HROVAT, rojen 7. novembra 1917 v Zagradcu, sekretar rajonskega odbora OF Zagradec, ustreljen 22. avgusta 1942 pri Marinči vasi.
14. Terezija HROVAT, rojena 3. marca 1885 v Češnjicah, ubita od italijanske mine 8. junija 1942 v Češnjicah.
15. Ciril JERŠE, rojen 2. julija 1927 v Zagradcu, borec Levstikove brigade, ustreljen 1. novembra 1943 v Višnji gori.
16. Jože JERŠE, rojen 16. januarja 1933 v Zagradcu, ubit 1. marca 1944 v Zagradcu.
17. Feliks LUKANČIČ, rojen 1. januarja 1906 na Fužini pri Zagradcu, aktivist OF, ustreljen 7. julija 1944 na Fužini pri Zagradcu.
18. Venceslav MAVER, rojen 24. januarja 1924 v Tolčanah, aktivist OF, ustreljen 22. avgusta 1942 v Marinči vasi.
19. Jože MAVER, rojen 28. marca 1905 v Tolčanah, aktivist OF, ustreljen 22. avgusta 1942 v Marinči vasi.
20. Angela MAVER, rojena 29. maja 1910 na Lopati pri Hinjah, ustreljena 19. marca 1945 v gozdu Grintovec.
21. Jožef MAVER, rojen 2. februarja 1904 v Dečji vasi, ustreljen 19. marca 1945 v gozdu Grintovec.
22. Amalija MOHORČIČ, rojena 26. julija 1925 na Kitnem vrhu, ubita od ročne granate 2. novembra 1943 na Kitnem vrhu.
23. Ivana MUSTAR, rojena 22. februarja 1921 na Kitnem vrhu, ubita jeseni 1944 v Stični.
24. Ludvik MUSTAR, rojen 13. januarja 1923 na Kitnem vrhu, interniranec, umrl 4. januarja 1945 v Bergen-Belsnu.
25. Jože MUSTAR, rojen 17. januarja 1917 na Kitnem vrhu, borec, ujet, odpeljan v internacijo, umrl 14. januarja 1945 v Nemčiji.

26. Ana NOVAK, rojena 9. februarja 1922 v Valični vasi, ubita 31. oktobra 1943 za Valično vasjo.

27. Marija NOVAK, rojena 9. februarja 1880 v Valični vasi, ubita 31. oktobra 1943 za Valično vasjo.

28. Marija NOVAK, rojena 4. marca 1900 v Valični vasi, ubita 31. oktobra 1943 za Valično vasjo.

29. Franc OBŠTETAR, rojen 20. novembra 1919 v Holandiji, borec X. brigade, padel 1. novembra 1943 pri Dobrniču.

30. Janez OZIMEK, rojen 6. julija 1902 na Selih pri Šumberku, ubit 5. maja 1944 na Vrhu pri Žužemberku.

31. Frančiška OZIMEK, rojena 22. avgusta 1910 na Krki, ubita 5. maja 1944 na Vrhu pri Žužemberku.

32. Tomaž PEČJAK, rojen 1913 v Zagradcu, ubit septembra 1942, kraj neznan.

33. Janez PERKO, rojen 6. maja 1908 v Velikem Globokem, borec Levstikove brigade, padel novembra 1943 pri Igu.

34. Franc ROŠELJ, rojen 9. januarja 1908 na Kitnem vrhu, borec IX. brigade, padel jeseni 1944 med Žalno in Lučami.

35. Rajko STRNAD, rojen 18. septembra 1930 v Zagradcu, ustreljen 5. maja 1945 v Zagradcu.

36. Alojzij STRNAD, rojen 3. decembra 1895 v Hočevju, ubit ob bombardiranju Zagradca 1. marca 1944.

37. Janez ŠUŠTERŠIČ, rojen 3. novembra 1909 v Marinči vasi, aktivist OF, ustreljen 7. julija 1944 v Malem Globokem.

38. Alojz ŠKODA, rojen 20. marca 1921 v Marinči vasi, borec komande mesta Velike Lašče, padel 15. februarja 1945 na Travniku pri Loškem potoku.

39. Franc ŠUŠTARŠIČ, rojen 27. septembra 1899 v Marinči vasi, borec Ljubljanske brigade, padel 30. decembra 1943 v Žvirčah.

40. Ivan VIDMAR, rojen 30. aprila 1902 v Podgorici v Dobrempolju, aktivist OF, ustreljen 15. septembra 1944 v Brezovem dolu.

41. Franc VIDMAR, rojen 28. maja 1903 v Primči vasi, borec Cankarjeve brigade, padel 1. novembra 1943 na Ilovi gori.

42. Ignac VIDRIH, rojen 1886 v Ljubljani, ustreljen julija 1942 na Grintovcu pri Zagradcu.

43. Franc ZAJC, rojen 4. februarja 1902 na Krki, aktivist OF, ustreljen 22. avgusta 1942 pri Marinči vasi.

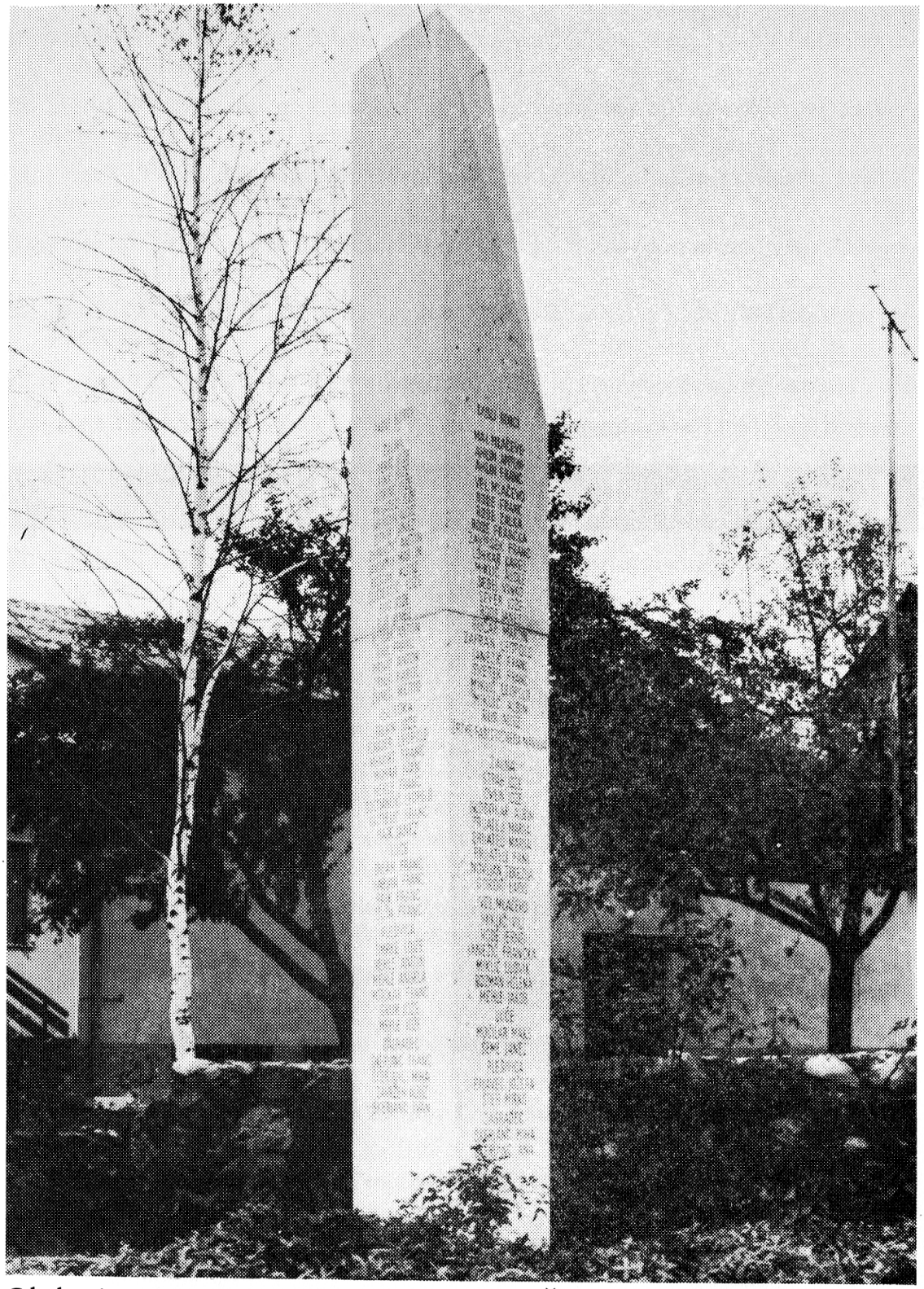
44. Franc ZAVODNIK, rojen 14. septembra 1903 v Marinči vasi, ustreljen 11. oktobra 1944 v Marinči vasi.

45. Marija ZAVODNIK, rojena 26. februarja 1896 na Orlaki, ustreljena 11. oktobra 1944 v Marinči vasi.

46. Anton ZALETELJ, rojen 29. oktobra 1920 na Kuželjevcu, borec Gubčeve brigade, padel 21. oktobra 1943 v Prekopi.

Krajevna skupnost Žalna Ž

Spomenik padlim v Žalni

Ob krajevni cesti pri železniški postaji v Žalni stoji spomenik v obliki trikotnega stebra v spomin 77 padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja 1941 — 1945 v Žalni in okolici z njihovimi vklesanimi imeni:

Padli borci:

ŽALNA

Petrič Jože
Ogrinc Jože
Mencin Alojz
Zupančič Anton
Koščak Alojz
Rus Jože
Koščak Anton
Pirnat Anton
Zrnec Metod
Fink Jože
Prijatelj Jože
Žitnik Janez
Javornik Martin
Šušteršič Jože
Rus Janez
Fink Franc
Zrnec Karel

VEL. LOKA

Brlan Jože
Menard Franc
Boštjančič Leopold
Mehle Franc
Flander Leopold
Mohar Ivan
Kastelic Franc
Pajk Janez

LUČE

Brlan Franc
Pajk Franc
Habjan Franc
Duša Franc

PLEŠIVICA

Smrke Lojze
Mehle Angela
Grum Jože
Mehle Anton
Potokar Franc
Mehle Jože

ZAGRADEC

Škrjanc Franc
Završen Alojz
Škrjanc Miha
Škrjanc Ivan

MALO MLAČEVO

Ahlin Anton
Ahlin Franc

VELIKO MLAČEVO

Rode Franc
Rode Francka
Miklič Alojz
Sedej Vinko
Rode Janez
Zafran Leopold
Svetek Franc
Miklič Albin
Rode Zalka
Zaviršek Franc
Lohkar Karol
Sever Jože
Bučar Martin
Janežič Franc
Miklič Leopold
Rus Alojz

ŽALNA

Strah Jože
Globokar Albin
Prijatelj Marija
Novljan Terezija
Oven Jože
Prijatelj Marija
Prijatelj Fani
Goršič Lado

VEL. MLAČEVO

Miklič Vili
Janežič Frančiška
Rozman Helena
Rode Jernej
Miklič Ludvik
Mehle Jakob

LUČE

Miklič Maks
Šeme Janez

PLEŠIVICA

Erjavec Jožefa
Šteh Mirko

ZAGRADEC

Škrjanc Miha
Škrjanc Ana

Spomenik je postavil krajevni odbor ZB NOV Žalna, delo je opravilo podjetje Marmor iz Ljubljane, odkrili so ga 29. oktobra 1959.

Poleti 1941 se je tudi v teh krajih razvilo močno narodnoosvobodilno gibanje, ki sta ga spodbujala domačina pravnik Ivan Erjavec-Cene s Plešivice in Ludvik Starič, sedlar iz Velikega Mlačevega.

V nekaterih vaseh so začeli delovati terenski odbori OF. V drugi polovici meseca oktobra 1941 je bil v gozdu Brezje med vasjo Plešivica in Žalna ustanovni sestanek rajonskega odbora OF ob prisotnosti člana Okrožnega odbora OF Grosuplje Ludvika Stariča. Člani prvega rajonskega odbora OF so bili: Lojze Erjavec in Slavko Erjavec s Plešivice, Tone Ahlin iz Malega Mlačevega ter Lojze Mencin in Janez Žitnik iz Žalne.

Spomladi 1942 se je aktivnost OF še povečala in dobila množičen značaj. 25. maja 1942 sta bili v gozdu Šope blizu vasi Plešivica ustanovljeni dve četi narodne zaščite s približno 120 možmi, ki so zaprisegli. Že v tem času je bilo čutiti delovanje ustanavljajoče se bele garde s koreninami v Boštanjskem gradu. Začelo se je izdajstvo in poleti 1942 so Italijani že aretirali prve aktiviste. Po italijanski ofenzivi konec avgusta in začetku septembra 1941 so aretirali vse vidnejše aktiviste OF in jih odpeljali v italijanska taborišča; takrat so v internacijo odpeljali tudi več partizanskih družin. Tako so bila pripravljena plodna tla za razvoj belogardističnih vaških straž. V Boštanjskem gradu so ustanovili belogardistično postojanko. V Veliki Loki in v Žalni pa sta bili italijanski postojanki. Kljub nasilju in divjanju okupatorja in domačih izdajalcev se je delo za OF nadaljevalo.

Po italijanski kapitulaciji so 12. septembra 1943 partizani likvidirali belogardistično postojanko v boštanjskem gradu, enote NOV pa so mobilizirale za boj sposobne može in fante. Politično delo je spet oživelo.

Nemška ofenziva novembra 1943 je prekinila delo organov ljudske oblasti. Rajonski odbor Žalna — Račna, ki je od italijanske kapitulacije deloval na Velikem Mlačevem, se je moral umakniti, vendar je z delom v novih okoliščinah nadaljeval do konca vojne. V teh krajih ni bilo več sovražnih postojank, pač pa so jih domobranci iz Grosupljega in Stične redno nadzirali.

Vasi Žalna, Plešivica in Zagradec so 8. in 9. marca 1944 doživele nemški letalski napad. Ob veliki gmotni škodi je bilo v vasi Žalna 8 žrtev med civilnim prebivalstvom, več pa je bilo tudi ranjenih.

Spominsko obeležje ustanovitvi grosupeljske partizanske čete

Pod vasjo Plešivica ob cesti Grosuplje — Krka stoji spominski kamen s tem napisom:

S tega mesta
je dne 29. 10. 1941
odšla v partizane
Grosupeljska četa.

Spominsko obeležje je postavil Občinski odbor ZB NOV Grosuplje, ki je tudi avtor napisa, odkrili pa so ga 29. oktobra 1954.

Domenjenega dne se je v plešivskem gozdu zbralo 8 partizanov. To so bili štirje člani Okrožnega komiteja KPS Grosuplje: sekretar komiteja Dolfe Jakhel iz Zaloga pri Ljubljani (težje ranjen na Turjaku 6. 1. 1942, umrl čez dva dni), Ivan Kovač-Vanja, mehanik v tovarni Motvoz in platno Grosuplje, doma iz Tržišča na Dolenjskem (padel 6. 1. 1942 na Turjaku), Janko Rode-Ilija iz Vel. Mlačevega (padel v bojih za Bosiljevo 29. 6. 1944), Radko Polič, študent iz Grosupljega, in štirje delavci iz tovarne Motvoz in platno Grosuplje: Milan Ličen-Čort iz Kočevja (padel 23. novembra 1941 pri Hočevju nad Krko), Jože Prijatelj-Vinetu iz Žalne (padel na Selih pri Suhorju spomladi 1943), Jože Horvat-Miško iz Šmihela pri Novem mestu (padel v bojih za Kočevje decembra 1943) in Ivan Čampelj-Brico iz Stare cerkve pri Kočevju (ujet 25. novembra 1941 na Krki). Za komandirja čete so izbrali Dolfeta Jakhla, za političnega komisarja pa Radka Poliča. V naslednjih dneh so se četi pridružili še: Jože Perme-Kekec iz Spodnje Slivnice pri Grosupljem (padel 19. 12. 1942 v Zgončah), Anton Ahlin-Ante, mesar iz Malega Mlačevega (padel 3. januarja 1942 na Perovem) in France Perovšek-Franta, dijak iz Šmarja-Sap.

Četa je zaradi visokega snega obtičala v plešivskem gozdu do 2. novembra. Tako je povezava z ostalimi partizanskimi enotami za akcijo v Zasavju spodletela. Nato se je četa premaknila v vas Ravni dol nad Krko. Tu se je povezala s političnimi delavci na Krki, 7. novembra prestopila cesto Grosuplje — Krka in se do 13. novembra zadrževala v gozdnem taborišču na Ragljevki nad Znojilami. Odtod je opravila prve akcije. Kaznovala je ovaduha Antona Hrena, vratarja v tovarni Motvoz in platno v Grosupljem. Zatem se je premestila na Laze nad Krko, v noči na 15. november pa v šolo na Korinj. Na Korinju je četa politično delovala med vaščani. Tu jo je odkril lovski čuvaj Janez Zaletelj-Rokajec iz Podbukovja in jo prijavil Italijanom. Ti so iz Zagradca, Dobrepolja in Krke z večjim številom vojakov začeli zasledovati četo. Pred tem sta zaradi potreb četo zapustila Franc Perovšek in politični komisar Radko Polič, ki ga je zamenjal Ivan Kovač-Vanja.

Med italijanskim zasledovanjem, ki se je začelo 23. novembra, je tega dne

v patrulji pri Hočevju padel Milan Ličen-Čort, Ivana Čamplja-Brica in Antona Zupančiča-Kralja pa so na Krki ujeli.

Preostanek čete se je prek Plešivice, kjer so se pri Erjavčevih—Matičetovih zadrževali nekaj dni, premestil v taborišče na Medvedici med Turjakom in Šentjurjem. Tu so se četi priključili Jože Strah—Osip iz Žalne, Franc Sever-Franta iz Šentjurja in Ciril Skubic-Kirija iz Ponove vasi, nato pa še Franc Ferbežar-Jovo iz Šmarja in Jože Gabrijelčič-Pepi iz Spodnje Slivnice. Prisotnost partizanov na območju Šentjurja je okrepila tamkajšnjo politično aktivnost OF. Po vaseh so se vrstili sestanki, 24. decembra pa je pod vodstvom komandirja Dolfeta Jakhla četa organizirala pri žagi v Medvedici množični zbor z udeležbo približno 70 pristašev OF. V teh dneh je četo obiskal pesnik Vladimir Pavšič-Matej Bor, Jakhlov sošolec z univerze.

25. decembra 1941 je četa odšla na Debeli hrib nad Dolami pri Polici, nedaleč od italijansko-nemške razmejitvene čete, ker je prejela ukaz, naj se vključi v 2. štajerski bataljon. Odondod je odšla skupina čete pod poveljstvom Janka Rodeta-Ilije 3. januarja 1942 v zasedo patrulji italijanske obmejne milice z Lipoglava na cesti pri Perovem. V tem spopadu je nesrečno padel mitraljezec Anton Ahlin-Ante, od sovražnih vojakov je bil eden težko ranjen.

V noči s 6. na 7. januar 1942 je četa že v sestavi II. štajerskega bataljona sodelovala pri napadu na italijansko posadko na Turjaku. Napad ni uspel, četo pa je zadel boleč udarec: padel je politični komisar Ivan Kovač-Vanja, težko ranjeni komandir čete Dolfe Jakhel pa je po dveh dneh v Medvedici umrl.

Spominsko obeležje ustanovitvi dveh čet narodne zaščite

V kraju Šope ob odcepu s ceste Grosuplje — Krka proti Ilovi gori stoji na betonskem podstavku spominsko obeležje v obliki k zaprisegi dvignjene desne roke; na spodnjem delu podstavka pa je pritrjena marmorna plošča z vklesanim napisom:

Prebivalci Žalne in
okoliških vasi so tukaj
25. maja 1942 prisegli zvestobo
osvobodilni fronti
ter ustanovili dve
četi narodne zaščite.

ZB in KS Žalna.

Pobudo za postavitev obeležja je dal Krajevni odbor ZB NOV Žalna. Projektant je bil inženir Janez Lužar mlajši, avtor napisa Janez Lužar starejši, odkrili pa so jo 28. maja 1977.

Zaščitniki so zaprisegli po pripravljenem besedilu. Narodna zaščita je opravljala predvsem zaledne vojaške naloge, po potrebi pa je sodelovala s partizani v oboroženih akcijah.

Zaščitniki, kot je ljudstvo kratko poimenovalo pripadnike narodne zaščite, iz Žalne, obeh Lok in Luč so tvorili eno četo, njen komandir je bil Franc Koščak, politični komisar pa Lojze Mencin, oba iz Žalne; v drugi četi so bili zaščitniki iz Velikega in Malega Mlačevega, iz Zagradca ter z Lobčka in Plešivice, njen komandir je bil Anton Ahlin-Češnovarjev iz Malega Mlačevega, politični komisar pa Karel Štrukelj z Lobčka.

Spominsko obeležje bojem na Ilovi gori

Približno 300 m nad grosupeljsko lovsko kočo v Bukovju nad Lučami, na križišču gozdnih kolovozov, pri Križu, stoji spominsko obeležje iz

podpeškega kamna z vzidano spominsko ploščo, na kateri je vklesan napis:

Na tem mestu se je
1. novembra 1943
pričela borba
za Ilovo goro.

Tega dne med nemško ofenzivo sta se na gozdnatem grebenu med Lučami in Račno zadrževali Ljubljanska in Cankarjeva brigada. Nemci so ju iz smeri Luč nepričakovano napadli. Po ostrem spopadu so partizani Nemce zavrnili. Na obeh straneh je bilo več mrtvih in ranjenih. Naslednji dan so Nemci obe brigadi na Ilovi gori napadli z vseh strani.

Pobudo za postavitev spominskega obeležja je dal Občinski odbor ZB NOV Grosuplje, odkrili pa so ga 8. septembra 1961.

Padli iz krajevne skupnosti Žalna

1. Franc BRLAN, rojen 3. novembra 1921 v Lučah, borec, padel 4. avgusta 1942 na Polju pri Višnji gori.
2. Jože BRLAN, rojen v Veliki Loki, borec Zapadnodolenjskega odreda, padel julija 1942 na Lučarjevem kalu.
3. Leopold BOŠTJANČIČ, rojen 1910 v Veliki Loki, aktivist OF, ustreljen od domobrancev 2. decembra 1943 na Grosupljem.
4. Franc DUŠA, rojen 29. septembra 1910 v Lučah, borec Cankarjeve brigade, padel 2. novembra 1943 v Žalni.
5. Jožefa ERJAVEC, rojena 11. novembra 1917 na Plešivici, aktivistka OF, ustreljena od domobrancev 1. decembra 1943 na Barju pri Škofljici.
6. Franc FINK, rojen 19. januarja 1914 v Žalni, borec XII. brigade, padel 14. februarja 1944 na Gornjem vrhu pri Čatežu.
7. Leopold FLANDER, rojen 1907 v Veliki Loki, borec Zapadnodolenjskega odreda, padel julija 1942 na Lučarjevem kalu.
8. Jože FINK, rojen 1911 v Žalni, borec II. grupe odredov, padel 21. maja 1942 na Jančah.
9. Jože GRUM, rojen 27. aprila 1925 na Plešivici, borec Cankarjeve brigade, padel 31. oktobra 1943 v Velikih Pecah.
10. Albin GLOBOKAR, rojen v Žalni, ustreljen kot talec v Hočah pri Mariboru.

11. Lado GORŠIČ, rojen 30. septembra 1937 v Žalni, ubit 11. marca 1944 ob bombardiranju Žalne.
12. Rozka GORŠIČ, rojena 27. julija 1921 v Žalni, ubita 11. marca 1944 ob bombardiranju Žalne.
13. Lado GORŠIČ, rojen 1932 v Žalni, ubit 11. marca 1944 ob bombardiranju Žalne.
14. Franc HABJAN, rojen 1920 v Lučah, borec Gubčeve brigade, padel 1944 v Hrastu nad Metliko.
15. Martin JAVORNIK, rojen 13. oktobra 1925 v Žalni, borec Cankarjeve brigade, ustreljen 18. septembra 1943 pri Urhu.
16. Franc KASTELIC, rojen 22. junija 1920 v Veliki Loki, borec Cankarjeve brigade, padel 12. oktobra 1943 v Št. Jurju pod Krimom.
17. Anton KOŠČAK, rojen 15. avgusta 1925 v Žalni, borec Cankarjeve brigade, padel 7. oktobra 1943 v Stični.
18. Alojz KOŠČAK, rojen 3. oktobra 1922 v Žalni, borec Cankarjeve brigade, padel 16. marca 1943 pri Mačkovcu.
19. Jože MEHLE, rojen 9. aprila 1918 na Plešivici, član gospodarske komisije rajona OF Žalna—Račna, padel 16. marca 1944 na Velikih Vrheh.
20. Angela MEHLE, rojena 2. julija 1913 na Plešivici, aktivistka OF, ustreljena od Nemcev 13. novembra 1943 na Polici.
21. Anton MEHLE, rojen 30. aprila 1923 na Plešivici, borec, padel oktobra 1943 na Goriški fronti.
22. Alojz MENCIN, rojen 22. maja 1901 v Mali Račni, član rajonskega odbora OF Žalna—Račna, ustreljen 25. novembra 1943 v Šmarju-Sap.
23. Franc MENARD, rojen 1917 v Veliki Loki, borec Prešernove brigade, padel 1944 v Cerknem.
24. Franc MEHLE, rojen 1919 v Veliki Loki, borec Cankarjeve brigade, ujet in obešen 13. oktobra 1943 v Svibnem nad Radečami.
25. Ivan MOHAR, rojen 12. junija 1922 v Veliki Loki, borec Cankarjeve brigade, padel 4. decembra 1943 pri Krvavi peči.
26. Maks MOČILAR, rojen 1915 v Lučah, interniranec, umrl avgusta 1943 na Rabu.
27. Terezija NOVLJAN, rojena 1892 v Žalni, ubita 11. marca 1944 ob bombardiranju Žalne.
28. Jože OGRINC, rojen 1912 v Dolah, borec II. grupe odredov, padel 7. decembra 1942 na Dobrovljah.
29. Jože OVEN, rojen 1924 v Žalni, ubit 11. marca 1944 ob bombardiranju Žalne.
30. Franc POTOKAR, rojen 5. maja 1907 na Plešivici, borec Cankarjeve brigade, padel 31. oktobra 1943 v Velikih Pecah.
31. Jože PRIJATELJ, rojen 3. februarja 1922 v Žalni, borec Gubčeve brigade, padel 1943 na Selih pri Suhorju.
32. Franc PAJK, rojen 1920 v Lučah, borec Cankarjeve brigade, padel 1944 v Sv. Križu pri Litiji.
33. Jože PERIČ, pobegnil s Primorske in se naselil v Žalni, interniranec, umrl novembra 1942 na Rabu.

34. Anton PIRNAT, rojen 1918 v Žalni, interniranec, umrl 1943 v Gonarsu.
35. Fani PRIJATELJ, rojena v Žalni, ubita 11. 3. 1944 pri bombardiranju Žalne.
36. Marija PRIJATELJ, rojena 1939 v Žalni, ubita 11. marca 1944 ob bombandiranju Žalne.
37. Janez PAJK, rojen 1918 v Veliki Loki, ustreljen od Nemcev novembra 1943 v Veliki Loki.
38. Jože RUS, rojen 27. januarja 1909 v Žalni, borec Cankarjeve brigade, padel 16. februarja 1944 na Javorovici.
39. Janez Rus, rojen 31. oktobra 1906 v Žalni, borec Gradnikove brigade, padel 28. decembra 1944 v Velikih Lazah pri Čepovanu.
40. Jože STRAH, rojen 15. oktobra 1882 na Ilovi gori, interniranec, umrl 31. decembra 1942 na Rabu.
41. Janez ŠEME, rojen 1903 v Lučah, ubit od Italijanov 16. junija 1943 v Lučah.
42. Mirko ŠTEH, rojen na Plešivici, borec, padel septembra 1942 na Kočevskem Rogu.
43. Anton ZUPANČIČ, rojen 3. maja 1906 v Žalni, borec Cankarjeve brigade, ustreljen 18. septembra 1943 pri Urhu.
44. Metod ZRNEC, rojen 1906 v Žalni, aktivist OF, ustreljen 7. aprila 1945 v Škofji Loki.
45. Karol ZRNEC, rojen 20. aprila 1920 v Žalni, borec Kokrškega odreda, padel 30. januarja 1945 pod Stolom.
46. Janez ŽITNIK, rojen 1902 v Žalni, član rajonskega odbora OF Žalna — Račna, ustreljen 17. decembra 1943 pri Škofljici.

Literatura

Zbornik občine Grosuplje številka: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11 in 12. Ivan Ferlež: Druga grupa odredov in štajerski partizani 1941—1942; Knjižnica NOV in POS 2, 1972.

Velimir Krašovec-Igor: Dolenjski puntarji, Zapadnodolenjski odred; Knjižnica NOV in POS, 1985.

Radko Polič: Čudežna pomlad; Založba Borec, 1979.

Franci Strle: Tomšičeva brigada; Knjižnica NOV in POS 5/I, 1980.

Lado Ambrožič-Novljan: Cankarjeva brigada; Knjižnica NOV in POS 9, 1975.

Arhivski viri:

— Seznam žrtev občine Grosuplje;
— Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani: Padli borci za svobodo (osmrtni lističi brigad VII. in IX. korpusa NOV in POJ, fascikel padlih borcev I, III).

Pričevanja:

Metod Jurčič
Slavko Kovačič
Ive Krevs
Slavko Medved
France Perovšek
Radko Polič
Stane Valentinčič

Poimenovanje ulic in cest, objektov, podjetij, ter organizacij in društev po partizanskih enotah in padlih ali umrlih borcih in revolucionarjih

Ulice in ceste

Naselje Grosuplje

Ulica Ane Galetove
Jakhlova cesta
Šuligojeva cesta
Rodetova cesta
Kozinova cesta
Seliškarjeva cesta
Kadunčeva cesta

Naselje Ivančna gorica

Ulica Cankarjeve brigade
Cesta II. grupe odredov
Ulica talcev
Ulica Dolenjskega odreda
Kajuhova ulica
Ulica Viktorja Koleše
Ulica 6. junija
Stantetova ulica
Ploščad osvobodilne fronte
Ulica Juša Kozaka

Naselje Šmarje-Sap

Šuligojeva cesta
Rodetova cesta
Kozinova cesta
Seliškarjeva cesta

Naselje Višnja gora

Cesta Dolenjskega odreda
Cesta talcev
Turnherjeva cesta

Objekti in ustanove

KS Grosuplje

Vzgojno varstveni zavod »Stojan Šuligoj«, Grosuplje; Zdravstveni dom »Dr. Franceta Podkoritnika«, Grosuplje.

KS Ivančna gorica

Agrostroj TOZD »Albin Grajzer«, Ivančna gorica; IMP Livar DO Livar »Viktor Koleša« Livarstvo in armature, Ivančna gorica; Zdravstveni dom Jože Kovačič«, Ivančna gorica.

KS Krka

Lovski dom »Hrovat Žan«, LD Krka.

KS Videm-Dobrepolje

Osnovna šola I. SPUB »Toneta Tomšiča«, Dobrepolje; Podružnična osnovna šola »Zapadnodolenjskega odreda«, Kompolje.

KS Ponikve

Osnovna šola XVIII. divizije NOV in POJ, Ponikve.

KS Temenica

Podružnična osnovna šola »Milan Mahne«, Temenica.

KS Višnja gora

Osnovna šola »Edo Turnher«, Višnja gora.

Organizacije in društva

KS Grosuplje

Radio klub »Franc Rode«, Grosuplje; Pionirski odred »Stonaj Šuligoj«, osnovne šole »Luis Adamič«, Grosuplje; Strelska družina »29. oktober«, Grosuplje.

KS Ivančna gorica

Strelska družina »Sonje Vesel«, Ivančna gorica; Pionirski odred »Jože Kovačič« osnovne šole Stična.

KS Krka

Pionirski odred osnovne šole »Grmov«, Krka.

KS Polica

KUD »Lado Potokar«, Polica; Pionirski odred »Franc Kočmar« osnovne šole Polica.

KS Šentvid pri Stični

Pionirski »Bojanov odred« osnovne šole »Ferdo Vesel«, Šentvid pri Stični; Strelska družina »Jože Kovačič«, Šentvid pri Stični.

KS Videm-Dobrepolje

Taborniški odred »Jože Kadunc«, Videm-Dobrepolje; Pionirski odred »I. SPUB Toneta Tomšiča« osnovne šole I. SPUB Toneta Tomšiča, Videm-Dobrepolje; Strelska družina »Bukovec«, Dobrepolje.

Kazalo

PREDGOVOR 5
PO STOPINJAH SPOMENIKOV 7

POMNIKI NOB V OBČINI GROSUPLJE 13
KRAJEVNA SKUPNOST AMBRUS 15
Spomenik z grobnico neznanim borcem NOV v Ambrusu 16
Spominsko obeležje 1. proletarskemu bataljonu Toneta Tomšiča 17
Spominska plošča učitelju Vladimirju Ožboltu na Korinju 19
Spominska plošča podoficirski šoli v Ambrusu 21
Spomenik padlim slovenskim in italijanskim partizanom na Velikem Korinju 22
Spominska plošča padlemu partizanu 25
Padli iz krajevne skupnosti Ambrus 27
KRAJEVNA SKUPNOST DOB 29
Spominsko obeležje prvim žrtvam Doba in okolice 30
Spominska plošča II. grupi odredov v Bojanskem borštu 32
Padli iz krajevne skupnosti Dob 33
KRAJEVNA SKUPNOST GROSUPLJE 35
Spomenik padlim na partizanskem pokopališču v Grosupljem 36
Spominski plošči v tovarni Motvoz in platno 39
Spominska plošča grosupeljski partizanski četi 42
Spominska plošča na gradu Brinje 44
Spominsko obeležje padlemu borcu grosupeljske partizanske čete Antonu Ahlinu-Anteju 45
Spomenik Dolfetu Jakhlu 46
Spomenik Stojanu Šuligoju 48
Spominska plošča trem neznanim žrtvam na pokopališču na Gatini 50
Padli iz krajevne skupnosti Grosuplje 51
KRAJEVNA SKUPNOST ILOVA GORA 55
Spomenik na Ilovi gori 56
Padli iz krajevne skupnosti Ilova gora 57
KRAJEVNA SKUPNOST IVANČNA GORICA 59
Spominska plošča padlim v Ivančni gorici 60
Spominska plošča prvemu odboru OF 63
Spominska plošča shajališču aktivistov OF v Ivančni gorici 64
Spomenik narodnemu heroju Jožetu Kovačiču 65
Spominska plošča padlim v Črnelem 66
Spominsko obeležje na Studencu pri Ivančni gorici 68

Spominska plošča razorožitvi belogardističnih enot v Ivančni gorici 69
Spomenik narodnemu heroju Albinu Grajzerju 71
Spominska plošča na strelski koči v Ivančni gorici 73
Spomenik revolucionarju Viktorju Koleši 74
Padli iz krajevne skupnosti Ivančna gorica 76
KRAJEVNA SKUPNOST KRKA 79
Spomenik z grobnico padlim na Krki 80
Spominski plošči v tovarni modnih oblačil na Krki 84
Spominska plošča Henriku Pajku in Antonu Zajcu 85
Spominsko obeležje pod vasjo Krka 86
Spominsko znamenje partizanskim Znojilam 88
Spominsko obeležje Jožetu Zupancu v Znojilah 90
Spominsko obeležje padlima partizanskima kurirjema pri Gabrovčcu 91
Spominsko obeležje padlim borcem Belokranjske brigade 92
Spominsko obeležje Sonji Vesel 94
Spomenik narodnemu heroju Žanu Hrovatu 95
Padli iz krajevne skupnosti Krka 97
KRAJEVNA SKUPNOST METNAJ 101
Pomnik kurirski postaji TV-3 na Debečem 102
Partizanski dom na Pristavi 104
Spominska plošča narodnemu heroju Albinu Grajzerju 105
Spominska plošča Plankarjevi družini na Pristavi 106
Spominsko obeležje padlim aktivistom OF z Gorenjskega na Pristavi 107
Padli iz krajevne skupnosti Metnaj 109
KRAJEVNA SKUPNOST MLAČEVO 111
Spominska plošča Rodetovi družini 112
Spominski obeležji padlim kurirjem pri Boštanju 114
Padli iz krajevne skupnosti Mlačevo 116
KRAJEVNA SKUPNOST MULJAVA 119
Spomenik na grobnici padlih na Muljavi 120
Spominska plošča Josipu Jurčiču 123
Pomnik ustanovitve okrožnega odbora OF Stična 124
Pomnika bojem II. grupe odredov na Muljavi 125
Spomenik padlemu komandantu in namestniku političnega komisarja Tomšičeve brigade 128
Spominska plošča sedežu okrožja Grosuplje—Stična na Muljavi 130
Spominsko obeležje štirim padlim borcem 131
Padli iz krajevne skupnosti Muljava 133
KRAJEVNA SKUPNOST PODTABOR 135
Spomenik padlim v Podtaboru 136

Spominska plošča na logarnici v Medvedici 138
Spomenik padlim aktivistom OF pri Pecah 140
Spominsko obeležje Stojanu Šuligoju-Jopeju 142
Spominsko obeležju padlim aktivistom OF na Jelovcu 144
Padli iz krajevne skupnosti Podtabor 146
KRAJEVNA SKUPNOST POLICA 149
Spominska plošča padlim borcem in drugim žrtvam fašističnega nasilja na Polici 150
Spominsko obeležje v Bukovju pri Polici 152
Pomnik Vladu Potokarju-Peču 154
Padli iz krajevne skupnosti Polica 155
KRAJEVNA SKUPNOST PONIKVE 157
Spominska plošča Zakrajškovim 158
Spominska plošča topništvu XVIII. divizije 159
Padli iz krajevne skupnosti Ponikve 160
KRAJEVNA SKUPNOST RAČNA 161
Spominska plošča ustanovitvi okrožnega odbora OF Grosuplje 162
Padli iz krajevne skupnosti Račna 163
KRAJEVNA SKUPNOST SPODNJA SLIVNICA 165
Spomenik padlim v Spodnji Slivnici 166
Padli iz krajevne skupnosti Spodnja Slivnica 168
KRAJEVNA SKUPNOST STARO APNO 169
Spomenik padlim s kostnico na pokopališču v Starem apnu 170
Spominsko obeležje padlima aktivistoma 172
Padli iz krajevne skupnosti Staro apno 174
KRAJEVNA SKUPNOST STIČNA 175
Spomenik padlim iz Stične in okolice 176
Pomnika narodnemu heroju Jožetu Kovačiču 181
Spominska plošča delovanju rajonskega odbora OF Stična 182
Spominska plošča sedežu vodstva stiškega okrožja 183
Spominska plošča revolucionarjem Hrastom 184
Spominska plošča Silvestru Podobniku-Silvu 185
Padli iz krajevne skupnosti Stična 186
KRAJEVNA SKUPNOST ŠENTVID PRI STIČNI 189
Spomenik padlim v Šentvidu pri Stični 190
Spomenik z grobnico padlih talcev in borcev v Radohovi vasi 192
Spominska plošča štirim padlim borcem iz Češnjic in Velikega Kala 194
Spominsko obeležje bratoma Kralj in Ignacu Dušku na Selu pri Radohovi vasi 196

Spominska plošča Antonu Zadelju 198
Nagrobne spominske plošče na pokopališču v Šentvidu pri Stični 199
Spominsko znamenje partizanskega prehoda prek železniške proge 200
Padli iz krajevne skupnosti Šentvid pri Stični 202
KRAJEVNA SKUPNOST ŠMARJE-SAP 205
Spomenik padlim v Šmarju-Sap 206
Spomenik pri grobnici padlih na pokopališču v Šmarju 208
Spominska plošča padlemu narodnemu heroju Jožetu Kaduncu-Ibarju 210
Padli v krajevni skupnosti Šmarje-Sap 211
KRAJEVNA SKUPNOST TEMENICA 213
Spominska plošča ustanovitvi Stiške partizanske čete 214
Spominska plošča z doprsnim kipom Milana Mahneta na šoli v Temenici 217
Spominska plošča uničenju belogardistične postojanke v Temenici 219
Padli iz krajevne skupnosti Temenica 220
KRAJEVNA SKUPNOST VIDEM-DOBREPOLJE 221
Spomenik padlim v Dobrepolju 222
Spominsko obeležje z grobiščem na pokopališču v Vidmu-Dobrepolje 225
Nagrobna spominska plošča sedmim iz Strug na pokopališču v Vidmu-Dobrepolje 228
Spominska plošča padlim iz dobrepoljskih vasi 230
Pomnik Milanu Ličenu-Čortu v Hočevju 232
Spominska plošča I. bataljonu Zapadnodolenjskega odreda 234
Spominska plošča odposlancem kočevskega zbora iz Dobrepolja 236
Spominska plošča ustanovitvi 18. divizije NOV in POJ 238
Spominsko obeležje začasni partizanski bolnici Jauhe 239
Spominska plošča uničenju sovražne postojanke v Zdenski vasi 240
Spominska plošča narodnemu heroju Jožetu Kaduncu-Ibarju 242
Spominska plošča padlim partizanskim učiteljem iz Dobrepoljske doline 244
Spominsko obeležje Mikličevi družini 246
Spomenik padlim iz Male vasi 248
Padli iz krajevne skupnosti Videm-Dobrepolje 250
KRAJEVNA SKUPNOST VIŠNJA GORA 253
Spomenik padlim v Višnji gori 254

Spomenik neznanim borcem na pokopališču v Višnji gori 257
Spominska plošča padlim čebelarjem Dolenjske 258
Spomenik Edu Turnherju-Primožu 260
Spominska plošča uspešni prehranjevalni akciji v Višnji gori 262
Spominska plošča prvemu proletarskemu udarnemu bataljonu Toneta Tomšiča na Polževem 263
Spominski plošči Dolenjskemu odredu 264
Padli iz krajevne skupnosti Višnja gora 267
KRAJEVNA SKUPNOST ZAGRADEC 271
Spominska plošča padlim v Zagradcu 272
Spominsko obeležje ustreljenim aktivistom OF 275
Grobnici s spominskima ploščama padlim na pokopališču v Zagradcu 277
Spominska plošča ustanovitvi prvega bataljona VOS-OF 279
Padli iz krajevne skupnosti Zagradec 280
KRAJEVNA SKUPNOST ŽALNA 283
Spomenik padlim v Žalni 284
Spominsko obeležje ustanovitvi grosupeljske partizanske čete 287
Spominsko obeležje ustanovitvi dveh čet narodne zaščite 290
Spominsko obeležje bojem na Ilovi gori 292
Padli iz krajevne skupnosti Žalna 293

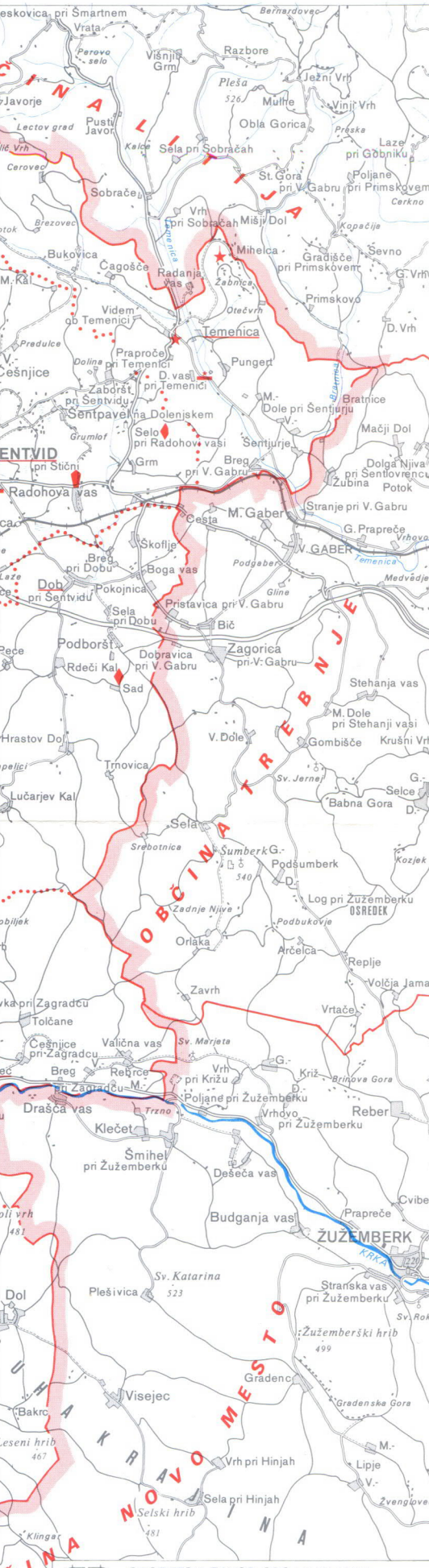

POMNIKI NOB V OBČINI GROSUPLJE

OBČINA GROSUPLJE - KARTA POMNIKOV NOB

Grob, grobnica, grobišče ★ Spomenik ♦ Spominsko obeležje ▬ Spominska plošča ····· meja

GEODETSKI ZAVOD SRS LJUBLJANA
KARTOGRAFSKI ODDELEK · 1987

Tisk: vela lak

Podatke pripravila Zveza združenj borcev občine Grosuplje

krajevne skupnosti MULJAVA sedež krajevne skupnosti